323.2(471)"1918" Petäjävesi

Työw Voima 6/3.-20

Kauhunajat Petäjäwedellä 1918.

6/3 1920

Kertomuksia walkoisen wallan ajalta maaherran määräämän tutkimuksen mukaan.

Kuten jo yleisesti tiedetään, toimeenpantiin myöskin Petäjäwedellä kansalaissodan aikana ja sen jälkeenkin suojeluskuntalaisten toimesta sangen lukuisa joukko murhia. Nämä werityöt liittywät wain yhtenä lisänä walkoisen terrorin julmaan riehuntaan ja saawat niihin syylliset henkilöt edelleenkin olla wapaalla jalalla ja luoteltua kuuluwiksi kunnallisten ihmisten joukkoon — waikkakin heidän todellisen kunniansa laadun jokainen ajatteleiwa ihminen kyllä tyhmeneewöttamaan. Kun Petäjäwedellä ei sodan aikana eikä sen edelläkään minkäänlaisia sotatoimia ollut, niin owat senaikaiset werityöt sangen kauheat yksinomaan porwarillisten kauheaan riehunnan ja myöskin hän arsioksi. Niiden tarkoituksena oli yksinomaan murhata turwattomia työmiehiä ja sangen useassa tapauksessa myöskin anastaa näiden omaisuus. Kun nämä petäjäweteläiset walkoiset werikoirat menettiwät siinä määrin holtinsa, että suorittiwat murhatöitään wielä pitkän aikaa warsinaisen sota-ajan jälkeenkin, niin on heitä jo osittain joutunut syytteeseenkin, kuten opettaja O. Jernstedtin jutussakin muistetaan käynneen. Mutta kuitenkin on wielä suuri joukko murhatöitä hämärän peitossa ja näistä selwän saamiseksi kääntyi pitäjän kunnanwaltuusto maaherran puoleen ja pyysi tältä perinpohjaisen tutkinnon suorittamista ja syyllisten rangaistukseen saattamista. Sittemmin määräsikin maaherra nimismies Alfkadin suorittamaan tällaisen tutkinnon pidon, joka pidettiinkin Petäjäweden kuntalassa wiime keskiwiikkona. Kuten luonnollistakin tällaisissa wirallisissa tutkinnoissa, muodostui se monessa suhteessa sangen puutteelliseksi ja ylimalkaiseksi, mutta kuitenkin tästäkin tutkinnosta saa jonkunlaisen käsityksen niistä tawoista ja mistä, millä suojeluskuntalaiset alkanaan uhreiltaan hengen riistiwät.

Selostamme seuraawassa tutkinnon kulkua ja niitä silmäyksiä, jotka ilmenewät kuulusteltujen kertomuksista.

Suojeluskunnan toiminta herättää kauhua omissakin joukoissaan. Eroamisia esikunnasta murhain johdosta.

Mikko Mentula, Petäjäweden kirkonkylästä, kuulusteltawaksi kutsuttuna kertoi kansalaissodan aikana tulleensa walituksi pitäjän suojeluskunnan esikuntaan, jossa hän osittain suoritti sihteerinkin tehtäwiä. Hänellä oli alussa se käsitys, että suojeluskunnat käywät taisteluaan kunniallisilla keinoilla ja että niistä olisi muodostuwa turwattomain kansalaisten hengen ja omaisuuden turwa, mutta myöhemmin, sanoi kertoja, pettyi hän täydellisesti tässä käsityksessään. Sanoi itse kerran henkilökohtaisesti käyneensä Seinäjoella ylipääll. Mannerheimin päämajassa kysymässä, mitä on tehtäwä sellaisille henkilöille, jotka suojeluskunnan toimesta epäiltyinä ja waarallisina pidätetään. Päämajasta oli annettu nimenomainen määräys, että wangit on lähetettäwä Seinäjoelle säilytettäwiksi ja tutkittawiksi. Tätä määräystä ei Petäjäweden esikunta noudattanut, waan telkesi wankinsa, joita se pitkin talwea runsaasti kaikennäköisillä werukkeilla pahoinpiteli kuntalan wieressä olewaan Petäjäweden talousseuran sauna, jossa niitä säilytettiin. Tästä saunasta kuletettiin wangit sitte mmin wuoronsa perään suoritettawaksi.

Esikunnan jäsen saa omantunnontuskia.

Edellämainittu kuulusteltawa jatkoi, että kun tätä menoa alkoi jatkumaan ja kun hän näki kuinka suojeluskunnan esikunta suuresti määrästeli wangitsemainsa ja kuulustelemiensa henkilöiden asioita sillä hän itse piti tutkinnoista toista kirjaa, niin ei hän woinut tätä kauemmin kestää. Hänen omatuntonsa alkoi yhä kowemmin soimata häntäkin syyllisyydestä ja warsinkin teki häneen jäytäwän waikutuksen se, kun hän kerran näki yllämainitusta saunasta wietäwän murhattawaksi wiisi miestä yhdessä joukossa ja joiden miesten syyllisyydestä ei ollut edes todenhäköisiäkään syitä olemassa. Silloin ei hän woinut enää esikuntaan kuulua waan waati siitä eroa ja saikin sen. Wiimeisen kerran sanoi kertoja olleensa esikunnan kokouksessa läsnä silloin kun eräästä työmies Penttistä wiimeisen kerran kuulusteltiin.

Toiwo Toiwosen, K. Jokisen ja W. Haawiston salaperäinen katoaminen ja murha.

Salamurhain uhriksi joutuneiden joukossa olwat myöskin suutari Toiwo Toiwonen sekä työmiehet Kiltti Jokinen ja W. Haawisto, joiden murhaajain selwillesaamiseksi tätä tutkintoa nimenomaan oli pyydetty. Nämä henkilöt, ja erikoisesti T. Toiwonen, joka oli paikkakunnalla käynyt työwäestön pitkäaikaisena luottamusmiehenä, olwat tunnettuja erittäin siiwoiksi ja luotettaiksi miehiksi sekä kokonaan kapinahommista erillään olewiksi kuten kaikki muutkin paikkakunnan työläiset. K. Jokinen ja W. Haawisto olitwat aikaisemmin wangitut ja teljetyt Petäjäweden esikunnan wankilaan, jona oli yllämainittu sauna.

Aikaisemmin mainittu Mikko Mentula kertoi, että Toiwonen oli kahti kertaa ennen lopullista „katoamistaan“ kuletettu esikuntaan, mutta molemmillakin kerroilla wapautettu kun ei häntä wastaan syytä löydetty. Kertoja sano olleensa kerrankin esikunnassa läsnä, kun maixittua Toiwosta tutkittawaksi. Yksi toisista esikunnan jäsenistä, tuomari M. Wakkola, oli alkunasta nähnyt Toiwosta tuotawan ja innostui silloin ja sanoi, että „mitä siitä tänne kuletetaan; ei muuta kuin pankaa liiterin seinää wasten ja lasbikaa läpi“. Toiwonen pääsi kuitenkin tälläkin kertaa wapaaksi kertoi kuultawa.

Kun ei Toiwosta, jota suojeluskuntalais-hulikaanit erikoisesti wihasiwat, woitu tätä tietä toimittaa pois päiwiltä, turwauduttiin salamurhaan. Eräänä yönä maaliskuussa 1918 saapui Toiwosen asunnolle aseellisia miehiä, jotka koputtiwat alkunaan ja waatiwat Toiwosta ulos. Ulos mentyään kaatopasiwat asemiehet Toiwosen mukaansa ja häwisiwät siitä tietään. Koko teko tehtiin niin salaperäisesti, etteiwät asunnossa olleet Toiwosen omaiset päässeet tietämään keitä yölliset wieraat oliwat, sillä nämä karttoiwat itsensä näyttämistä. Samana yönä häwisiwät esikunnan wankilasta yllämainitusta saunasta siellä säilytettäwinä olewat K. Jokinen ja W. Haawisto yhtä salaperäisellä tawalla. Mihin nämä kolme miestä joutuiwat ja missä heidät murhattiin, siitä ei ole warmaa tietoa, mutta yleisesti paikkakunnalla kerrottiin heti tapahtuman jälkeen että kaikkia kolmea lähdettiin wiemään samana yönä hewosilla Jämsään ja että heidät sinne matkalla maantiellä kauhealla tawalla murhattiin.

Talollinen August Jäniä Petäjäwedeltä kertoi itse kuulunneensa suojeluskuntaan ja olleensa yllämainittuna aikana kerran wiemässä sotatarpeita Petäjäwedeltä Jämsään. Sieltä palatessaan takaisin Petäjäwedelle samana yönä joina yllämainitut kolme henkilöä katosiwat ja ollessaan maantiellä Paikkalan ja Wirtalan wälillä Jämsän ja Petäjäweden rajan läheltä kuuli hän edessään kiwäärinammuntaa ja metelöimistä. Pian tulikin hänen wastaansa kahti hewosta rekineen ja näissä olewat miehet huusiwat siwumennessään, että „ettekö te perkeleen siat pääse

tienwiereen". Ketä wastaantulijat olitwat sitä ei kertoja sanonut tietäwänsä, mutta aamulla Petäjäwedelle tultuaan oli hän kuullut, että edellisenä yönä olitwat kadonneet sekä Toiwonen että muut kaksi miestä.

Poliisi Nestor Seppänen Petäjäweden kirkolta kertoi myöskin kuulluneensa suojeluskuntaan. Erään kerran Toiwosen katoamisen jälkeen oli hän ollut wahtipalwelukses̈sa yläkerrotun Jänisen kanssa ja oli tämä hänelle silloin kertonut yläkerrotun Jämsän matkansa aiwan toisin kuin mitä hän nyt asiasta tutkinnon tultua tahtoi tunnustaa. Jänis oli nimenomaan wakuuttanut, että hänen wastaansa tuotiin wangittuja Toiwosta Jokista ja Haawistoa. Näitä kulettamassa olitwat silloinen esikunnan jäsen ja nykyinen poliisi sekä kunnanwaltuuston jäsen Marttinen sekä maanwiljelijä Otto Karhumäki Multialta ja Onni Kumpu niminen mies. Samoin oli Jänis wakuuttanut, että nämä saattajat surmasitwat kuletettawansa Toiwosen, Jokisen ja Haawiston maantiellä ja heittiwät sitten ruumiit Jämsän jokeen sinne asti päästyään. Samoin oli Jänis wakuuttanut, ettei wankeja ollut aikomus surmata maantiellä waan jossain muualla, mutta kun yksi „yritti karata", niin oli kaikki kolme tapettu. Samoin että surmattu Toiwonen olisi kyllä säilyttänyt henkensä koska oli jo aikasemminkin kaksi kertaa wapautettu esikunnassa, mutta kun Onni Kumpu tuli pois rintamalta ja kun hänellä sattui olemaan jotain wanhaa henkilökohtaista wihaa Toiwoselle, niin pääsi tämäkin sentakia hengestään.

August Jänis tämän jälkeen kuultuna kielsi edellisen todistuksen, mutta sotkeutui kuitenkin itsekin kuulustelussa niin pahoin että myönsi lopulta, ettei hän muka niitä asioita niin tarkoin muista.

Mikko Mentula tässä asiassa kuultuna kertoi samoin, että hänelle, koska hän oli esikunnan jäsen, oli A. Jänis kuwannut yllämainittua kohtauksen ja joukkomurhaa Jämsän tiellä. Jänis oli sanonut tunteneensa Jämsän tiellä wastaansa tulleet miehet ja itse sattuneensa murhapaikalle, jossa tosin tekiwät yllämainitut Marttinen, Karhumäki ja Kumpu. Ammuttaessa ei Toiwo Toiwonen ollut heti kuollut, waan oli haawoittuneena talteentunut kiinni Marttisen jalkoihin ja rukoillut tältä armoa. Marttinen oli silloin painanut kiwäärin pistimen Toiwosen niskasta läpi tämän maassa armoa rukoillessa. Tilaisuudessa oli Marttinen tahrinut housunsa takapuolet wereen ja kuiwannut niitä sitten annulla uunin edessä ja silloin sanonut, että „weresi perkele housuni ja kun wielä pyysi armoa." Kertoja oli ihmetellyt miten Marttinen saattoi noin kaulheasti menetellä waikka oli aikasemmin kuulunut Toiwosen kanssa samaan puolueeseen ja olleet paljon tamoissa hommissa.

Palstatilallinen J. R. Katajamäki Petäjäweden Kuiwasmäeltä kertoi samaan suuntaan kuin edellinenkin, että Jänis oli yllämainitulla tawalla kuwannut tappoa Jämsän tiellä ja sanonut että sen suorittiwat Marttinen, Karhumäki ja Kumpu ja olitwat nämä miehet raakamaisesti kiroilleet.

August Jänis yritti kieltää nämäkin todistukset, mutta sekaannuttuaan myönteli sitten jotain kyllä puhuneensa.

Saapuwilla olewain asianomistajain taholta huomautettiin tähän, että aikasemmin olwat suojeluskuntalaiset kyllä olleet awomielisiä ja terwehtineet tehtäwään, mutta nyt kun pelätään wastuuta, ei niitä enää haluta tunnustaa waan peitellään tosiasioita.

Nuorukainen Paawo Lahnamäki Petäjäwedeltä kertoi myöskin olleensa yläkerrottuna tappohönä tulossa Jämsästä Hewosella ja kuulleensa ammunnan, mutta ei sanonut tuntemansa niitä, jotka tiellä ampuiwat. Kun hän saapui ampumapaikalle oli hän nähnyt maassa werta ja miehen hatun, joka myös oli weressä ja kuulan läwistämä. Sanoi ottaneensa hatun maasta ja wieneensä sen mukanaan kotitaloonsa. Sittemmin oli se tunnettu K. Jokisen hatuksi ja kun siitä tuli tieto oli poliisi Marttinen käskenyt talon emäntää häwittämään hatun, „ettei tulisi ikäwyyksiä" kuten emäntä hänelle sanoi ja niin hattu sen jälkeen häwinnyt kertojan tietämättä minne ja kenen toimesta.

Taloll. Matti Sipilä Kuiwasmäeltä kertoi kuulleensa, että Onni Kumpu oli kulettanut Toiwosta ja ettei tälle ollut ennakolta kaiwettu hautaa walmiiksi. Samoin lisäsi kertoja, että poliisi Marttinen oli ennakolta kehottanut häntä olemaan puhumatta tietojaan tässä tutkinnossa.

Taloll. Aug. Heikkilä Kuiwasmäeltä kertoi yhdessä Kalle Tuparnäen kanssa tuoneensa sittemmin surmatun W:htori Haawiston P:weden esikuntaan, jolle tielle Haawisto jäi hänen jätettyään miehen esikunnan haltuun.

Taloll. Kalle Tuparnäki kertoi samaa kuin edellinenkin ja että wangitseminen suoritettiin esik. jäsenen Paulinin käskystä.

Mäkitupal. Nestor Hakanen P:weden Puttolasta kertoi Toiwosen wangitsemisesta kuten dellä on jo kerrottu. Sanoi Toiwosella aina olleen tuhansia markkoja rahoja, joita hän säilytti lompakossaan. Samoin tiesi Aug. Saloranta Toiwosen olleen hywissä waroissa ja pitäneen usein rahoja mukanaan.

Asianomistajain puolelta painostettiin, että Toiwosella tosiaankin oli suurempi summa rahaa ja olitwat ne häwinneet miehen mukana, joten kysees̈sä on myöstömurha.

Taloll. Otto Karhumäki kuultuna kielsi olleensa Toiwosta kyytimäsä Jämsään sahi ottaneensa osaa tämän tappoon, mutta myönsi olleensa suojeluskunnan hommissa sekä „wangitsemassa hulikaaneja."

Työm. Kalle Riikonen sanoi olleensa yhtaikaa Jänisen kanssa Jämsästä tulossa yläkerrotulla matkalla, mutta ei tunteneensa ampujia. Jänis oli wain sanonut hänelle, että „ne olitwat meidän miehiä", tarkottaen sillä ampujia tiellä.

Jatk.

323.2 (471) „1918" Perkjärvi
Kans. Työ. 28/2 – 19.

Muualta Karjalasta.

28/2 — 1919

Kansalaissodan uhrit.

Kirjeenvaihtajamme kertoo, että huhtikuun loppupuolella ja toukokuun alkupuolella, eli siis kansalaissodan loppuaikoina tulivat Perkjärwellä ammutuiksi seuraawat henkilöt:

Heikki Louko, ratawartija; Emil Markkula, waihdemiesten esimies; Matti Wirolainen, asemamiesten esimies; Aleksander Stolt, waihdemies; Hjalmar Hanganpää, waihdemies; Jooseppi Hyytiäinen, waihdemies; Waltonen, kuljettaja; Benjam Järwi, poliisi; Heikki Käyhkö, poliisi; Pekka Kettunen, apteekkari; työmiehiä: Tahwo Käntänen, Wihtor Hurri, Wille Järweläinen, Kaarlo Kadenius, Hjalmar Mantere, Kusti Karhunen, Mikko Härkönen, Juho Rämö, Antti Räty, Aleksanteri Saukkonen, Herman Työppönen, Wihtor Turkki, Olli Leinonen, Oskar Ström, Ruubert Hänninen, Knut Suolahti, August Rämö, Leo Hälikkä, Edward Nurminen, Hilma Markkula, Eewa Klementjeff, Jida Matikainen, Mikko Westerinen, Wäinö Hakala, lämmittäjä; August Backman, työmies; Sulo Raski, Tikka, Oskar Kymäläinen, Matti Sorsa, konduktööri; Yrjö Wäänänen, kiwimies; työmiehet Juho Halko, Aaro Hulkko, Emil Pylkkänen, Matti Huuhka, Mikko Huuhka, Mikko Romu ja Aina Romu.

Muualta Suomea Perkjärwelle saapuneita, mutta siellä ammutuksi tulleita: Otto Hämäläinen, Juho Natunen, Hilja Raatikainen, Sirkka Ylikangas, Liisi Louhela, Oskar Louhela, Uuno Koponen, Teerti Hartikainen, Teerti Hartikainen, Heikki Hywönen, Antti Hywönen, Arwi Näätänen, A. Romppanen, E. Romppanen, Martensen, Pekka Kukkonen, Tahwo Tikka, Janne (Kiander) Aalto, Johannes Kultanen, Juho Tujunen, Hänninen.

Yllaolewien suhteen, jotka tulivat ammutuiksi, on mainittawa, että niistä suurin osa kuului punaiseen kaartiin. Muualta saapuneet olivat kaikki kaartin jäseniä.

323.2 (471).1918"
Petäjävesi"
"

Sos.-dem., Hki 11/10-21.

Muualta Suomesta.

Petäjäveden „puhdistus"
S. d. w. 1918. 1/10

Muutan työläisten teloittaja syytteessä.

Petäjävedellä murhattiin 1918, kuten muuallakin, joukko työläisiä. Murhatekojaan jatkoivat paikkakunnan porvarit vielä heinäkuussakin samana vuonna, jolloin suojeluskuntapäällikkö, opettaja O. Jernstedt Särkimäen talossa Kintaun kylässä istui „sotaoikeutta" ja julisti kuolemantuomioita, joita pantiin täytäntöön. Näiden „tuomioiden" täytäntöönpanijoista on muuan suojeluskuntalainen Wiljo Tuohimäki tuomittukin 2 v. 6 kk. kuritushuoneeseen Arvi Mattias Halisen murhasta, jota tuomiota hän parhaillaan on kärsimässä. Toinen pääsi ehdolliseen vapauteen, mutta pääsyyllinen, suojeluskuntapäällikkö O. Jernstedt pääsi onnellisesti „karkuun", jolla tiellä hän parhaillaankin on. Talollinen Wiljam Särkimäki oli myöskin silloin jo syytteessä ja vangittunakin, mutta vapautettiin „näytösten puutteessa".

Mutta nyt on juttu Särkimäkeä vastaan alkanut uudelleen, sillä murhatun Arvi Halisen isä Basilius kantaa hänen päälleen siitä että hän oli poikansa murhan varsinaisena aiheuttajana ottaen Jernstedtin kanssa osaa kuolemantuomion tekoon. Näin uudestaan virinnyt juttu oli torstaina ensi kerran esillä Jyväskylän pitäjän käräjillä. Murhatun isää Basilius Halista avusti tuomari Urho Joutsenlahti Helsingistä. Vastaaja Särkimäki oli itse saapuvilla tuomari O. W. Tissarin avustamana. Yleisenä syyttäjänä oli nimismies R. Niemi.

Vastaajan asiamies Tissari koetti asianajotempuilla saada juttua raukeamaan alkuunsa, väittäen haasteen toimitetun puutteellisesti sekä ettei V. Halinen ole oikeutettu kantamaan poikansa murhaajia vastaan (!) Juttu otti kuitenkin alkunsa. Useita todistajia kuultiin molemmin puolin kun ensin vastaajan taholta oli kaikilla keinoilla yritetty jäävää kantajan todistajia sekä tehdä heidän puheensa mitättömiksi. Eräs todistajista, Sulo Weijanen, kieltäytyi „oman'unnonsyistä" tekemästä valaa sanoen kuuluvansa „helluntaiseurakuntaan". Mutta kun oikeus määräsi hänelle 200 mk:n uhkasakon niin antoi suojeluskuntalaisen omatunto heti periään ja valanteko kävi varsin hyvin.

Kuulluista todistajista kertoi suojeluskuntalainen Nikolai Mustamäki, joka oli ollut läsnä „tuomiota" tehtäessä, m.m. kuulleensa Särkimäen sanovan, ettei „Halinen tarvitse muuta kuin kuoppaa ja viekää heti mäkeen." Myöskin kuuli kehotettavan hakemaan lapioita, joilla ammutuille piti kaivettaman hauta.

Suojeluskuntalainen A. Westerinen ja kauppa-apulainen Hilja Hokkanen todistivat myöskin Särkimäen olleen vangittuja tuomitsemassa. Toiset todistajat eivät tienneet mitään asiaan vaikuttavaa.

Kantajan puolesta pyydettiin lykkäystä lisätodistusten hankkimiseksi sekä vaadittiin W. Särkimäen murhan alkuunpanijana vangitsemista. Yleinen syyttäjä pidätti itselleen tilaisuuden lausunnon antamiseen myöhemmin.

Vastaajan asiamies vastusti vangitsemista vakuuttaen Särkimäen „suuren kiinteimistön omistajana pysyvän paikkakunnalla."

Päätöksellä lykättiin ensimäi käsit-

---

tely välikäräjiin ensi marraskuun 5 p:nä. Särkimäki jätettiin vapaalle jalalle, mutta on hänen vangitsemisen uhalla oltava saapuvilla. — T. W.

323.2 (471) .1918 "Petäjäveri" Sas-asem.; Hki 1/11-21.

Työläismurhat Petäjäwedellä w. 1918.

Oikeuskansleri hautaa asian, waikkakin toteaa murhat tapahtuneiksi ja suojeluskunnan esikunnan wastuunalaiseksi.

Kuten muistetaan, ryhtyi Petäjäweden kunnanwaltuusto toimenpiteisiin wirallisen tutkimuksen toimeenpanemiseksi niiden lukuisten joukkomurhain selwittämiseksi, joita walkoiset w. 1918 Petäjäweden pitäjässä suorittiwat. Tuloksena olikin, että maaherran ja oikeuskanslerin määräyksestä on pidetty lukuisia tutkintoja m.m. Lauri Niskasen, Kiltti Jokisen,. Wihtori Haawiston ja Toiwo Toiwosen murhaajain löytämiseksi, mutta owat nämä tutkimukset olleet niin weteliä ja ponnettomia. että ne owat olleet omiaan wain asioita salaamaan, mutta eiwät selwittämään, joka ei tietysti ole ollut tutkijoiden lopullinen tarkoituskaan. Näin kokoonhaalitut pöytäkirjapahaset owat sitten lähetetyt oikeuskansleriille, joka niihin tutustuttuaan on nyttemmin asianomaisille saapuneen päätöksen mukaan nähnyt hywäksi kuitata asiat, nämä törkeät ja salaperäiset joukkomurhat, seuraawasti:

„Tarkastettuani asiassa siten kertyneet kirjat olen minä hawainnut, että edellämainitut henkilöt on 1918 wuoden kapinan aikana pidätetty Petäjäweden suojeluskunnan toimesta sekä että he sittemmin todennäköisesti owat tulleet surmatuiksi, jota wastoin ei ole saatu selkoa siitä, kutka olisiwat heidät surmanneet; mihin nähden ja kun kerrotut tapahtumat owat sattuneet niiden toimenpiteiden yhteydessä, joihin on ryhdytty kapinan lewenemisen estämiseksi tai sen kukistamiseksi, asia ei ole aiheuttanut enempiä toimenpiteitä minun puoleltani. Tästä pyydän Teitä (maaherraa) antamaan asianomaisille tiedon.

Axel Charpentier.
M. A. Howila."

Siis tällä tawoin maan korkein lainwalwoja kuittaa kataluudessaan wertoja wetäwät joukkomurhat, jotka, sanottakoon se suoraan, eiwät tapahtuneet kapinan kukistamiseksi, waan koko Petäjäweden porwariston werenjanon wuoksi. Ja näin mestarillisesti owat wiralliset tutkijat onnistuneet asiat järjestämään, ettei edes todellisten murhaajain nimiä muka ole saatu tietää, waikka koko Petäjäweden pitäjä tietää, ketä he owat. Mutta tämä kai oli wälttämätöntä, sillä muussa tapauksessa olisiwat pitäjän arwokkaimmat nimet joutuneet huonoon huutoon kaikkine pyöwelilaumoineen. Tämä on nyt walkoista oikeutta meidän maassamme. — T.W.

323.2(471)„1918"
„Pertteli"

Kans. työ. 14/7-21.

Muualta Suomesta.

Lisäainehistoa walkosten mustaan tiliin.

Perttelin walkaisijat murhanneet w. 1918 seitsemännelläkymmenellä olewan waimon, tämän pojan ja miehen maahanneet „leirikurjuuteen" kuolemaan. — Murhatut aiwan syyttömiä.

K.T. 14/7 21

Kewäällä 1918 wangittiin Perttelin pitäjän Nomsilan kylässä työnjohtaja Arthuri Kaleniuus sekä hänen weljensä. Walkoisten werenhimo ei silloin wielä ollut warsin hillitön, koska lähettiwät mankinsa Turkuun, josta sitten jälkeenpäin käwiwät hakemassa teurastusta warten, mutta ei heitä annettu wankilasta ulos.

Tästä nämä Perttelin walkaisijat suuttuiwat sekä meniwät poikain kotiin, jossa tappoiwat äidin, joka oli seitsemälläkymmenellä olewa eukko, sekä wanhimman weljen, joka ei ollut missään tekemisissä punaisten kanssa. Isäwanhusta ei tapettu heti, waan hänet waahattiin kurjalaan, jossa hän kuoli näkään 20. 6. 18. Näiden teurastusten laillisena perusteena oli siis se, että pari perheen nuorinta jäsentä oli kuuluunut punakaartiin, mutta tapetut eiwät.

Waltiorikosoikeus tuomitsi sitten Arthuri Kaleniuksen sen johdosta, että hän oli ollut neljää päiwää kirjoitushommissa paikallisessa wallanhumousoikeudessa, kymmeneksi wuodeksi kuritushuoneeseen. Tällainen tuomio tuonnollisesti herätti ihmettelyä tuomitun omaisissa sekä niissä henkilöissä, jotka tunsiwat tuomitun toiminnan punaisena aikana.

Wielä suuremmaa kummastusta on herättänyt se, että lukuisista „armahduksista" huolimatta häntä ei wielään olle laskettu edes ohranaralaiseen wapauteen, mutta onpa nyt sekin syy selwinnyt.

Wk. 5 pnä halusiwat Kaleniuksen omaiset tawata häntä Tammisaaren kurjalassa. He oliwat saapuneet aina Kellokoskelle asti, mutta kurjalan johtaja ilmoitti, ettei laitoksen kirjoissa ole sellaisen wangin nimeä. Häntä ei siis saatu tawata. Omaiset ensin luuliwat, että K. olisikin wapautettu; mutta saiwatkin toisilta wangeilta tietää, että Kaleniuus on edelleenkin kurjalassa. Eikä hän tietysti woi sieltä päästäkään pois niin kauan kuin pyssymiehet portilla wartioiwat.

Tällaiseenkin peliin on tietysti syynsä. Tuollainen warowaisuustoimenpide mahdollista „armoa" wastaan on tietysti tehty sitä, että näin ei wahingossakaan pääse murtuen takaa pois mies, jolla olisi omaistensa ja omaisuutensa kohtalosta yhtä ja toista kysyttäwää. Sillä toisella elossaolewalla weljelläkin on 1:4 wuoden tuomio, jotten hän on sen perusteella Tammisaaren kurjalassa, eikä siis woi mitään kysymystä nostaa. Häneenkin tuomionsa perustuu wallheeseen.

Tulkoon wielä mainituksi, että punaisten aikana Perttelissä ei tehty ainoatakaan murhaa. Tämäkin wain ohjeeksi sitä, mikä ero on punaisilla ja walkoisilla. Siiwosti esiintyneet punaiset ja heidän suhtunsakin raasti tapetaan tai kurjalassa kidutetaan, mutta walkoiset murhamiehet liikkuwat wapaina palkittuina sankareina.

32.3, 2 (471) „1918"
„Pyhäjärvi" Kas-Arch., Hki 27/11-20.

Sos. Walkoisen terrorin hirmutöitä! 27/11/20

Perhe häwitetty kokonaan. — Hurtat ryöstiwät kaiken omaisuuden. — Kaksi ammuttiin, yksi kuoli murjussa ja kaksi hirtti itsensä!

Walkoisen terrorin perinpohjaisuudesta Pyhäjärwellä antaa selwän kuwan S. S:n kertomus, joka koskee torppari Juho Santalan, Waskijärwen kylästä, perheen kohtaloa. Wanha torppari itse ja neljä poikaansa joutui pois elämien kirjoista. Jälelle jäi wain wanha torpan emäntä ja yksi kiwulloinen poika.

67-wuotias torppari Juho Santala, Pyhäjärwen pitäjän Waskijärwen kylästä, ei ollut itse ottanut millään lailla osaa kapinaan. Hänen syykseen luettiin, kuten monessa muussakin paikassa wain se, että punaisen kaartin joukot oliwat silloin tällöin majailleet Santalassa, ikäänkuin torpan isäntä olisi woinut sen estää. Kun sitten walkoiset waltasiwat Pyhäjärwen, tulitwat he Santalaan ja weiwät hänen kaiken omaisuutensa, jota wanhus lähti hakemaan pois Högforsista. Tällä matkalla hakattiin häntä ja kun pääsi kotiin sanoi, että hän ei jaksa elää, kun kaikki poikansa ja tawaransa on wiety (tawarat sillä perusteella, että ne muka oliwat warastettuja), meni metsään ja teki itsemurhan hirttäytymällä toukokuun 7 päiwänä.

Santalan poika Kalle Niemi meni wiemään asioita Högforsiin niinkuin käsketty oli, mutta sillä reisulla walkoiset hänet pidättiwät, weiwät lopuksi Hywinkäälle, jossa wähän aikaa wankina pidettyään ampuiwat. Niemen syy oli se, että hän oli ollut jonkinlaisena lähettinä punakaartissa.

Toinen poika Jalmari Kanerwa taasen tai surmansa siten, että walkoiset menitwät hänen kotiaan, jossa ol wähän kahwia jäljellä, wäittiwät sitä warastetuksi, hakkasiwat Kanerwaa seipäällä ja pyssyn tukilla, mutta eiwät silloin wielä pidättäneet. Kanerwa pakeni metsään, jossa oli piilossilla 4 wiikkoa, jonka jälkeen tuli pois kun oli oikeastaan wallan osaton kansalaissotaan. Walkoiset kuitenkin wangitsiwat, weiwät ensinnä Pälsille pehkutehtaan herran luo ja sieltä Hywinkäälle, missä ampuiwat. Kanerwalta jäi waimo ja 2 lasta.

Kolmas poika Otto Niemi, oltuaan paossa metsässä 4 wiikkoa, näki elämänsä toiwottomaksi ja hirtti itsensä. — Niemi oli wain tawallinen siwiisotamies.

Neljäs poika Lauri Santala kuoli Lappeenrannan wankileirillä. — Tämäkin oli siwiimies.

Torpan emäntä, 68 wuotta wanha Heta Santala sai olla wapaana aina toukokuun loppuun 1918. Hänellä oli työtä tarpeeksi hirttäytyneitten omaistensa hautaan toimittamisessa. Hän ei kuitenkaan ehtinyt niitä saada hautaan, kun walkoiset eiwät lähteneet hakemaan ennen kun useampien wuorokausien kuluttua, eikä wanhus uskaltanut itse mennä, joten hautaaminen wiiwästyi. Yksi torpan pojista, joka asui jossakin Itä-Suomessa, tuli kuitenkin sattumalta kotio, joutuen parhaiksi hautaamaan omaisiaan. Tällä wälin pantiin Heta Santala kiinni toukokuun lopussa, kun häntä siltä ennen oli moneen kertaan piesty, wietiin ensinnä Högforsiin ja sieltä Tammisaareen, sitten Santahaminaan Helsingissä, jossa sai tuomion ja lopuksi Suomenlinnaan. Heta Santalan tuomio oli 5 wuotta kuritushuonetta ja 10 wuotta kansalaisluottamuksen menetystä. Joulukuun 13 päiwänä 1918 pääsi pois Suomenlinnasta. Hän on kertonut olonsa wankileirillä olleen mitä kurjemman, kun ketään ihmistä ei ollut, joka olisi hänelle mitään ulkoapäin hommannut.

Me haluaisimme kysyä: kuka walkoisista itse uskoo, että 68 wuotta wanha, ikänsä raskasta työtä tehnyt torpan emäntä oli 5 wuoden kuritushuonerangaistuksen ansainnut ja että hän oli niin paljon „rikkonut" waltiota wastaan? Eikö se tuomio ole selwä oikeusmurha? Asiata tuntewat arwelewatkin, että paikkakunnan walkoisten tarkoitus oli saada hänet kuolemaan wankilaan, kun ei tullut aikoinaan ammutuksi ja siinä tarkoituksessa tekasiwat syytteitä niin että niitä olikin. Ja se kaikki kostoksi siitä, että hän oli synnyttänyt maailmaan 5 poikaa, jotka oliwat tehneet paljon työtä, mutta joiden elämän walkoinen terrori katkaisi. Wanhus oli kuitenkin niin sitkeä, että hän ei kuollut walkoisten wankilahelwettiin. — Mainita ansaitsee myöskin, että raajarikko poika, joka oli ollut koko kansalaissodan ajan walkoisten puolella ja tuli sieltä isäänsä ja weljiänsä hautaamaan pantiin Högforsissa kiinni, mutta täytyi hurttain lopuksi laskea hänet irti, kun niin pienintäkään syytä ei ollut.

Santalan torpasta weiwät walkoiset kaikki mitä siellä oli: ruokatarpeet, wiljat, eläimet, kaikki tyyni. Torpan ottiwat myöskin walkoiset haltuunsa ja korjasiwat sadon kesällä 1918. Wasta Uudenmaan läänin maaherran määräyksestä luowutettiin torppa ja osa eläimistä, kuten hewonen y.m. takaisin, mutta on torppa nyt lopullisesti joutunut Santalan wanhalta emännältä pois ja hän on saanut wain pienen huoneen asuakseen. 2 lehmää ja juuri sika, muusta omaisuudesta puhumattakaan jäi walkoisten saaliiksi.

Edellä olewa on yksi kaikkein kaameimpia walkoisen terrorin kuwia. Luulisi sen toimeenpanijoita, joiden nimet kyllä tuntuu olewan tiedossa, itseäänkin hirwittäwän, ellei muun niin sen tuomion, jonka he siitä joskus warmasti tulewat saamaan. Mikään mahti maailmassa ei woi heitä wapauttaa joskus joutumasta todellisen oikeuden, eikä wain walkoisen luokkaoikeuden käsiin. Ja woi silloin heitä.

323.2(471).1918
Pomarkku
4

Sos-dem., Hka
4/11 – 21.

Muualta Suomesta.

S.d. — 4/11 21

Walkoisten werenhimo w. 1918.

Suojeluskunnan esikunnan lausunto, jonka antajat itse tunnustawat tietojensa epäpätewyyden, riittää saattamaan miehen elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen.

Kuwaawana esimerkkinä walkoisten kostonhimon ilmauksista esittää „Uusi Aika“ jälleen erään suojeluskunnan esikunnan lausunnon, tällä kertaa Pomarkusta. Lausunto koskee erästä työläistä, joka pelkästään senwuoksi, että on omannut sosialidemokraattisen katsomuksen ja nauttinut paikkakunnan työläisluottamuksesta, on joutunut walkoisten suurpalwarien wihoihin.

Kyseymyksessä olewasta henkilöstä, teuraslaiva Kustaa Leppäsestä, kotoisin Pomarkusta, antoi Pomarkun suojeluskunnan esikunta ensiksi tarpeelliset henkilötiedot, todeten m.m. Leppäsellä olewan 5 alaikäistä lasta, ja senjälkeen annetaan luonteesta seuraawa lausunto: „Kiiwas tai oikeammin häwyttömin mitä woi olla. Lakossa ollut ensimäänen sekä kaikkien johtaja.„ „Kulkenut teuraseläinten kauppiaana useissa naapurikylissä ja ollut ihmisten kauhuna“. — „Ollut punakaartissa ryöstö ja takawarikoimismääräysten antajana ja muonitushommissa. — Tuomarina määrännyt Kyösti Dahlin tapettawaksi sekä itse wanginnut Nikolai Helanderin.“ — „Ottanut etunenässä osaa ryöstöihin Pomarkusta, toimeenpanuihin kotitarkastuksiin ja aseryöstöihin, joiden järjestäjänä hän kaiken todennäköisyyden mukaan oli“. — „Esikunnalla ei ole yksityistapauksia tiedossa, koska kyseymyksessä olewa henkilö kohta sotatoimien alettua alkoi toimia hänelle luontaisella salaperäisyydellä ja oweluudella. Ollut ryöstämässä Rankalassa ja Salmiolla. Suurin kiihoittaja paikkakunnalla wallankumouksen laillista hallitusta wastaan, aseellisuutta wastaan, lewittänyt wääriä kulkupuheita sotatoimista“. Lopuksi kertoo esikunta kaikki tietonsa ominaisuuksiin kuuluwiksi: „Wanki on paikkakunnan työläisten kaikkein huonompia aineksia. Itse ollut katwallaan työwäenjohtajana. Pomarkussa on hän asemaansa käyttänyt tuhoawa tawasti ja näin ollen kaswattanut anarkistihenkeä ympäristöön. Esikunta katsoo, että jos Juho Kustaa Leppänen wielä, waikkapa myöhemminkin saapuisi paikkakunnalle, olisi se suurin onnen onnus, sillä siksi täydellinen on kaikkien wastenmielisyys häneen ja näinollen lausuu yksimielisesti, että Juho Kustaa Leppänen älköön koskaan tulko Pomarkkuun waan jääköön matkalle.“

Lausunnon on Pomarkun suojeluskunnan puolesta allekirjoittanut Juho Rossi, ja ovat sitäwastoin mainittua lausuntoa, tilaisuudessa pidetyn pöytäkirjan mukaan, olleet antamassa Yrjö Wiro, K. ja A. Markkula, J. Soini, F. Rossi, L. Teinonen, J. Tensio, Wäinö Markkila ja O. Heliander.

Kuinka raskauttawa arwo lausunnolle on woltiorikosoikeudessa annettu siitä on selwänä todisteena se kuolemantuomio, joka kuitenkin armahduksessa „alennettiin“ elinkautiseksi, jota kärsimässä Kustaa Leppänen yhä wieläkin istuu Tammisaaren pakkotyölaitoksella.

Tarkastettaessa Kust. Leppäsen kohdistettuja syytöksiä ja muiden „perusteluja“ jo yksistään esikunnan lausunnon perusteella tuomitaan helposti kuinka määrätietöntä ja yksityisviholliskuwiolla lasketeltuja syytöksiä ne ovat. Mitään todisteita wastaan ei lausunnossa koeteteakaan esittää, mutta päinwastoin esikunta myöntää, ettei Leppänen tehtäwiä ollenkaan tunne, waan lausuttaa lausuntonsa tunnepimähtäen. Esikunnan toiwomus ainakin, että Leppänen millaisiin palaisi paikkakunnalle on wäkeämpiä näytteitä walkoisten murhahimosta, mitä esikuntien lausunnoista yleensä tapaa.

Tapaus on samalla oiwallinen kuwaus tawoista millä „yksityisrikollisia“ ja „kapinanjohtajia“ woltiorikosoikeuksissa tehtiin wälittämättä hituistakaan syytösten ja lausunnonantajien tietojen näennäisestäkään luotettawaisuudesta, — wieläpä silloinkin, kun nämä lausunnon antajat itse tunnustawat tietonsa olewan luulesta temmattuja, kuten yllaolewassakin tapauksessa.

323.2 (471) „1918" Uusi Aika 2. 11. 21.

„Pomarkku"

4

Pomarkun suojeluskuntaherrojen kostonhimon tuloksia.

2/11 21

Suojeluskunnan esikunnan merenkäynnen lausunto, jonka antajat itse tunnustavat tietojensa epäpätevyyden, riitää saattamaan miehen elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen.

1.

Olemme ja monasti olleet tilaisuudessa selostamaan näitä suojeluskuntien esikuntien lausuntoja ja syytöskirjelmiä, joiden perusteella vuodesta 1918 satoja ja tuhansia työläisiä syytöninä suomittiin muka syyllisinä niitä hirmuvainoja vihollisiin, jotka suojeluskunnan esikunta arvanut lausunnon, jolla merenkäynnissään todeksi hakee vertaistaan. Lausunnossa, joka on kirjoitettu tavalliselle valtiorikosoikeuden kysely-laatikolle, annetaan orjin tarpeelliset henkilötiedot, todetaan m.m. Leppäsellä olevan 5 alaikäistä lasta, ja senjälkeen annetaan suunnesta seuraava lausunto: „Niinaas tai oikeammin häiriköimin mikä voi olla. Lakossa ollut ensimmäinen sekä kaikkien johtaja. „Kukkenut teurasteleminen kauppiaana useissa maapuritöissä ja ollut ihmisten kauhuna". — „Ollut punakaartissa ryöstö ja takavarikoimismääräysten antajana ja muonitushommissa. — Tuomarina määrännyt Kyösti Dahlin tapettavaksi sekä itse vanginnut Nikolai Heikanderin." — „Ottanut etupuolestaan osaa ryöstöihin Pomarkussa, toimeenpanturihin kotitarkastuksiin ja aseryöstöihin, joiden järjestäjänä hän kaiken todennäköisyyden mukaan oli". — „Esiintunut ei olevyksityistapauksia tiedossa koska kysymyksessä oleva henkilö kohta jatkotoimien aloittua alkoi toimia hänelle luontaisella salaperäisyydellä ja arvaamattomuudella. Ollut ryöstämässä Rantalassa ja Salmiolla. Suurin kiihoittaja paikkakunnalla vankeudenaikaisen kaikista halkirustu vastaan, esiintyvyyttä väärin tuhkapuheita jatkotoimista". Lopuksi kehoitaa esikunta kaikki tietonsa omaksitaleiseen lausuntoon: „Wanki on paikkakunnan työläisten kaikkein huonompia aineksia. Itse ollut tavallaan työväenjohtaja-

2.

na. Pomarkussa on hän aiemmin käyttänyt tuhoamistoimintaa ja näin ollen saatavattanut ampärisiöön. Esikunta katsoo, että jos Juho Kustaa Leppänen viedään, kaikurikk paikkakunnalle, että se luurin ominaisuus, ei-

2.

ja sitä syytä täydellinen on kaikkien vastenmielisyys häneen ja näinollen lausun yksimielisesti, että Juho Kustaa Leppänen älköön koskaan tulko Pomarkkuun maan jäätävän matkalle."

Lausunnon on Pomarkun suojeluskunnan esikunnan puolesta allekirjoittanut Juho Rossi, ja ovat sitäpaitsi mainittua lausuntoa, tilaisuudessa pidetyn pöytäkirjan mukaan, olleet antamassa Yrjö Wiro, K. ja A. Markkula, J. Soini, F. Rossi, L. Teinonen, J. Tensio, Väinö Marttila ja O. Heliander.

Kuinka raskauttava arvo lausunnolle on valtiorikosoikeudessa annettu sitä on jo selvänä todisteena se kuolemantuomio, joka kuitenkin armahduksessa „alennettiin" elinkautiseksi, jota kärsimässä Kustaa Leppänen yhä wielkin istuu Tammisaaren pakkotyölaitoksella.

Tarkastettaessa Kustaa Leppäseen kohdistettuja syytöksiä ja muiden „perusteluja" ja yksistään esikunnan lausuntoihin perusteella huomaa helposti kuinka wäärinteltyjä ja yksityiswihan perusteella lasketeltuja ylläselostetut syytökset ovat. Mitään todisteita syytöksiin ei lausunnossa koetetakaan esittää, waan päinvastoin esikunta myöntää, ettei se Leppäsen toimintaa oikeenkaan tunne waan langettaa lausuntonsa umpimähkään koska Leppänen on osannut toimia siksi „salaperäisesti" ettei mitään raskauttavaa todistetta woitu hankkia. Leppäsen esiintyminen ihmisten kauhuna matkoillaan eri paikkakunnilla on warsin kuvaavaa: — Miten woi henkilö harjoittaa ammattiaan ja jonkinlaista liikettä menestyksellisesti ja elättää 11-henkistä perhettä, joista 5 alaikäistä, jos hän esiintyisi kaikkien kauhuna? Esikunnan toiwomus, ettei Leppänen milloinkaan palaisi paikkakunnalle on väikeimpiä näytteitä wal-

4.

koisten murhanhimosta, mitä esikuntien lausunnosta yleensä tapaa, ja osoittaa se, miten armottomasti porvaristo kohtaa rangaista sen wihoihin joutuneen työläisen wiattomia lapsiakin, jotka eiwät ainakaan mitenkään ole woineet olkaa osaa kapinallisen toiminnaan. Wai onko Pomarkun suojeluskunnan esikunta tehnyt jotakin lietvittääkseen sitä kurjaa asemaa mihin Leppäsen perhe, waimo ja 5 alaikäistä lasta ovat joutuneet, perheen huoltajan syyttömänä istuessa wankilassa woimatta toimia perheensä huoltajana?

Tapaus on samalla oivallinen todistus tarwoista millä „yksityisrikollisia" ja „kapinanjohtajia" valtiorikosoikeuksissa tehtiin wälittämättä hätuistakaan syytösten ja lausunnon antajien tietojen näennäisestäkään luotettawuudesta, — wieläpä silloinkin, kun nämät lausunnon antajat itse tunnustawat tietonsa olevan tunteesta temmattuja, kuten yllämainitussakin tapauksessa.

323.2 (471). 1918. "Pyhtää" Kans. Lausi 23/8-21.

Walkoisen wihan

x. l. hedelmät. 23/8 21

Erään Pyhtäällä syyttömästi murhatun puolesta walitettu oikeuskanslerille.

Kuten tunnettua tapettiin Pyhtäällä kapinan päätyttyä useita kymmeniä työläisiä, joiden murhista ei ole pidetty minkäänlaisia tutkimuksia, eikä niinollen asetettu ketään murhaajista syytteeseen. Nyt on kuitenkin työmiehen waimo Aliina Pöyhönen jättänyt oikeuskanslerille seuraawan sisältöisen kantelukirjelmän, waatien murhaajien ja pahoinpitelijäin syytteeseen asettamista ja luwattomasti takawarikoidun omaisuuden takaisin luowuttamista:

„Tyytymättömänä Wiipurin läänin Pyhtään pitäjän esikunnan, samoin Lowiisan kaupungin esikunnan sekä myöskin Pyhtään pitäjän poliisin Brynolf Peltosen menettelyyn minua sekä poikaani Yrjö Pöyhöstä kohtaan saan esiintuoda seuraawaa:

Wuonna 1918 ammuttiin poikani Lowisassa ilman mitään laillista tuomiota 25 p:nä toukokuuta lauantai-aamuna klo 5.

Tämän johdosta ja lain wastaisesta menettelystä anon oikeuskanslerin ryhtymään niihin toimenpiteisiin, että asetetaan ja määrätään tutkimus, kuka on asiassa ollut ilmiantajana ja että hänet ja murhan tekijät asetetaan syytteeseen sekä tuomitsemaan minulle kohtuulliset kulut asiassa.

Lisäksi wielä jäi wainajalta polkupyörä, joka kuuleman mukaan olisi ollut Pyhtään esikunnan käytettäwänä, eikä pyörää ole luowutettu minulle, waikka olen monta eri kertaa ollut sitä anomassa. Pyörä olisi nykyisten hintain mukaan 1,400 mk:n arwoinen.

Erityisesti anon oikeuskanslerin ottamaan huomioon, että edellä mainittu poliisikonstaapeli Peltonen on edelleenkin Pyhtään pitäjän Stockforssin tehtaalla.

Wuonna 1918 heinäkuun alkupäiwinä tuli konstaapeli Peltonen kahden suojeluskuntalaisen kanssa heinäpellolle, jossa olin heiniä korjaamassa. Miehillä oli browningit käsissä ja weiwät he minut ilman muuta lähellä olewaan metsään. Siellä konstaapeli Peltonen jotakin minulta kyseltyään (johon en woinut antaa mitään wastausta) alkoi pahoinpitelyn minua kohtaan, hakaten selkäni mustia paukoja täyteen, samoin oli nahka useasta kohti kasassa. Pahoinpitelyn jälkeen käski Peltonen suojeluskuntalaisten ampua minut, mutteiwät nämä totelleet määräystä, waan käskiwät minun mennä kotiin.

Tämän johdosta rohkenen anoa, että oikeuskansleri määrää yleisen syyttäjän asettamaan konstaapeli Peltosen pahoinpitelystä edeswastuuseen, jossa tilaisuudessa anon saamaan sairausajasta kohtuullista korwausta.

Jättäen anomukseni oikeuskanslerin harkittawaksi, toiwon sen tulewan etenkin nykyisenä aikana, huomioonotetuksi.

Pyhtäällä, 9 p:nä elokuuta 1921.

Aliina Pöyhönen.

Kauhunajat Petäjävedellä 1918.

Kertomuksia valkoisen vallan ajalta maaherran määräämän tutkimuksen mukaan.

19/3 1920

Kuten jo yleisesti tiedetään, toimeenpantiin myöskin Petäjävedellä kansalaissodan aikana ja sen jälkeenkin suojeluskuntalaisten toimesta sangen lukuisa joukko murhia. Nämä rikokset liittyvät vain yhtenä lisänä valkoisen terrorin silloiseen riehuntaan ja saavat niihin syylliset henkilöt edelleenkin olla vapaalla jalalla ja luketua kuuluviksi kunnollisten ihmisten joukkoon — vaikkakin heidän todellisen kumiansa laadun jokainen ajatteleva ihminen hyvin kykenee erottamaan. Kun Petäjävedellä ei sodan aikana eikä sen edelläkään minkäänlaista sotatoimintaa ollut, niin ovat senaikaiset rikokset lankeavat yksinomaan porvarillisten kauhean riehunnan ja työläiskohan ansioiksi. Niiden tarkoituksena oli yksinomaan murhata turvattomia työniehiä ja kongen useassa tapauksessa myöskin ainastaan näiden omaisuus. Kun nämä petäjäveteläiset valkoiset rikoirat menettivät siinä määrin haltinsa, että suorittivat murhatöitään vielä pitkän aikaa varsinaisen sota-ajan jälkeenkin, niin on heitä jo osittain joutunut syytteeseenkin, kuten opettaja O. Fernstedtin tutuksikin muistetaan käyneen.

Mutta kuitenkin on wielä suuri joukko murhatöitä hämärän peitossa ja näistä selvän saamiseksi ääntyi pitäjän kunnanvaltuusto Waasan läänin maaherran puoleen ja pyysi tältä perinpohjaisen tutkinnon suorittamista ja syyllisten rangaistukseen saattamista. Siitemmin määräsikin maaherra nimismies A. Iskadin suorittamaan tällaisen tutkinnon pidon, joka pidettiinkin Petäjäveden kuntalassa t.k. 8 pnä.

Selostamme seuraawassa Työn Waenan nuhaan tutkinnon kulkua ja niitä seikkoja, jotka ilmenivät kuulusteltujen kertomuksista.

Suojeluskunnan toiminta herättää kanhua omissakin joukoissa. Eroamisia esikunnasta murhain johdosta.

Mikko Mentuia, Petäjäveden kirkonkylästä, kuulusteltawaksi tutsuttuna kertoi kansalaissodan alussa tulleensa walituksi pitäjän suojeluskunnan esikuntaan, jossa hän osittain suoritti sihteerin tehtäwiä. Hänellä oli alussa se käsitys, että suojeluskunnat käywät taisteluaan kunnallisilla kelnoilla ja että niistä oli muodostuwa turwattoman kansalaisten hengen ja omaisuuden turwa, mutta myöhemmin, sanoi kertoja, pettyi hän täydellisesti tässä käsityksessään. Sanoi itse kerran henkilökohtaisesti käyneensä Seinäjoella ylipäällikkö Mannerheimin päämajassa kysymässä, mitä on tehtäwä sellaisille henkilöille, jotka suojeluskunnan toimesta epäilyttäwinä ja waarallisina pidätetään. Päämajasta oli annettu nimenomainen määräys, että wangit on lähetettäwä Seinäjoelle säilytettäwiksi ja tutkittawiksi. Tätä määräystä ei Petäjäweden esikunta noudattanut, waan telkesi wankinsa, joita se pitkin talwea runsaasti kaikennäköisillä werukkeilla pyydysteli, kuntalan wieressä olewaan Petäjäweden talouskaupan saunaan, jossa heitä säilytettiin. Tästä saunasta kuletettiin wangit sittemmin wuorensa perään surmattawaksi.

Esikunnan jäsen saa omantunnonkiskia.

Edellämainittu kuulusteltawa jatkoi, että kun tätä menoa alkoi jatkumaan ja kun hän näki kuinka suojeluskunnan esikunta suuresti wääristeli wangitsemainsa ja kuulustelemiensa henkilöiden asioita sillä hän itse piti tutkimuksista toista kirjaa, niin ei hän woinut tätä kauemmin kestää. Hänen omatuntonsa alkoi yhä kowemmin soimata häntäkin syyllisyydestä ja warsinkin teki häneen järkyttäwän waikutuksen se, kun hän kerran näki yllämainitusta saunasta wietäwän murhattawaksi wiisi miestä yhdessä joukossa ja joiden miesten syyllisyydestä ei ollut edes todennäköisiäkään syitä olemassa. Silloin ei hän woinut enää esikuntaan kuulua waan waati siitä eroa ja saikin sen. Wiimeisen kerran sanoi kertoja olleensa esikunnan kokouksessa läsnä silloin kun erästä työmies Penttistä wiimeisen kerran kuulusteltiin.

Toiwo Toiwosen, K. Jokisen ja W. Haawiston salaperäinen katoaminen ja murha.

Salamurhain uhriksi joutuneiden joukossa oliwat myöskin suutari Toiwo Toiwonen sekä työmiehet Kiltti Jokinen ja W. Haawisto, joiden murhaajain selwilleisaamiseksi tätä tutkintoa nimenomaan oli pyydetty. Nämä henkilöt, ja erikoisesti T. Toiwonen, joka oli paikkakunnalla käytetty työwäestön pitkäaikaisena luottamusmiehenä, oliwat tunnettuja erittäin siwoiksi ja luotetuiksi miehiksi sekä kokonaan kapinahommista erilläänolewiksi kuten kaikki muutkin paikkakunnan työläiset. K. Jokinen ja W. Haawisto oliwat aikaisemmin wangitut ja teljetyt Petäjäweden esikunnan wankilaan, jona oli yllämainittu sauna.

Mikko Mentula kertoi, että Toiwonen oli kaksi kertaa ennen lopullista „katoamistaan" kuletettu esikuntaan, mutta molemmillakin kerroilla wapautettu, kun ei häntä wastaan syytä löydetty. Kertoja sanoi olleensa kerrankin esikunnassa läsnä, kun mainittua Toiwosta tuotiin tutkittawaksi. Yhä toisista esikunnan jäsenistä, tuomari A. Wakola, oli akkunasta nähnyt Toiwosta tuotawan ja innostui sillom ja sanoi, että „mitä sitä tänne kuletetaan; ei muuta kuin pankaa litterin seinää wasten ja laskekaa läpi". Toiwonen pääsi kuitenkin tälläkin kertaa wapaaksi.

Kun ei Toiwosta, joka suojeluskuntalais-hulikaanit erikoisesti wihasiwat, woitu tätä tietä toimittaa pois päiwiltä, turwauduttiin salamurhaan. Eräänä yönä maaliskuusta 1918 saapui Toiwosen ajunnolle aseellisia miehiä, jotka koputtiwat akkunaan ja waatiwat Toiwosta ulos. Ulos mentyään kaappasiwat ajemiehet Toiwosen mukaansa ja häwisiwät sitä tietään. Koko teko tehtiin niin salaperäisesti, etteiwät ajunnossa olleet Toiwosen omaiset päässeet tietämään keitä pölliset wieraat oliwat, sillä nämä karttoimat itseniä näyttämistä. Samana yönä häwisiwät esikunnan wankilasta yllämainitusta saunasta siellä säilytettäwinä olewat K. Jokinen ja W. Haawisto yhtä salaperäisellä tawalla. Mihin nämä kolme miestä joutuiwat ja missä heidät murhattiin, siitä ei ole warmaa tietoa, mutta yleisesti paikkakunnalla kerrottiin heti tapahtuman jälkeen, että kaikkia kolmea lähdettiin wiemään samana yönä hewosilla Jämsään ja että heidät sinne matkalla maantiellä kauhealla tawalla murhattiin.

Talollinen August Jänis, Petäjäwedeltä, kertoi itse kuuluneensa suojeluskuntaan ja olleensa yllämainittuna aikana kerran wiemässä sotatarpeita Petäjäwedeltä Jämsään. Sieltä palatessaan takaisin Petäjäwedelle samana yönä, jona yllämainitut kolme henkilöä katoswat ja ollessaan maantiellä Paikkalan ja Wirtalan wälillä Jämsän ja Petäjäweden rajan läheltä kuuli hän edessään kiwääринammuntaa ja meteliä. Pian tulikin hänen wastaansa kolme hewosta rekineen ja näissä olewat miehet huusiwat suunnattomasti, että „ettekö te perkeleen lat pääse tiennwiereen." Ketä wastaantulijat oliwat sitä ei kertoja sanonut tietäwänsä, mutta aamulla Petäjäwedelle tultuaan oli hän kuullut, että edellisenä yönä oliwat kadonneet sekä Toiwonen että muut kaksi miestä.

Poliisi Nestor Seppänen Petäjäweden kirkolta kertoi myöskin kuuluneensa suojeluskuntaan. Erään kerran Toiwosen katoamisen jälkeen oli hän ollut wahtipalweluksessa yläkerrotun Jänikisen kanssa ja oli tämä hänelle silloin kertonut yläkerrotun Jämsän matkansa aiwan toisin kuin mitä hän nyt asiasta tutkinnon tultua tahtoi tunnustaa. Jänis oli nimenomaan wakuuttanut, että hänen wastaansa tuotiin wangittuja Toiwosta, Jokista ja Haawistoa. Näitä kuletamassa oliwat silloinen esikunnan jäsen ja nykyinen poliisi sekä kunnanwaltuuston jäsen Mattinen sekä maanwiljelijä Otto Karhumäki Muitialta ja Onni Kumpu-niminen mies. Samoin oli Jänis wakuuttanut, että nämä saattajat surmasiwat kuletettawansa Toiwosen, Jokisen ja Haawiston maantiellä ja heittiwät sittemmin ruumiit Jämsän jokeen sinne asti päästyään. Samoin oli Jänis wakuuttanut, ettei wangitsemia ollut aikomus surmata maantiellä waan jossain muualla, mutta kun yksi „yritti karata", niin oli kaikki kolme tapettu. Samoin että surmattu Toiwonen olisi kyllä säilyttänyt henkensä koska oli jo aikaisemminkin kaksi kertaa wapautettu esikunnassa, mutta kun Onni Kumpu tuli pois rintamalta ja kun hänellä sattui olemaan jotain wanhoja henkilökohtaisia wihaa Toiwoselle, niin pääsi tämäkin sentakia hengestään.

August Jänis tämän jälkeen kuultuna kielsi edellisen todistuksen, mutta sotkeutui kuitenkin itsekin kuulustelussa niin pahoin että myönsi lopuksi, ettei hän muka niitä asioita niin tarkoin muista.

Mikko Mentula tässä asiassa kuultuna kertoi samoin, että hänelle, koska hän oli esikunnan jäsen, oli A. Jänis kuwannut yllämainittua kohtaustaan ja joukkomurhaa Jämsän tiellä. Jänis oli sanonut tunteneensa Jämsän tiellä westaansa tulleet miehet ja itse sattuneensa murhapaikalle, jossa teon tekiwät yllämainitut Marttinen, Karhumäki ja Kumpu. Ammuttaessa ei Toiwo Toiwonen ollut heti kuollut, waan oli haawoittuneena takertunut kiinni Mattisen jalkoihin ja rukoillut tältä armoa. Marttinen oli silloin painanut kiwäärin pistimen Toiwosen niskasta läpi. Tilaisuudessa oli Marttinen tahrinut housunsa takapuolet wereen ja kuiwannut niitä sitten aamulla uunin edessä ja silloin sanonut, että „wereä perkele housuni ja kun wielä pyysi armoa". Kertoja oli ihmetellyt miten Marttinen saattoi noin kauheasti menetellä waikka oli aikaisemmin kuulunut Toiwosen kanssa samaan puolueeseen ja olleet paljon samoissa hommissa.

Palstatilallinen J. R. Katajamäki, Petäjäweden Kuiwasmäeltä, kertoi samaan suuntaan kuin edellinenkin, että Jänis oli yllämainitulla tawalla kuwannut tappon Jämsän tiellä ja sanonut, että sen suorittiwat Marttinen, Karhumäki ja Kumpu ja oliwat nämä miehet raakamaisesti kiroilleet.

August Jänis yritti kieltää nämäkin todistukset, mutta sekaantuuaan myönteli sitten jotain kyllä puhuneensa.

Saapuwilla olewain asianomistajain tuholta huomautettiin tähän, että aikaisemmin owat suojeluskuntalaiset kyllä olleet awomielisiä ja kerskuneet teoistaan, mutta nyt kun heiltään wastuwa, ei niitä enää halua tunnustaa, waan peitellään todistuksia.

Nuorukainen Waamo Lahnamäki, Petäjäwedeltä, kertoi myöskin olleensa yläkerrottuna rahwaana tulossa Jämsästä. Lewoilla ja kuulleensa ammunnan, mutta ei sanonut tunteneensa niitä, jotka tiellä ampuiwat. Kun hän saapui ampumapaikalle oli hän nähnyt maassa werta ja miehen hatun, joka myös oli weressä ja kunlan lävistämä. Sanoi ottaneensa hatun maasta ja wieneensä sen mukanaan kotitaloonsa. Sittemmin oli se tunnettu K. Jokisen hatuksi ja kun siitä tuli tieto oli poliisi Marttinen käskenyt talon emännää häwittämään hatun, „ettei tulisi ikäwyyksiä", kuten emäntä hänelle sanoi ja olikin hattu jonjakeen häwinnyt kertojan tietämättä mimne ja kenen toimesta.

Taloll. Matti Sipilä, Kuiwasmäeltä, kertoi kuulleensa, että Onni Kumpu oli kuletanut Toiwosta ja ettei tälle ollut ennakolta kaiwettu hautaa walmiiksi. Samoin liäsi kertoja, että poliisi Marttinen oli ennakolta kehottanut häntä olemaan puhumatto tietojaan tässä tutkinnossa.

Taloll. Aug. Heikkilä, Kuiwasmäeltä, kertoi yhdessä Kalle Tupamäen kanssa tuoneensa sittemmin surmatun Wihtori Haawiston Petäjäweden esikuntaan, jolle tielle Haawiston jäi länen jätettyään miehen esikunnan haltuun.

Taloll. Kalle Tupamäki kertoi samaa kuin edellinenkin ja että wangitseminen suoritettiin esik. jäsenen Mentulan käskystä.

Mäkitupal. Nestor Hakanen Petäjäweden Puttolasta, kertoi Toiwosen wangitsemisesta kuten edellä on jo kerrottu. Sanoi Toiwosella aina olleen tuhansia markkoja rahoja, joita hän säilyttі lompakossaan. Samoin tiesi Aug. Saloranta Toiwosen olleen hywissä waroissa ja pitäneen usein rahoja mukanaan.

Asianomistajain tuolelta painostettiin, että Toiwosella todellakin oli suurempi summa rahaa ja oliwat ne häwinneet miehen mukana, joten kysees sä on ryöstömurha.

Walkoinen wiha wirallisessa walaistuksessa.

Kauhunajat Petäjäwedellä 1918.

Maaherran määräämän tutkimuksen tuloksia.

Kun täällä Etelä-Suomessa on leviteltyjä ja ainakin wäritettyjä juttuja punaisten tihutöistä w. 1918, ollen niillä tarkoituksena puhaltaa hehkua porwarillisen maailman powessa hiipuwaan wihan tuleen, julkaisemme wastapainoksi poliisiraporttien mukaan muutamia kuwauksia Keski-Suomesta, joka w. 1918 oli walkoisen wallan aluetta, osoittaaksemme wähän laajemmille piireille, miten sillä puolella luokkasodan aikana yritettiin todellakin ottaa hengiltä työwäen liike, eikä suinkaan waan ajaa syytä maasta pois. M.m. Petäjäwedellä meni walkoinen luokkawiha niin järjettömyyksiin, että kunnan waltinuston täytyi wiime wuonna, kuten olemme aikanaan maininneet, pyytää wirallista tutkimusta asioiden selwille saamiseksi. Waasan läänin maaherra määräsikin sitte nimismies Alfkadin toimittamaan tutkimuksen, mikä kuluneen maalisk. 3 p. suoritettiin. Työn Woiman mukaan selwisi siinä seuraawaa:

Suojeluskunnan osallisuus murhiin. — Heikkohermoisimmat erosiwat esikunnasta.

Mikko Mentula, Petäjäweden kirkonkylästä, kuulusteltawaksi kutsuttuna kertoi kansalaissodan alussa tulleensa walituksi pitäjän suojeluskunnan esikuntaan, jossa hän osittain suoritti sihteerin tehtäwiä. Hänellä oli alussa se käsitys, että suojeluskunnat täydentäisiwät kunnialdsilla keinoilla ja että niistä oli muodostuwa turwattomain kansalaisten hengen ja omaisuuden turwa, mutta myöhemmin, sanoi kertoja, pettyi hän täydellisesti tässä käsityksessään. Sanoi itse kerran henkilökohtaisesti kysyneensä Seinäjoella ylipäällikkö Mannerheimin päämajasta kysymässä, mitä on tehtäwä sellaisille henkilöille, jotka suojeluskunnan toimesta epäilyttäwinä ja waarallisina pidätetään. Päämajasta oli annettu nimenomainen määräys, että wangit on lähetettäwä Seinäjoelle säilytettäwiksi ja tutkittawiksi. Tätä määräystä ei Petäjäweden esikunta noudattanut, waan telkesi wankinsa, joita se pitkin talwea runsaasti kaikennäköisillä werukkeilla pyydysteli, kunnantalon wieressä olewaan Petäjäweden talouskaupan saunaan, jossa heitä säilytettiin. Tästä saunasta kuletettiin wangit sittemmin wuoronsa perään surmattawaksi.

Esikunnan jäsen saa omantunnonkuskia.

Edellämainittu kuulusteltawa jatkoi, että kun tätä menoa alkoi jatkumaan ja kun hän näki kuinka suojeluskunnan esikunta suuresti wäaristeli wangitsemainsa ja kuulustelemiensa henkilöiden asioita, sillä hän itse piti tutkinnoista toista kirjaa, niin ei hän woinut tätä kauemmin kestää. Hänen omatuntonsa alkoi yhä kowemmin soimata häntäkin syyllisyydestä ja warsinkin teki häneen järkyttäwän waikutuksen se, kun hän kerran näki yllämainitusta saunasta wietäwän murhattawaksi wiisi miestä yhdessä joukossa ja joiden miesten syyllisyydestä ei ollut edes todennäköisiäkään syitä olemassa. Silloin ei hän woinut enää esikuntaan kuulua waan waati siitä eroa ja saikin sen. Wiimeisen kerran sanoi kertoja olleensa esikunnan kokouksessa läsnä silloin kun erästä työmies Venttistä wiimeisen kerran kuulusteltiin.

Toiwo Toiwosen, K. Jokisen ja W. Haawiston salaperäinen katoaminen ja murha.

Salamurhain uhriksi joutuneiden joukossa olimat myöskin suutari Toiwo Toiwonen sekä työmiehet Kiltti Jokinen ja W. Haawisto, joiden murhaajain selwilleesaamiseksi tätä tutkintoa nimenomaan oli pyydetty. Nämä henkilöt, ja erikoisesti T. Toiwonen, joka oli paikkakunnalla käytetty työwäestön pitkäaikaisena luottamusmiehenä, olimat tunnettuja erittäin siiwoiksi ja luotettaiksi miehiksi sekä kokonaan kapinahommista erillään olewiksi kuten kaikki muutkin paikkakunnan työläiset. K. Jokinen ja W. Haawisto olimat aikaisemmin wangitut ja teljetyt Petäjäweden esikunnan wankilaan, jona oli yllämainittu sauna.

Mikko Mentula kertoi, että Toiwonen oli kahi kertaa ennen lopullista „katoamistaan" kuletettu esikuntaan, mutta molemmillakin kerroilla wapautettu, kun ei häntä wastaan syytä löydetty. Kertoja sanoi olleensa kerrankin esikunnassa läsnä, kun mainittua Toiwosta tuotiin tutkittawaksi. Esikunnan jäsen tuomari A. Wakkola oli aikunasta nähnyt Toiwosta tuotawan ja innostui silloin ja sanoi, että „mitä siitä tänne kuletetaan; ei muuta kuin pankaa liiterin seinä" wasten ja laskekaa läpi". Toiwonen pääsi kuitenkin tällakin kertaa wapaaksi.

Kun ei Toiwosta, jota suojeluskuntalais-huliganit erikoisesti wihasiwat, woitu tätä tietä toimittaa pois päiwiltä, turwauduttiin salamurhaan. Eräänä yönä maaliskuussa 1918 saapui Toiwosen asunnolle aseellisia miehiä, joka koputtiwat akkunaan ja waatiwat Toiwosta ulos. Ulos mentyään kaappasiwat asemiehet Toiwosen mukaansa ja häwisiwät siitä tietään. Koko teko tehtiin niin salaperäiselti, etteiwät asunnossa olleet Toiwosen omaiset päässeet tietämään keitä yölliset wieraat olimat, sillä nämä karttoimat itsensä näyttämistä. Samana yönä häwisiwät esikunnan wankilasta yllämainitusta saunasta siellä säilytettäwinä olewat K. Jokinen ja W. Haawisto yhtä salaperäisellä tawalla. Mihin nämä kolme miestä joutuiwat ja missä heidät murhattiin, siitä ei ole warmaa tietoa, mutta yleisesti paikkakunnalla kerrottiin heti tapahtuman jälkeen, että kaikkia kolmea lähdettiin wiemään samana yönä hewosilla Jämsään ja että heidät sinne matkalla maantiellä kaupealla tawalla murhattiin.

Talollinen August Jänis, Petäjäwedeltä, kertoi itse kuuluneensa suojeluskuntaan ja olleensa yllämainittuna aikana kerran wiemässä sotatarpeita Petäjäwedeltä Jämsään. Sieltä palatessaan takaisin Petäjäwedelle samana yönä, jona yllämainitut kolme henkilöä katosiwat ja olessaan maantiellä Paikkalan ja Wirtalan wälillä Jämsän ja Petäjäweden rajan lähellä kuuli hän edessään kiwäärinammuntaa ja metelöimistä. Pian tulikin hänen wastaansa kaksi hewosta rekineen ja näissä olewat miehet huusiwat siwumennessään, että „ettekö te perkeleen siat pääse tienwiereen". Ketä wastaantulijat olimat sitä ei kertoja sanonut tietäwänsä, mutta aamulla Petäjäwedelle tultuaan oli hän kuullut, että edellisenä yönä olimat kadonneet sekä Toiwonen että muut kaksi miestä.

Poliisi Nestor Seppänen Petäjäweden kirkolta kertoi myöskin kuuluneensa suojeluskuntaan. Erään kerran Toiwosen katoamisen jälkeen oli hän ollut wahtipalwelukseesa yläkerrotun Jänisen kansa ja oli tämä hänelle silloin kertonut yläkerrotun Jämsän matkansa aiwan toisin kuin mitä hän nyt asiasta tutkinnon tultua tahtoi tunnustaa. Jänis oli nimenomaan wakuuttanut, että hänen wastaansa tuotiin wangittuja Toiwosta, Jokista ja Haawistoa. Näitä kulettamassa olimat silloinen esikunnan jäsen ja nykyinen poliisi sekä kunnanwaltuuston jäsen Marttinen sekä maanwiljelijä Otto Karhumäki Multialta ja Onni Kumpu-nimінen mies. Samoin oli Jänis wakuuttanut, että nämä saattajat surmasiwat kuletettawansa Toiwosen, Jokisen ja Haawiston maantiellä ja heittiwät sittemmin ruumiit Jämsän jokeen sinne asti päästyään. Samoin oli Jänis wakuuttanut, ettei wankeja ollut aikomus surmata maantiellä waan jossain muualla, mutta kun yksi „yritti karata", niin oli kaikki kolme tapettu. Samoin että surmattu Toiwonen olisi kyllä säilyttänyt henkensä koska oli jo aikaisemminkin kaksi kertaa wapautettu esikunnasta, mutta kun Onni Kumpu tuli pois rintamalta ja kun hänellä sattui olemaan jotain wanhaa henkilökohtaista wihaa Toiwoselle, niin pääsi tämäkin sentakia hengestään.

August Jänis tämän jälkeen kuultuna kielsi edellisen todistuksen, mutta sotkeutui kuitenkin itsekin kuulustelussa niin pahoin, että myönsi lopuksi, ettei hän muka niitä asioita niin tarkoin muista.

Mikko Mentula tässä asiassa kuultuna kertoi samoin, että hänelle, koska hän oli esikunnan jäsen, oli A. Jänis kuwannut yllämainittua kohtaustaan ja joukkomurhaa Jämsän tiellä. Jänis oli sanonut tunteneensa Jämsän tiellä wastaansa tulleet miehet ja itse sattuneensa murhapaikalle, jossa teon tekiwät yllämainitut Marttinen, Karhumäki ja Kumpu. Ammuttaessa ei Toiwo Toiwonen ollut heti kuollut, waan oli haawoittuneena takertunut kiinni Marttisen jalkoihin ja rukoillut tältä armoa. Marttinen oli silloin painanut kiwäärin pistimen Toiwosen niskasta läpi. Tilaisuudessa oli Marttinen tahrinut housunsa takapuolet wereen ja kuiwannut niitä sitten aamulla uunin edessä ja silloin sanonut, että „wereni perkele housuni ja kun wielä yksi armoa". Kertoja oli ihmetellyt miten Marttinen saattoi noin kauheasti menetellä waikka oli aikaisemmin kuulunut Toiwosen kanssa samaan puolueeseen ja ollut paljon samoissa kommissa.

Maksatusallinen J. R. Kataja-mäki, Petäjäweden Kuiwasmäeltä, kertoi samaan suuntaan kuin edellinenkin, että Jänis oli yllämainitulla tawalla kuwannut tappoa Jämsän

tiellä ja sanonut, että sen suorittiwat Marttinen, Karhumäki ja Kumpu ja oliwat nämä miehet raakamaisesti kiroilleet.

August Jänis yritti kieltää nämäkin todistukset, mutta sekaannuttuaan myönteli sitten jotain kyllä puhuneensa.

Saapuwilla olewain asianomistajain taholta huomautettiin tähän, että aikaisemmin owat suojeluskuntalaiset kyllä olleet awomielisiä ja kerskuneet tekojaan, mutta nyt kun pelätään wastuuta, ei niitä enää haluta tunnustaa, waan peitellään tosiasioitakin.

Nuorukainen Paawo Lahnamäki, Petäjäwedeltä, kertoi myöskin olleensa ylläkerrottuna tappohönä tulossa Jämsästä hewosella ja kuulleensa ammunnan, mutta ei sanonut tunteneensa niitä, jotka tiellä ampuiwat. Kun hän saapui ampumapaikalle oli hän nähnyt maassa werta ja miehen hatun, joka myös oli weressä ja kuulan läwistämä. Sanoi ottaneensa hatun maasta ja wieneensä sen mukanaan kotitaloonsa. Sittemmin oli se tunnettu K. Jokisen hatuksi ja kun siitä tuli tieto oli poliisi Marttinen käskenyt talon emäntää häwittämään hatun, „ettei tulisi ikäwyyksiä“, kuten emäntä hänelle sanoi ja olikin hattu senjälkeen häwinnyt kertojan tietämättä minne ja keneen toimesta.

Taloll. Matti Sipilä Kuiwasmäeltä, kertoi kuulleensa, että Onni Kumpu oli kulettanut Toiwosta ja ettei tälle ollut ennakolta kaiwettu hautaa walmiiksi. Samoin lisäsi kertoja, että poliisi Marttinen oli ennakolta kehoittanut häntä olemaan puhumatta tietojaan tässä tutkinnossa.

Taloll. Aug. Heikkilä, Kuiwasmäeltä, kertoi yhdessä Kalle Tupamäen kanssa tuoneensa sittemmin surmatun Wihtori Haawiston P:weden esikuntaan, jolle tielle Haawisto jäi hänen jätettyään miehen esikunnan haltuun.

Taloll. Kalle Tupamäki kertoi samaa kuin edellinenkin ja että wangitseminen suoritettiin esik. jäsenen Waulinin käskystä.

Mäkitupal. Nestor Hakanen P:weden Puttolasta, kertoi Toiwosen wangitsemisesta kuten edellä on jo kerrottu. Sanoi Toiwosella aina olleen tuhansia markkoja, joita hän säilytti lompakossaan. Samoin tiesi Aug. Saloranta Toiwosen olleen hywissä waroissa ja pitäneen usein rahoja mukanaan.

Asianomistajain puolelta wainostettiin, että Toiwosella tosiaankin oli suurempi summa rahaa ja oliwat ne häwinneet miehen mukana, joten kysees sä on ryöstömurha.

— **Suojeluskunta-osuustoimintaa.** Lammin osuuskauppa on on päättänyt wuosiwoitostaan lahjoittaa suojeluskunnalle 15,000 mk. Saman pitäjän osuusmeijeri päätti lahjoittaa 5,000 mk. — Siitä näkyy, mihin pellerwolainen osuustoiminta pyrkii!

323.2 (471 Petäjävesi) „1918"

Kansan Lehti
31/10-21.

Työväen Arkisto
Helsinki
Helsingfors
Arbetarnas Arkiv

1927

1230

Petäjäweden joukkomurha w. 1918.

Oikeuskansleri ei katso asiakseen ryhtyä saattamaan murhaajia edeswastuuseen.

31/10 21. K.L.

Kuten hywin muistetaan, ryhtyi Petäjäweden kunnanwaltuusto toimenpiteisiin wirallisen tutkimuksen toimeenpanemiseksi niiden lukuisten ja kauheiden joukkomurhain selwittämiseksi, joita walkoiset murhaajat w. 1918 Petäjäweden pitäjässä suorittiwat. Tuloksena olikin, että sekä maaherran että oikeuskanslerin määräyksestä on pidetty lukuisia tutkintoja m. m. Lauri Niskasen, Kiltti Jokisen, Wihtori Haawiston ja Toiwo Toiwosen murhaajain löytämiseksi, mutta kuten jo aikaisemmin olemme huomauttaneet, owat nämä tutkimukset olleet niin weteliä ja ponnettomia, että ne owat olleet omiaan wain asioita salaamaan mutta eiwät selwittämään, joka ei tietysti ole ollut lopullinen tarkoituskaan tutkijoilta, jotka itse owat olleet samaa sakkia suojeluskuntalaisten kanssa. Näin kokoonhaalitut pöytäkirjapahaset owat sitten lähetetyt oikeuskanslerille, joka niihin tutustuttuaan on nyttemmin asianomaisille saapuneen päätöksen mukaan nähnyt hywäksi kuitata asiat, nämä törkeät ja salaperäiset joukkomurhat, seuraawasti:

„Tarkastettuani asiassa siten kertyneet kirjat olen minä hawainnut, että edellämainitut henkilöt on 1918 wuoden kapinan aikana pidätetty Petäjäweden suojeluskunnan toimesta sekä että he sittemmin todennäköisesti owat tulleet surmatuiksi, jota wastoin ei ole saatu selkoa siitä kutka olisiwat heidät surmanneet; mihin nähden ja kun kerrotut tapahtumat owat sattuneet niiden toimenpiteiden yhteydessä, joihin on ryhdytty kapinan lewenemisen estämiseksi tai sen kukistamiseksi, asia ei ole aiheuttanut enempiä toimenpiteitä minun puoleltani. Tästä pyydän Teitä (maaherraa) antamaan asianomaisille tiedon.

.....

Axel Charpentier.
M. A. Howila."

Siis tällätawoin maan korkein lainwalwoja kuittaa kataluudessaan wertoja wetäwät joukkomurhat, jotka, sanottakoon se suoraan, eiwät tapahtuneet kapinan kukistamiseksi sillä Petäjäwedellä ei mitään kapinaa ollut, waan ne tapahtuiwat koko Petäjäweden porwariston werenjanon wuoksi. Ja näin mestarillisesti owat wiralliset tutkijat onnistuneet asiat järjestämään ettei edes todellisten murhaajain nimiä muka ole saatu tietää waikka koko Petäjäweden pitäjä tietää ketä he owat. Mutta tämä kai oli wälttämätöntä, sillä muussa tapauksessa olisiwat pitäjän arwokkaimmat nimet joutuneet wähän huonoon huutoon kaikkine pyöwelilaumoineen.
— T. W.

323.2 (471) „1918"
„Petäjävesi"

Uusi Aika 1. 11. 21.

Muualta Suomesta

Työläisten joukkomurhat Petäjäwedellä w. 1918.

Oikeuskansleri hautaa asiat hiljaisuuteen, waikkakin toteaa murhat tapahtuneiksi ja suojeluskunnat wastuunalaisiksi.

Kuten hywin muistetaan, ryhtyi Petäjäweden kunnanwaltuusto toimenpiteisiin wiranlisen tutkimuksen toimeenpanemiseksi niiden lukuisten ja kauheiden joukkomurhain selwittämiseksi, joita walkoiset werikoirat w. 1918 Petäjäweden pitäjässä suorittiwat. Tuloksena olikin, että sekä maaherran että oikeuskanslerin määräyksestä on pidetty lukuisia tutkintoja m.m. Lauri Niskasen, Kiltti Jokisen, Wihtori Haawiston ja Toiwo Toiwosen murhaajain löytämiseksi, mutta kuten jo aikaisemmin olemme huomauttaneet, owat nämä tutkimukset olleet niin wetelä ja ponnettomia, että ne owat olleet omiaan wain asioita salaamaan, mutta eiwät selwittämään, joka ei tietysti ole ollut lopullinen tarkoituskaan tutkijoilta, jotka itse owat olleet samaa jakkia suojeluskuntalaisten kanssa. Näin kokoonhaalitut pöytäkirjapahaset owat sitten lähetetyt oikeuskanslerille, joka niihin tutustuttuaan on nyttemmin asianomaisille saapuneen päätöksen mukaan nähnyt hywäksi kuitata asiat, nämä törkeät ja salaperäiset joukkomurhat, seuraawasti:

„Tarkastettuani asiassa siten kertyneet kirjat olen minä hawainnut, että edellämainitut henkilöt on 1918 wuoden kapinan aikana pidätetty Petäjäweden suojeluskunnan toimesta sekä että he sittemmin todennäköisesti owat tulleet surmatuiksi, jota wastoin ei ole saatu selkoa siitä kutka olisiwat heidät surmanneet; mihin nähden ja kun kerrotut tapahtumat owat sattuneet niiden toimenpiteiden yhteydessä, joihin on ryhdytty kapinan lewenemisen estämiseksi, asia ei ole aiheuttanut enempiä toimenpiteitä minun puoleltani. Tästä pyydän Teitä (maaherraa) antamaan asianomaiselle tiedon.

Axel Carpentier.
M. A. Hoivila."

Tällätawoin siis maan korkein lainwalwoja kuittaa kataluudessaan wertoja wetäwät joukkomurhat, jotka, sanottakoon se suoraan, eiwät tapahtuneet kapinan kukistamiseksi sillä Petäjäwedellä ei mitään kapinaa ollut, waan ne tapahtuiwat koko Petäjäweden porwariston werenjanon wuoksi. Ja näin mestarillisesti owat wiralliset tutkijat onnistuneet asiat järjestämään ettei edes todellisten murhaajain nimiä muka ole saatu tietää waikka koko Petäjäweden pitäjä tietää ketä he owat. Mutta tämä kai oli wälttämätöntä, sillä muussa tapauksessa olisiwat pitäjän arwokkaimmat nimet joutuneet wähän huonoon huutoon kaikkine pyöwelilaumoineen. Tämä on nyt walkoista oikeutta meidän maassamme. — T. W.

323.2 (471 Pirkanmaa) "1918" Tampere 23/8/19 — 1919.

Työväen Arkisto
Helsingfors
Arbetarnas Arkiv

Lähetän tämän kaavakkeen täytettynä. Samalla lähetän näm̈ä valokuvat, otettu Pirkanmaan työväen talolta silloin kuin se vapautui valtion takavarikosta. Kuva №1 on Tampuri eli eteinen siinä näkyy kuinka ovuda patjat, ahkasaverhot, pyyhkeliinat y. m. ovat köytetty. №2. on Näyttämö, etualalla sikotttu piano, kuva ei selitystä kaipaa paitsi sitostuksista voisi erikseen huomauttaa. №3. on Kiittiö, permannolla näkyy sikotun ravintolakaluston kappaleita. vinoristillä merkitty on sitostusta milkin täysi oleva kahvipannu. №4. on Ravintola, siinä näkee kuinka kirjasto on raiskattu. Suurempi ristillä merkitty teos on „Sosialidemokraattian muistosta" II osa ommuttu täysi ja sitostettu päälle, joka vielä osittain näkyy. Pienempi ristillä merkitty teos on Tolstoin „Sota ja rauha" kaikki 4/ä osaa on täysi ommuttu sitäpaitsi on ommuttu ja revitty suuri osa muitakin kirjoja, osa on kävinnyt kokonaan. Permannolla on ristillä merkitty tarjotin jossa oli suuri sitostuskasa. Samoin on tuolista otettu nahkaistuin pois kokonaan.

Kansalaissodan johdosta on Pirkanmaan kansassa kuollut työmies eliköli Työväen syntynyt 1890. kuoli Tammisaaren vankileirillä 19/6 18. Vainaja otti tarmolla osaa työväen yhdistyksen toimintaan kunnes monen erikertaan jäsenkanteen. Näyttämöllä

toimi vainaja myöskin innokkaasti.

Samalla ilmoitan, että Os, dem kunn allistoimikunta on puoluekokous edustajaehdokkaiksi valinnut
Matti Kukkosen, Hannes Oinosen ja H. Hankkunen.

Terveh dyksellä

Pielisjärven Os, dem kunn allistoimikunta.
(ktta)
H. Hankkunen
(kirjuri.)

323.2(471)„1918" Kaj. Kans. Työ. 7/9-21
„Pielisjärvi"

Eräs kaamea teko walkoisen Suomen weriſessä historiassa.

K.T.T. 4/9 21

Neljä rauhallista ſalolla asuwaa weljestä teloitettu asuntonsa seinustalle ja ruumiit surwottu suohon.

Niiden kaameiden weritekojen joukossa, joita Wenäjän rajapitäjässä Pielisjärwellä w. 1918 talwella ja keväällä walkoiset tekiwät, tulkoon mainituksi mieleenjäärittäwä neljän weljeksen teloitus.

Mainitut weljekset, joiden isäkäs isä toimi metsänwartijana Pielisjärwen pitäjän Sawijärwen hoitoalueella, oliwat erittäin siiwoja ja rauhallisia kansalaisia, asuiwat isänsä torpassa ja hoitelivat tämän wanhuuden takia isälleen kuuluwia metsänwartijan tehtäwiä, pysyen kansalaissodan tapahtumiin nähden aiwan puolueettomina.

Kunnetun pakollisen asewelwollisuuden woimaan astumisen jälkeen kun weljekset eiwät olleet halukkaat lähtenään rintamalle toisia työläisweljiään teurastamaan, pakeniwat he yksissä tuumin Pielisjärwen Oriwaaran saloille, josta asumattoman korwen keskeltä löydettyään wanhan tukkityöläisten asunnon, hankkiwat sinne hiukan elintarpeita ja laitettuaan asumuksen asuntokuntoon, asettuiwat sinne, kuullen olewansa walkoisten wainon saawuttamattomissa, asumaan.

Mutta tännekin ossuiwat nämä jokapaikassa waaniskelewat ihmispetoja.

Kuultuaswasti oliwat alueen metsänwartijat huomanneet salolla eläjät, koskapa sinne kerran saapuiwat asetetut suojeluskuntalaiset, kuppari Timonen Nurmeksesta, lihakauppias Piironen Lieksasta ja talollinen Lukkarinen Kontiolahdelta. useampien metsänwartijoiden opastamina ryntäsiwät weljesten asumukselle ja ilman minkäänlaista kuulustelua rahasiwat weljekset asunnon seinää wasten, jossa ensin kolme ammuttiin ja pakoitettiin neljäs katseleman näytelmää niin kauan kuin hänen wuoronsa tuli. Murhatyön tehtyä otettiin wainajien rahat, noin 3,000 mk. ja ruumiit surwottiin pää edellä asumuksen luona olewaan suon silmäkkeeseen, joka kuitenkin sattui olemaan niin matala, että jalat jäiwät näkymään. Jalat kyllä peitettiin oksilla ja mudalla, mutta niin huolimattomasti, että haaskalinnut ja eläkat kaiwoiwat ruumiit näkösälle, jolloin eräs salolla liikkuskelija sattui ruumiit löytämään ja niin tuli tämäkin törkeä rikos julkisuuteen ja ruumiit nostettiin lähteen silmästä ja wietiin Lieksan hautausmaalle.

Kuwaawaa murhamiesten julkeudesta on se, että eräs heistä katsoi erään wainajan sisaren arwonmielisen ja suoran esiintymisen kohtaiseen kunniataan, jota koetti paikata haastattamalla nettosen kärajille, mutta oikeus aiwan wastoin tawallisuutta jätti kuin jättikin murhamiehen kunnian kirkastamatta.

323.2 (471) .1918" Rantsila

Pohj: Kansa 5/12 1919.

Walkoisten werityöt „wuosi sitten".

5/12 1919

Syytön wanhus murhattu raa'asti Rantsilassa. — Murhaaja, ent. suojeluskuntapäällikkö kulkee wapaana.

Huhtikuun 30 pnä, „walkoisena" wuonna 1918 tapahtui Rantsilassa raaka murha walkoisen terrorin tilille.

Sanotun pitäjän Jlosjakyläss̈ä Aijälän talossa asui 56 wuotias maanwilj. wanhus Jussi Arffman perheineen. Yllämainittuna päiwänä saapui hänen luokseen Paawolan suojeluskunnan silloinen päällikkö Kalle Tuomola, jota A. ei ollut tuntenut lainkaan koskaan, ei edes näöltään. Tuomola oli kowasti juowutẗsissa ja reuhasi ja kiroili kuin paha raakalainen ampuen tuwassa pari kertaa browningilla seiniinkin. Waatien A:n mukaansa hewoseen, joka hänellä oli mukanaan, lähti Tuomola kulettamaan uhriaan metsätietä myöten kylälle päin. Heti kartanolla oli hän browningilla ampunut A:n pään obi ja muutenkin rääkännyt uhriaan. Ajaessaan oli hän sitten mukana olleella kiwäärin pistimellä lyönyt wiisi haawaa edessään istuwaan „wankiinsa", yhden paljaaseen niskaan. Saawuttuaan n. kilometrin päässä olewalle Aijälän talon metsäsaralle, kohensi Tuomola Arffmanin ylös reestä ja ampui hänet kahdella kiwäärin laukauksella kuoliaaksi, jättäen ruumiin metsään ja ajaen itse eteenpäin. Toinen panos lienee ollut räjähtäwä, koska kuolleen päästä oli toinen puoli kokonaan poissa.

Omaiset käwiwät jälkeenpäin hakemassa ruumiin kotia ja totesiwat sillein ylläkerrotut pistimen haawat. Tapauksen yksityiskohdat woi todistaa myöskin kyytipoika, Eskolan talon poika Matti Mattila, jonka Tuomola oli rewolwerilla uhaten pakoittanut kyytiin.

Tuomola oli jo edellisenä päiwänä kerran käynyt Arffmania hakemassa ja tällöin uhannut, että „kun saan hänet käsiini, ei hän palaa".

Arffman oli tunnettu siiwoksi ja hiljaiseksi mieheksi ja owat useimmat Rantsilan porwarilliset isännätkin tuominneet rikoksentekijän teon. Murhaajan omallatunnolla lienee useita muitakin tämäntapaisia tekoja.

Kenen waatimuksesta murha alunja, niin on hän ainakin kehunut. pitäen tehtiin, ei tiedetä. Rantsilan suojeluskunnan esikunta kieltää siihen syypää olewansa.

Tapahtuman johdosta tehtiin wiime kewännä walitus oikeuskanslerille, joka määräsi tutkimuksen toimeenpantawaksi.

Nimismies O. Perttula toimittikin siinä jonkinlaisen kuulustelun ja tulee juttu nyt t. k. 18 pnä esille täkäläisellä kasarmilla sotaoikeudessa. Toiwottawasti murhaaja joka tähän saakka on kulkenut wapaana, saa tällöin ansionsa mukaisen tuomion!

323.2 (471) »1918« Uusi Suom. 21/4-18.
Porvoo
"

Uusi Suometar 21/4 1918.

Senaattori E. N. Setälää haastattelemassa.

Matka maaseudulle 27. 1. — Porvooseen, Pellinkiin ja takaisin. — A:n B:n ja C:n kartanoissa. — »Vallankumouksen viime hetket Porvoossa — Saksalaisten tulo, Porvoon suojeluskuntalaisten kotiinpaluu. — Matka Porvoosta Helsinkiin ja sen vaikutelmat.

Avattuani eilen illalla ½ 8 aikaan toimituksen oven käännytettiin minut heti takaisin tyhyellä määräyksellä:

— Senaattori Setälä on kaupungissa. Istuu parhaka juhlakonsertissa Yliopistolla. Saatava kiinni ja haastateltava.

Aleksanterilla marssi jo konsertista pahaavia sotilaita, joitten etunenässä M. M:n kuoro, laulaen jotain. Minulla oli niin kiire, etten joutanut tajuamaan mitä. Tapasin senaattorin ensi yrityksellä — miksei punakaarti pyytänyt minua vakoojakseen? Mies, jonka olinpaikka oli ollut kysymysmerkkinä kaksi ja puoli kuukautta, seisoi yliopiston opettajien huoneen ovella hymyillen eräälle toiselle haastattelijalleen, jolla ilokseni ei ollut kynää eikä paperia kädessä.

— Hetkinen haastattelua varten, hra senaattori?

— Hyvin kernaasti, vaikka nyt jälleen alkaakin entinen kiire. Kävellään ja haastellaan kadulla.

Saapuessamme senaattori Louhivuoren asuntoon oli täällä senaattoria väijymässä arvoisa virkatoverini H. S:stä. Saimme kuulla paljon ihmeellisiä asioita, joista annettiin lupa kirjoittaa seuraavaa.

— Kapinan alkaessa jouduin virkatovereistani eroon sen takia, että lähdin sunnuntaina tammik. 27:n aamuna tavanmukaiselle käväisylle maatilalleni Askolaan. Paluuta ei voinut tunnetuista syistä ajatella. Oleilin maaseudun rauhassa 7:nteen helmikuuta; tällöin lähdin Porvooseen tiedustelemaan, mitä sinne kuului. Suojeluskunnan taholta annettiin neuvo: täytyy paeta jonnekin, sillä valkoisten oli välttämätöntä hajaantua.

Perheeni oli myös saapunut Porvooseen, siirtyen kuitenkin takaisin Askolaan; rakennuksen yllä kohotettu Tanskan lippu — valmoniheen on tanskalainen — oli arvatenkin takaesine, joka suojeli kotini häviöltä.

Itse en tiennyt aluksi, miten olla kuin eleä. Liityin ensin Pellinkiin lähteneihin suojeluskuntalaisiin ja vietin yön eräässä saaristolaistorpassa. Pitempiaikainen täällä oleskelu ei tuntunut suotuisalta. Niinpä ajoinkin hevosellani takaisinpäin, pysähtyen eräaseen kartanoon, jonka nimen nim mielelläni mainitsisin, jollen tarvitsisi pelätä, että siitä voisi aiheutua mahdollisesti kartanon omistajille ikävyyksiä. Olkoon tämä kaunis kartano siis A. ja sen omistaja X.

Vietin A:ssa viikkokauden »prof. Söderberginä». Virkatoverini voivat kadehtia minua: sain kävellä jokka aamu raittiissa ilmassa ja maaseudun rauhassa. Olihan sitä tosin pientä jännitystäkin. Punakaartilaiset kävivät tavanmukaisella vierailullaan. Tietysti herasi kysymyksiä, viestin heidän tulostaan saatuani: kellariinko? vaatekomeroonko? Kuitenkin pakkasin tavarani kaiken varalta ja nousin yläkertaan, ajatellen: nyt sitä kai sitten mennään. Mutta puolen tunnin kuluttua olivat elintarve- ja asevarastojen tarkastajat jo poistuneet.

Myös selkeantui minun henkilöni Svinhufvud-legendaan. Kaksi kuskia, jotka valtiolliselta mielialaltaan olivat korkeintaan vaaleanpunaisia, olivat pitäneet neuvottelua ja tulleet siihen johtopäätökseen, että tänne se nyt sitten se Svinhufvud oli paennut. Eräs ompelijatar osasi kuitenkin pätevästi todistaa vääräksi heidän johtopäätöksensä, näyttämällä heille eräästä kalenterista Svinhufvudin kuvaa.

Katsoin parhaaksi luopua A:n vierasvaraisesta kartanosta ja siirtyä B:hen, jossa vietin suurimman osan pakoaikaani. Täällä kävi myös punakaartilaisia elintarpeiden etsinnässä. He eivät tohtineet, senjälkeen kun heille oli ilmoitettu eräs vakava asia, ryhtyä perinpohjaiseen tarkastukseen, joten sain lueskella täysin turvallisena ranskalaisia romaaneja, joita oli kirjastossa runsas kokoelma. Olipa täällä hyvä tilaisuus suulliseenkin ranskan kielen harjoitukseen pitkästä aikaa.

— Oliko senaattorilla tilaisuutta täällä elää myös professorina? rohkeni allekirjoittanut kysyä.

— Kyllä tein vähin tieteellistäkin työtä; jatkoin kielitieteellisiä tutkimuksia ja kävin läpi Lönnrotin sanakirjaa, jossa on paljon hauskoja asioita, kuten jälleen totesin. Jospa pääsisinkin jälleen noihin töihin ja saisi jättää nämä toimet!

Mutta palatkaamme jälleen B:n kartanoon. Sekään ei saanut säilyä vapaana epäilyksestä. Y:tä, sen omistajaa vastaan oli tehty ilmianto, kuten kävi eräästä puhelinkeskustelusta ilmi. Hänet tavattiin eräänä päivänä ja ilmoitettiin, että hänen huoneessaan oli pidetty salaisia »vastavallankumouksellisia» neuvotteluja. Mihinkään erikoisiin toimenpiteihin eivät punakaartilaiset ryhtyneet, luottaen arvatenkin puhelinkeskustelussa lausuttuun vakuutukseen: »siellä (nim. B:ssä) on vaan neitejä».

Ottaen edelläolevan huomioon, katsoin isäntäväkeäni ja itseäni kohtaan tekeväni viisaimmin, että siirryin B:stä C:hen, jossa lietin vain muutaman päivää. Tällöin, viime sunnuntain lähetessä, tapahtui ympäristössä perinpohjainen elintarvetarkastus ja yleinen miesväen mobilisointi, josta käskyä levitti kaksi ratsumiestä. M. m. »hyväksyttiin» vihra M. punakaartiin. Helsingin vapautuksen päivinä tapahtui Porvoon seuduilla, että punaiset pakenivat omien miestensä ajojahtia. Lauantaina, siis viikko sitten, riensi rva M. luoksemme kiinaa huiskuttaen ja huudahtaen: »Tolkkinen on valkoisilla!» Saman päivän iltana klo 3 à 4 aikaan poisturi punaisten joukko, osa n. 100 hevosella Mäntsälään päin, osa junalla Nikkilään asti, josta kuuluu lähteneen yhtyäkseen Mäntsälän joukkoon ja paetakseen Oittia kohti. Jostain syystä olivat miehet, joita oli kuulemma tuhiatkunta, palanneet takaisin Pornaisten ja Mäntsälän tienooseen, jossa heidän asemansa on toivoton.

Viime sunnuntaina jätin siis maaseudun ja matkustin Porvooseen, jossa vallitsi jonkinlainen välitila, koska ei näkynyt punaisia eikä valkoisia. Pian heräsi jälleen henkiin jo kerran kuollut ja punaisten mielestä kuopattu suojeluskunta. Keskiviikkona ja torstaina liikkui huhuja, että punakaartilaisjoukko oli aikeessa hyökätä Nikkilään ja Porvooseen. Helsingistä saatiin kuitenkin täysin rauhoittavia tietoja. Mutta vielä piti toinenkin huhu porvoolaisten mieltä jännityksessä: Helsingistä pakeni muka kaupunkia kohti tuhat punaista.

Viimeinkin, nim. eilen klo 12, saatiin olevin silmin nähdä, että nämä »pakenijat» olivatkin — saksalaisia ja heidän seurassaan lukuisasti entisiä, monet seikkailut kokeneita Porvoon suojeluskuntalaisia. Kaupunki otti heidät vastaan hurraa-huudoin; soturit ja heidän ratsunsa kukitettiin. Rivit asettuivat torille neliöön, ja kaupunginvaltuuston puolesta lausui kauvan odotetut vieraat tervetulleiksi puheenj. Gustaf Söderström. Minä puhuin myös, vieläpä kolmella kielellä, suomeksi,

ruotsiksi ja saksaksi.

Luokseni saapui saksalainen kapteeni N. N., ilmoittaen saaneensa käskyn saattaa minut Helsinkiin ja että minulle oli varattu paikka juhlakonsertissa yliopistolla.

Onko Kerava vallattu? kysäsin.

— En tiedä. Mutta tulee ainakin tänään vallatuksi, vastasi kapteeni varmuudella.

Niinpä sainkin tänään vihdoin lähteä kohti Helsinkiä. Mukavuuksia ei käynyt tietysti ajatteleminen, sillä punaiset olivat vieneet parhaat vaunut ja veturit mennessään. Pitkästä aikaa tuntui 3 luokan ikälopussa vaunussa istuminen varsin hupaisalta.

Porvoon radan varrella ei ollut kovin tuhoisia sodan jälkiä nähtävänä. Keravankin asematalo oli ulkonaisesti säilynyt eheänä; vain akkunaruutuja oli rikkoutunut. Mutta sisältä oli näky kuvaamaton: kaikkialla sekasorto, lattialla ja pöydillä keskenjuomattomia kahvipulloja, sukkia j.n.e.; paperien joukosta löydettiin punakaartin jäsenluettelo, jonka otin tietysti mukaani. Jos sellaista menoa, jota Keravan asemahuone kuvasi, olisi jatkunut, ei tiedä, kuinka kauan Suomea voisi kutsua kulttuurimaaksi.

Mitä Keravan valtaukseen tulee, lienee se tapahtunut varsin verettömästi. Asemalle nimittimme kaikessa kiireessä väliaikaisen päällikön.

Konsossa oli asemapäällikkö junaamme vastassa, mutta hänen virkataloleen oli käynyt onnettomasti: se oli palanut. Tikkurilan asemaa oli ammuttu tykeillä. Malmilla näytettiin voittosaalista: huone täynnä kiväärejä, pieniä kenttätykkejä j.n.e. Fredriksbergissä, jossa kerrotaan olleen taistelun, en huomannut sen jälkiä.

Helsinkiin päästyäni ehdin tuskin käteni pestä, kun oli riennettävä konserttiin. Ja nyt se on sitten virkaloma taas lopussa. Näettehän senaattori Louhivuoren kädessä uhkaavan kirjekuoren. Mutta olihan tuota lomaakin kuin koululaisella, ja voin vakuuttaa, että se teki terveydelle hyvää. Sai nukkua enemmän kuin viisi tuntia; puhelin ei häirinnyt, kokouksiin ei ollut kiire. Olipa tilaisuus viettää aikaa aivan suuriruhtinaallisessakin seurassa.

A. O.

323.2 (471) "1918" Pusula

Uusmaan Työmies
25/5 1928.

Työväen Arkisto
Helsinki
Helsingfors
Arbetarnas Arkiv

U.T. 25/5 28.

25 p:nä

Muuan surullinen 10-vuotismuisto.

Viime kuukausien aikana on maamme porvaristo viettänyt „vapaussodan" 10-vuotisjuhlia kautta maamme ja heidän lehtensä ovat olleet tulvillaan „sankarikertomuksia" ja samoin on edelleenkin koetettu herjata punaisten puolella taistelleita vain rosvoiksi ja murhamiehiksi, joilla ei ollut mitään muuta aikomustakaan, kuin yksinomaan toisten omaisuuden ja hengen tuhoaminen, sekä laillisen yhteiskunnan kumoaminen. Vaikka myönnämmekin, että yhteiskuntaahan sitä koetettiin muuttaa toisenlaiseksi, niin työväestö ei kuitenkaan tule koskaan myöntämään sitä, että punaisten puolella olisi toimittu rikollisessa mielessä. Myöskään ei työväestö voi koskaan tunnustaa valkoisten toimineen yksinomaan lailliseksi katsomansa porvarillisen järjestelmän säilyttämiseksi. Päinvastoin voidaan kertoa lukemattomia tapauksia, joissa voidaan asettaa porvarillinenkin laillisuus vähintään kyseenalaiseksi. Kerrommekin seuraavassa lyhyesti erään kuvaavan tapauksen, joka osoittaa sen murhaamisraivon, minkä valtaan maamme „laillisuuden puoltajat" 10 vuotta sitten joutuivat.

Pusulan kunnassa, kuten monissa muissakin rauhallisissa maaseutukunnissa, vangittin huomattava määrä työläisiä ja ammuttiinkin heitä kevään kuluessa useita. Mutta kaikkia vangitsemiaan eivät Pusulan suojeluskuntalaiset kuitenkaan heti ampuneet, vaan heitä säilytettiin vangittuina toukokuun lopulle, ollen säilytyspaikkana pääasiassa pitäjän pappila.

Toukokuun 25 p:nä saapui Pusulaan joukko ruotsia puhuvia suojeluskuntalaisia, jotka kuulema olivat erään Inkoossa toimivan maanviljelyskansanopiston oppilaita, ja vaativat heille luovutettavaksi kaikki kunnan alueelta kootut vangit. Vankeja luovutettiinkin heidän käsiinsä kaikkiaan 26 miestä ja 3 naista, joita „sankarijoukko" lähti kuljettamaan Inkooseen. Ensin vietiin vangit Hiidenveden rantaan, jossa heidät — Retlahdessa Keipin rannassa — lastattiin halkoproomun kannelle ja sillä kuljetettiin Hiidenveden yli lähemmäsi rautatietä. Varmaa tietoa ei ole, vietiinkö vangit sitten rautateitse vai maanteitse Inkooseen, mutta joka tapauksessa heidät Inkooseen kuljetettiin ja seuraavana päivänä, siis toukokuun 26 p:nä 1918, ammuttiin lähellä Inkoon maanviljelyskansanopistoa. Ampuminen tapahtui siis aivan heti ,kun vangit oli Inkooseen kuljetettu, joten ei minkäänlainen tutkiminen voinut tulla kysymykseenkään.

Ammuttujen joukossa olleista naisista oli yksi kihloissa, ollen sulhanen mukana samassa joukossa. Vaikka silloin oli varsin kylmä ilma, niin naistenkin oli lähdettävä matkalle paljain jaloin, mikä luonnollisesti tuotti suuria kärsimyksiä karkeahiekkaisilla teillä pitkiä matkoja marssittaessa.

Kun kaikki valkoiset murhamiehet on vapautettu edesvastuusta, niin tuskin milloinkaan päästään selville, kenenkä vastuulla sekin murhajoukko liikkui. Huhuna kyllä kerrotaan ,että Pusulan suojeluskunta oli heidät tilannut, mutta eräät Pusulan suojeluskuntalaiset ovat kuitenkin jälkeenpäin väittäneet, että inkoolaiset tulivat pyytämättä.

Olipa asia miten tahansa, niin joka tapauksessa kyseessä oleva teko kuuluu „vapaussodan" kaameimpien joukkoon, sillä on muistettava, että murhatyö tapahtui useita viikkoja kansalaissodan päättymisen jälkeen, jolloin jo piti olla kielto siitä, ettei tutkimatta olisi saanut vankeja ampua. Vielä on muistettava, ettei Pusulassa, ainakaan Pusulan punakaarti, tehnyt rikoksia, eikä myöskään vangittuja työläisiä olisi voitu syyttää mistään muusta kuin yksinomaan sosialistisista mielipiteistä.

Luulemme nyt jo monen rehellisen porvarinkin toivovan ,ettei sellaisia tihutöitä silloin olisi tapahtunut, mutta tehtyä ei kuitenkaan saa tekemättömäksi, eikä niiden muistojen herättämää tunnelmaa voida hävittää työläisten mielistä vielä vuosikausienkaan kuluttua. Ei näin ollen ole laisinkaan ihme, vaikkapa meidän puolellamme tunnetaankin katkeruutta nähdessämme porvariston julkeasti viettävän niiden aikojen muistoja — vapauden muistoina.

1928
1242

323.2.(471)„1918" Raatte

Polij. Kansan 25/9 1919.

25/9 1919.

„Wuosi sitten" Raahessa.

Eräs tärisyttäwä murhenäytelmä. — Walkoisen terrorin kamalimpia tekoja.

Huhtikuun 13 p:nä w. 1918 tuotiin Raahen poliisiwankilaan 16 Ruotsissa wangittua suomalaista työmiestä, joiden kotipaikka on Pyhäjoen kunnassa. Syy, miksi heidät Ruotsissa wangittiin, oli se, että Suomen wiranomaiset olivat antaneet määräyksen wangita kaikki suomalaiset työmiehet, jotka niinä aikoina tulewat Ruotsiin.

Raahen poliisiwankilaan tuotuina eroitettiin wanhemmat miehet nuoremmista. Seuraawana aamuna klo 9 aikaan komennettiin nuoremmat wangituista ulos, jossa heidät asetettiin riwiin. Tämän jälkeen kysyttiin heiltä, josko he owat taipuwaisia lähtemään Ouluun. Wangitut kysyiwät, mitä tekemistä siellä on, johon herrat wastasiwat, että „olemme saaneet määräyksen passittaa teidät Ouluun". Tähän wastasiwat wangitut kielteisesti ja pyysiwät päästä kotipaikoilleen. Tällöin tempasi eräs Raahen suojeluskunnan herroista rewolwerin esille ja asetti sen wuoron perään wangituiden ohimolle kysyen, josko he haluawat lähteä Ouluun. Tähän wangitut wastasiwat: „Mitä towerit sanowat". Tämän jälkeen komennettiin wangitut takaisin koppeihinsa. — Puolen päiwän tienoissa käskettiin heidät taas ulos. Tällöin käskettiin nekin wanhemmat wangituista, joille ai kaisemmin ei mitään kysymystä oltu esitetty. ja komennettiin riwiin ja marssimaan. Kulkue marssitettiin kaupungin laidassa olewaan lautawajaan kuuden Raahen suojeluskuntaan kuuluwan asestetun miehen saattamana. Nyt komennettiin taas wangitut riwiin wajan sisälle. Eräs suojeluskuntalainen astui rewolweri tähdättynä erästä wangittua kohden ja kysyi: „Lähdetkö Ouluun?" — Samalla kuului laukaus. Kuula sattui wangitun watsaan. Siitä huolimatta ei wanki kaatunut, waan hoiperteli walittaen ympäri wajaa. — Tällöin ammuttiin häntä kiwäärillä. Nyt lyyhistyi uhri maahan, jonka jälkeen häntä wielä ammuttiin rewolwerilla ohimoon. Samalla pamahti taas kiwääri — eräs wangittu lysähti kuolleena maahan.

Sanomaton kauhu waltasi jälellä olewat wangit. Kuului rukouksia: „Säästäkää Jumalan tähden waimojemme ja lapsiemme tähden. Lähdemme waikka minne". — Nyt komennettiin 10 wangittua ulos. Neljän sijaan jätettiin wajaan. Nilkona olewat wangit kuuliwat wajasta seuraawan puheen: „Olette punakaartin johtajia ja olette tuomitut kuolemaan. Tuomio pannaan heti täytäntöön". — Wastaus: „Olemme syyttömiä — säästäkää lapsiemme tähden." — Kuului yhteislaukaus ja sen jälkeen yksinäisiä rewolwerin laukauksia.

Täten tuli murhatuksi 6 Pyhäjoen kunnasta olewaa työmiestä. Murhattujen omaiset aikowat nostaa syytteen murhaajia wastaan, koska silminnäkijöitä on riittäwästi todistamaan tämän kamalan näytelmän.

323.2 (471) „1918“ Pauty

Kansan Voima 5/4 1919.

5/4

Wuosi sitten.

Muistelmia Raudun walloitus-päiwiltä.

1919

Huhtikuun 4 ja 5 päiwä on muistikirjassani merkitty kuuluisan tappelu ja weren wuodatuspaikan, Raudun walloitusajaksi. „Silloin se lumenpinta wereltä hohti kuin meidän pojat marssi punikkeja kohti“. Tappelt, lahjot ja woitti.

Wottettua aina juhlitaan, kuinkas muutoin.

Olin silloin Käkisalmessa. Kasarmimme työwäentalo. Näyttämölawalla meidän ryhmä majaili senjälkeen kuin eräs jo kiwäärit ja muut „työaseet“ omaawa joukkue waltasi pari päiwää aikaisemmin saamamme erikoishuoneen. Kun heillä oli aseet lankesi kuin luonnostaan että he olliwat etuoikeutettuja. Oikeus heidän puolellaan! Kuwaawaa.

Jännitetyin mielin odotettiin tietoja Raudun tappelun ratkeamisesta. Olihan ryssiä ja „punikkien“ rintaman musertumiswestiä saapunut. Tykin paukkeen kaikua kuului aina Käkisalmeen saakka. Uusia joukkoja sinne wähäwältä lähetettiin „walkoisesta Suomesta“.

— Rautu on wallattu! Jo tuli sellainen wiesti. Jlo wiesti se oli niissä oloissa useammalle, joskin sihen liittyi lukuisasti kysywää surua. Miksi näin? Miksi tappelemalla, wäkiwallalla ja murhalla jatkuwasti asiat ratkaistaan.

Missä ihmisyys? Missä oikeus, missä kansakuntain siwistys? Niin missä? .. Ne olliwat fisäisen ihmisen ääniä niinä hetkinä, kuten aina sotapauhujen woittojen ja tappioiden tunnetuksi tullessa.

W. P. K. talolle, Käkisalmen kauppatorin syrjässä, käskettiin meidätkin klo 7:ltä woittojuhlakahwille, oikealle — tappajaiskahwille!

Siellä juotiin lasi — pari, kahwia ja remuttiin. Niin, iloittiin ...

Upseerit y. m. esikuntamiehet olliwat pitäneet paremmat juhlat. Sehän luonnollista. Naiswäki samoin.

*

Alkoi saapua „myräkässä“ olleita potkia Raudun rintamalta. Heillä oli kerrottawaa: Osin toiset olliwat käyneet jurokki, lähes mykäksi. Sywän waikutuksen oli tehnyt heihin. Arwaa sen.

Raudusta alkoiwat junat tuoda haawottuneita ja kuoleman kielissä olewia. Sieltä alkoi myös tulla ryssiltä wallattuja hywiä ruiskorppuja y.m. elintarpeita, jotka olliwat mitä terwetulleimpia. Tuli sieltä tawaraa jos jonkinlaista.

Osa nahkansa säilyttäneitä urhoja myös matkusti lomalle. Heillä oli oikeus sellaiseen wirkistykseen. Silloin sitä junissa laulettiin ja höystesanoja käytettiin. Kirottiin ja sinnattiin.

Jumalan nimessä sodat aletaan, soturit pappi siunaa ja wahwistaa taisteluun, werenwuodatukseen ynnä oman hengen antamiseen — niin waadittaissa, waan helwetin isännän, itse emä p—leen merkeissä itse sota käydään. — Se on luonnollista ...

Upseerit y. m. esikuntamiehet olliwat pitäneet paremmat juhlat. Sehän luonnollista. Naiswäki samoin.

*

Alkoi saapua „myräkässä“ olleita potkia Raudun rintamalta. Heillä oli kerrottawaa: Osin toiset olliwat käyneet jurokki, lähes mykäksi. Sywän waikutuksen oli tehnyt heihin. Arwaa sen.

Raudusta alkoiwat junat tuoda haawottuneita ja kuoleman kielissä olewia. Sieltä alkoi myös tulla ryssiltä wallattuja hywiä ruiskorppuja y.m. elintarpeita, jotka olliwat mitä terwetulleimpia. Tuli sieltä tawaraa jos jonkinlaista.

Osa nahkansa säilyttäneitä urhoja myös matkusti lomalle. Heillä oli oikeus sellaiseen wirkistykseen. Silloin sitä junissa laulettiin ja höystesanoja käytettiin. Kirottiin ja sinnattiin.

Jumalan nimessä sodat aletaan, soturit pappi siunaa ja wahwistaa taisteluun, werenwuodatukseen ynnä oman hengen antamiseen — niin waadittaissa, waan helwetin isännän, itse emä p—leen merkeissä itse sota käydään. — Se on luonnollista ...

Sota, olkoonpa se „pyhää“ tai muuta on aina raakuuden mielenkenttää. Jalon ja oikean lokaan tallaamista se on. Sillä en lähentele kapinallisten „punikkien“ enämpää kuin walkoistenkaan suosimista taht toiselta puolen parjaamista.

Työ- taht täydennyskomppanioihin kuuluwia miehiä komennettiin puhdistamaan sodan, wottetun sodan jälkiä Rautuun. Sortawalasta, Käkisalmesta ja monesta muusta paikasta niitä junat sadottain wyöräfiwät. Siellä joukossa tämäkin kynän pitäjä.

Päiwäkäskyn kuultua waltasi moninaiset tunteet. Arteeksi, waikka olinkin sotilas oli minulla wielä tunteet; wieläpä fisimmäsiä fielun sopessa palanen omaa minäänkin. Isenäistä, ehkenpä kapinallista herkitsemiswaistoa. — Omakohtainen sodan jälkien näkeminen oli mielenkiintoista, wetäwää, suurenmoistakin ...

Juuamme saapui lähelle Rautua. Härkäwaunuista laskeennuttiin ja työkalut eräiltiin. Alkoi marssi. Harjotetun sotawäen marssiin werrattuna se oli — kuin lehmien suossa rypemistä. Tosin olemat olotkin epäedulliset, kuten arwaa.

Meidän osastoille on työksi määrätty

haudankaiwaminen ja hautaaminen.

Ei se hautuumaa kaiwannut etukäteen siunaamisto, pyhittämistä. Muuten en puolestani tike siitä, waikkakin ohimennen mainitsin.

Petäjäkköön eräälle multarinteelle oli määrätty joukkohauta kaiwettawaksi. Puut ja muut haitat korjattua alkoi laptotyö. Tuli silloin haudalle laajuutta jos syywyyttäkin.

Alkoi hautaus. Werissä wiruwia jähmettyneitä tai toiset ehkei wielä hiemau lämpimiä „ihmisraajoja“ soltut — ne meidän pojat — ja sotawargit raahasiwat haudalle.

Ruumis-tarkastus oli etukäteen odetty. Kaikki kunnollisempi maallinen omaisuus pois korjattu. Kengät ja muut tarwineet lahoamaan ei jouda, oli tunnussana. Rahoista, sormuksista, kelloista y. m. s. puhumattakaan. Pitihän toki saada sotasaalista ja muisto eräneitä. Haudan reunalle, se on „meille“ tuotuna ne oli „puhtaita“.

Miehen waatteissa olewat naiset myös paljastettu. „Salat julki“ rewitty ...

— Hei miehet! Käykääpäs kiinni kuin leipään!

Sitten esimerkin mukaan toinen jaloista ja toinen mies käsistä tai päästä käwi kiinni ja wauhtia ottaen heilautti — hautaan niin jotta jyrähti. Hautaluwuksi tarkimmat kiroi. Aiwan niin kuin siellä maailman suursodassakin kuulutaan tehtäwän.

Ne „meidän pojat“ opettelimat itsenäisen waltakunnan puolustuslaitoksen tapoja. Wai kuinka sanoisi?

Kun ruumiskerros oli mätetty kylwettiin lääkärtosaston ohjeen mukaan kalkkia wälin ja sitten taas uusi kerros raatoja ...

Ei ne „kirstut“ kallitta ole kuin sodassa annetaan.

Tarpeen mukaan hautaa laajennettiin. Toiseen paikkaan toinen suurhauta myös tehtiin j. n. e.

Olisi niistä ja niihin liittywistä kertoilemista, mutta paras lienee waieta enämmistä.

Walkoisen armeijamme sankareille, niille joita ei tiettäwästi tahdottu kotipitäjänsä tai seutukuntansa sankarihautoihin wietäwäksi, kaiwettiin yhteishauta erään kauntilla paikalla olewan talon puutarhaan. Kirkkokäsikirjan mukaan ja erikoisarkkuihin asetellen hautaus toimitettiin täällä. Rauha tomuilleen.

*

Kauhun näytelmän, sellaisen historiallisen sodanseurauskuwan tarjosi tiet ja metsät Raudun keskeneräisen asemarakennuksen läheisyydessä. Ken näki ne tuoreeltaan, alastomana totuutena heti wallotuksen jälleen ei warmaankaan unohda. Siksi „suuremmoinen“ näky oli.

Teitä ei woinut kulkea. Ne oli „parrikaatien“ huostassa. Hewosen, lehmän, miehen ja naisen raatoja; rekiä, kärryjä ja kalua kaikenlaista. Kaataneita ja katkenneita puita, hywinkin wohwoja pejäjtä teillä siinä sekin lepäsi. Puhumattakaan aseista, tykin ja kiwäärin kuulaläjistä.

— Ja wereltä ja sohjusta ...

— Se oli sodan jälkeä ...

*

Sunnuntailukemiseksi

wolsi loppuun liittää jonkun riwin kirkkomuistelmaa.

Käkisalmen kirkossa huhtikuun 4 päiwänä 1918:

Siellä oli walajuhla.

Pient, siewä kirkko lipuilla, kuusilla y. m. koristettu.

Sotilaita joilla ei wielä oltu teetetty sotilaswalaa marssitettiin kirkkoon. Urut ja kuoro musiikista huolta pitt. Juhlatunnelmaa oli tarkoitus nostattaa. Ja wähin hiwelihän se.

Tilaisuus oli sotilaallinen joskin tilan mukaan siwiili wäkeäkin mukaan sai tulla. Ja kansaa oli liikkeellä.

Runoilelu Mikko Uottisen runopukuinen puhe oli ohjelman päänumero. Toiste tarkemmin jossain yhteydessä siitä juhlapuheesta, samoin wertaisistaan yleensä.

Sotilastapoja noudattaen teetettiin wala. Käsi ylös!

Tarkastajat huomasiwat ettei yksitoista kättä nousseetkaan. Komennus, sellainen miehompi kirkkokomennus ei auttanut! Nyt on pole, wainui alikomentajain huutille.

Wala piti allekirjoituksella wahwistaa. Kun lujaa tahdotaan tehdä ei peitkää suusanaa uskota. Omakätinen allekirjoitus, tai kuitenkin puumerkki piää tulla. Meidät wuorotellen ryhmittäin marssitettiin sakastiin ja siellä pistettiin kynä käteen.

— Tuohon nimi!

Se oli lyhyt ohje. Komennukset ei ole pitkäweteisiä. Kun nimen raapit paperiin — sait mennä ulos odottamaan ja tupakoimaan.

— Entäs ne 11:sto?

Missä ihmisyys? Missä oikeus, missä kansakuntain sivistys? Niin missä? . . Ne olivat sisällisen ihmisen ääntä niinä hetkinä, kuten aina sotapauhujen voittojen ja tappioiden tunnetuksi tullessa.

W. P. K. talolle, Käkisalmen kauppatorin syrjässä, käskettiin meidätkin klo 7:ltä voittojuhlakahville, oikealle — tappajaiskahville!

Siellä juotiin lasi — pari, kahvia ja remuttiin. Niin, ilottiin . . .

Upseerit y. m. esikuntamiehet olivat pitäneet paremmat juhlat. Sehän luonnollista. Naiswäki samoin.

*

Alkoi saapua „myrääsiä“ olleita poikia Raudun rintamalta. Heillä oli kerrottavaa: Tosin tositet olivat käyneet juoksi, lähes mykäksi. Syvän waikutuksen oli tehnyt helhin. Arwaa sen.

Raudusta alkoivat junat tuoda haawoittuneita ja kuoleman kielissä olewia. Sieltä alkoi myös tulla rysäliä wallattuja hywiä ruiskorppuja y.m. elintarpeita, jotka olivat mitä terwetulleimpia. Tuli sieltä tawaraa jos jonkinlaista.

Osa nahkansa säilyttäneitä urhoja myös matkusti lomalle. Heillä oli oikeus sellaiseen wirkistykseen. Silloin sitä junissa laulettiin ja höystesanoja käytettiin. Kirottiin ja sivuttiin.

Jumalan nimessä sodat aletaan, soturit papit siunaa ja wahwistaa taisteluun, werenwuodatukseen ynnä oman hengen antamiseen — niin waadittaisiin, waan helwetin isännät, itse emä p—leen merkeissä itse sota käydään. — Se on luonnollista . . .

Haudankaiwaminen ja hautaaminen.

Ei se hautuumaa kaiwannut etukäteen siunaamista, pyhittämistä. Muuten en puolestani itke sitä, waikkakin ohimennen mainitsin.

Petäjikköön eräälle multarinteelle oli määrätty joukkohauta kaiwettawaksi. Puut ja muut haitat korjattua alkoi lapiotyö. Tuli sille haudalle laajuutta jos syywyyttäkin.

Alkoi hautaus. Werisiä wiruwia jähmettyneitä tai toiset ehkei wielä hiemau lämpimiä „ihmisraajoja“ soltut — ne meidän pojat — ja sotawargit raahasiwat haudalle.

Ruumis-tarkastus oli etukäteen odetty. Kaikki kunnollisempi maallinen omaisuus pois korjattu. Kengät ja muut tarpeet laboomaan ei jouda, oli tunnussana. Rahoista, sormuksista, kelloista y. m. s. puhumattakaan. Pitihän toki saada sotasaalista ja muisto esineitä. Haudan reunalle, se on „meille“ tuotuna ne oli „puhtaita“.

Miehen waatteissa olewat naiset myös paljastettu. „Salat julki“ rewitty . . .

— Hei mieheil Käykääpäs kiinni kuin leipään!

Sitten esimerkin mukaan toinen jaloista ja toinen mies käsistä tai päästä käwi kiinni ja wauhtia ottaen heilautti — hautaan niin jotta jyssähti. Hautaluwuksi tarkimmat kirosi. Aiwan niin kuin siellä maailman suursodassakin kuulutaan tehtäwän.

Ne „meidän pojat“ opettelivat tuseästen waltakunnan puolustuslattoksen tapoja. Wai kuinka sanoisi?

Sunnuntailukemiseksi

woisi loppuun liittää jonkun riwin kirkkomuistelmaa.

Käkisalmen kirkossa huhtikuun 4 päiwänä 1918:

Siellä oli walajuhla.

Pieni, siewä kirkko lipuilla, kuusilla y. m. koristettu.

Sotilaita joilla ei wielä oltu teetetty sotilaswalaa marssitettiin kirkkoon. Urut ja kuoro musiikista huolta piti. Juhlatunnelmaa oli tarkoitus nostattaa. Ja wähin hiwelthän se.

Tilaisuus oli sotilaallinen joskin tilan mukaan siwiili wäkeäkin mukaan sai tulla. Ja kansaa oli liikkeellä.

Runoilelu Mikko Uotisen runopukuinen puhe oli ohjelman päänumero. Toiste tarkemmin jossain yhteydessä siitä juhlapuheesta, samoin wertaisistaan yleensä.

Sotilastapoja noudattaen teetettiin wala. Käsi ylös!

Tarkastajat huomasiwat ettei yksitoista kättä nousseetkaan. Komennus, sellainen miehommi kirkkokomennus ei auttanut! Nyt on pyle, wainui alikomentajain huutille.

Wala piti allekirjoituksella wahwistaa. Kun lujaa tahdotaan tehdä ei peitkää suusanaa uskota. Omakätinen allekirjoitus, tai kuitenkin puumerkki piää tulla. Meidät wuorotellen ryhmittäin marssitettiin sakastiin ja siellä pistettiin kynä käteen.

— Tuohon nimi!

Se oli lyhyt ohje. Komennukset ei ole pitkäweteisiä. Kun nimen raapit paperiin — sait mennä ulos odottamaan ja tupakoimaan.

— Entäs ne 11:sta?

— Ne komennettiin erikseen ja panitin kiwäärimiehet ympärille.

— Ei täällä pakoteta walan tekoon. Nämä miehet sanoowat kieltäytymisensä syyksi uskonnolliset wakaumukset, mutta se ei ole totta. He owat „punikkeja“ ja sellaisina heidän kanssa on — lyhyet tutkinnot ja tuomiot, julisti muudan päällikkö wuoroaan odottawille sotamiehille.

Taas useamman ajatukset askarteli. Koetettiin siellä sakariston rapun edessä piirityksessä olewia wargeiksi julistettuja towerija (eli sotilasweltmiehiä) tarkastella. Oliko tuttuja? Ja olihan joukossa 3—4 tuttua monellakin.

— Juuan poikia!

— Saman komppanian miehiä usettakin.

Monet heistä oli jo tkämiehiä, et ainakaan nuoruudenhullun tjässä. Perheellisiä, talollisia ja talottomia, „soutomiehiä“, kuului sekaisin heissä olewan.

Kun toimitus oli päättynyt ja kaikki paitsi ne 11, nimensä paperiin piirtäneet ja ulos kirkosta tulleet, kuului joka puolelta:

— Rintamaan!

— Esimäinen komppania tänne, toinen tänne j. n. e. kaikki . . . .

Meidän osastossa oli aukkoja. Walajuttu wei kuulan ruuaksi, oli kaiteys.

Se osottautui kuitenkin nyt erehdykseksi. Jo saman päiwän iltana pari walasta kieltäytynyttä palasi kasarmillemme työwäentalolle. Wankilan owet oli heille auennut.

— Onhan moni „kuollut“ eläwäksi hawaittu.

Rajasaari.

323.2 (471). 1918 "Riihimäki

Hämeen Sanomat 26/8 22.

Walkoisen kulttuurin kukkia Riihimäeltä.

Hawaintoja Riihimäen Golgatalta.

Oli kaunis helteinen elokuun päiwä, kun towerimme opastamina kuljimme pari kilometriä Riihimäen kauppalasta sijaitsewalle kasarmialueelle. Saawuimme n.s. Andrejeftaan, johon wenäläiset aikoinaan owat rakentaneet werrattain komean kreikkalaiskatolisen kirkon. Se on metsäisellä mäellä, muutamia kymmeniä metrejä siwulla maantiestä. Tämän kirkkomäen ollwat walkoiset w. 1918 walinneet sitä työläisten Golgatalta, jossa useammat sadat työläistowerit saiwat walkoisen murhaajan luodin läwistäminä uhrata henkensä wain siitä syystä että ollwat omaksuneet rehellisen luokkataistelijan elämänkatsomuksen ja uskaltaneet aatteensa hywäksi työskennellä.

Huhtikuun lopulla ja toukokuun aikana w. 1918 kuljettiin jonkun matkan päässä olewista kasarmeista joka yö useita kymmeniä wankeja tämän kirkon seinustalle, war a wasten palkattujen pyöwelien teurastettawaksi. Päiwällä kaiwatettiin wangeilla mäen kupeelle sorakuopat walmiiksi, joihin teurastetut sitten heitettiin. Useat työläiset lienewät näin saaneet kaiwaa oman hautansa.

Metsässä mäen juurella on näkywissä kymmenittäin tuoretta ruohoa kaswawia läikkiä, jotka kaikki kätkewät allensa lukuisia murhattujen työläistowerien ruumiita.

Nämä haudat owat kaameina todistuksina walkoisten pyöwelien kamalasta werenhimosta. Näinä wiikkoina piirrettiin kansamme historiaan ne kammottawat weljeswerellä kyllästetyt lehdet, jotka ikuisiksi ajoiksi säilywät jälkimaailmaa pöyristyttäwänä kauhuna. Useat haudoista owat nykyään ympäröidyt piikkilanka aitauksella. Aidat on laitettu walkoisten toimesta, mutta erehdytään, jos luullaan heidän ne teeitäneen rauhoittaakseen wainajien lepopaikkoja; he owat laittaneet aidat wain suojellakseen metsässä liikkuwaa karjaansa.

Täällä työläisten Golgatalla liikkuessaan waltaa kulkijan ahdistawa tunne! Missä on ihmisyys? Tämäkö on urhoollisen „isänmaan wapauttajan" sivunaukselliseksi mainittua työtä, tämäkö sitä woittajan kaunopuheisuutta ylistettyä ritarillisuutta? — Weljeni, miksi tämän teit? —

Käännyimme takaisin näiltä kaameilta muistojen mailta. Palatessamme kuljimme taaskin poikki kirkkomäen. Tarkastelimme tuota wielä werrattain uutta, miellyttäwän näköistä, tiilistä muurattua rakennusta. Siinä näkyi joka puolella liikityön ja häwityksen jälkiä. Pienikuntuiset, osaksi wärillisillä laseilla warustetut lukuisat ikkunat owat aiwan säpäleinä. Owista on riskottu pois kaikki lukot, kädensijat ja muut metalliosat. Kirkon suuret portowet owat auki ja osaksi särjetyt. Sisällä kohtaa katselijaa sanoin täydessä merkityksessä häwityksen kauhistus. Awara, näkösään huolellisesti walmistettu huoneusto, on häwityksen jäljeltä kauttaaltaan lasia, Lattian peittää riski hakatuista ikkunoista putoilleet lasisirut ja särjetyt, maalauksilla warustetun seinäroppauksen jätteet sekä arwottomat osat rikotusta ja poiswiedystä kalustosta. Häwitys on niin perinpohjainen, että yksin kaakeliuuneissa olleet metalliset ilmanwaihtolaitteet on riskottu irti ja kuljetettu pois.

Alttarikuorissa makaa lattialla alttaritaulun kookkaat silwotut kehykset. Taulusta, joka on saattanut olla arwokas taideteos, ei ole mitään jäljellä. Sen on häwittäjä wienyt mukanaan tai tuhonnut olemattomiin. Alttarikuorin kummallakin siwulla olewista pienemmistä huoneista owat jotkut hyllyt toista käytäneet tilapäisenä asuntonaan. Lattialle on, nähtäwästi makuuta warten, kerätty kuiwia sammalia ja lehtiä. Seinään on hakattu kolo, jota on käytetty tulisijana, josta nousut sawu on noennut koko seinän.

Rakennuksen toisessa päässä sijaitsewa arkistohuone tarjoo katselijalle kuitenkin surkeimman kuwan walkoistemme häwitysraiwosta. Siellä on useita satoja niteitä käsittäwä kirjasto perinpohjaisesti rewityn ja liattuna. Rewityt, sitkin sekin heitetyt kirjat ja niiden joukossa olewa lika ja töhry muodostawat läjän, joka muistuttaa rikkakunkiota.

Paikkakuntalaiset tietäwät, että walkoisten waltaan päästessä oli kirkko koskematta ja täydessä kunnossa. Raaka häwitystyö on siis täytynyt tapahtua walkoisen wallanalaisessa Suomessa. —

Pappimme ja muu walkoinen kristikansa, tehkää pyyhkimaellus Riihimäen wenäläiseen kirkkoon ja tutkikaa siellä ja sen ympäristöllä Suomen walkoisen, lainkuuliaisen kansan kehuttua uskonnollisuutta ja jumalanpelkoa! — Ulkomaalaiset ja suomalaiset porwarilliset matkailijat, malwautukaa käymään Riihimäen Andrejeftaasa, sieltä löydätte palasen walkoisen Suomen kulttuuria, siellä tapaatte sen kukkeimmillaan. Teidän aikakauskirjanne ja sanomalehdistönne on ollut tulwillaan kuwia ja kuwauksia punaisten kauhuntöistä. Silmäilkääpä muutteeksi omienkin töittenne tuloksia! Niitä ei tarwitse tyytyä katselemaan kuwista, sillä alkuperäisinä ja luonnollisina on niitä helposti nähtäwissä esim. Riihimäen ympäristöllä.

Orpo.

3 2 3.2(471) „1918"
Rovaniemi
"

Elusi Aika
7/8-20.

Muualta Suomesta.

—

Walkoisen wihan uhrina.

V. Aika 7/8 1920

"Kuollelstanousseen" kertomus.

„Pohjan Kansan" toimitus on saanut puhuteltawakseen erään walkoisten murharaiwon raadeltawaksi joutuneen miehen, joka tääntuin kuolleista nousien on undestaan eloon pelastunut.

Kertojan, kansalaissodan aikana Rowaniemellä asuneen, lähes 40 wuottaan puutyömiehen Johan Aksell Ahon pidätti Rowaniemen suojeluskunta huhtikuun alkupuolella w. 1918 kolme kertaa peräkkäin löytämättä kuitenkaan mitään syytä. Mutta siitä huolimatta hän tutkintotuomarilta myrkiniskujen pöytään kaikuessa sai kuulla hirmuisen uhkauksen: „muistakaa, jos teidät wielä kolmannen kerran tuodaan tänne, saatte hengellänne maksaa sen!" Ja hiuskarwan waralla oli, ettei tämä tuomio toteutunut muutaman päiwän perästä toisaalla.

Rowaniemeltä wapaaksi päästyään meni Aho Aawasaksan massatehtaalle työhön huhtikuun 24 pnä. Oltuaan wasta wähän päiwät polkakunnalla tuli 2 suojeluskuntalaista häntä hakemaan. Toinen oli uotsin alamainen reserwisotilas, nsakoulunopettajan poika Engström, joka oli tullut opettamaan omalaisia walkoisia „käsieraaan". Toinen oli Ylitornion kirkulan kylästä kotoisin oleva tallisenpoika Lakkapää.

Kun nämä suojeluskuntalaiset olivat ilmoittaneet wangitsewansa lhon, sanoi tämä: „taisi tulla Rovaniemelle lähtö". Tähän wastasiwat wangitsijat: „kyllä mekin osaamme ampua teidät".

Pidätetyn kysymykseen, mikä on wangitsemisen syy ja onko heillä jotakin waltuutta tai julistettu tuomio, wastasiwat pidättäjät „ei teidän tarwitse sitä tietää" ja lähtiwät wiemään pidätettyä Ylitornioon päin. Itse he istuiwat hewosen rattaille, mutta wankinsa he määräsiwät kulkemaan muutamia metrejä hewosen edellä. Kun täten oli kuljettu noin 2 km, laskeutui Engström rattailta alas ja asettui ampumaan. Aho aawistaen pahaa katsahti taakseen, mutta silloin sanoi ampuja kiroillen: „mars! waan kaunisti edelleen" ja towerilleen lausui hiljemmin „orwaa perkele . . ."

Heti laukesi mauseri läwistäen Aholta rinnan keuhkon ylikärjen kohdalta. Ammuttu käänsyi silloin taakseen ja lausui: „te pieet ammuitte" ja kaatui watsalleen maantienojaan, jossa wielä oli noin kyynärän paksu lumi. Tällöin tuli ampuja lähemmäksi ja laski uuden laukauksen tähdäten päähän. Kuula tunkeutui korwan takaa sisään ja leukapielestä ulos irroittaen matkalla kolme työmähammasta. Tuntien weren salpaawan kokonaan henkityksen tekeytyi ammuttu täysin kuolleeksi, mutta hän oli kuitenkin täydessä tajunnassaan. Ampuja towereineen laahasi uhrinsa jaloista metsään parisenkymmentä metriä maantieltä. Siellä rupesiwat he opeloimaan miehen taskuja, jolloin Lakkapää, kun eiwät mitään löytäneet, lausui: „mihin se pani ne tiirahansa, jotta se juuri oli nostanut". Edelleen oli Lakkapää lausunut: „mitä wiedään nimismiehelle odisteeksi" johon Engström oli sanonut: „jollei usko tulkoon katsomaan". Tämän jälkeen tarkastelivat miehet uhriaan ja sanoi L.: „kyllä se on walmis" ja E. todisti: „walmis on . . ."

Murhaajat näyttiwät olleen hätääntyneitä tekonsa johdosta, koskapa oliwat kiireesti lähteneet Engströmin ensin wiskattua wähäisen lunta uhrinsa päälle.

Heti miesten mentyä sitoi A. puseronsa rinnan yli oikealla kädellään, koska wasen oli mennyt herwottomaksi. Työnnettyään sitten parl sormeaan kurkkuunsa sai hän yskeisiyä werta henkitorwestaan sen werran, että woi wähäsen hengittää ja yrittää hiljalleen pakoon murhamiehiään. Hän pääsi maantielle, näki sinä wuotaneen werensä sulattaneen aukon hankeen . . .

Ehdittyään kulkea n. 50 metriä tietä poispäin alkoi kuulua kärryjen kolinaa sitä suunnalta, johon murhaajat olliwat ajaneet ja haawoittuneen piti undestaan laahautua metsään, jossa hän laskeutui kuusen juurelle watsalleen. Tästä piilopaikastaan hän näki maantiellä ajawan kolme miestä, jotka pysähtiwät hewosensa werisen paikan kohdalle ja menivät etsimään metsästä ruumista. Yhden miehistä tunsi piiloittunut Ylitornion poliisikonstaapeli Saukkoriwiksi, muut oliwat tuntemattomia.

Metsässä osoitti Saukkoriwi weristä kohtaa ja sanoi: „tässä se on maannut", johon toinen tuntematomista lausui: „niin on", mutta kolmas mies sanoi kiihkeästi: „lähdetään hakemaan, ei se kauas ole päässyt" ja lähti kulkemaan. Mutta poliisi S. sanoi: „meidän ei ole pakko lähteä hakemaan muualta kuin sieltä, missä sen on ollut määrä olla". Tuntematon sanoi: „olkoon minunkin puolestani. — „Hoi, tule pois", lausui hän etsimään lähteneelle towerilleen.

Kun ruumiin etsijät olliwat tulleet tielle sanoi heistä poliisi: „katsokaa, onko se lähtenyt karkaamaan, tai minkätähden ne owat sen ampuneet, kyllä se rapakkoisesta tiestä näkyy". Miehet kulkiwat hiljalleen tietä, jolloin Saukkoriwi sanoi: „kyllä minä tohdin ottaa waikkapa walallenl, ettei hän ole lähtenyt karkaamaan, waan on hänet mieliwaltaisesti ammuttu".

Toinen hänen towereistaan myönsi: „kyllä se niin on". Tämän jälkeen he lähtiwät ajamaan takaisin.

Aho tuli silloin metsästä ulos ja lähti mäkiä woi, jatkemaan matkaansa Kaulinrannalle, joka on n. 5 km. ampumapaikalta. Tämä oli noin klo 9 aikaan illalla. Kylästä kuului laukaus (jälkeenpäin sai A. tietää, että silloin oli samassa kylässä ammuttu Ruotsin alamainen, erään talon palwelustyttö). Tällöin A. koetti siwuuttaa kylän mahdollisimman pian ja meni sen ohi päästyään yli joen Ruotsin puolelle Yli-Kuiwakankaaseen Jaakko Heikan torppaan, jonne saapui wasta klo 8 aamulla, koska oli matkalla pitänyt tuon tuostakin istahtaa lewähtämään.

Täällä oikoi Aho itseään hoidella Matarengin opteekista saamallaan booriwedellä ja kumiletkulla ja woimme epäilemättä asettaa A:n harwinaisen woimakkaan rakenteen ansiosta, että hän kaiken kesti. Niinpä oli lääkäri, jonka luo hän pääsi wasta heinäkaussa pitänyt parantumista sellaisissa oloissa suorastaan ihmeellisenä.

Yli Tornion wiranomaiset olliwat saaneet tietää tämän jo kuoleman rannalla olleen ihmisen oltinpaikan, mutta wasta marraskuussa samana wuonna saiwat he wirkateitse miehen Ruotsista käsiinsä. Jouduttuaan Torniossa oikeuteen syytettiin häntä — passittomana rajan ylitse kulkemisesta, lähetettiin Oulun käänin maaherran luo ja täältä kotipaikalleen. Siellä toimittiwat suojeluskuntalaiset hänet kuitenkin wangiksi ja hänet pidätettiin melkein koko wuoden 1919 aika tutkintowankeudessa. Syyksi esitettiin, että Aho olisi muka kuljettanut Ruotsista aseita Suomen punaisille. Mutta todellisena syynä näyttää olleen se, että ampumiseen osaottaneille ja heidän hengenheimolaisilleen oli wastenmielistä joutua filmä filmää wasten tämän „kuolleista nousseen" kanssa.

323.2(471).1918" Työn Voima 9/8-20.

Kovanie "mi"

T.V. 9/8 20

Muualta Suomesta.

Walkoisten pyömelien kynsissä.

Jälleen yksi w. 1918 kauhunta aus tullut päiwänwaloon.

Muuan „kuolleista noussut' kertoo.

Pohjan Kansan toimitus on jaanut puhuttelutwaksseen erään walkoisten murharaitwon raadeltawaksi joutuneen miehen, joka ikäänkuin kuolleista nousten on undestaan elocn pelastunut.

Kertoo kansalaissodan aikana Kovaniemellä asuneen, lähes 40-wuotiaan puutyömiehen Johan Alfeli Ahon pidätti Kovaniemen suojeluskunta huhtikuun alkupuolella w. 1918 kolme kertaa peräkkäin löytämättä kuitenkaan mitään syytä. Mutta siitä huolimatta hän **tutkintotuomarilta nyrkiniskujen** pöyään kaikuessa sai kuulla hirmuisen uhkauksen: „muistakaa, jos teidät wielä kolmannen kerran tuodaan tänne, saatte hengellänne maksaasen!" Ja hiuskarwan warasta oli, ettei tämä tuomio toteutunut muutaman päiwän peräst tapahtuessa.

Kovaniemeltä wapaaksi päästyään meni Aho Aahwasaksan mäsätehtaalle työhön huhtikuun 21 p:nä. Oltuaan wasta wiikon päiwät paikkakunnalla tuli 2 suojeluskuntalaista häntä hakemaan. Toinen oli Ruotsin alamainen reserwiläs, kansakoulunopettajan poika Engström, joka oli tullut opettamaan suomalaisia walkoisia „äärsaramaan". Toinen oli Ylitornion Alkulan kylästä kotoisin oleva talollisenpoika Lakkapää.

Kun nämä suojeluskuntolaiset olivat ilmoittaneet wangitsewansa Ahon, sanoi tämä: „taisi tulla Kovaniemelle lähtö". Tähän wastasiwat wangitsijat: „kyllä mekin osaamme ampua teidät".

Pidätettyn kysymyksen, mitä on wangitsemisen syy, ja onko hällä jotakin waltuuksia tai julistettu tuomio, wastasiwat pidättäjät „ei eidän tarwitse sitä tietää' ja läbtiwät wiemään pidätettyä pohjoniemen päin. Itse he istuiwat helwetin rattaille mutta wankinsa he määräsiwät kulkemaan muutamia metrejä helwetin edellä. Kun tähen oli kuljettu noin 2 km., laskeutui Engström rattailta alas ja asettui ampuma-asentoon. Aho aawisti pahaa kattsahti taakseen, mutta silloin sanoi ampuja kiroillen: "marssi waan kaumiisti edelleen" ja tolwerilleen lausui hiljemmin: „arwos perkele. . ."

Heti laaukesi mauseri länsisiäen Ahalta rinnan keuhkon ylikärjen kohdalta. Ammuttu kääntyi silloin taaksen ja lausui: „te p:leet ammutte". Hän kääntyi warsallen maantienojaan, jossa wielä oli noin kyynärän paksu lumi. Tälloin tuli ampuja lähemmäksi ja laski uuden laukauksen tähdäten päähän. Kuula tunkeutui korwan takaa sisään ja leukapielestä ulos irroittaen matkalla kolme jyömähammasta. Turwien weren saspaawan kokoamaan hengityksen teitsentyi ammuttu täysin tuolleeksi, waikka hän oli täysin tajunnassaan. Ampuja tolwerineen luahasi uhrinsa jaloista mersään pasi. Siellä rupesiwat he sitten kopiloimaan miehen taskuja, jolloin Lakkapää, kun eiwät mitään kiireesäänsä löytäneet, lausui: „mihin se pani ne tilirahansa, jotka se juuri oli nostanut". Edelleen oli Lakkapää lausunut: „mitä wiedää.: nimismiehelle todisteeksi", johon E. oli sanonut: „jollei usko, tulkoon katsomaan". Tämän jälkeen tarkastelitwat miehet uhriaan ja sanoi L.: „kyllä se on walmis" ja E. todisti: „walmis on . ."

Murhaajat näyttiwät olleen hätäännyneitä tekonsa johdosta, koskapa olitwat kiiweesti lähteneet E:n ensin wiskattua wähäisen lunta uhrinsa päälle.

Heti miesten menty siitoi A. pusseronsa rinnan yli oikealla kädellään, koska rasken oli nmennyt herwottomaksi. Työnnettyään sitten pari sormeaan kurkuunsa sai hän ysläistyä werta henkitorwestaan sen werran, että woi wähäsen hengittää ja yrittää hiljalleen pakoon murhamiehiltään. Hän pääsi maanselle, näki siinä wuotaneen werensä sulattaneen auksen hankeen . . .

Ehdittyään kulkea n. 50 metriä tietä poispäin alkoi kuulua kärryjen kolinaa jältä suunnalta, johon murhaajat olitwat ajaneet ja haawoittuneen piti uudestaan laahautua tien sivuun. Kärryjen kolina läheni ja pian ajoi ohi kaksi miestä, jotka kulkiwat hiljalleen tietä jolloin Saukkowirtwi sanoi: „kyllä minä tohdin ottaa waikkapa walalleni, ettei hän ole lähtenyt karkaamaan, waan on hänet mielitwaltaisesti ammuttu".

Toinen hänen todistaan myönsi: „kyllä se niin on". Tämän jälkeen he lähtiwät ajamaan takaisin.

Aho tuli silloin metsästä ulos ja lähti mikäli woi, jatkamaan matkaansa Kaulinrannalle, joka on n. 5 km. ampumapaikalta. Tämä oli noin klo 9 aikaan illalla. Kylästä kuului laukaus (jälkeenpäin ja A. tietää että silloin oli samassa kylässä ammuttu Ruotsin alamainen erään talon palwelusmiehen). A. koetti sitruuttaa kylän mahdollisimman pian ja meni sen ohi päästyään tuli joen Ruotsin puolelle. Yli-Kuiwakankaaseen Jaakko Heikan tertsan, jonne saapui wasta klo 8 aamulla, koska oli matkalla pitänyt tuon tuoksakin istahtaa lewähtämään.

Täällä alkoi Aho itseään hoidella Matarengen apteekista saamallaan boorihedellä ja kumiletkulla ja woimme epäilemättä asettaa A:n harwinaisen woimakkaan rakenteen ansiosta, että hän kaiken kesti. Hänpä oli lääkäri, jonka luo hän pääsi wasta heinäkuussa, piitänyt paranumista sellaisissa oloissa suorastaan ihmeellisenä.

Yli-Tornion wiranomaiset olitwat saaneet tietää tämän jo kuoleman rannalla olleen ihmisen olinpaikan, mutta wasta marraskuussa samana wuonna saiwat he wirkateitse miehen Ruotsista käsiinsä. Jouduttuaan Torniossa oikeuteen syytettiin häntä — pasifistisena rajan ylitse kulkemisesta, lähetettiin Oulun läänin maaherran luo ja täältä kotipaikalleen. Siellä toimittiwat suojeluskuntalaiset hänet kuitenkin wangiksi ja häntä pidettiin melkein koko wuoden 1919 tutkintowankeudessa. Syytöksi esitettiin, että Aho oli muka kuljettanut Ruotsista asetta Suomen punaisille. Mutta todellisena syynä näyttää olleen se, että ampumisen osaottaneille ja heidän hengenheimolaisilleen oli wastenmielistä joutua siinä silmässä wastaan tämän „kuolleista nousseen" kanssa.

dan meni Aho Aaltonaisen massatehtaalle työhön huhtikuun 21 p:nä. Oltuaan vasta viikon päiväpaikkakunnalla tuli 2 suojeluskuntalaista häntä hakemaan. Toinen oli Ruotsin alamainen reservisotilas, kansakoulunopettajan poika Engström, joka oli tullut opettamaan suomalaisia valkoisia „äfsaeramaan". Toinen oli Ylitornion Alkulan kylästä kotoisin oleva talollisenpoika Lakkapää.

Kun nämä suojeluskuntolaiset olivat ilmoittaneet vangitsevansa Aholan, sanoi tämä: „taisi tulla Rovaniemelle lähtö". Tähän vastasivat vangitsijat: „kyllä mekin osaamme ampua teidät".

kyhmäran päälle tumman. Tallorin tuli ampuja lähemmäksi ja laski uuden laukauksen tähdäten päähän. Kuula tunkeutui korvan takaa sisään ja leukapielestä ulos irroittaen matkalla kolme hyömähammasta. Tuhannen veren saippaavan kokomaan hengityksen teiskyttyi ammuttu täysin kuolleeksi, vaikka hän oli täysin tajunnassaan. Ampuja tovereineen laahasi uhrinsa jaloista metsään päin. Siellä rupesivat he sitten kopiloimaan miehen taskuja, jolloin Lakkapää kun eivät mitään kiireesissään löytäneet, lausui: „mihin se pani nyt tilirahansa, jotka se juuri oli nostanut". Edelleen oli Lakkapää lausunut: „mitä viedään nimismiehelle todisteeksi", johon E. oli sanonut: „jollei usko, tulkoon katsomaan". Tämän jälkeen tarkastelivat miehet uhriaan ja sanoi L.: „kyllä se on valmis" ja E. todisti: „valmis on . ."

Murhaajat näyttivät olleen hätäämyneitä tekonsa johdosta, koskapa olivat kiiveesti lähteneet E:n ensin viskattua vähäisen lunta uhrinsa päälle.

Heti miesten mentyä siitoi A. puseronsa rinnan yli oikealla kädellään, kuoska rasken oli nimenyt hermottomaksi. Työnnettyään sitten pari sormeaan kurkuunsa sai hän yskäistyä verta henkitorvestaan sen verran, että voi vähäsen hengittää ja yrittää hiljalleen pakoon murhamiehiltään. Hän pääsi maanselle, näki siinä vuotaneen verensä sulattaneen aukon hankeen . . .

Ehditttyään kulkea n. 50 metriä tietä poispäin alkoi kuulua kärryjen kolinaa sillä suunnalta, johon murhaajat olivat ajaneet ja haavoittuneen piti uudestaan laahautua metsään, missä hän laskeutui kuusen juurelle vatsalleen. Tästä piilopaikastaan hän näki maantiellä ajavan kolme miestä, jotka pysähtivät hevosensa verisen parkan kohdalle ja menivät etsimään metsästä ruumista. Yhden miehistä tunsi piiloittunut Ylitornion poliisikonstaapeliksi Saukkoriiviksi, muut olivat tuntemattomia.

Metsässä ääotti Saukkoriiwi veristä kohtaa ja sanoi: „tässä se on maannut", johon toinen tuntematteomista lausui: „niin on", mutta kolmas miehistä sanoi kiihkeästi: „lähdettään hakemaan, ei se kauas ole päässyt", ja lähti kulkemaan. Mutta poliisi S. sanoi: „meidän ei ole pakko lähteä hakemaan muualta kuin sieltä, missä sen on ollut määrä olla". Tuntematon sanoi: „olkoon minunkin puolestani". — „Hoi, tule pois", lausui hän etsimään lähteneelle toverilleen.

Kun ruumiin etsijät olivat tulleet tielle sanoi poliisi: „katsotaan onko se lähtenyt karkaamaan tai minkätähden ne ovat sen ampuneet. Kyllä se valvakkoilleen tiestä näkyy"

pä oli lääkäri, jonka luo hän päästyään heinäkuussa pitänyt parantumista sellaisissa oloissa suorastaan ihmeellisenä.

Yli-Tornion viranomaiset olivat saaneet tietää tämän jo kuoleman rannalla olleen ihmisen olinpaikan, mutta vasta marraskuussa samana vuonna saivat he virkateitse miehen Ruotsista käsiinsä. Jouduttuaan Torniossa oikeuteen syytettiin häntä — passittomana rajan yli siirtymisestä, lähetettiin Oulun läänin maaherran luo ja täältä kotipaikalleen. Siellä toimittivat suojeluskuntalaiset hänet kuitenkin vangiksi ja häntä pidettiin melkein koko vuoden 1919 tutkintovankeudessa. Syyksi esitettiin, että Aho olisi muka kuljettanut Ruotsista asetta Suomen punaisille. Mutta todellisena syynä näyttää olleen se, että ampumisen osaottaneille ja heidän hengenheimolaisilleen oli vaster mielistä sijoittua siinä silmässä vastaan tämän „kuolleista nousseen" kanssa.

323.2 (471) "1918"
Rovaniemi

K. Työ 28/8-20.

Walkoinen terrori w. 1918.

K. Työ 28/8 1920

Rovaniemen raa'at telvitutset.

Rovaniemellä w. 1918 walkoisen wihan aikoina toimiteturista raaoista työläisteurastuksista kertoo Pohjan Kansa seuraawaa.

Kauppias H. Marttila wietiin Rowaniemen kirkkoherran loihdinnan jälkeen uuden hautausmaan lähistölle sawikuopan reunalle, jossa hönet murhattiin hakkaamalla kiwäärin perällä pään takaosa kokonaan mäsäksi. Otsäksi oli ruumis pistelty pistimillä hartioista läwitse, polwista oli nahka lahaantunut kokonaan pois.

Asemamies V. Pekkala ammuttiin jäällä Autin kaljatehtaan rannassa. Ruumis oli senjälkeen kauttaaltaan pistimillä sohittu ja lopuksi heitetty sullaan koskeen.

Rawintolanpitäjä H. Räty ammuttiin samoinkuin Pekkalakin jäälle ja ruumis heitettiin koskeen tahkokiwi kaulassa.

Maalari N. Huowinen ammuttiin jäällä rintaan. Pistimillä oli wasen käsi hakattu kokonaan pois ja ruumis kauttaaltaan pistelty.

Suutari M. Pallart ammuttiin jäällä Pää ja koko ruumis oli pistimillä runneltu mäsäksi. W. Tapio, työmiehenpoika oli saanut saman kohtalon.

Poliisi A. Wauhkonen ammuttu jäälle. Pään takaosa kokonaan hakattu pois niin että aiwot oliwat walahtaneet ulos. Työmies J. Orgelund ammuttu pitkäperjantaita wastaan höllä saman hauban reunalla kuin Marttilakin. Puuseppä W. Piriläi ammuttu samoinkuin edellinen. Työmies L. Kettunen ammuttu samoin. Työmies A Vintula ammuttu pään takaosaan ja päälaki kokonaan sisäänhakattu. P. Koiwupalo ammuttu kuin edellinenkin, selkäranka hakattu pistimillä poikki. F. Koiwupalo, edellisen poika, ammuttu kuin isänsäkin ja raadeltu pistimillä, niin että suolet oliwat tulleet ulos. Työmies J. Juoppert ammuttu, pistimillä yritetty sahata kaula poikki. Työmies K. Junkkaria kohdanneen ampumisen paikkaa ei näkynyt, kun pää oli hakattu suuta myöten pois. Työmies F. Halwari ammuttu, työmies J Nygård samoin. Kaikkien edellisten ruumiit oliwat pistimenreikiä täynnä.

Yllämainittujen lisäksi on rowaniemeläisiä wielä teurastettu eri paikkakunnilla m. m. Kemissä noin 7 työläistä, joista mainittakoon näyttämönjohtaja K. Kurki Pohjois-Pohjanmaan nuorisopiiritoimikunnan luennoitsija M. Nieminen.

Teurastuksista alulla ilmoitettiin julkisesti Rowaniemen palokunnan ilmoitustaululla, mutta jätettiin tämä tapa myöhemmin jostain syystä pois.

323.2 (471).1918"
"Reposaari"

Sos-dem., Hki 11/8-20.

„Ehdottomasti kuolemantuomio". 11/8 20

Koska oli työwäenyhdistyksen „johtohenkilö."

Kerroimme joku aika sitten waltiorikosoikeuden asiakirjojen perusteella yhden esimerkin siitä, millaisilla perusteilla Reposaaren suojeluskunnan esikunta koetti saada puhdistuskewäänä punaisia wankeja tapatetuiksi.

U. Aika on saanut käsiinsä eräät toiset paperit waltiorikosoikeudelle, jotka owat laaditut esikunnan kokouksessa tekokuun 7 p:nä 1918, jolloin esikunnassa owat olleet läsnä: W. Hacklin, U. Wahlroos, K. Hacklin ja B. Louhenkilpi. Syytettynä on ollut eräs lähes 60 wuotias työläinen paikkakunnalta. Luonnehdinnassa sanotaan syytetyn olewan „Grittäin kiiwas ja pirullinen". Edelleen mainitaan asianomaisen olleen „Suurin kiihoittaja paikkakunnalla", joka on tehnyt itsensä syypääksi kaikkiin niihin rikoksiin, jota tiedustellaan Reposaaren suojeluskaartiwaltuuskunnan siinä osassa, jossa otsikkona on: „Onko wanki esiintynyt kiihoittajana?" Itse kansalaissodan aikaisista tapahtumista syytetään asianomaista ainoastaan yleimalkaisesti ja mitään todisteita ei liitetä mukaan. Riitäwälsi todistuksiksi woitiin kai katsoa sitä, että asianomaisesta oli woitu sanoa, että hän on työwäenyhdistyksen „johtohenkilö". Kaiken lopuksi on esikunnan lausunto wangitusta: „Ehdottomasti kuolemantuomio".

Waltiorikosoikeus ei kuitenkaan langettanut kuolemantuomiota, koska olivat nähtäwästi wangista tulleet edullisempiin käsityksiin, mitä osoittaa se, että Riihimäen wankileirillä toiminut tutkintotuomari Wäinö Ruola sanoo syytetystä: „Tuntuu luotettawalta ja kaikesti puhuu totta". Siksi waadittiinkin Reposaaren esikunnalta uudestaan walaehtoisia todisteita.

Tähän esikunnan taholta wastattiin, että heidän aikansa ei riitä käymään joka wankilassa, jossa kapinallisia pidetään pidätettyinä, sillä kapinallisia paikkakunnalla on paljon, mutta toiseen puoluesseen kuuluwia ainoastaan murto-osa paikkakunnan asukkaista. Ja wakuutetaan, että „Pöytäkirjat, joita esikuntaan wali-tut henkilöt owat laatineet, sekä allekirjoittaneet owat täytetyt todenmukaisesti ilman minkäänlaista persoonallista wihaa ja koska paikkakuntalaiset owat meidät walinneet ja uskoneet esikuntaan, niin pitäisi meidän lausuntomme olla pätewämpi kuin punakaartilaiswankien wastawäitteet, sillä tunnettu on että kaikki suuremmat roistot . . . kieltäwät syyllisyytensä ja esiintywät wankiloissa syyttöminä", joten esikunta katsoo, että asia ei anna aihetta heidän puoleltaan sen enempään.

Toisessa kirjelmässä Riihimäen tutkintoasiain päällikölle sanotaan kuitenkin, että todisteita woitaisiin liittää mukaan, mutta niitä kuitenkaan ei esitetä. Kuitenkin taasen sanotaan, että „silloin (kun) wanki karkasi Riihimäen wankilasta ja saatiin kiinni, olisi hänelt silloin pitänyt pyhjetä pois kirkon kirjoista".

Seuraus koko kirjeenwaihdosta kuitenkin oli, että Reposaaren esikunta ei saanut merenhimoaan tyydytetyksi; mutta syytetty tuomittiin kuitenkin waltiopetoksesta 10 wuoden wankeuteen.

Edellä selosteltu oikeudenkäynti ja siihen liittywät asiakirjat owat kuwaawia sille aikakaudelle ja sille järjestelmälle, joka kansalaissodan päättymisestä asti on Suomessa walinnut. Syytettyjä wastaan ei woida esittää minkäänlaisia pätewiä todisteita. Todisteiksi pitäisi riittää wain se, että esikunta on lausunnossa antanut, minkä pätewyys on siinä todisteltu, että esikunta on paikkakuntalaisten walitsema, waikka samassa lausunnossa esikunta itsekin on pakotettu myöntämään, ettei esikuntaa walitsemassa eikä sen takana ole ollut kuin wäestön murto-osa, koska muut owat „kapinallisia". Tämän murto-osan walitsemat woiwat kuitenkin esittää waatimuksia ehdottomista kuolemantuomioista ja olisiwat sen panneet käytäntöön, jos se wain olisi heille ollut mahdollista.

Tämätapaisiin järjestöihin sitten nojautuu Suomen wapaus ja yhteiskuntajärjestelmä! — U. Aika.

323. 2 (471 Riihimäki) 1918.

1918.

Työväen Arkisto
Helsinki
Arbetarnas Arkiv

1934
4454.

1918.

Riihimäen punakaartin muonitushuolet.

Maaliskuun 8 pnä 1918 oli rehupula Riihimäen punaisessa leirissä käynyt pe-rin kiusalliseksi, ahteriste ja laajalle ulo-tuneista rehunhankintaretkistä huolimatta. Ei tarwinnut mitään kirurgisia toi-menpiteitä päästäkseen selwille siitä, mi-ten monta kylkiluuta punakaartin ratsu-wäkeen ja kuormastoon kuuluwilla, ta-lonjussetilla yhdistetyillä hewosilla oli, sil-lä hewosia ympäröiwästä luonnollisesta lahkapeitteestä huolimatta olimat kylki-luut yhtä helposti hawaittawissa kuin wanhoet tynnyrissä.

Wuorta Riihimäellä oli elintarwesoimi-sario ja esikunnan intendenttitoimikunta, ja ne ryhtyiwät toimenpiteisiin.

Toimenpiteiden tuloksena oli wiralli-nen, konekirjoitettu asiakirja, jonka jäljen-nös, yhden lakitieteen yliopplaan ja yh-den jääkäriwääpelin allekirjoituksilla warmennettuna, on nyt edessämme pöy-dällä.

Se on lyhyt ja selwä, niinkuin toiminnan miesten tiedoksiannot useimmiten o-wat, ja se kuuluu:

„Määräys.

Täten julistetaan, paikkakunnalla wal-litsewan rehupulan tähden, kaikki olkiha-tut takawarikkoon ja määrätään Punasen Kaartin Muonitustoimikunnan Takawa-rikko-osasto panemaan määräys tämän täyttöön.

Samoin määrätään sanottu toimikunta hankkimaan Kaartin tarpeeksi wiheriäisiä silmälaseja, joita käytetään hewosten pettämiseksi, jotta ne jöisiwät olla heininä.

Riihimäellä 8p. maalisk. 1918.

Leima:	Leima:
Ri. P. K. Esikunnan Intendentti-toimikunta.	Kansanwaltuus-kunnan Elintarwe-soimisario Riihimäen osemalla."

Tehkäämme jokaiselle oikeutta ansionsa jälkeen.

Ja myöntäkäämme silloin, etteiwät ne punaisetkaan jaeta aina niin tyhmiä olleet kuin on wäitetty.

Joku sanonee yllaolewan johdosta, että tuo määräys on kai wain ollut leikkiä.

Minä en siitä usko.

Erehtyisiköön ei punaisilla ollut mainit-tawampia taipumuksia leikinlaskuun, ja toiseksi on määräyksen alla wiralliset lei-mat. Se oli siis kaikin tawoin niin waka-wa ja wirallinen asia kuin punaisissa puuhissa ylimalkaan koskaan woi olla. Jos se olisi ollut painettuna esim. „Tiedonan-tajaan", niin woimme olla aiwan wakuu-tetut siitä, ettei täsäkään kaupungissa moni kerkeä leikkaloitsiksi tänä kesänä Es-poilla olkihattu päässään.

Ja ne wiheriäiset — sinisenwiheriäiset — silmälasit, joilla ed. Aitio kapinan aikana pimitti punaiset tawoittelijansa, on-nistumatta kuitenkaan puhuttamaan al-lekirjoittanutta, olisiwat epäilemättä siir-tyneet jonkun yksinkertaisen, herkkäuskoi-sen runnahewosen päähän Riihimäellä.

Tiitus.

TIEDOITUSKAAVAKE

Ammatilliselle Keskusneuvostolle ..... *kuun* ..... *p:nä 193*....

Osaston tai työpaikkajärjestön N:o	Jäsenmäärä								Muistutuksia
	Yhteensä	Niistä:			Vuoden kuluessa				
		Miehiä	Naisia	Vapaita	Eronnut	Liittynyt	Lisääntynyt	Vähentynyt	
Yhteensä									

Osaston tai työpaikkajärjestön N:o	Kokoukset:					Valistustilaisuudet:			
	Johtokunnan	Kuukausi	Yleiset		Muistutuksia	Tilaisuuksien luku	Tilaisuuksien laatu	Osanottajain luku	Muistutuksia
			Kokousten luku	Osanottaj. luku					
Yhteensä									

Työehtosopimukset:

Onko ja millä aloilla .....

.....

Montako liikettä koskevat .....

Montako työläistä koskevat .....

Milloin sopimukset päättyvät .....

.....

Onko irtisanottuja .....

Kenen puolesta .....

Milloin .....

Onko sattunut sopimuksen rikkomisia .....

Kummalta puolen .....

.....

.....

Luottamusmiehet:

Kuinka monta .....

Millä työpaikoilla .....

.....

.....

.....

.....

.....

Työselkkaukset:

Oliko lakkoja tai sulkuja .....

Milloin alkoi .....

Milloin päättyi .....

Montako työläistä oli lakossa .....

Järjestyneitä .....

Mistä syystä selkkaus puhkesi .....

.....

Mitkä olivat taistelun tulokset .....

.....

.....

.....

Saatiinko ilman lakkoa:

Palkankoroituksia .....

.....

.....

.....

.....

Työehtosopimus tai muita etuja .....

.....

.....

.....

.....

Kaavake on palautettava ..... *Ammatilliselle Keskusneuvostolle*

viimeistään ..... *kuun* ..... *p:n 193*.... *mennessä.*

..... *liiton teollisuusneuvosto, osasto N:o* .....

.....

Puheenjohtaja

.....

Sihteeri

323.2 (471) "1918"
Sakkola"
"

Sos. 10/2-21.

Sos. 10/2 21

Miten ihmisiä „luokiteltiin" murhattaviksi v. 1918.

Olemme julkaisseet silloin tällöin esimerkkejä niiltä ajoilta jolloinka Suomessa valkoinen oikeus suoritti „siunausrikasta" työtään.

Mutta etteivät nämät esimerkit jäisi unhoon, lienee paikallaan lisätä niiden lukua taas yhdellä, joka nojautuen valtiorikosoikeuden papereihin, antaa varsin hawainnollisen kuwan siitä törkeästä mieliwallasta, joka siinä „oikeuslaitoksessa" wallitsi.

Kun Raudun taistelut alkoiwat 1918 helmikuun 22 pnä, lewittiwät Sakkolan pit. Petäjärwen kyläss eräät ilkeämieliset henkilöt sellaista walheellista huhua, että kyläss asuwa seppä Juho Numme olisi pitänyt kokouksen, jossa olisi pitänyt päättää muka ryöstää paikkakunnan osuuskauppa. Tämä huhu oli lewitetty myöskin Kiwiniemen suojeluskunnan esikuntaan, jonka toimesta seuraawana aamuna N. wangittiin ja kuletettiin tutkinnoille. Huhun mukaan olisi osuuskaupan ryöstämisen pitänyt jo tapahtuakin, mutta ainakaan tähän mennessä ei sellaisesta ole tietoa.

Tästä tutkintotilaisuudesta syntynyt pöytäkirja kertoo sitten, että syytettyä syytetään erään toisen pidätetyn henkilön yllyttämisestä wakoiluun ja siitä, että N. oli eräässä kunnankokouksessa esiintynyt suojeluskuntain perustamisen wastustajana ja erään hänen persoonallisen wihamiehensä antamien todistusten mukaan uhkailemisesta y.m.s.

Tämän jälkeen syytetty pasitettiin Sortawalaan enempiä tutkimuksia warten, mutta täällä eiwät herrojen mielestä moiset syytteet kai riittäneet, koska kehoittiwat lähettämään lisätodisteita syytettyä wastaan.

Silloin tutkijalautakunnan puheenjohtaja, ent. tsaarin aikainen Sakkolan piirin nimismies H. Helander, joka olisi tullut Wenäjän wallankumouksen jälkeen paikkakunnan porwari taholta potkituksi wirastaan pois. N. oli ollut mukana tässä puuhassa, ja siitä syystä H. henkilökohtaisesti kantoi wihaa N. kohtaan. Tämän herran antama suositus oli tämän kaltainen:

Tutkijalautakunta katsoo ajan tuhlaamiseksi ryhtyä hänen (N:n) suhteensa lisätodisteita hankkimaan, koska Nummen toiminta on jo pitemmän aikaa ollut peräti kiihkeä ja radikaalinen, etenkin Wenäjän wallankumouksen jälkeen hän on heittäytynyt tykkänään kiihkoilun ja intoilun waltaan äärimmäiseen sosialismin eli kommunismin ihailijaksi ja kannattajaksi, ja sellaisena toiminut liiankin uutterasti. Asian näin ollen on syyte pöytäkirjoissa asiallinen ja on suotawa, että Numme wihdoinkin saa ansaitun palkkansa kiihkeästä ja uutterasta kiihoitustyöstä. Muuten wiitataan nyt seuraawaan Jalmar Kankkusta koskewaan pöytäkirjaan Kajalan Kauwaksen pataljoonan tutkijalautakunnan puolesta:

Heikki Helander. Lauri Elenius.
Kiwiniemi, 8. 3. 1918.

Kummallista kyllä, ei tällaisen „suosituksen" jälkeen kuitenkaan „ansaittua palkkaa" heti annettu. Tällä wälin ehti N. ryhtyä toimeen hankkiakseen paikkakunnan tunnetuilta henkilöiltä suosituksia henkilöllisyydestään ja elämästään. Näitä hän saikin kaikilta paikkakunnan tunnetuimmilta kunnan luottamustoimissa olewilta, ja sotilashenkilöiltä, joiden todistusten mukaan N. on kaikin puolin mitä parhain ihmisenä ja kansalaisena, waikka hän onkin sosialisti mielipiteeltään, eikä milloinkaan, 53 wuotisen ikänsä aikana sekaantunut pieneenkään rikokseen.

Tällaiset tiedot miehestä kaiketi hieman „jäähdyttiwät" tutkijaherrojen aikeita, koskapa lopuksi waltioriksoikeudessa — liki 5 kuukautisen syyttömästi kestettynä wankileirikidutuksen jälkeen — tuomittiin tawanmukaiseen „kolme ja wiisi" rangaistukseen.

Tämäkin esimerkki antaa kiistämättömän kuwan siitä matalamielisestä, henkilökohtaisesta kohtonhalusta, joka mainittuna kauhun kewäänä näytteli huomattawaa osaa walkoisen weren himon kanssa työläisten ja wähäkään wapaamielisempien henkilöiden murhauttamisesta.

323.2(471).1918"
"Sakkola"

Kans. työ. 8/2-21.

K. työ

Muualta Karjalasta.

Miten ihmisiä „suositeltiin murhattawiksi w. 1918.

8/2 21

Olemme kyllä jo julkaisseet silloin tällöin esimerkkejä niistä ajoista jolloinka Suomessa wallitsi oikeus suorittaa „suojeluskunta“ työtään työläisten tuomitsemisessa walkiopetuksina ellei kuolemaan, niin kärsimään enemmän tai wähemmän walkoisen hallituswallan sitä warten rakennuttamiin wankileireihin näälkää ja kaikkea mahdollista eläimellistä kurjuutta.

Mutta etteiwät nämä esimerkit kuitenkaan jäisi unhoon, lienee paikallaan lisätä niiden lukua yhdellä, jolka, nostautuen waltiorikosoikeuden papereihin, antaa warsin hawainnollisen kuwan siitä tärkeästä mielipuolasta, jolla siinä „oikeuslaitoksessa“ walliisi.

Kun Naudun taistelut alkoiwat 1918 heinik. 22 p:nä, lewittiwät Sakkolan pit. Petäjärwen kylässä eräät ilkeämieliset henkilöt sellaista wailheellista huhua, että kylässä asuwa sappi Juho Numme olisi pitänyt kokouksen, jossa olisi pitänyt päättää muka ryöstää paikkakunnan osuuskauppa. Tämä huhu oli lewitetty myöskin Kiwiniemen suojeluskunnan esikuntaan, jonka toimesta seuraawana aamuna N. wangittiin ja kuletettiin tutkinnoille. Huhun mukaan olisi osuuskaupan ryöstämisen pitänyt jo tapahtuakin, mutta ainakaan tähän mennessä ei sellaisesta ole tietoa.

Tästä tutkintotilaisuudesta syntynyt pöytäkirja kertoo sitten, että syytettyä syytetään eräiden toisen pidätetyn henkilön yllyttämisestä wakoiluun ja siitä, että N. oli eräässä kunnan kokouksessa esiintynyt suojeluskuntain perustamisen wastustajana ja eräin hänen persoonallisen wihamielensä antamien todistusten mukaan ulkoilemisesta y.m.s.

Tämän jälkeen syytetty pastitettiin Sortawalaan enempiä tutkimuksia warten, mutta täällä eiwät herrasen mielestä moiset syytteet kai riittäneet, koska kehoittiwat lähettämään lisätodisteita syytettyä wastaan.

Silloin tutkijalautakunnan puheenjohtaja, ent. tsaarin aikainen Sakkolan piirin nimismies H. Hellander, joka oli tullut Wenäjän wallankumouksen jälkeen paikkakunnan porwari taholta potkituksi wirastaan pois, N. oli ollut mukana tässä puuhassa, ja siitä syystä H. henkilökohtaisesti kantoi wihaa N. kohtaan. Tämän herran antama suositus oli tämän kaltainen:

Tutkijalautakunta katsoo ajan tuhlaamiseksi ryhtyä hänen (N:n) suhteensa lisätodisteita hankkimaan, koska Nummen toiminta on jo pitemmän aikaa ollut peräti kiihkeä ja radikaalinen, etenkin Wenäjän wallankumouksen jälkeen hän on heittäytynyt tykkänään kiihkoilun ja intoilun waltaan äärimmäisen sosialismin eli kommunismin ihailijaksi ja kannattajaksi, ja sellaisena toiminut liikkeen uutterasti. Asian näin ollen on syytä pöytäkirjoissa asiallinen ja on julotawa, että Numme wihdoinkin saa ansaitun palkkansa eräkkeästä ja uutterasta eilhoittus-työstä. Muuten wiitataan nyt seuraawaan Jalmar Rankkusta koskemaan pöytäkirjaan. Karjalan Kannaksen pataljoonan tutkintalautakunnan puolesta:

Heikki Helander. Lauri Elenius.
Kiwiniemi, 8. 9. 1918.

Kummallista kyllä, ei tällaisen „suosituksen“ jälkeen kuitenkaan „ansaittua palkkaa“ heti annettu. Tällä wälin ehti N. ryhtyä toimeen hankkiakseen paikkakunnan tunnetuilta henkilöiltä suosituksia henkilöllisyydestään ja elämästään. Näitä hän saikin kaikilta paikkakunnan tunnetuimmilta kunnan luottamustoimissa olleilta, ja sotilashenkilöiltä, joiden todistusten mukaan N. on aikinpuolin mitä parhain ihmisemä ja kansalaisena, waikka hän onkin sosialistisin mielipiteiltään, eikä milloinkaan 63 wuotisen ikänsä aikana sekaantunut pieneenkään rikokseen.

Tällaiset tiedot miehestä kaiketi hiiman „jäähdyttiwät“ tutkijaherrojen aikeita, koskapa lopulli waltiorikosoikeudessa — liki 5 kuukautisen syyttömästi kestettyä wankileiriliidutuksen jälkeen — tuomittiin tavanmukaiseen „kolme ja wiisi“ rangaistukseen.

Tämäkin esimerkki antaa riittämättömän kuwan siitä matalamielisestä, henkilökohtaisesta kostonhalusta, joka mainittuna kauhun kesäänä näytteli huomattawaa osaa walkoisen weren himon kansa työläisten ja wähäkään wapaamielisempien henkilöiden murhauttamisessa.

323.2 (47) "1918"
Syvänniemi

Sav. Kansa 14. 3. 20.

Kaksivuotismuisto Syvänniemellä.

Sov. Kansa 14/3 1920

Tämä sunnuntaipäivänä on kaksi vuotta kulunut siitä, kun Suomea valkaistiin Syvänniemellä.

Maalisk. 14 pnä anno Domini 1918 oli torstaipäivä. Ilma oli lauhkeaa; päivällä sateli vähän kosteata lunta, ihmiset häärivät arkiaskareissaan, työt tehtaalla ja muilla työpaikoilla täydessä käynnissä. Kaupoissa tehtiin kauppaa, koulussa opetettiin j. n. e.

Siihen aikaan istui pitäjän siviystyskeskuksessa Karttulan kirkonkylässä joku koplakunta, jota kutsuttiin esikunnaksi. Tämä kopla oli jo työskennellyt useita viikkoja ja tullut koko pitäjän työväelle jonkunlaisen kauhun kappaleeksi. Kuultiinhan sen töistä usein mainittavan, kuinka se ja se työmies on pistinmiesten saattamana taaskin viety tuon korkean esikunnan eteen tutkittavaksi.

Kuultiin myöskin kertomuksia, kuinka sen ja sen miehen korvanjuuressa on laukaistu pyssy ja kuinka sitä ja sitä on niin ja niin monta kertaa lyöty pampulla ja kuinka se ja se tuttu Karttulan mies on kyydity Kuopioon lääninvankilaan, kaupungin talolle tai kasarmiin sillä uhalla, että nämä siellä saavat nähdä suloisen loppunsa j. n. e.

Mutta palatkaamme tuon puheenaolevan päivän tapahtumiin Syvänniemellä.

Kun tämä esikunta oli istunut housunsa takamukset tuliseksi Karttulan kirkolla ja saanut mielestään siellä jo tarpeeksi pitää jöötä, yhden osan työmiehiä toimitettuaan vankiloihin, toisen osan kotiarestiin, niin kas'so: Syvänniemellähän oli wielä miehiä ja naisiakin, jotka joskus jossain yleisessä paikassa oliwat waatimattomasti lausuneet mielipiteensä esilläolewista asioista ja tällaiset ainekset piti esikunnan walkaista tai toimittaa erikoisesti sitä warten warattuun laitokseen. Tästä edesottamisesta oli jo tieto saapunut tänne Syvänniemelle joitakin päiwiä ennen, että se on torstaina kun „esikunta" tulee tänne. — Ja se tuli.

Olin itse tilaisuudessa näkemään sen tulon. Komeita hewosia rekien edessä, näillä kelloja ja kulkusia, reet täynnä „esikuntaa". Enimmän huomiota herätti jossain koiranleuwassa joku „esikunnan" reessä istuwa talonisäntä, jolla oli suuri watsa ja irstaisen elämän turwottama punainen, paksu niska. „Tuossa reessä on esikunnan istuin", lausui pikkakirwes. Esikunta siirsi suuntansa kansakoululle, jossa otti majapaikan itselleen. Syvänniemen „kerma" otti tämän arwoisuuden wastaan. Ruokaa ja juomaa esikunnalle laittamaan kokoontuiwat rouwat ja neidit.

Esikunta istui paikoillaan, kaiwaa salkustaan papereita ja siellä oli sellainenkin paperipala, jossa luettiin otsikko „Silmälläpidettäwiä henkilöitä". Tämän paperin kera lähtee joku ruunupalwelija työmaalle ja manaa ensialuksi 8 miestä „esikuntaan".

Kiwäärimiesten wartioimana wieiin miehet esikunnan eteen. Tänne saawuttua riisuttiin miehet „aseista" (yhdellä näet oli puukkowoitsi wyöllä ja toisella linkkuweitsi tassussa). Kun tämä aseistariisumisen oli suoritettu, sanottiin, että te olette nyt wankeja. Tämän jälkeen alkoi kuulustelu, yksi kerrallaan sai lukin käydä kuulusteltawaksi „esikunnan" eteen. Ilemmalla tuodaan sitä kuulusteltawia.

Kun „esikunta" kuulusteli aina jotakin, niin saimme me toiset wiereisessä huoneessa odottaa wuoroamme. Kuulimme aiwan hywin sen menon mitä kuulustelussa tapahtui toisessa huoneessa, sillä meitä oli käsketty olemaan hiljaa. Naukaa melua toisinaan ja nyrkin iskuja pöytään — joskus pampun läimäys kuulusteltawan muistikoppaan. Tätä menoa jatkui iltamyöhään, jolloin jo wäsyiwät kuulustelijat ja kuulustelijat. Waimot ja lapset toiwat illallista kotoaan wangeille, sillä se sallittiin. Waimot kyseliwät miehiltään ja lapset isiltään: „Tuletteko yöksi kotiin?" — Emme pääse ennenkuin huomenna", lohdutteliimme heitä.

Haukattuamme wähän leipää painauduimme lattialle pitkällemme ja niin wietimme yömme aamuun asti. Meitä wartioimaan owelle kiwäärin kanssa asettui joku talonisäntä, pitkätukkainen körttiläinen.

Yö kului aamuun. Joku walitteli wallwoneensa koko yön. Toiset kertoiwat uniaan. Toiset eiwät sanoneet nähneensä mitään unta. Esikuntakin oli jo walmeilla. Huomasimme sen siitä, että alkoi kuulua wiereisestä huoneesta laulun loilotusta. „Oi terwe kotimaa j. n. e."

Oli maaliskuun 15 päiwä ja taas ryhtyi „esikunta" walkaisemaan. Sama meno kuin edellisenäkin päiwänä.

Waimot ja lapset toiwat wangeille ruokaa. Heidän kasWoistaan saatoimme lukea paljon sellaista, mitä ei kielin woi kertoa. Oliwathan he edellisen yön odotelleet isää kotiin. Eräänkin wangin pikkutyttö, joka itselleen toi ruokaa, kysyi isältään: „Owatko ne sinua lyöneet"? — Lukijalle lienee selwää, mitä wangittujen kotona on ajateltu.

Tämä päiwä wielä kuulutettiin iltaan ja wiiwyimme wielä yön. 16 pnä wielä waan walkaistiin Suomea täällä, kunnes iltahämärässä huudettiin 11 miestä nimeltään riwiin ja ilmoitettiin, että saatte käydä kotonamme muuttamassa waatteenne ja sitten pääsette Kuopioon.

Käskyä tottelimme, pikaisesti käwimme kotona ja tultiin esikuntaan kyytiä odottamaan. Kotona käydessämme, mikäli meillä aikaa oli, neuwoimme joukkojamme tormeentulonsa järjestämisessä ja jätimme hywästimme jälleennäkemisen toiwossa.

Iltamyöhällä jouduimme Kuopion matkalle lähtemään. Istuutuimme meitä warten warattuihin rekiin, pyssymiehet asettuiwat rinnallemme.

Maaliskuun iltapakkanen oli juuri kohonnut korkeimmilleen. Taiwas heijasteli tähtien walossa koko menomatkan. Yö oli ehtinyt pikkutunneille, kun jouduimme Kuopioon.

Kuopioon tultuamme emme olleet kelwatakaan, koska ensinäisestä paikasta, johon meitä tarjottiin, saimme potkut. Taas istuimme rekiin, ja asettiin kaupungintalolle, jossa sitten saimme yöpaikan. Täällä wierailimme kolme wuorokautta sitte juhlallisesti siirrettiin meidät kasarmiin. Sen jälkeen emme tienneet, miten Suomea walkaistiin Syvänniemellä. Kasarmissa olessamme wietimme reiluja päiwiä, söimme hewosenlihasoppia, silakoita ja perunoita. Teimme työtä Suomen hywäksi tappamalla täitä. Mutta kun ne oliwat sikiämiskykyisempiä kuin me, niin meidän lukumme harweni, jotawastoin wastustajamme luku kasWoi ja meidän täytyi sortua, ainakin osan meistä.

Kauneimman kesän aikana päästeltiin meitä muutamia pois kasarmista. Silloin loppui sota sillä osalta täiden kanssa. Tämän kirjoittajalle oli wiimeinen ottelu heinäk. 19 päiwän iltana Mömmölänlahdessa jossakin saunassa kylpyreissulla, jolloin armotta löin wiimeisen kasarmin täin, joka näköjään wakoitarkoituksissa aikoi [illegible] kea walkoiselle Syvänniemelle. Sentähden en häntä kuulustellut sen pitemmälti, waan päätin käyttää sotalakia ankarimmassa muodossa.

Kotiin tultuani näin kuinka walkeaa täällä on tullut. Petäjätkin oli riistetty kuorista puhtaiksi, joten nekin oliwat waalenneet. Tähän päättyy kertomus Syvänniemen walkaisemisesta.

Ent. wanki.

323. 2 (471). 1918 "Suomussalmi

S.os. d. 12/1. 20

Munan „karkaamis-tapaus" Suomussalmella w. 1918.

12/1 1920

Nimismies ja noliisi ampuneet miehen.

Kapinakewännä w. 1918 maaliskuun 21 p:nä saapui koneenkäyttäjä Edwin Leppäsen asuntoon Suomussalmen Pasinkyläsä Suomussalmen nimismies Armi Sandberg ja poliisi Isak Manninen, ilmoittaen, että Käkisalmesta, jossa Leppänen oli aikaisemmin työskennellyt, oli tullut määräys, että hänet on pidätettäwä epäluulonalaisena punakaartiin kuulumisesta ja lähetettäwä Käkisalmeen kuulusteltawaksi. Nimismies waati Seppästä lähtemään mukaansa Suomussalmen kirkonkylään, josta hänet sitten piti lähetettämän edelleen Käkisalmeen. Sinne hän ei kuitenkaan joutunut, sillä nimismies tai poliisi ampui hänet metsäsä, lähellä asuntoaan. Syyksi ampumisensa selittiwät he, että Seppänen oli „rittänyt karata".

Ampujat owat näihin asti saaneet olla rauhassa, eihän lain koura ole heidänlaisiinsa ylettynyt. Wasta nyt on ammutun omaiset ryhtyneet toimenpiteisiin saattaakseen nimismies Sandbergin ja poliisi Mannisen wastaamaan Seppäsen ampumisesta. On olemassa todistuksia siitä, että mitään karkaamisyritystä ei ole tapahtunut, waan kyseessä on todennäköisesti murha.

Asian waiheista mainitsemme lähemmin, että nimismies, lähtiessään Seppäsen asunnosta, kehoitti tätä jättämään hywästi wanhempansa ja waimonsa, sillä S. ei enää palaa siltä reisulta, jolle hän nyt wiedään. Samalla waati nimismies Sandberg, että Seppäsen on otettawa mukaansa poro, waikka hakijat oliwat tulleet hiihtämällä. Wastustelemisten jälkeen poro otettiinkin ja pantiin Seppäsen ruumis sitte poron pulkkaan, jossa hän laahattiin kirkonkylälle. Ammutun toinen käsi oli jäänyt laahaamaan maahan jewerille kuluneena wiitoittanut koko tien, mistä tämä murhakarawaani kulki. Kirkonkylällä pantiin ruumis eräälle ullakolle pitemmäksi ajaksi, eikä sitä annettu omaisten haudattawaksi.

323.2 (471).1918" Siuro"
Kans. Työ 29/4.-20.

29/4 1920

Siuron werilöyly.

Lisäwalaistusta Siuron hirmutapauksiin kewäällä 1918.

Ihmisiä murhattu „erehdyksestä", sopimattomien puheittensa johdosta ja työwäenasiain ajamisen tähden kuntakokouksessa.

Kansan Lehden toimituksen toimesta on Siuron hirmutapausten johdosta jo pitemmän ajan toimitettu tutkimuksia murhattujen, murhaajien ja murhatöiden johtajien selwille saamiseksi, sillä kewäällä 1918 oli porwariston raiwo Siurossa, kuten yleensä sillä kulmalla pitkin koko Satakuntaa niin tawaton, ja sen uhriksi joutui niin monta syytöntä työläistä pääasiassa mielipiteittensä tähden, että se herätti huomiota ja wastalauseita jo porwaripiireissäkin, josta syystä katsoimme welwollisuudeksemme yrittää saattaa nämä hirmutapaukset suuren yleisönkin tietoon, olettaen samalla että tähän maahan joskus tullee wielä sellainen oikeudellinenkin tilanne, että murhaaja tuomitaan rangaistukseen, huolimatta siitä, että hän onkin warakas porwari ja walkoinen.

Wiime wiikolla julkaisimme osan saamiamme tietoja, mutta kun paikkakunnan porwarit, syyllisyytensä tuntien yhteisen kokouksensa tuloksena julkaisiwat Aamulehdessä wiime lauantaina wastakirjoituksen, jossa koetettiin saattaa tietomme epämääräiseen walooon, yrittämättä silti niitä kumota, olemme edustajamme kautta jatkaneet tutkimuksia, jotka owat osoittaneet, että kaikki se, mitä aikaisemmin on kerrottu, pitää paikkansa lukuunottamatta muutamia nimissä y. m. sattuneita muoto-erehdyksiä. Lisäksi on käynyt selwille yhtä ja toista sellaista joka osoittaa, että Siurossa oli silloin porwariston wallannut säälimätön werenhimo, joka sitä ohjasi hirweässä työssään.

Ensinnäkin on mainittawa, että suurin osa Siurossa murhatuista työläisistä oli niitä kaikkein syyttömimpiä, sillä warsinaiset punakaartilaiset meniwät rintaman mukana ja joutuiwat Hämeenlinnan Lahdessa ja siten pelastuiwat herrojensa suurimmalta raiwolta. Murhat tehtiin pääasiassa työwäentalon ympärillä, jotta työwäentalolla olleilla wangeilla oli tilaisuus ne nähdä, sekä annettiin alaikäisten lastenkin esteettä katsella tätä pyhää toimitusta, jotapaitsi oli eräässäkin tapauksessa ammuttu 14 laukausta ennen kuolettawaa laukausta.

Ensimäisenä komendanttina oli Siurossa muuan luutnantti Lindqwist, jonka hallituskautena murhattiin ainakin 9 henkeä. Työmies W. Wisanen ammuttiin wallan tutkimatta. Syyttömänä tai erehdyksestä — niin on wäittänyt ainakin työnjohtaja Mustonen — ammuttiin työmies Wille Lehtonen suoniemeläisen talonjussin Taljan ja palstatilallisen Marjasen ilmiantojen perusteella. Mustonen, joka tunsi Lehtosen, piti tätä paikkakunnan yhtenä kelwollisimmista ja kunnollisimmista työläisistä. Ammutusta työmies Frans Rättö henkeä. M. m. ammuttiin tällöin torppari Taawetti Kannisto Mouhijärweltä, joka koko kapinan ajan oli halko-ajossa Neptun-yhtiöllä Mouhijärweltä Suoniemelle. Kun ajot sotaliikkeiden tähden täytyi keskeyttää, oli Kannisto toista wiikkoa ollut maantiewahtina esikunnan määräyksestä. Mutta Kannistoa ei ammuttukaan osanottonsa tähden punakaartiin, waan siitä syystä, että oli ottanut osaa edellisenä wuonna maatalouslakkoon ja puhunut tälloin jotain isäntäin mielestä sopimatonta. Yhden ammutuista, torppari Randelliin Suoniemeltä waimo oli aiwan wiimeisillään kehittyneessä raskaudentilassa, mutta siitä huolimatta mekastiwat ja mellastiwat walkoiset hänen asunnossaan, pitiwät tarkastuksen ja weiwät miehen. Kun sairas waimo sai kuulla miehensä ammutuksi, järkytti se niin hänen mielensä, että kuoli, ehtimättä kuitenkaan synnyttää. Eliina Katajisto Mouhijärweltä ijältään 73 wuotias, ammuttiin siitä syystä, että poikansa oli kaartissa. Muita ammuttuja oli Fiina Isoniäki ja sekatyömies Kalle Tuominen Mouhijärweltä, joka wiimemainittu ammuttiin Mouhijärwen Salmenkylän Knuutilan — ei Siuron Knuutilan — painostuksesta. Tätä samaa Knuutilaa oli T. luwannut koko ikänsä orjana ilmaiseksi palweella, jos henki säästettäisiin. Torppari Oskari Mäkinen Mouhijärweltä, torpanp. Aug. Karimäki Suoniemeltä, suutari Meriluoto Tampereelta ja muuan Wilponen Teiskosta. Kaksi wiimemainittua oliwat Tampereelta tulleita pakolaisia, jotka otettiin kiinni Siuron sillalla. Edelleen tunnettiin ammutuista sahantyöm. Kalle Järwinen Pirkkalasta ja loput neljä oliwat paikkakunnalla tuntemattomia miehiä, jotka oliwat wankeja Karkun rintamalta ja kotoperää mahdollisesti Huittisista. Edellisenä päiwänä ammuttiin iltapäiwällä muuan niinikään Karkun rintamalta tuotu nuorukainen ja oliwat hänen ampujansakin tunnetuita. Toinen oli muuan Sulo Kallio Ikaalisten Kuljusta ja toinen pappilan wuokraajan poika, ammattiwapaustaistelija Artturi Jutila. Eräs siurolainen, ajomies Nestori Mattila, ammuttiin keskellä maantietä Suoniemen Wahalahden kylän syrjässä ja oliwat ampujat talollisenpoika Martti Kamppi, Otto Halme, Huugo Luopa ja äskenmainittu Jutila, kaikki Suoniemeltä. Ennenmainittua Frans Honkalaa ampumassa oliwat talollisenpoika Kalle Talja Suoniemeltä ja muuan toinen, jota ei wielä woi todistettawasti paljastaa. Yleensä oliwat ampujat, kuten jo aikaisemmin on mainittu, pääasiassa Siuron kylän miehiä. Ampujat ja murhatut olisiwat siis tunteneet toisensa hyw'in hyw'in hyw'in.

Wiimeksi mainittu ampuja oli Siuron kylän mies, joka oli ollut sodassa ja joka oli ollut kotiwahtina ja joka oli ollut kotiwahtina ja joka oli ollut kotiwahtina

saamiamme tietoja, mutta kun paikkakunnan porwarit, syyllisyytensä tuntien yhteisen kokouksensa tuloksena julkaisiwat Aamulehdessä wiime lauantaina wastakirjoituksen, jossa koetettiin saattaa tietomme epämääräiseen waloon, yrittämättä silti niitä kumota, olemme edustajamme kautta jatkaneet tutkimuksia, jotka owat osoittaneet, että kaikki se, mitä aikaisemmin on kerrottu, pitää paikkansa lukuunottamatta muutamia nimissä y. m. sattuneita muoto-erehdyksiä. Lisäksi on käynyt selwille yhtä ja toista sellaista joka osoittaa, että Siurossa oli silloin porwariston wallannut säälimätön werenhimo, joka sitä ohjasi hirweässä työssään.

Ensinnäkin on mainittawa, että suurin osa Siurossa murhatuista työläisistä oli niitä kaikkein syyttömimpiä, sillä warsinaiset punakaartilaiset meniwät rintaman mukana ja joutuiwat kiinni Lahdessa ja siten pelastuiwat herrojensa suurimmalta raiwolta. Murhat tehtiin pääasiassa työwäentalon ympärillä, jotta työwäentalolla olleilla wangeilla oli tilaisuus ne nähdä, sekä annettiin alaikäisten lastenkin esteettä katsella tätä pyhää toimitusta, jotapaitsi oli eräässäkin tapauksessa ammuttu 14 laukausta ennen kuolettawaa laukausta.

Ensimäisenä komendanttina oli Siurossa muuan luutnantti Lindqwist, jonka hallituskautena murhattiin ainakin 9 henkeä. Työmies W. Wisanen ammuttiin wallan tutkimatta. Syyttömänä tai erehdyksestä — niin on wäittänyt ainakin työnjohtaja Mustonen — ammuttiin työmies Wille Lehtonen suoniemeläisen talonjussin Taljan ja palstatilallisen Marjasen ilmiantojen perusteella. Mustonen, joka tunsi Lehtosen, piti tätä paikkakunnan yhtenä kelwollisimmista ja kunnollisimmista työläisistä. Ammutusta työmies Frans Pettosesta on waltion sahan hoitaja Böök kertonut jälkeenpäin, että hänet ammuttiin täysin syyttömänä, ja että „se meni siinä mukana kun sattui olemaan weljensä kanssa yhdessä“. Kirwesmies Wihtori Aalto ammuttiin pääasiallisesti siitä syystä, että otti osaa innokkaasti kunnalliseen toimintaan ja oli teräwäpäinen ja sitkeä työwäen etujen puolesta taistelija. Niinpä oli muuankin wanha talonjussi Talja, laahustaessaan sauwansa awulla katsomaan murhatuita, töykäissyt kepillään ruumista ja sanonut: kylläpä on nyt suu toisenlainen kuin kuntakokouksessa. Saman komendantin aikana murhattiin satamatyöläinen Nestori Manni, renki Heikki Kallio, rautatieläinen Ronka, sahantyömies Wihtori Peltonen, sekatyömies Frans Honkala ja muuan tuntematon rintamalta tuotu nuorukainen.

Tämän jälkeen oli Siuron diktaattorina muuan Pakarinen, jonka toimikautta ei tarkoin muisteta, sillä se kesti wain pari päiwää.

Mutta sitten tuli komendantiksi aikea ihmispato, muuan upseeri Peskari. Mistä tämä Peskari on kotoperää, siitä ei ole saatu tietoa; Epilästä hän oli tullut hewosella ilolla ja heti samana yönä, klo puoli 4 aamulla tapettiin yhteen kotaan 15 hankasoori Granström, rautatien wirkamies Harjanne, wänrikki Hanno Knuutila, ja sisarensa Anna Knuutila (nyk. wirkailijana Tampereen tullikamarissa), sahan konttoristi Hellsingius, insinööri Harald Wegelius ja asemakirjuri Anderson, muita wähemmän aikaa olleita ja wähemmän waikutuswaltaisia tällä kertaa mainitsematta.

Wahtipäällikön toimessa oriwat eri ajoilla m. m. ylioppilas Lauri Tainio, joka paikkakuntalaisten muistissa niinikään pysyy kauan aikaa. Hän toimitti wangitsemisia ja ryösti uhriensa taskusta rahat ja kellot, jotka wieläkin owat sillä tiellään. Toinen wahtipäällikkö Niilo Kiwikari oli niinikään röyhkeä ja kohteli wankeja kauheasti, nakellen m. m. haloilla. Muuan wahtipäällikkö, ent. rautatieläinen Toiwo Härkönen oli täydellinen hulikaani. Murtautui ihmisten huoneisiin, wei rahoja muka wäärinä rahoina ja teki jos mitä. Walkoistenkin täytyi hänet lopulta ajaa tiehensä.

Tällaiset olisuhteet ja tällaisia oliwat „toimihenkilöt“ Siurossa kewäällä w. 1918. Tapaukset hakewat kauheudessa wertojaan ja kun tällaisia työwäen teurastamisia ja tällaista kohtelua alkaa työwäen sanomalehti paljastaa ja waatia murhaajia tilille teoistaan, niin sitä aletaan sanoa kiihoitukseksi. Mahdollisesti se kiihoittaa, mutta ken ei kiihoittuisi saadessaan tietää, että sisällissodan aikakaudella sewistyneet ihmiset murhaawat työläisiä kuin tuhohyönteisiä, jopa silläkin perusteella että joku on puhunut jossain sillä tawoin, ettei se ole miellyttänyt hänen warakasta isäntäänsä tai mestariansa.

Tulemme edelleen jatkamaan tutkimuksiamme ja säälimättä sekä kaikista esteistä wälittämättä armotta paljastamaan kaikki ne, jotka owat tahrineet kätensä työläisten wereen. Se on welwollisuutemme niitä poloisia kohtaan, jotka jo parin wuoden ajan owat saaneet hengittää sitä kalmanhajua ja tukahtua siinä henkisessä pimeydessä, johon Siuron walkoinen walta heidät on painanut.

---

saamiamme tietoja, mutta kun paikkakunnan porwarit, syyllisyytensä tuntien yhteisen kokouksensa tuloksena julkaisiwat Aamulehdessä wiime lauantaina wastakirjoituksen, jossa koetettiin saattaa tietomme epämääräiseen waloon, yrittämättä silti niitä kumota, olemme edustajamme kautta jatkaneet tutkimuksia, jotka owat osoittaneet, että kaikki se, mitä aikaisemmin on kerrottu, pitää paikkansa lukuunottamatta muutamia nimissä y. m. sattuneita muoto-erehdyksiä. Lisäksi on käynyt selwille yhtä ja toista sellaista joka osoittaa, että Siurossa oli silloin porwariston wallannut säälimätön werenhimo, joka sitä ohjasi hirweässä työssään.

Ensinnäkin on mainittawa, että suurin osa Siurossa murhatuista työläisistä oli niitä kaikkein syyttömimpiä, sillä warsinaiset punakaartilaiset meniwät rintaman mukana ja joutuiwat kiinni Lahdessa ja siten pelastuiwat herrojensa suurimmalta raiwolta. Murhat tehtiin pääasiassa työwäentalon ympäriillä, jotta työwäentalolla olleilla wangeilla oli tilaisuus ne nähdä, sekä annettiin alaikäisten lastenkin esteettä katsella tätä pyhää toimitusta, jotapaitsi oli eräässäkin tapauksessa ammuttu 14 laukausta ennen kuolettawaa laukausta.

Ensimäisenä komendanttina oli Siurossa muuan luutnantti Lindqwist, jonka hallituskautena murhattiin ainakin 9 henkeä. Työmies W. Wisanen ammuttiin wallan tutkimatta. Syyttömänä tai erehdyksestä — niin on wäittänyt ainakin työnjohtaja Mustonen — ammuttiin työmies Wille Lehtonen suoniemeläisen talonjussin Taljan ja palstatilallisen Marjasen ilmiantojen perusteella. Mustonen, joka tunsi Lehtosen, piti tätä paikkakunnan yhtenä kelwollisimmista ja kunnollisimmista työläisistä. Ammutusta työmies Frans Pettosesta on waltion sahan hoitaja Böök kertonut jälkeenpäin, että hänet ammuttiin täysin syyttömänä, ja että „se meni siinä mukana kun sattui olemaan weljensä kanssa yhdessä“. Kirwesmies Wihtori Aalto ammuttiin pääasiallisesti siitä syystä, että otti osaa innokkaasti kunnalliseen toimintaan ja oli teräwäpäinen ja sitkeä työwäen etujen puolesta taistelija. Niinpä oli muuankin wanha talonjussi Talja, laahustaessaan sauwansa awulla katsomaan murhatuita, töykäissyt kepillään ruumista ja sanonut: kylläpä on nyt suu toisenlainen kuin kuntakokouksessa. Saman komendantin aikana murhattiin satamatyöläinen Nestori Manni, renki Heikki Kallio, rautatieläinen Ronka, sahantyömies Wihtori Peltonen, sekatyömies Frans Honkala ja muuan tuntematon rintamalta tuotu nuorukainen.

Tämän jälkeen oli Siuron diktaattorina muuan Pakarinen, jonka toimikautta ei tarkoin muisteta, sillä se kesti wain pari päiwää.

Mutta sitten tuli komendantiksi aikea ihmispato, muuan upseeri Peskari. Mistä tämä Peskari on kotoperää, siitä ei ole saatu tietoa; Epilästä hän oli tullut hewosella illalla ja heti samana yönä, klo puoli 4 aamulla tapettiin yhteen kotaan 15 miehiä, jotka otettiin kiinni Siuron sillalla. Edelleen tunnettiin ammutuista sahantyöm. Kalle Järwinen Pirkkalasta ja loput neljä oliwat paikkakunnalla tuntemattomia miehiä, jotka oliwat wankeja Karkun rintamalta ja kotoperää mahdollisesti Huittisista. Edellisenä päiwänä ammuttiin iltapäiwällä muuan niinikään Karkun rintamalta tuotu nuorukainen ja oliwat hänen ampujansakin tunnetuita. Toinen oli muuan Sulo Kallio Ikaalisten Kuljusta ja toinen pappilan wuokraajan poika, ammattiwapaustaistelija Arturi Jutila. Eräs siurolainen, ajomies Nestori Mattila, ammuttiin keskellä maantietä Suoniemen Wahalahden kylän syrjässä ja oliwat ampujat talollisenpoika Martti Kamppi, Otto Halme, Huugo Luopa ja äskenmainittu Jutila, kaikki Suoniemeltä. Ennenmainittua Frans Honkalaa ampumassa oliwat talollisenpoika Kalle Talja Suoniemeltä ja muuan toinen, jota ei wielä woi todistettawasti paljastaa. Yleensä oliwat ampujat, kuten jo aikaisemmin olemme kertoneet, wieraspaikkakuntalaisia sotilaita, jotka täten saiwat näyttää sankariuttaan. Muuan nuori poika, joka oli walkoisten sairaalassa käsi haawoittuneena, raastettiin yhtäkkiä sairaalasta ulos ja muuan jääkäri Sandholm ampui hänet rewolwerilla. Poika iuki rukouksia ja pyyteli armoa, mutta jääkäri paljasti aseensa sanoen: tästä saat armon ja ampui pojan.

Tutkintotuomareina näissä murhaoikeuksissa oliwat lakitieteen ylioppilas Hermanni Hautanen Haapaniemestä. M. m. silloin, kun Frans Honkala wietiin ammuttawaksi, wietiin hän suoraan Hautasen luota „tutkimoita“. Seuraawa tutkija oli tuomari Wäinö Kyimäkoski, jonka toimesta m. m. työm. Kalle Kautto, joka Suomenlinnassa ammuttiin, sai kuolemantuomion. Sitten oli wieiä tutkintotuomarina muuan nuori juristinalku Mattlar Tampereelta. Hänen tutkijana ja Jaskarin komendanttina ollessa ammuttiin juuri ne 15 henkilöä.

Walkoisten esiinnyttyä kuuluiwat eri aikoina m. m. kansakoulunopettaja Wäinö Mäntywaara, ja kansakoulun opettaja Wille Holmila. Wiimemainittu tunnusi esiintyessä koko sen

323.2 (47)
Suomenniemi)
v 1918

Wuoden 1918 kaameiden tapahtumain selwittelyt.

Eräs Suomenniemellä walkoisten tekemä törkeä murha joutunut päiwänwaloon. — Tekoon syyllisinä 2 henkilöä pidätetty. — Pidätetyt wäittäwät olleen itsellään murhan suorittamiseen asianmukaiset waltuudet. — Asia joutuu oikeuden selwiteltäwäksi.

Wiime aikoina on toimitettu laajoja tutkimuksia erään wuotena 1918 Suomenniemen pitäjän Kaurian kylässä tapahtuneen kaameaan ryöstömurhan johdosta ja saatukin asiaan niin paljon walaistusta, että murhantekijät owat wangitut ja joutuu asia kaikessa laajuudessaan oikeuden käsiteltäwäksi. Tapahtumasta ja sen johdosta toimitetuista tutkimuksista olemme poliisiwiranomaisilta ja muilta asiantuntijoilta saaneet seuraawat tiedot.

Wuonna 1918 oli Suomenniemen suojeluskunnan esikunnassa pidätettynä m.m. torppari Ewert Sawolainen, Mäntyharjusta. Eräänä päiwänä saapui esikuntaan kauppias Wiljam Lylys ja metsätyömies Wäinö Penttinen Metsäharjusta esitellen waltuutensa ja ilmoittaen wiewänsä Sawolaisen Mäntyharjun esikuntaan kuulusteltawaksi. Sawolainen luowutettiin hakijoille, jotka otettuaan erään Akseli Niemisen Suomenniemen Pajulahden kylästä kyytimiehekseen ja wielä erään Hiskias Suurosen, kotoisin Kangasniemeltä, mukaansa, lähtiwät wiemään wankia Mäntyharjuun päin. Päästyään Suomenniemen Kaurian kylässä olewaan tien risteyksessä olewaan metsikköön, käskiwät Lylys ja Penttinen pysäyttämään hewosen ja wangitun Sawolaisen astumaan alas rattailta. Tämän jälkeen wietiin Sawolainen metsään noin 20 metrin etäisyydelle tiestä, jossa hänet sitten ammuttiin. Mukana olleen Hiskias Suurosen kaiwettua jonkunlaista kuoppaa wiskattiin Sawolaisen ruumis sinne. Kuopan peitettyään poistuiwat werityöntekijät paikalta ja kielsiwät mukana ollutta hewosmiestä sekä mainittua haudankaiwajaa tapahtumasta mitään wirkkamasta.

Kaamea tapahtuma on sitten ollut 9 wuoden ajan hämärän peitossa, waikkakin paikkakunnalla on siitä yleisesti puhuttu. Noin kuukausi takaperin saiwat wainajan omaiset wihdoinkin asiaan niin paljon walaistusta, että maaherra määräsi wainajan jätteet kaiwettawaksi maasta ja samoin määräsi Lappeen piirilääkärin toimittamaan jätteiden tutkimisen. Kuoppa awattiin wiranomaisten saapuwilla ollessa ja luut kuopassa olleine waatejätteineen kuljetettiin Suomennicmen ruumishuoneelle. Wiime torstaina toimitti Lappeen piirilääkäri Johan Sonck jäännösten lääketieteellisen tutkimisen. Paitsi mainittua lääkäriä oli tutkimistilaisuudessa saapuwilla Sawitaipaleen-Suomenniemen nimismies Tiilikainen ja Suomenniemen poliisikonstaapeli Taawetti Tolja. Tutkimuksessa lääkärin arwelun mukaan on Sawolaista ammuttu päähän, josta on ollut kuolema seurauksena. Wainajan jätteiden joukosta löytyi hänelle kuuluwa taskukello, mutta rahoja, joita piti olla huomattawa määrä ja jotka tapahtuman yhteydessä myöskin häwisiwät, ei löydetty. Minne rahat owat joutuneet, selwinnee myöskin asian yhteydessä toimitettawissa kuulusteluissa.

Lylys ja Penttinen owat wangitut. Jo alustawissa kuulusteluissa on heitä wastaan ilmennyt niin raskauttawaa, että he owat katsoneet tekonsa kieltämisen turhaksi. Sen sijaan owat he wäittäneet itsellään olleen sellaiset waltuudet, joiden perusteella he olisiwat oikeutetut menettelemään Sawolaisen kanssa niinkuin sitten menettelisiwät. Taholta, josta wangitut wäittäwät waltuudet saaneensa, kuitenkin wäitetään, ettei Lylyksellä ja Penttisellä ole ollut mainitunlaisia waltuuksia, mutta owat he tehneet murhan ja mahdollisen ryöstön aiwan omaan laskuunsa. Wangitut owat passitetut lääninwankilaan odottamaan asian oikeudellista käsittelyä.

Toiwottawasti asian oikeudellinen tutkimus paljastaa kaiken sen, mikä wielä on asiassa hämäärää. Kiintoista on kuitenkin jo nyt se, että tapahtuma on joutunut oikeuden selwiteltäwäksi, sillä onhan aiwan tawallista, että mainittuna aikana tehdyt törkeät rikokset owat jääneet julkisuuteen tulematta.

Salakapakoitsijoita tuomittu Luumäellä.

Wäkijuomien myymisestä tuomittiin Luumäen päättyneillä käräjillä Wiljam Huopainen Luumäen Sarakalahden kylästä 2,000 mkn sakkoon, August Wäänänen Luumäen Tapowainolan kylästä 2,000 mkan sakkoon, Elias Huomo Luumäen Jurwalan kylästä 1,500 mkn sakkoon, Otto Sokura Luumäen Juurikkalasta 2,000 mkn sakkoon, Eino Kurwi Luumäen Himottulasta 1,000 mkn sakkoon, Arwi Karwala Luumäen Haimilasta 750 mkn sakkoon, Joonas Hiehiö Luumäen Jurwalasta 750 mk. sakkoon, Jiw. Hyyppiö Luumäen Mondon kylästä 2,000 mkn sakkoon sekä Wille Purho Luumäen Taawetista 2,000 mkn sakkoon sekä lisäksi juopumuksesta ja rähinästä 1,000 mkn sakkoon.

323.2 (471) „1918" Siuro

Kans. Lehti 19/4. — 20

19/4

Werilöyly Siurossa.

19/4 1920

Hirweitä teurastuksia Siurossa kewäällä 1918. — Koko paikkakunta yhä kauhun wallassa.

Siuron pieni teollisuusyhteiskunta Tampereen—Porin radan warrella Pirkkalan läntisessä kolkassa sai kantaa ehken raskaimman uhrin kuin mikään muu näiden seutujen kulmakunta suhteellisesti laskettuna. Näistä raskaista päivistä ei ole voitu mitään saattaa julkisenkaan sanan kautta suuren yleisön tietoon, kun paikkakunta on yhä edelleenkin sellaisen kauhun wallassa, etteiwät työläiset uskalla tästä kauheasta werilöylystä ja sen tekijöistä kenellekään kertoa. Olemme monien waiwaloisten tiedustelujen kautta saaneet muutamia hirwittäwiä tapauksia selwille ja parhaillaan pidetään lehtemme toimesta tutkimuksia, jotka tietenkin tulewat paljastamaan ne walkoiset ihmispedot, jotka kewäällä w. 1918 Siurossa „oikeutta" jakoiwat.

Teloittajina kieneiwät olleet, niinanakin paikkakunnan porwarit puolustuksekseen owat wäitelleet, kun nämä kauhunthöt owat herättäneet paheksunnista porwarillisissakin piireissä paikkakunnan ulkopuolella, eräät porilaiset tai ainakin sieltä tulleet jääkäriupseerit, mutta kaikki syyllisyys kuitenkin lankee paikkakunnan omille porwareille, joiden laatiman luettelon mukaan ampumiset toimitettiin.

Aikaan työwäentalon lähettyville erään kallion sirouun ampuiwat nämä partiaiset lahtariupseerit yhteen paikkaan ja yhdellä kerralla 16 työläistä. Niistä otettiin wain mies kerrallaan, komennettiin riisumaan päällänsä, paljastamaan rintansa ja asumaan muutaman askeleen riwistä pääkallon paikalle. Toiseen paikkaan tapettiin 4 työläistä. Eräs kin jonkinlaisen tilapäisen murhatuomioistuimen kuolemantuomitsema ijäkäs työläinen, suuren perheen isä, oli rynnänyt näiden walkoisten werikoirien jaloissa, sun sellut heidän jaastaisia lahteitaan, rukoillut armoa ja luwannut waikka orjana raataa Kruutilan kartanossa koko elämänsä ijän, jos henkensä säästettäisiin. Armoa ei kuitenkaan annettu. Tänäkin päiwänä on murhapaikalla kaksi murhatuilta jäänyttä kaiwa osoittamassa tätä murhenäytelmän tapahtumapaikkaa. Työläiset eiwät ole tahtoneet näitä muistomerkkejä häwittää, eiwätkä porwarit ole sitä ilenneet tehdä. Kaiketi heitä kauhistuttaa koko se työwelinpaikka, etteiwät woi sitä lähestyäkään. Ainakin pitäisi niin olla.

Paikkakunnan johtawana sielunahkissa asioissa on ollut ja on edelleenkin suurtilallisen Kruutilan perhe. Sanottu Kruutila on monimiljoonainen kartano, jonka ääret ulottuwat naapuripitäjien rajoille. Koko perhe on mitä walkoisin. Naiswaltitka on johtawassa asemassa ja siitä seuraa, että esim. paikkakunnan kansalaisluottamus ja porwaristo on siis saanut tehdä tämän parin wuoden ajan aiwan kuinka se on halunnut. Työwäenyhdistys kyllä on paikkakunnalla, jonka turwin woisiwat työläiset järjestyneinä taistella tätä tyrannimaltaa wastaan, mutta sen miltei koko toiminta nukkuu. Nuorisoosasto yritti wiime wuonna tähänaikaan koroilla walkoisen terrorin tekemiä raunioita, mutta ei sekään onnistunut. Ammattiosasto on tällä kauppias Haatanen, joka siis tulee olemaan pääsyyllinen syytettyjen penkillä, silloin kun murhaajia wedetään tiilille weritöistään.

Niinikään kuuluwat „puhdistus- ja walkaisu-ajan" johtohenkilöihin muuan Mustonen-niminen tukkipomo sekä sahan kasööri Böök, ja kun nämä herrat kulkewat maantiellä, niin työläiset aiwan wenäläiseen tapaan pelonsekaisella syywällä kunnarreksella heitä terwehtiwät.

Kaikkiaan on tähän asti tullut näitä suoria tuomioita paikkakuntalaisten tietoon 23. Murhatuista on saatu selwille seuraawat towerit: Wihtori Wiitanen, Wille Lehtonen, Wihtori Aalto, Frans Honkala, Wihtori Peltonen, Frans Peltonen, Ronkka, Manni, Järwinen, Mäkinen Tuominen ja T. Kannisto. Hasun talon renki ja kaksi wanhaa naishenkilöä, sekä 8 muilta paikkakunnilta tuotua tuntematonta työläistowerin sai myös surmansa. Eräs näistä tuntemattomista oli punaisella rintamalla haawoittunut nuori työläinen, jonka walkoiset „urhot" ampuiwat sairastuwoteelle.

Suomenkirmassa tuomion mukaisesti tuli ammutuksi Juho Laakso ja Kalle Kautto. Kuolemantuomion sai myös Abel Mäkinen, mutta ennätti hän ennen ampumista lopettaa itsensä hirttämällä.

Tarkkoja tietoja wankileireillä kuolleista towereista ei ole, mutta toiwottawasti sekin toimeenpantawan tutkimusten kautta selwenee, sanoin kuin sekin, kutka owat wäkiwaltaisesti surmansa saaneet ja kutka owat surmaajat. Wiimeisen armahduslain kautta on wapaaksi päässyt Edward Niemi, Wihtori Sawio, Urho Laakso, Jalmari Sulin, Emil Rinne, Oskari Niemenpää, Laine ja Siwula. Terwe tuloa joukkoomme!

Edelleen on wielä wankileirillä Frans Lähteenmäki, Eino Pyymäki, Arwid Laakso, Juho Mäyrä, Uno Aström ja Heinä. Useat näistä towereista mahdollisesti pääsewät wapauteen tämän armahduslain mukaisesti lähiaikana.

Jokseenkin kaikki ne työläiset, jotka owat niinsanotulla wapaalla jalalla Siurossa owat wailla kansalaisluottamusta ja porwaristo on siis saanut tehdä tämän parin wuoden ajan aiwan kuinka se on halunnut. Työwäenyhdistys kyllä on paikkakunnalla, jonka turwin woisiwat työläiset järjestyneinä taistella tätä tyrannimaltaa wastaan, mutta sen miltei koko toiminta nukkuu. Nuorisoosasto yritti wiime wuonna tähänaikaan koroilla walkoisen terrorin tekemiä raunioita, mutta ei sekään onnistunut. Ammattiosasto on tällä

tuttiin saattaa julkisuuteen sanan kautta suuren yleisön tietoon, kun paikkakunta on yhä edelleenkin sellaisen kauhun valiassa, etteivät työläiset uskalla tästä kauheasta verilöylystä ja sen tekijöistä kenellekään kertoa. Olemme monien vaivaloisten tiedustelujen kautta saaneet muutamia hirvittäviä tapauksia selville ja parhaillaan pidetään lehtemme toimesta tutkimuksia, jotka tietenkin tulevat paljastamaan ne valkoiset ihmispedot, jotka kevväällä v. 1918 Suomessa „oikeutta“ jakoivat.

Teloittajina lienevät olleet, niin ainakin paikkakunnan porvarit puolustuksekseen owat wäitelleet, kun nämä kauhunthöt owat herättäneet pahennusta porvarillisissakin piireissä paikkakunnan ulkopuolella, eräät porvarilaiset tai ainakin sieltä tulleet jääkäriupseerit, mutta kaikki syyllisyys kuitenkin lankee paikkakunnan omille porvareille, joiden laatiman luettelon mukaan ampumiset toimitettiin.

Aivan työväentalon lähettyville erään kallion sivuun ampuivat nämä porvariset lahtariupseerit yhteen paikkaan ja yhdellä kerralla 16 työläistä. Niistä otettiin vain mies kerrallaan, komennettiin riisumaan päältänsä, paljastamaan rintansa ja asumaan muutaman askeleen rivistä pääkallon paikalle. Toiseen paikkaan tapettiin 4 työläistä. Eräs kin jonkinlaisen tilapäisen murhatuomioistuimen kuolemantuomitsema ijäkäs työläinen, suuren perheen isä, oli yhdistynyt näiden valkoisten verikoirien joukossa, jun nellut heidän jaostaisia lahteitaan, rukoillut armoa ja luvannut vaikka orjana raataa Knuutilan kartanossa koko elämänsä ijän, jos henkensä säästettäisiin. Armoa ei kuitenkaan annettu. Tämän päivänä on murhapaikalla kaksi murhatuilta jäänyttä kaikia osoittamassa tätä murhenäytelmän tapahtumapaikkaa. Työläiset eivät ole tahtoneet näitä muistomerkkejä hävittää, eivätkä porvarit ole sitä ilenneet tehdä. Kaiketi heitä kauhistuttaa koko se työvelinpaikka, etteivät voi sitä lähestyäkään. Ainakin pitäisi niin olla.

Paikkakunnan johtavana henkilönä kaikissa asioissa on ollut ja on edelleenkin suurtilallisen Knuutilan perhe. Sanottu Knuutila on monimiljoonainen kartano, jonka ääret ulottuvat naapuripitäjien rajoille. Koko perhe on mitä valkoisin. Naisvaltaikka on johtavassa asemassa ja siitä seuraa, että esim. paikkakunnan suojeluskunta käy emännän kuona kunniaterveydyksillä. Sanotulle perheelle ei työläinen ole minkään arvoinen ja sanotusta perheestä, jonka maatilan alueella ainu useita työläisiä ja jolta useat työläiset owat pakoitetut ostamaan elintarpeitaan, paljon riippuu, etteivät työläiset uskalla kauhun ajoista kenellekään kertoa. Missä määrin perheen jäsenet owat sekaantuneet itse tekoihin, ei ole tietoa, mutta se on varmaa, että valkoisen suunnan johto Suomessa on tämän perheen käsissä.

Suuren suojeluskunnan ensimmäisen perheenjohtajana koko murha-ajan on ollut Kaapaniemen tilan omistaja, tukkipomo sekä sahan kasööri Böök, ja kun nämä herrat kulkewat maantiellä, niin työläiset aivan wenäläiseen tapaan pelonsekaisella syvällä kunnioituksella heitä terwehtivät.

Kaikkiaan on tähän asti tullut näitä **suoria tuomioita** paikkakuntalaisten tietoon 28. Murhatuista on saatu selville seuraawat towerit: Wihtori **Wiitanen**, Wille **Lehtonen**, Wihtori **Aalto**, Frans **Honkala**, Wihtori **Peltonen**, Frans **Peltonen**, **Ronkka**, **Manni**, **Järwinen**, **Mäkinen** Tuominen ja T. **Kannisto**. Hasun talon renki ja kaksi wanhaa waishenkilöä, sekä 8 muilta paikkakunnilta tuotua tuntematonta työläistowerin sai myös surmansa. Eräs näistä tuntemattomista oli punaisella rintamalla haawoittunut nuori työläinen, jonka walkoiset „urhot“ ampuivat sairastuvoteelle.

Suomenlinnassa tuomion mukaisesti tuli ammutuksi Juho Laakso ja Kalle Kautto. Kuolemantuomion sai myös Abel Mäkinen, mutta ennätti hän ennen ampumista kuolettaa itsensä hirttämällä.

Tarkkoja tietoja wankileirillä kuolleista towereista ei ole, mutta toivottawasti sekin toimeenpantavan tutkimuksen kautta selwenee, samoin kuin sekin, kutka owat wäkiwaltaisesti surmansa saaneet ja kutka owat surmaajat. Viimeisen armahduslain kautta on wapaaksi päässyt Edward Niemi, Wihtori Salwio, Urho Laakso, Jalmari Surlin, Emil Rinne, Oskari Niemenpää, Laine ja Sivula. Terwe tuloa joukkoomme!

Edelleen on wielä wankileirillä Frans Lähteenmäki, Eino Pyhmäki, Arwid Laakso, Juho Mäyrä, Uno Åstren ja Heinä. Useat näistä towereista mahdollisesti pääsewät wapauteen tämän armahduslain mukaisesti lähiaikana.

Jokseenkin kaikki ne työläiset, jotka owat niinsanotulla wapaalla jalalla Suomessa owat wailla kansalaisluottamusta ja porwaristo on siis saanut tehdä tämän parin wuoden ajan aivan kuinka se on halunnut. Työwäenyhdistys kyllä on paikkakunnalla, jonka turwin woisiwat työläiset järjestyneinä taistella tätä tyrannimaikaa wastaan, mutta sen miltei koko toiminta nukkuu. Nuorisoosasto yritti wiime wuonna tähän aikaan kokoilla walkoisen terrorin tekemiä raunioita, mutta ei sekään onnistunut. Ammattiosasto on tällä kertaa ainoa toimiwa työwäenjärjestö, mutta wiikon päästä herätetään nuorisoosasto jälleen henkiin ja kai sitä sentään työwäenyhdistyskin kevväällä wirkistyy. Toivottawasti kaikki työläiset liittywät näihin osastoihin ja niiden awulla sitten on ryhdyttäwä kaikki woimat tarwittawaan taisteluun pyövelitämme ja koko tätä järjestelmää wastaan. Ensimäinen tehtäwämme on hankkia todistuksia, ottaa selwille walkoiset murhamiehet ja saattaa heidät kuristushuoneeseen, jossa on murhaajain oikea paikka.

Pelolla ja raukkamaisuudella me waan lisäämme tyranniemme mahtiwaltaa, mutta yhteenliittymällä sen nopeasti ja helposti kukistamme.

323.2(471)"1918"
Somero
"

Sos-dem., H:ki
11.5.1921

Punawankien suurteurastus Somerolla w. 1918.

Märyn nummella teurastettu 49 wankia. — Wangit olleet Someron suojeluskunnan hallussa. — Wankien omaiset anovat oikeuskanslerilta tutkimusta asiassa.

S.D. 11/5 21

Kun Somerolta Salon kauppalaan johtawan maantien warrella sijaitsewalla n.s. Märyn nummella on joukkohauta, jossa lepää suuri määrä walkoisen terrorin uhreiksi joutuneita Someron työläisiä, owat surmattujen omaiset ryhtyneet toimenpiteisiin wainajien murhaan syyllisten selwittämiseksi ja sitä warten päättäneet anoa tutkimuksen toimittamista asiassa. Työwäen Lakiasiain Toimiston puolesta jättikin eilen tuomari T. E. Kurkela useampien henkilöiden waltuuttamana oikeuskanslerille seuraawan anomuksen:

Oikeuskanslerille.

Huhtikuun loppupäiwinä 1918 hallituksen sotajoukkojen walloitettua Forssan punakaartilaisilta, joutui wangiksi m.m. Somerolta kotoisin olewia punakaartilaisia ja pakomatkalla olleita siwiilihenkilöitä. Alustawan kuulustelun toimitettuaan luowuttiwat hallituksen sotajoukot toukokuun 3 tai 4 päiwänä 1918 Forssassa Someron suojeluskunnan haltuun 49 Somerolta kotoisin olewaa punakaartilaista ja pakolaista, joiden joukossa oliwat m.m. seuraawat 45 miestä, nimittäin: Eino Filander syntynyt syyskuun 30 p. 1900, Kalle Woittomaa s. heinäk. 11 p. 1898, Nikolai Järwinen, s. jouluk. 20 p. 1894, Johannes Lindström, s. syysk. 9 p. 1898, Arwid Uusimäki, s. toukok. 21 p. 1900, Uuno Palmu, s. helmik. 23 p. 1897, Teodor Niemi, s. syysk. 12 p. 1894, Frans ja Hemming Ketola, joista Frans s. toukok. 21 p. 1894 ja Hemming lokak. 4 p. 1898, Johannes Kankare, s. kesäk. 3 p. 1896, Ewert Hirsimäki, s. huhtik. 16 p. 1898, Ewert Koiwisto s. helmik. 26 p. 1896, Kustaa Ahola, s. toukok. 27 p. 1896, Arwo Holsti, s. elok. 1 p. 1897, Frans Mantere, s. lokak. 28 p. 1889, Wiktor Laakso, s. huhtik. 24 p. 1894, Wilhelm Wilen, s. huhtik. 4 p. 1896, Wiktor ja Hjalmar Honko, joista Wiktor s. tammik. 3 p. 1894 ja Hjalmar toukok. 30 p. 1898, Juho Mäntylä, s. huhtik. 17 p. 1900, Kustaa Nybacka, s. huhtik. 3 p. 1891, Akseli Seppä, s. huhtik. 19 p. 1898, Lauri Nieminen, s. elok. 16 p. 1897, Jaakko Aho, s. jouluk. 11 p. 1882, Kaarlo Ketola, s. maalisk. 1 p. 1896, Erhard ja Kaarlo Tammelin, joista Erhard s. huhtik. 6 p. 1895 ja Kalle tammik. 29 p. 1889, Oskar Noki, s. toukok. 2 p. 1892, August ja Nikolai Nummінen, syntyneet elok. 27 p. 1894, Kalle Lahti, s. helmik. 6 p. 1899, Juho Westerlund, s. elok. 8 p. 1896, Kalle Malmström s. jouluk. 17 p. 1900, Gösta Aaltonen, s. marrask. 25 p. 1899, Kosti Rosenqwist, s. lokak. 16 p. 1898, Kaarlo Sjöberg. s. heinäk. 16 p. 1897, Wäinö Meriwuori, s. syysk. 29 p. 1899, Kaarlo Hakula, s. maalisk. 7 p. 1898, Kaarlo Hurme, s. helmik. 6 p. 1892, Wäinö Werho, s. kesäk. 30 p. 1893, Nikolai Salo, s. huhtik. 5 p. 1896, Uuno Salmela, s. helmik. 7 p. 1896, Kalle Päiwärinta, s. kesäk. 8 p. 1895, Salmari Harju ja Erkki Wiljanen, s. toukok. 18 p. 1894, jotka mainitun suojeluskunnan toimesta kuleskelivät päiwänä 1918 kesäk. siltain paikkakunnalla huhu, että wangit siirretään tettiin Somerolle Joensuun kylään, missä wankeja säilytettiin. Toukok. pakkotyöhön jonnekin Turun lähelle ja niin lähdettiin heitä, edelleenkin Someron suojeluskunnan toimesta, kuljettamaan Somerolta Salon kauppalaan johtawaa maantietä myöten Saloon päin. Kurkelan työwäen talolla Someron pitäjän Kunjoen kylässä annettiin wangeille hiukan ruokaa, jonka jälkeen matkaa jatkettiin Saloon päin toukok. 12 päiwän iltana.

Tämän jälkeen ei wankijoukon kohtalosta paljoa tiedetä. Tosiasia kuitenkin on, että Saloon tai Turkuun se ei ole saapunut. Myöhemmin on käynyt selwille, että mainitulta Kurkelan työwäen talolta jonkun matkaa Saloon päin olewalla n.s. Märyn nummella on toukok. 13 päiwää 1918 wastaan yöllä ammuttu joukko ihmisiä ja haudattu sanotulle nummelle. Kun tässä puheenolewa wankijoukkue juuri sanottuna yönä oli Märyn nummella, on todennäköistä, että se on siinä surmattu ja haudattu. Hankitun selwyyden mukaan onkin ainakin muutamia yllämainituista henkilöistä haudattuna Märyn nummella, mutta Someron suojeluskunta ei ole tähän asti sallinut wainajan omaisten awata hautoja ruumiiden ylösnostamista ja kirkkomaahan saattamista warten, joten ei ole saatu yksityiskohtaisempaa selwyyttä siitä, millä tawalla wangit owat tulleet surmatuksi ja paljonko heitä on mainitulla nummella haudattuna.

Kun ylempänä luetellut henkilöt, joiden joukossa oli m.m. (luetellaan anojain omaisten nimiä), oliwat Someron Suojeluskunnan wankeja — ollen sanotun suojeluskunnan johtohenkilöinä kewäällä 1918 m.m. palstatilallinen Oski Nuukren, tilallinen Eino Ilander-Mäyrämäki, palstatilalliset Kustaa Witén ja Mauritz Witén, talollisen poika Akseli Awellan, poliisikonstaapeli Jokinen, Someron Häntälän kylästä, talollinen Kalle Harju, Kiikalan poliisikonstaapeli Nurmi ja tilallinen Toiwonen — eikä suojeluskunnalla tietääksemme ollut mitään laillista oikeutta häwittää wankejaan jäljettömiin tai surmata heitä, niin sen wuoksi ja jotta saisimme selwille, mikä wankien kohtalo on ollut, anomme kunnioittaen, että Herra Oikeuskansleri määräisi toimitettawaksi tutkimuksen siitä, mihin Someron suojeluskunta on yllämainitut wangit wienyt ja siinä tapauksessa, että heidät on Märyn nummella laittomalla tawalla surmattu, mihin ei toukok. 13 päiwää wastaan yöllä 1918 enää kapinan kukistamisen tarkoituksessa ollut mitään aihetta, määräisi siihen syylliset henkilöt saatettawaksi lailliseen rangaistukseen.

(Anojain allekirjoitukset.)

323.2 (471) „1918" Sairala

Kansan Työ 31/10 -22.

Omalta alueelta.

Wiipurista ja lähistöltä.

Walkean koston werisiltä päiwiltä.

Eräs hirwittäwä raakalaisteko Kirwun walkoisten tiltin.

Lähes 60-wuotias wanhus tapetaan suunnitelmallisesti junassa. — Murhaajat matkalla Helsingin paraadeihin.

Osotukseksi siitä, miten äärettömän järkyttäwiä weritöitä suoritettiin wuonna 1918 meillä täällä n.s. kulttuuriwaltiossa, saakoon sijansa seuraawa kaamea kuwaus.

Lähes 60-wuotias wanhus raahataan hötwuoteesta muka „tutkittawaksi".

Toukokuun 12 päiwää wasten yöllä saapui neljä suojeluskuntalaista, joista kaksi tunnettiin, toinen talollisenp. Tuomas Hauhiaksi ja toinen Yrjö Hatakaksi, molemmat Kirwusta, talollinen Yrjö Rantalaisen taloon Sairalan asemalla sekä waatiwat talonisäntää mukaansa tutkittawaksi asemalle. Aseellisten miesten waatimukseen oli tietysti suostuttawa. Isäntä, joka oli lähes 60 wuotta wanhja, puki päälleen ja seurasi miehiä. Kotiwäki jäi pahaaaawistaen odottamaan paluuta.

Wanhus häwiää.

Kun isää ei kuulunutkaan takaisin wielä seuraawanakaan päiwänä, läksi perheenäiti tiedustelemaan miehensä kohtaloa. Sairalan asemalla ilmoitettiin suojeluskunnan taholta, että Rantalainen oli wietty Antreaan kuulusteltawaksi ja sieltä mahdollisesti Wiipuriin. Mitään muuta ei hätäisiin tiedusteluihin wastattu. Isä pysyi kateissa.

Järkyttäwä tieto tuodaan. — Ruumis löydetty ammuttuna radan warresta. — Hirwittäwän raaka murhateko paljastuu.

Kului joitakin päiwiä tietämättömyyden wallassa. Perhe ei saanut hötwuoteeltaan raastetusta isästään minkäänlaisia tietoja, eikä woitu sen wuoksi päätellä hänen kohtalostaan mitään.

Eräänä päiwänä saapui taloon sitten kauppias Sokka, joka ilmoitti Rantalaisen ruumiin löydetyn radan warresta Antrean ja Hannilan asemien wäliltä. Tällainen ilmoitus teki tietenkin sangen järkyttäwän waikutuksen omaisiin, warsinkin kun Rantalainen oli koko kansalaissodan ajan walkoisella puolen rintamaa rauhallisena, puolueettomana maanwiljelijänä.

Kun ruumista tarkasteltiin, hawaittiin siinä wiisi haawaa, joista neljä oli ammuttu, niistä kaulassa kaksi, rinnassa kaksi ja käsiwarressa wankilassa surmansa saaneen Kirwulaisen tehtailijan Mikko Inkisen. Tämä käy ilmi siitä, että m.m. Kirwun suojeluskunnan esikunnassa oli wainajan puolisolle ilmoitettu hywin tunnetun liikemiehen Heikki Kososen tekemän ilmiannon, jonka mukaan hän oli nähnyt R:n Wiipurissa käyneen m.m. poliisilaitoksessa! Täällä wainaja oli tosiaankin käynyt, mutta wain saadakseen luwan Sairalaan paluuta warten!

Tulkoon mainituksi, että R:n Wiipurissa käynti koski etupäässä Kirwulaisten porwareiden omaisten olosuhteiden tiedustelua silloin jo wallinneen epätwarman tilanteen wuoksi! Mies oli siis walkoisten omilla asioilla hywällä hywyyttään!

Murhaajat owat olleet matkalla silloisiin „wapaussodan" lopettajaisjuhliin Helsingissä ja matkallaan siten tunnelman lisäämiseksi suorittaneet tuon katalan tekonsa, — luultawasti esikunnan kuolemantuomio taskussaan.

Yritetty selwittyä „karkausjutuilla", mutta siinä epäonnistuttu.

Kun tapahtuma tuli tunnetuksi ja sitä pahekseltiin yleisesti paikkakunnan porwareidenkin keskuudessa, lewitettiin murhaajain taholta tunnettua juttua „karkaamisesta". Tämä kuitenkin tuli perusteellisesti kumotuksi wainajan ruumiissa olleiden haawojen kautta. Ne oliwat nim. kaikki edestäpäin saatuja. Tapahtuma on sen jälkeen saanut jäädä silensä, lesken woimatta ryhtyä murhaajia tilille waatimaan hywin tunnetuista syistä.

*

Tämäkin kataluudessaan wertojaan hakewa raakalaisteko liittyy siihen weriseen historiaan, jonka walkoiset woittajat w. 1918 itselleen walmistiwat. Se osoittaa siihen aikaan eläimellisten intohimojen olleen siinä määrin wallalla siwistyneistyöllään kerskuwan porwariston keskuudessa, että wiattoman wanhuksenkin täytyi uhrata elämänsä heidän werenhimonsa tyydyttämiseksi.

senp. Luomas Hauhiarsi ja tolinen Yrjö Hatakaksi, molemmat Kirwusta, talollinen Yrjö Rantalaisen taloon Sairalan asemalla sekä waatiwat talonisäntää mukaansa tutkittawaksi asemalle. Aseellisten miesten waatimukseen oli tietysti suostuttawa. Isäntä, joka oli lähes 60 wuotta wanhja, puki päälleen ja seurasi miehiä. Kotiwäki jäi pahaaaawistaen odottamaan paluuta.

Wanhus häwiää.

Kun isää ei kuuluwutkaan takaisin wielä seuraawanakaan päiwänä, läksi perheenäiti tiedustelemaan miehensä kohtaloa. Sairalan asemalla ilmoitettiin suojeluskunnan taholta, että Rantalainen oli wietty Antreaan kuulusteltawaksi ja sieltä mahdollisesti Wiipuriin. Mitään muuta ei hätäisiin tiedusteluihin wastattu. Isä pysyi katoksissa.

Järkyttäwä tieto tuodaan. — Ruumis löydetty ammuttuna radan warresta. — Kirwittäwän raaka murhateko paljastuu.

Kului joitakin päiwiä tietämättömyyden wallassa. Perhe ei saanut työwuoteeltaan raastetusta isästään minkäänlaisia tietoja, eikä woitu sen wuoksi päätellä hänen kohtalostaan mitään.

Eräänä päiwänä saapui taloon sitten kauppias Sokka, joka ilmoitti Rantalaisen ruumiin löydetyn radan warresta Antrean ja Hannilan asemien wäliltä. Tällainen ilmoitus teki tietenkin sangen järkyttäwän waikutuksen omaisiin, warsinkin kun Rantalainen oli koko kansalaissodan ajan walkoisella puolen rintamaa rauhallisena, puolueettomana maanwiljelijänä.

Kun ruumista tarkasteltiin, hawaittiin siinä wiisi haawaa, joista neljä oli ammuttu, niistä kaulassa kaksi, rinnassa kaksi ja käsiwarressa yksi. Erinäisten kertomusten, m. m. samassa waunussa matkustaneiden ja mukana seuranneen wartijan kertoman mukaan oli murhateko suoritettu waunusillalla siten, että R. oli kutsuttu sinne ja sitten lähwistetty tikarilla kaulastaan seinään ja senjälkeen ammuttu kuoliaaksi neljällä laukauksella sekä lopuksi heitetty radan oheen!

Tekonsa suoritettuaan olivat murhatyön suorittajat palanneet waunuun, jossa olijat luonnollisesti waltasi kauhu. Iinpä oli eräs sairaanhoitajatar Hannilaan päästyä waatinut tutkintoa toimeenpantawaksi. Lähemmin on tuntematonta, aiheuttiko waatimus sen enempiä toimenpiteitä.

Raakalaisteko Helsinkiin paraadijuhliinsa matkalla olleiden walkoisten kostomurha.

Jälestäpäin on selwinnyt, että tämä järkyttäwä werityö oli suunniteltu murha sen wuoksi, että epäiltiin (wain epäiltiin) Rantalaisen kerran Wiipurissa tammikuun loppupuolella ennen kansalaissotaa käydessään ilmeisesti [illegible] Wiipurin läänin-

Tulkoon mainituksi, että R:n Wiipurissa käynti koski etupäässä kirwulaisten porwareiden omaisten olosuhteiden tiedustelua silloin jo wallinneen epäwarman tilanteen wuoksi! Mies oli siis walkoisten omilla asioilla hywällä hywyyttään!

Murhaajat owat olleet matkalla silloisiin „wapaussodan“ lopettajaisjuhliin Helsingissä ja matkallaan siitten tunnelman lisäämiseksi suorittaneet tuon katalan tekonsa, — luultawasti esitunnan kuolemantuomio taskussaan.

Yritetty selwittyä „karkausjutuilla“, mutta siinä epäonnistuttu.

Kun tapahtuma tuli tunnetuksi ja sitä pahekseltiin yleisesti paikkakunnan porwareidenkin keskuudessa, lewitettiin murhaajain taholta tunnettua juttua „karkaamisesta“. Tämä kuitenkin tuli perusteellisesti kumotuksi wainajan ruumiissa olleiden haawojen kautta. Ne oliwat nim. kaikki edestäpäin saatuja. Tapahtuma on sen jälkeen saanut jäädä silensä, lesken woimatta ryhtyä murhaajia tilille waatimaan hywin tunnetuista syistä.

*

Tämäkin kataluudessaan wertojaan hakewa raakalaisteko liittyy siihen weriseen historiaan, jonka walkoiset woittajat w. 1918 itselleen walmistiwat. Se osoittaa siihen aikaan eläimellisten intohimojen olleen siinä määrin wallalla siwistyneisyydellään kerskuwan porwariston keskuudessa, että wiattoman wanhuksenkin täytyi uhrata elämänsä heidän werenhimonsa tyydyttämiseksi.

323.2(471)„1918"
„Sawitaipale"

Kans. työ 10/11–21.

Lappeenrannasta
ja lähiseuduilta.

K. Työ 10/11 21

Eräs „laillisuuden" palauttajien tekemä työläisen murha Sawitaipaleella v. 1918.

Murhaajat wapaina edelleenkin. — Toinen heistä joutunut eräässä iltamassa näyttelijänä ollessaan sattuwan wälikohtauksen alaiseksi.

Wuoden 1918 huhtikuussa tuliwat suojeluskuntalaiset, kauppias Lylys Mäntyharjusta ja talollinen Hiskias Suuronen Suomenniemen esikuntaan, jossa oli muiden mukana pidätettynä työmies Ferdinand Sawolainen, ilmoittaen wiewänsä Sawolaisen Mäntyharjuun, muka siellä tutkittawaksi.

Ajettua hewosella noin 4 km. Ristiinaan johtawaa maantietä poikettiin Pajulahdelle menewälle tielle ja päästyä n.s. Sawihautojen torpan lähelle, käskiwät Sawolaisen laskeutumaan kärryiltä alas ja käwelemään „saattajien" edellä, jolloin nämä wähän matkaa mentyä ja toisilleen merkin annettua laukasiwat kumpikin kiwäärinsä Sawolaisen selkään. Yhteislaukaus ei kuitenkaan ollut kuolettawa ja waikka Sawolainen tupertui tielle, yritti hän siitä nousta polwilleen, mutta silloin murhaajat painoiwat uhrinsa maahan ja asetettuaan toisen kiwäärinpiipun uhrinsa otsaan ja toisen rintaan kiinni, ampuiwat uudestaan, saaden wihdoinkin uhrinsa hengettömäksi.

Että murha oli jo edeltäpäin suunniteltu ja ettei matkaa oltu ajateltukaan Mäntyharjulle, osottaa se, että murhaajilla oli rautalapio mukanaan, jolla Hiskias Suuronen kaiwoi tienwiereen kuopan, johon ruumis, sitten kun se oli puhtaaksi ryöstetty, peitettiin, mutta niin matalalle, että ruumiin päälle tuli multaa ainoastaan 50 cm. Rahalompakon, jossa oli huomattawa määrä seteli- ja suuri kourallinen hopearahoja, otti Lylys ensin itselleen, mutta antoi siinä löytywät hopearahat mainitulle haudankaiwajalle. Taskukello, jonka kiwäärinkuula oli lävistänyt, ei kelwannut kumpaiselleenkaan, mutta waatteet ja uudet lapikkaat kelpasiwat haudankaiwajalle, joita tämä ei suostunut luowuttamaan wainajan omaisille, waikka niitä perästäpäin luowutettawiksi waadittiin.

Weritekonsa suoritettuaan ja sowittuaan wainajan omaisuuden jakamisesta kerrotulla tawalla jäi wieläkamatta piippu, joka myöskään ei kelwannut kumpaiselleenkaan, koska se ripustettiin läheiseen lepän oksaan, jossa se on wuosikausia ollut kenenkään siihen perästäpäinkään koskematta. Kuten mainittiin, jäi ruumis niin lähelle maan pintaa, että wainajan paljaat jalkaterät useaan kertaan kesän kuluessa paljastuiwat, joten haudan päälle täytyi myöhemmin luoda wahwa maakerros.

Tämän tekijäinsä petomaisuutta osottawan murhenäytelmän koomillisempi jatko esitettiin Mäntyharjulla erään porwarillisen nuorisoseuran iltamatilaisuudessa, jossa murhaaja Lylys esiintyi eräässä näytelmässä lääkärinä, jonka rahan ahneuteen tuskastunut maalaisisäntä lopulta antaa kaikki rahansa sisältäwän lompakon. Ja juuri kun Lylys oli ottanut rahalompakon käteensä, kuului katsomosta rauhallinen miehen ääni: „jätä hopearahat haudankaiwajalle!" Tämä huomautus sattui niin sopiwaan paikkaan kerrotun murhan yhteydessä, että Lylys menetti kokonaan mielenmalttinsa ja syöksyi näyttämöltä suoraapäätä yleisön joukkoon, tahtoen tietää henkilön, joka oli huomautuksen lausunut. Eikä lausuja itseään salannutkaan, waan rauhallisesti selitti, että hänen tarkoituksenaan oli waan innostaa esiintyjää ja ettei hän huomautuksellaan tapahtunutta pahempaa tarkoittanut.

Ja waikka Lylys kuinka raiwosi, oliwat „mäkeen" wiemisen ajat ohitse, eikä hän mahtanut lausujalle mitään, mutta sensijaan kohosi iltamayleisön uteliaisuus huippuunsa ja muutamien sekunttien kuluessa oli koko iltamayleisö selwillä minkä takia Lylys oli huomautuksesta niin raiwostunut.

Nyseessäolewa katala murha, joka on tapahtunut sellaisissa oloissa, joissa ei edes woida wäittää kyseessäolleen minkäänlaisen „kapinan" kukistamisen, enempää kuin „karkauksien" tai minkä muun walkoisten murhaajien weristen tekojensa „laillisuuden" suojaksi keksimä walheellinen weruke, waan yksinkertaisesti mitä katalin ja järjestelmällisesti suunniteltu työläisen teurastaminen. Ja waikkakin petomainen murha on siksi tapahtunut niin julkisesti, ettei sitä toimeenpanijatkaan woi tapahtumattomaksi wäittää ja ei ole mitenkään ajateltawissa, ettei tapahtuma myöskin olisi tullut wiranomaisten tiedoksi, eiwät nämä ole ryhtyneet minkäänlaisiin toimenpiteisiin syyllisten rangaistukseen saattamiseksi, joten murhaajat saawat edelleenkin kulkea wapaina, ja kuulua sen järjestön — suojeluskunnan — luotettawiin kantajoukkoihin, joilta woidaan minä hetkenä tahansa odottaa kerrotunlaisia tekoja, kun waan saawat siihen wiittauksen niiltä woimilta, jotka tämän laitoksen „ammattitaitoisuuden" kehittämisestä niin läheisesti huolehtiwat.

323.2(471), 1918 Tyrvää Ulvila Riika 16/9 - 22

Walkoisten werikylwö Tyrwäällä kauhunkewäänä.

Tämänkin „siwisthysmaan" porwarison 1918 käyttämien kidutustapojen seassa wertaistaan hakewia teloituksia päiwänwaloon. — Yksin Tyrwäältä kaikkiaan kolmattasataa työläistä sortunut walkoisen wihan uhreina.

Kansalaissodan jälkiselwittelyjen hirmuteloja on ja monasti tuotu julkisuuteen, mutta yhä uusia on palljastumassa. Monilla paikoin warsinkin Satakunnassa ei ole walkoisten sellaisista teoista uskallettu wielä tähän mennessä kertoa kosto pelosta, mutta wähitellen alkaa täälläkin silloin tällöin raaimpia julmuuksia tulla päiwänwaloon.

Ei ole Tyrwäänlään walkoisten kauhunkewään 1918 weriteoista wielä tähän saakka ainakaan sanomalehdissä kerrottu, waikka täällä työwäenluokan weriuhrit myöskin olivat raskaat ja walkoisten kostotöittensä toimeenpanotapa ehkä petomaisempaa kuin muualla.

Kaikki paikkakunnalle jääneet työläiset teljetään heti walkoisten tultua wankikomeroihin.

Heti walkoisten Tyrwäälle saatuaan, huhtikuun 14 pnä, alkoi työläisten ajojahti. Kaikki, jotka wähänkin olivat työwäenjärjestöjen toimintaan ottaneet osaa tai esittäneet wapaampia mielipiteitä, raahattiin kodeistaan wäliaikaisiin wankiloihin, kaikenlaisiin komeroihin, pääasiassa kuitenkin Wammalan wallasteshtaalle, mikä oli muodostettu erikoiseksi keskuswankilaksi. Suurin osa pidätettyistä oli henkilöitä, jotka eiwät mitenkään olleet toiminnallaan ottaneet osaa kapinaan, joskin heidän siweellinen myötätuntonsa luonnollisesti oli wapautensa puolesta taistelewien työläistowerien puolella. Taistelun osaa ottaneet ja punakaartissa toimineet olivat kaikki jo ennen walkoisten paikkakunnalle tuloa paenneet punaisten joukkojen mukana jouduen muualla wangiksi, mutta paikallisten porwarien kostonnälkää ei tyydyttänyt yksin tiedot näiden wangiksi joutumisesta, waan oli loiin jäänеillekin walmistettawa samanlainen kohtalo ja hymmenille kapinasta syrjässeisyneille wielä moninwerroin kamalampikin kuin mitä joutuiwat kokemaan muualla wangiksi joutuneet.

Toukok. 6 pnä langetetaan aluksi 18 kuolemantuomiota. Seuraawana yönä ensimäinen joukkomurha.

Ne, jotka eiwät heti wallankeessa tulleet ammutuiksi tai muuten tapetuiksi, joutuiwat parin wiikon kuluttua paikkakunnan kiihtaimmista ja werenjanoisimmista porwareista kokoonpannun tuomioistuimen tuomittawiksi. Seurauksena oli, että 6 pnä toukokuuta langetettiin 18 kuolemantuomiota, jotka kaikki seuraawana yönä pantiin täytäntöön n.s. Sylwäsmäessä. Näiden ensimäisten pyöwelien uhreiksi joutuneiden joukossa olivat m.m. E. Tuomenoja, L. Palkonen, K. Lehtimäki, J. Linnalangas, E. Kallio ja monia muita, joiden hirweään kuolemaan oli ainoana syynä se, että olivat toiminneet mukana työwäenliikkeessä työwäen taloudellisen ja henkisen aseman kohottamiseksi.

Wertaistaan hakewa naisen rääkkäys ja murha.

Muutamia päiwiä tämän jälkeen joutui mitä raaimman ja inhoittawimman rääkkäyksen uhreiksi rouwa Hilma Oku. Kaksi paikkakunnan pyöweleistä lähti kuljettamaan uhria n.s. uudelle hautausmaalle, missä heti alkoiwat rääkätä häntä tawalla, joka inhoittawassa raaiudessaan hakee wertaistaan tämänkin „siwisthyneen" porwariston kauhunkewäänä käyttämien kidutustapojen joukosta. Pistimillään raadellen uhriaan, erikoisesti arimpia ruumiinosia kuten siittimiä, pakoittiwat pedot onnettoman juoksemaan pitkin hautausmaata tällöin ammuskellen eri kohtiin ruumista kunnes uhri rääkkäyksestä ja werenwuodosta näänty neenä kaatui maahan. Onnettoman uhrin waikerointi ja ahdinkohuudot olivat turhia herättämään minkäänlaista sääliä pedoissa tai saattamaan muualtakaan pelastusta. Kukaan, joka olisi halunnutkin awuksi tulla, ei uskaltanut paikalle lähteä, sillä awuntuoja olisi tietenkin joutunut samanlaisen kohtalon alaiseksi.

Alaikäisen poikasen surma, jonka walitus murhaajista omien sanojensa mukaan on ollut „kaikkein hauskinta".

Edellisseen werrattawan rääkkäyksen uhreiksi joutui myöskin eräs 15-wuotias poikanen, Arwo Koiwisto, jota hyläkin lähti punaisten mukana peräätymismatkalle walkoisten tullessa mutta passitettiin muutamien muiden samanikäisten poikasten mukana kotiseudulleen kiinnijouduttuaan, koska poikaset olivat siksi lapsekkaita, etteiheitä edes woitu syyttää punakaartiin osallotosta. Arwo Koiwiston saatuttua kotiinsa wiewät hänet kuitenkin heti paikalliseen walkoisten esikuntaan, missä tiedusteltiin punakaartin aikuisia ojoita, joista poikanen ei kuitenkaan tietänyt mitään. Kun ei waadittuja tietoja saatu alkoi rääkkäys, jossa aseina käytettiin pamppuja ja rautakeppejä, joilla poikaraukkaa hakattiin heti alusta miltei mäsäksi. Kun luonnollisestikaan ei tietoja sillä keinoinkaan saatu, lähdettiin rammalla hakattua poikaa kuljettamaan teloituspaikalle jokaisella askeleella pistimellä sohien pitkin ruumista poikasen waliturhuntojen ja waikerusten herättämättä mitäänlaista sääliä walkoisissa pyöweleissä. Puolisen kilometriä kuljettuaan lopuiwat kuitenkin uhrin woimat waipuen hän maahan kuljettajiensa eteen.

Tästä räikeästä rääkkäyksestä eräs siihen osanottaneista, J. Rautanen, Tyrwäältä kerskui wielä jälemmin että hänestä „pojan walitus oli kaikkein hauskinta'.

Murhaajien käsistä koskeen syössyt pelastetaan hukkumasta, wirwoitetaan henkiin ja sitten teloituspaikalla ilkkuen murhataan.

Samoihin aikoihin sattui Wammalan kosken sillalla kohtaus, joka omalla tawallaan walaisee murhaajien petomaista luonnetta. Raiwion työwäenyhdistyksen entinen jäsenkirjuri Antti Tuomisto sattui maimulla sillalla kohtaamaan joukon paikkakunnan suojeluskuntalaisia, jotka hen Tuomiston mähtyään huusiwat: „Nyt ei sinua pelasta muu kuin wolla näihin pistimiin!" Tuomisto ei ehtinyt kuitenkaan halukas rääkättäwäksi antautumaan waan katsoi paremmaksi heittäytyä sillalta alas koskeen ennenkuin wertaijancawat „sankarit" ehtiwät käydä häneen käsiksi. Petoja ei kuitenkaan tyydyttänyt Tuomiston warma kuolema koskessa, waan huomatessaan itsestään olewan liiwahtamassa tilaisuuden tyydyttää werenhimonsa ja kiduttamishaluaan, ryhtyiwät kiireesti pelastamaan hukkuwaa ja saatuaan hänet rannalle alkoiwat henkiinherättämistyön, mikä onnistuikin. Tämän jälkeen lähdettiin Tuomistoa kuljettamaan teloituspaikalle, missä pedot ilkkuen: wieläkö haluat karata" suorittiwat werisen pyöwelityönsä.

Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä 40 teloitusta. Koko pitäjästä walkoisen wihan uhreiksi sortuneita kolmattasataa.

Tällaisia hirweitä tekoja woisi Tyrwäältäkin kertoa useampia, mutta nämätkin jo riittäwät osoittamaan, ettei siellä suinkaan säästytty walkoisten petojen werenjanolta. Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä toimeenpantiin kaikkiaan neljäkymmentä teloitusta, useimmat raakalaisuudessaan werissä hakewalla tawalla, kuten yllämainituista esimerkeistä ilmenee. Koko pitäjässä sortui walkoisten werenjanon ja koston uhreina kolmattasataa työläistä saman määrän onnistuessa wankileireillursiin suoritettuaan hoippuwien warjojen laisina wielä palata koliseudulleen. Wielä nytkin, neljän wuoden kuluttua kaikitoista tyrwäläistä wiruu wankilassa tyydyttämässä porwariston kostonnälkää; nimittäin K. Pohja, K. Pihlajamäki, A. Tainila, E. Tuomisto, A. Lönnqwist, W. Rinne, K. Pietilä, W. Nieminen, K. Luhanen, M. Korwenlausta, K. Wilponen ja H. Lehtinen.

*

Kirjeenwaihdannne, joka yllämainitut kaameat tapaukset kertoo, johtuu niiden lopuksi tyrkymään onko todellakin yllätkerotunlainen hirtwitöwä menettely ollut sellaista, että sen edelleen hywäksyttäwät oikeaksi kaikki muut kansalaispiirit täässä maassa paitsi järjestynyt työwäestä, onko todellakin meidän siwisthyneeksi itsepäin nimittäwän porwaristomme mielestä mahdollinen työwäenliike — jyyttömät syyllisten rinnalla— yllätkerotunlaisten rääkkäysten ja teloitusten kautta saanut wain „ansaitun palkansa" siitä että se ihmisoikeuksia itsellensä waatimaan noustuaan ei woinut puolustautua maailman imperialismia wastaan? Olisiwatko kaikki Tyrwäälläkin rääkätyt teloitetut työläiset roistoja ja rikollisia, waikka heidän syyksensä ei olisi muuta woitu laskea kuin se, että he järjestyneen työwäen mukana olivat kansalaissodan edellisinä wuosina toimineet itsensä ja luokkansa taloudellisen ja henkisen hywinwoinnin kohottamiseksi? Jos wastaus tähän olisi myöntäwä, silloin olisi kaikki työwäenliike niin sosialidemokraattinen kuin kommunistinenkin rikollisista ja sellaisena ehdottomasti tulewaisuutta wailla. Sitä eiwät kuitenkaan osoita kansalaissodan jälkeen elehtyt wuodet. Niinkuin koko maassamme on työwäenliike jälleen werissen wainon ja koston alta noussut, samoin on se Tyrwäälläkin elinwoimansa ja oikeutuksensa todistanut. Työwäestä kammottawat muistot elehtyistä kauhunpäiwistä ja porwariston raakuuksista sanoinkuin tieto luokkataistelumme oikeutuksesta ja wälttämättömyydestä Tyrwäälläkin entistä kiinteämmin yhteenliittymään sen selwän luokkataistelupohjan pohjalla, jota sosialidemokratia edustaa.

333.2 (471) „1918" Turku

Uppsatser som hänföra sig till upprorstiden.

Från upprorstiden i Åbo.

Efter skildringar i Å. U.*)

Revolten började i Åbo den 27 januari med att rödgardisterna besatte navigationsskolan på observatorieberget, stadens högsta punkt. Telefonen stängdes af rödgardister half nio tiden på kvällen. På morgonen spärrades tidningarna, stadens ämbetsverk m. m. Under måndagen tillsattes af socialdemokratiska kretsstyrelsen, kommunalorganisationens styrelse, revolutionära kommittéer samt röda gardets staber på ett gemensamt möte ett 13-mannaråd för hela kretsen och ett 12-mannaråd för Åbo stad, hvilken i sin tur indelade sig i sektioner. Upprorsmanifestet uppslogs på tisdagen. Vapenletningar och husundersökningar vidtogo.

Till kommissarier vid länsstyrelsen utnämndes medarbetaren Socialisti R. W. Österman, vid Finlands Banks kontor mjölhandlaren W. J. Borg, vid järnvägarna konduktören J. W. Laiho och vid posten bibliotekarien Allan Wallenius. Chef för röda gardet var W. Lyytikäinen och militärchef f. d. ekonomen vid tidningen Arbetet Vilhelm Lundberg, inpiskare var redaktören för Arbetet folkskolläraren Gunnar Mörn. Sekreterare vid länskommissariatet blef Aleksi Kanervo, kommissarie vid länskontoret skräddaren Aleksi Aallonen och sekreterare Arvo Tolvonen.

Tjänstemännen vid länsstyrelsen, som icke fogade sig, förklarades afsatta. Lördagen den 2 febr. försattes rådstufvurätten och magistraten ur funktion, behandlingen af ett mål afbröts, och tjänstemännen hotades till lifvet med revolver för pannan.

I stället för stadens tjänstemän insattes röda; vid drätselkammaren bl. a. lektorn vid svenska klassiska lyceum i Åbo dr Hjalmar Eklund.

Kommunalförvaltningen öfvertogs af Åbo arbetares fullmäktige, hvars första åtgärd blef att upplägga ett lån om 3 miljoner mark. En höjning af de små kommunalpensionerna beslöts.

Stadsfogden, landskamrer Bremer häktades och hotades med bajonetter innan han lämnade ifrån sig nycklarna till stadskassan, som uppräknades och kvitterades. Den 17 februari valde de upproriska fexeringsnämnd och deklaration påbjöds för personer med mer än 2,000 marks inkomst. Kungörelsen om beskattning af stora inkomster, öfver 20,000 mark utfärdades den 20 febr. och den 8 mars en ny med hot om dubbel beskattning för dem som icke uppgifvit, båda utan resultat.

En lifsmedelskommissie tillsattes omedelbart med K. Kamola som sekreterare vid länsstyrelsen. Lifsmedelsförsörjningen var ju redan från början af krigets utbrott ordnad och tryggad för Åbo stad och dess omgifningar. Men arbetet gaf nästan intet resultat.

Firman Ahlbergs mekaniska verkstad, som tillverkade kanoner för ryska arméns räkning, visiterades af de röda som togo tre af de 30 färdiga kanonerna. Då fabriken i saknad af penningar icke längre kunde hållas i gång togo de röda den helt och hållet. De flesta öfriga fabriker stängdes af de röda den 4 april, men snart gingo arbetarna åter till arbetet.

Den 9 februari togo de röda brandstationen och tvungo brandbefälet att med familjer och bohag utflytta. Åt dessa bereddes rum af gästfria familjer i staden. „Brandkommissarie" var Borebolagets dräng J. E. Talvio, som knappt kunde skrifva siffror och öfverlog kassan.

Telegrafen sökte de röda äfven bemäktiga sig på ett mycket brutalt sätt, sleto telegrammen ur tjänstemännens och publikens händer m. m. Då telegrafen likväl var ryskt verk, måste de finna sig i att den ställdes under uppsikt af ryska militären. Men från den 22 mars stängdes telegrafen för allmänheten.

För länsfängelset och Kakola utsågs ett råd, och straffångarna på Kakola anhöllo den 27 februari att befrias och sändas till fronten för att kämpa för de rödas sak.

Posttjänstemännen nekade att lyda de röda. Med tillhjälp af en del brefbärare öppnades senare postkontoret för vissa försändelser. Bref buro spår att ha öppnats af kommissarien Wallenius. Senare torde kommissariebefattningen handhafts af en viss Saarinen.

Fattigvårdsstyrelsen fick däremot arbeta med endast smärre intrång af de röda.

De lärda skolorna upphörde och deras byggnader beslagtogos af röda gardet i början af februari. I svenska lyceum inlogerades sedan tyska krigsfångar som passerade staden.

Folkskolorna stängdes den 20 mars, då de röda plundrat en del skolmaterial, särskildt kartor. Den röda folkskoledirektionen torde ha bestått af dr G. Boldt, fru G. Boldt samt folkskollärarna H. Kulovaara, Aug. Horsma, A. F. Heimo, Matti Pesola och Emil Fagerström. Fru Elsa Kari nekade att låta sig användas i de rödas direktion.

Den 22 febr. anlände från Petersburg den ryska agitationsdeputationen, fru Alexandra Kollontay, Dybenko, Nathansson-Bobroff med fru, Ustinoff, Grigorjevna, Svetkoff och Ledesin, samt åtföljde efter mycket röjnte stor uppmärksamhet. I medlet af mars afreste invalidera till Aland och vidare med tyska fartyg till hemlandet. Två svårt sårade soldater afledo i Åbo och begrofvos å gamla begrafningsplatsen; en tredje torde ha afsidit under färden till Aland. Kommissarie för invaliderna var skådespelaren Arne Orjatsalo.

I slutet af februari påträffades bakom begrafningsplatsen de hemskt massakrerade liken af ingenlör Albert v. Julin från Koskis, Christian Ström från Tykö, och Herman Helèn från Matildedal, hvilka någon dag tidigare häktats af de röda i Koskis.

Militsen regerades som bekant af den beryktade militschefen Lundberg. En ny ordningsnämnd utsågs efter hand: J. E. Lehtinen, O. Varpe, M. Hätinen, V. Rylander, F. Salovaara, V. Helmovaara och J. Näre. Ordningen fortfor att vara, om icke mönstergill, så dock jämförelsevis tillfredsställande, tack vare stadsbornas lugna och behärskade hållning, om man frånräknar sådana hvardagliga småsaker som att gevärsskott ofta knallade nattetid och kulor t. o. m. inträngde i bostadslokaler samt att de rödas natttåga ströftåg ej sällan gåfvo anledning till oro. Alla nöjen voro naturligtvis inställda och rörelse efter kl. 9 på kvällen var förbjuden.

Då tullkammaren mot medlet af februari äfven hemsöktes af de röda, upphörde äfven dess tjänstemän att arbeta. Ett tjugutal vaktmästare kvarstannade under de rödas regemente. Tullkommissarie var J. W. Laine, packhusinspektor var K. B. Hellbom och kassör var K. S. Karlsson.

Den 2 februari sökte en rödbandist, Frisk, med våld bemäktiga sig järnvägarnas biljettkassa af biljettförsäljerskan. Järnvägstjänstemännen lofvade efter öfverläggning fungera så länge intrång icke gjordes i deras lagliga verksamhet. Men då öfverenskommelsen bröts från de rödas håll, och dessa begynte gifva order om tjänstgöringen på järnvägarna, afhöllo sig tjänstemännen efter den 7 februari från arbetet. Den 11 febr. förklarades de afsatta; och järnvägarna öfvertogos af ett råd: vagnsrevisorn Emil Forsberg, förre konduktören Artur Sivonen från Helsingfors, räddat en spillra af det goda anseende järnvägsbetjäningen på orten åtnjutit från det allmännas sida.

Talrika plundringar och beslag företogos såväl i staden som i fabrikerna i sydvästra Finland, klädesvaror hos Littois bolag till 4 miljoner undersåte, därför och snart åter frigifven, Emil Kilpi, konsul Knut Wallin, vicehäradshöfding Ivan Aminoff och Jon Hartman, studeranden E. Cronvall, affärsmannen E. A. Mellberg, folkskolläraren O. Tervo från Nådendal, järnvägsgrafikanten

*) Det i följd af pappersbristen starkt begränsade utrymmet har hindrat denna skildrings tidigare införande.

I Åbo skärgård och Åland.

En som var med berättar. *)

En ung man, som varit med om striderna i Åbo skärgård och Åland, har för en af våra medarbetare omtalat följande:

Skärgårdens frikår.

Initiativ till bildande af skyddskåren i Åbo skärgård togs af enskilda personer i Pargas och af medlemmar i Nagu Lill-landets sportförening i början af oktober 1917. I Åbo och Pargas kunde likväl icke vapen hopbringas. I medlet af januari kom skyddskåren i beröring med kronolänsmannen i Mouhijärvi löjtnant Wahlroos, som nödgats fly från sin hemort och bosatte sig i Nagu. Nu kom ett mera effektivt samarbete till stånd mellan skärgårdskommunerna Nagu, Pargas, Korpo, Into och Houtskär. I början af februari, då meddelande kommit att Nystad befann sig i de hvitas händer, beslöto representanter för nämnda kommuner att sammanslå skyddskårerna till en gemensam organisation under namn af Skärgårdens frikår (S. F. K.), hvars ledare blef löjtnant Wahlroos. Uppmaning kom att sluta sig till den hvita kåren i Nystad men redan i Gustafs socken nåtte man Nystadskåren, som nödgats utrymma staden och draga sig till Aland. De flesta af skärgårdens frikår drogo sig då tillbaka till sina hemorter för deras skyddande. Då tyskarna landstego på Åland satte sig löjtnant Wahlroos, som kvarstannat på Into, i förbindelse med dem och erhöll löfte om utrustning och instruktion. Bud sändes då till kårens medlemmar att samlas på Vårdö, för att sedan söka få förbindelse med Mannerheims armé. Man samlades så vid ingången af mars och tog sig öfver till Vårdö i Alands skärgård, en härlig resa med sladar öfver isen där man såg solen gå ned öfver de blanka speglarna. Svenskarna hade en vecka tidigare kommit till Aland och från Eckerö siktades redan den tyska flottan.

Af våra gossar lyckades några på färden afväpna de ryska posteringarna på skärgårdsholmarna och taga deras gevär. De andra voro beväpnade endast med revolvrar. Ryssarna förklarade, vid uppfordran att ge sig, gråtande att de för ingenting i världen ville slåss och aflämnade gärna sina gevär. Men på Vårdö togo svenskarna gevären af de våra, låtande dem endast behålla revolvrarna.

Man hade, berättade vår sagesman, ett intryck af att i hela Åland från svensk sida en liflig agitation pågick med adresser och andra manifestationer för ögruppens anslutning till Sverge.

Länge lågo de våra overksamma på Vårdö och uppgingo till slut till omkring 300 man, tvenne svenska och ett finskt kompani, sysselsatta med öfningar. När tyskarna kommo till Aland rensades det snart och den 9 mars anlände tyskar till Vårdö, då genast en mera ordnad öfning vidtog under förträfflig tysk disciplin

Tyskarna mottogos med en liten fest i bönehuset på Vårdö, där de våra hade sin förläggning: de våra stodo uppställda och togo emot dem med Die Wacht am Rhein. Det uppstod genast ett utmärkt kamratskap och de våra voro mycket tacksamma för den lärorika tyska instruktionen, hvars nytta de fullväl insågo. Tyskarna gåfvo i sin tur mycket erkännande åt våra gossars hållning och tyckte isynnerhet att det finska kompaniet, som haft en gammal gymnastiklärare till instruktör, såg bussigt ut.

Från Vårdö tog man sig öfver Houtskär, där öfningarna forisattes med större iver.

Mindre tillitalande drag förekommo visst äfven. Man fick vetskap om att i Nagu funnos lifsmedel, som de röda sökte bemäktiga sig. En expedition utsändes, som lyckades sätta sig i besittning af 4,000 kg brödsäd och ostlagret från Högsårs mejeri, och väntade sig mycken fägnad af denna tillökning i kosten. Men det vidtog genast ett egendomligt köpslagande med osten, som manskapet fick tillösa sig för 10 mark per kilogram. Efter den betan begynte de röda härja i Nagu.

Nämnda expedition häktade äfven klockaren Nylander och stud. Brofeldt, som utvecklat en mycket fördärflig agitation. Alla historier om dess öfvervåld dementeras bestämdt.

En vacker söndagsförmiddag syntes en rysk flygare komma från Åbo med ett hydroplan, som han skänkte åt skyddskåren.

Den 21 mars fingo våra pojkar gevär, och däreffer kunde planmässiga skjutöfningar vidtagas. En svensk major, grefve Ehrensvärd, som tagit afsked från svenska armén, blef chef för de svenska skyddskårskompanierna och detta bidrog mycket till en bättre ledning och instruktion äfven bland dem.

Den 24 mars hade man kommit med sista föret öfver från Vårdö till Houtskär, en ganska obehaglig resa i stark snöyra. Efter de stora öfningarna i Houtskär bröt man upp den 28 mars tidigt på morgonen på långa omvägar mot Korpo gård och Lohm. En fullständig plan för företaget mot Korpo hade uppgjorts. En liten röd nostering om tre man vid Kopom öfvermannades och de våra svärmade fram mot Korpo gård, där de möttes af eld. De röda sköto likväl illa, skotten gingo mest för högt. Ett par tre af de hvita sårades, en stupade för en rikoschetterande kula. Minst 11 röda lik hopsamlades af dem vid Korpo. De hvita stormade fram mot de rödas kulsprutor och de röda flydde nedåt Lohm, utrymmande Korpo gård, men de hvita, hvilkas styrka då utgjorde omkring 250 man, voro ej tillräckligt talrika för att kunna rensa äfven skogarna.

Efter att ha hvilat litet på Korpo drog man vidare mot Lohm, som blifvit starkt befäst af ryssarna. Första delen af färden öfver en liten holme gick lätt men på Kaitholm i sundet mot Lohm började ryssarna och de röda kulsprutseld, därigenom förrådande sina ställningar på Lohm. Det var ingen möjlighet att tränga vidare, då skyddskåren där endast var omkring 90 man mot de rödas 800. Efter en häftig skottväxling i två timmars tid drogo sig de hvita i god ordning gevär. Det var dödsstöten till de rödas välde i Nagu, som därefter rensades fullständigt.

Samtidigt slogos de röda vid Lohm, där tillsammans omkring 300 röda torde ha stupat och där tyskarna äfven framförde kanoner. I skydd af en tät dimma lyckades de röda komma 50 meter nära innan det farliga angreppet afslogs. Från Åbo anlände ryska krigsskepp, bl. a. kanonbåten Bobr medförande 400 röda under eldgifning som besvarades af tyskarna. Man drog sig då i skydd af dimma till Galtby på Korpo och därifrån ombord på den berömda tyska hjälpkryssaren Möwe, där de våra blefvo synnerligen väl emottagna på den fina båten, och som minnen från detta sammanträffande fingo mottaga flere souvenirer. På morgonen, då man åter ryckte fram, var Lohm utrymdt af de röda, som upptagits af ångarna Muriaja och Dragsfjärd, hvilka utsändts från Åbo. Dessa eftersattes sedan af Sampo och Baltic samt togos vid inloppet till Gullkrona fjärden. Vid Lohm förlorade de röda 6 stupade och 5 sårade, förutom mycket krigsbyte, bl. a. hästar, patroner m. m. Af de hvita sårades 3 och stupade 1.

Möwe tog sedermera Bobr och hela den „röda marinen" i Hangö.

Vår meddelare följde sedan med landstigningen i Hangö och därifrån på tåget till Ekenäs och Tenala samt Karis. Vägarna voro eländiga och tyskarna torde ha uttryckt sin förvåning öfver att våra pojkar förmådde hålla jämna steg med de marschvana tyska trupperna.

Efter det första företaget till Korpo hade de röda härjat där i trakten öfverallt. När man andra gången återkom var allt plundradt, fönstren sönderslagna, alla kreatur nedslaktade o. s. v. Hos de röda påträffades en mängd tjufgods, stulna sillverskedar i fickorna m. m., t. o. m. lik hade plundrats. Med sådana marodörer verkställdes ståndsrätt och kort process. Hela säckar med råa hudar efter nyslaktade kreatur påfunnos. Rikligt lifsmedel påträffades men mycket hade de röda fört med sig. Högsår var fullständigt härjadt, alla kreatur nedslaktade.

Samma kväll som tåget skedde till Galtby drogo sig de röda till Åbo, sedan de fått visshet om att det verkligen var tyskar som voro i antågande. Det är belecknande för de rödas lögntrafik att de icke trodde härpå, innan de fingo sina egna ögons vittneshörd. Vid Lohm togos ryssar till fånga, med deras väninner, Korpo-flickor, som likväl naturligtvis åter fingo löpa.

Egentligen gåfvo sig af de röda icke andra än sårade till fånga. Vid Nagu sköto de äfven ganska bra, det var de rödas bästa bataljon. Expeditionen till Nagu räddade Åbo.

Öfver hufvud blef såväl de hvita som de röda i Åbo skärgård och Åland mycket väl bemötta af befolkningen.

styrelse, revolutionära kommittéer samt röda gardets staber på ett gemensamt möte ett 13-mannaråd för hela kretsen och ett 12-mannaråd för Åbo stad, hvilken i sin tur indelade sig i sektioner. Upprorsmanifestet uppslogs på tisdagen. Vapenleveringar och husundersökningar vidtogo.

Till kommissarier vid länsstyrelsen utnämndes medarbetaren Socialisti R. W. Österman, vid Finlands Banks kontor mjölhandlaren W. J. Borg, vid järnvägarna konduktören J. W. Laiho och vid posten bibliotheksmannen Allan Wallenius. Chef för röda gardet var W. Lyytikäinen och militschef f. d. ekonomen vid tidningen Arbetet Vilhelm Lundberg, tnpiskare var redaktören för Arbetet folkskolläraren Gunnar Mörn. Sekreterare vid länskommissariatet blef Aleksi Kanervo, kommissarie vid länskontoret skräddaren Aleksi Aallonen och sekreterare Arvo Tolvonen.

Tjänstemännen vid länsstyrelsen, som icke fogade sig, förklarades afsatta. Lördagen den 2 febr. försattes rådstufvurätten och magistraten ur funktion, behandlingen af ett mål afbröts, och tjänstemännen hotades till lifvet med revolver för pannan.

I stället för stadens tjänstemän insattes röda; vid drätselkammaren bl. a. lektorn vid svenska klassiska lyceum i Åbo dr Hjalmar Eklund.

Kommunalförvaltningen öfvertogs af Åbo arbetares fulmäktige, hvars första åtgärd blef att upplägga ett lån om 3 miljoner mark. En höjning af de små kommunalpensionerna beslöts.

Stadsfogden, landskamrer Bremer häktades och hotades med bajonetter innan han lämnade ifrån sig nycklarna till stadskassan, som uppräknades och kvitterades. Den 17 februari valde de upproriska fexeringsnämnd och deklaration påbjöds för personer med mer än 2,000 marks inkomst. Kungörelsen om beskattning af stora inkomster, öfver 20,000 mark utfärdades den 20 febr. och den 8 mars en ny med hot om dubbel beskattning för dem som icke uppgifvit, båda utan resultat.

En lifsmedelskommitté tillsattes o-medelbart med K. Kamola som sekreterare. Tillgången på lifsmedel blef ytterligt knapp, utom för de röda, som plundrade lifsmedelsförråden i staden och beslagtogo lifsmedelsforor från landsbygden samt förde dem upp till „Smolna", navigationsskolan, där det talades om formligt frossert i mat och dryck. Landsbor berättade att milischefen Lundberg gaf order om försändning af kött till Petersburg som ersättning för hjälp i manskap och ammunition. Åbo kommunala fiskkontor öfvertogs af de röda och fick af dem en kredit i Finlands Bank på 50,000 mk. En särskild afdelning tillsattes att bevaka brott mot lifsmedelslagen, med K. Hugg som chef.

„Nödhjälpsarbeten" igångsattes vid det nya folkskolebygget vid Mikaelskyrkan, bro- och kajarbeten. Man tänkte också på arbeten vid fabriker för jordbruksmaskiner och

*) På grund af pappersbristen har denna skildring af händelserna i Åbo icke förr kunnat införas.

stängdes af de röda den 4 april, men snart gingo arbetarna åter till arbetet.

Den 9 februari togo de röda brandstationen och tvungo brandbefälet att med familjer och bohag utflytta. Åt dessa beredde rum af gästfria familjer i staden. „Brandkommissarie" var Borebolagets dräng J. E. Talvio, som knappt kunde skrifva siffror och öfverlog kassan.

Telegrafen sökte de röda äfven bemäktiga sig på ett mycket brutalt sätt, sleto telegrammen ur tjänstemännens och publikens händer m. m. Då telegrafen likväl var ryskt verk, måste de finna sig i att den ställdes under uppsikt af ryska militären. Men från den 22 mars stängdes telegrafen för allmänheten.

För länsfängelset och Kakola utsågs ett råd, och straffångarna på Kakola anhöllo den 27 februari att befrias och sändas till fronten för att kämpa för de rödas sak.

Posttjänstemännen nekade att lyda de röda. Med tillhjälp af en del brefbärare öppnades senare postkontoret för vissa försändelser. Bref buro spår att ha öppnats af kommissarien Wallenius. Senare torde kommissariebefattningen handhafts af en viss Saarinen.

Fattigvårdsstyrelsen fick däremot arbeta med endast smärre intrång af de röda.

De lärda skolorna upphörde och deras byggnader beslagtogos af röda gardet i början af februari. I svenska lyceum inlogerades sedan tyska krigsfångar som passerade staden.

Folkskolorna stängdes den 20 mars, då de röda plundrat en del skolmaterial, särskildt kartor. Den röda folkskoledirektionen torde ha bestått af dr G. Boldt, fru G. Boldt samt folkskollärarna H. Kulovaara, Aug. Horsma, A. F. Helmo, Matti Pesola och Emil Fagerström. Fru Elsa Kari nekade att låta sig användas i de rödas direktion.

Den 22 febr. anlände från Petersburg den ryska agitationsdeputationen, fru Alexandra Kollontay, Dybenko, Nathansson-Bobroff med fru, Ustinoff, Grigorjevna, Svetkoff och Ledegin, samt åtföljde efter mycket bråk, jämte br Allan Wallenius, med Mareograf assisterad af Bore I (Griff). Mareograf tog äfven ombord den norska socialisten Egede Nissen och rumänien Kirchen. Ångaren lyckades taga sig fram till Marienhamn, där de svenska militärmyndigheterna likväl tillät endast norrmannen och rumänien att fortsätta. De öfriga återsändes till Åbo. Hr Wallenius begaf sig sedan på sin äfventyrliga resa till Ryssland och Murmankusten.

Upprepade gånger tillställdes storståtliga rödgardistbegrafningar med stora processioner. Begrafningarna ägde rum på nya begrafningsplatsen. Tal höllos af Y. Sirola, red. Kanervo, Saaristo och dr G. Boldt.

Vid olika revolutionsmöten talade folkkommissarierna Lehtimäki, E. Eloranta, Y. Sirola och dr G. Boldt.

Invalidtransporter ankommo början af februari öfver Tofjala, närmare 300 tyska och österrikiska invalider, och fingo god vård. Officerarna umgingos i flere familjer i staden och afledo i Åbo och begrofvos å gamla begrafningsplatsen; en tredje torde ha afsidit under färden till Åland. Kommissarie för Invaliderna var skådespelaren Arne Orjatsalo.

I slutet af februari påträffades bakom begrafningsplatsen de hemskt massakrerade liken af ingenlör Albert v. Julin från Koskis, Christian Ström från Tykö, och Herman Helèn från Matildedal, hvilka någon dag tidigare häktats af de röda i Koskis.

Millisen regerades som bekant af den beryktade militschefen Lundberg. En ny ordningsnämnd utsågs efter hand: J. E. Lehtinen, O. Varpe, M. Hätinen, V. Kylander, F. Salovaara, V. Helmovaara och J. Näre. Ordningen fortfor att vara, om icke mönstergill, så dock jämförelsevis tillfredsställande, tack vare stadsbornas lugna och behärskade hållning, om man frånräknar sådana hvardagliga småsaker som att gevärsskott ofta knallade nattetid och kulor t. o. m. inträngde i bostadslokaler samt att de rödas nattliga ströftåg ej sällan gåfvo anledning till oro. Alla nöjen voro naturligtvis inställda och rörelse efter kl. 9 på kvällen var förbjuden.

Då tullkammaren mot medlet af februari äfven hemsöktes af de röda, upphörde äfven dess tjänstemän att arbeta. Ett tjugutal vaktmästare kvarstannade under de rödas regemente. Tullkommissarie var J. W. Laine, packhusinspektor var K. B. Hellbom och kassör var K. S. Karlsson.

Den 2 februari sökte en rödbandist, Frisk, med våld bemäktiga sig järnvägarnas biljettkassa af biljettförsäljerskan. Järnvägstjänstemännen lofvade efter öfverläggning fungera så länge intrång icke gjordes i deras lagliga verksamhet. Men då öfverenskommelsen bröts från de rödas håll, och dessa begynte gifva order om tjänstgöringen på järnvägarna, afhöllo sig tjänstemännen efter den 7 februari från arbetet. Den 11 febr. förklarades de afsatta; och järnvägarna öfvertogos af ett råd: vagnsrevisorn Emil Forsberg, förre konduktören Artur Sivenius från Helsingfors, bromsaren J. Horppu från Viborg, lokomotivföraren A. Myrsky från Kouvola, eldaren J. Salminen från Tammerfors, lokomotivföraren V. Lehti och snickaren V. Häggman från Helsingfors. Stationsinspektor i Åbo blef bromsaren A. Luoti, kassör stationskarlsförmannen Verkko, tågexpeditörer konduktör Peltsalo, stationskarlarna Strandberg och Söderblom samt bromsaren Sanfalahti, verkstadsföreståndare fliaren A. Eriksson. Godstrafiken upphörde alldeles, och persontrafiken till största delen, endast ett tåg till Helsingfors och ett par lokaltåg uppehöllos någon tid. Personalen förstärktes efter hand med nya krafter, som här likväl ej kunna uppräknas. Järnvägsbetjäningen blef så att säga öfverrumplad af händelsernas utveckling och kvarstannade till största delen i tjänst, ehuru den endast till ringa del torde omfattat de rödas straffvanden, och Å. U. ger densamma vitsordet att många af de kvarblifva gjort staten goda tjänster och därigenom

En ung man, som varit med om striderna i Åbo skärgård och Åland, har för en af vår. medarbetare omtalat följande:

Skärgårdens frikår.

Initiativ till bildande af skyddskåren i Åbo skärgård togs af enskilda personer i Pargas och af medlemmar i Nagu Lif-landets sportförening i början af oktober 1917. I Åbo och Pargas kunde likväl icke vapen hopbringas. I medlet af januari kom skyddskåren i beröring med kronofogden i Mouhijärvi löjtnant Wahlroos, som nödgats fly från sin hemort och bosätta sig i Nagu. Nu kom ett mera effektivt samarbete till stånd mellan skärgårdskommunerna Nagu, Pargas, Korpo, Inlö och Houtskär. I början af februari, då meddelande kommit att Nystad befann sig i de hvitas händer, beslöto representanter för nämnda kommuner att sammanslå skyddskårerna till en gemensam organisation under namn af Skärgårdens frikår (S. F. K.), hvars ledare blef löjtnant Wahlroos. Uppmaning kom att sluta sig till den hvita kåren i Nystad men redan i Gustafs socken mötte man Nystadskåren, som nödgats utrymma staden och draga sig till Åland. De flesta af skärgårdens frikår drogo sig då tillbaka till sina hemorter för deras skyddande. Då tyskarna landsteg på Åland satte sig löjtnant Wahlroos, som kvarstannat på Inlö, i förbindelse med dem och erhöll löfte om utrustning och instruktion. Bud sändes då till kårens medlemmar att samlas på Vårdö, för att sedan söka få förbindelse med Mannerheims armé. Man samlades så vid ingången af mars och tog sig öfver till Vårdö i Ålands skärgård, en härlig resa med sådar öfver isen där man såg solen gå ned öfver de blanka speglarna. Svenskarna hade en vecka tidigare kommit till Åland och från Eckerö siktades redan den tyska flottan.

*) Det i följd af pappersbristen starkt begränsade utrymmet har hindrat denna skildrings tidigare införande.

Af våra gossar lyckades några på färden afväpna de ryska posteringarna på skärgårdsholmarna och taga deras gevär. De andra voro beväpnade endast med revolvrar. Ryssarna förklarade, vid uppfordran att ge sig, gråtande att de för ingenting i världen ville slåss och aflämnade gärna sina gevär. Men på Vårdö togo svenskarna gevären af de våra, lånade dem endast behålla revolvrarna.

Man hade, berättade vår sagesman, ett intryck af att i hela Åland från svensk sida en liflig agitation pågick med adresser och andra manifestationer för ögruppens anslutning till Sverge.

Länge lågo de våra overksamma på Vårdö och uppgingo till slut till omkring 300 man, tvenne svenska och ett finskt kompani, sysselsatta med öfningar. När tyskarna kommo till Åland rensades det snart och den 9 mars anlände tyskar till Vårdö, då genast en mera ordnad öfning vidtog under förträfflig tysk disciplin.

Tyskarna mottogos med en liten fest i bönehuset på Vårdö, där de våra hade sin förläggning: de våra stodo uppställda och togo emot dem med Die Wacht am Rhein. Det uppstod genast ett utmärkt kamratskap och de våra voro mycket tacksamma för den lärorika tyska instruktionen, hvars nytta de fullväl insågo. Tyskarna gåfvo i sin tur mycket erkännande åt våra gossars hållning och tyckte isynnerhet att det finska kommando, som varit med om striderna i Åbo skärgård och Åland, har för en af vår. medarbetare omtalat följande:

Skärgårdens frikår.

Initiativ till bildande af skyddskåren i Åbo skärgård togs af enskilda personer i Pargas och af medlemmar i Nagu Lif-landets sportförening i början af oktober 1917. I Åbo och Pargas kunde likväl icke vapen hopbringas. I medlet af januari kom skyddskåren i beröring med kronofogden i Mouhijärvi löjtnant Wahlroos, som nödgats fly från sin hemort och bosätta sig i Nagu. Nu kom ett mera effektivt samarbete till stånd mellan skärgårdskommunerna Nagu, Pargas, Korpo, Inlö och Houtskär. I början af februari, då meddelande kommit att Nystad befann sig i de hvitas händer, beslöto representanter för nämnda kommuner att sammanslå skyddskårerna till en gemensam organisation under namn af Skärgårdens frikår (S. F. K.), hvars ledare blef löjtnant Wahlroos. Uppmaning kom att sluta sig till den hvita kåren i Nystad men redan i Gustafs socken mötte man Nystadskåren, som nödgats utrymma staden och draga sig till Åland. De flesta af skärgårdens frikår drogo sig då tillbaka till sina hemorter för deras skyddande. Då tyskarna landsteg på Åland satte sig löjtnant Wahlroos, som kvarstannat på Inlö, i förbindelse med dem och erhöll löfte om utrustning och instruktion. Bud sändes då till kårens medlemmar att samlas på Vårdö, för att sedan söka få förbindelse med Mannerheims armé. Man samlades så vid ingången af mars och tog sig öfver till Vårdö i Ålands skärgård, en härlig resa med sådar öfver isen där man såg solen gå ned öfver de blanka speglarna. Svenskarna hade en vecka tidigare kommit till Åland och från Eckerö siktades redan den tyska flottan

De rödas skräckvälde i Sibbo.

(För Hbl.)

Då Sibbo är en af de kommuner, som lidit mest af de rödas framfart, torde en sammanhängande skildring af det röda blodsregementet därstädes äga ett visst intresse.

Det egentliga krigs- eller oroligheitstillståndet i Sibbo daterar sig från den 10 januari, då den första sammandrabbningen mellan de röda och ortens skyddskår ägde rum, resulterande bl. a. i att de förra förlorade två stupade, några fångar och senare på natten af försiktighetshänsyn nödgades dra sig tillbaka till Kerava eller Helsingfors. De hade då hotat att snart komma igen mera manstarka, och man beredde sig därför redan de första dagarna efter nämnda episod att ge dem ett varmt emottagande, ifall de skulle söka förverkliga sin hotelse. Sålunda ankom skyddsmanskap från Helsingfors, Borgå m. fl. orter, så att den här samlade hvita styrkan tidtals torde öfverstigit 500 man. Gång efter annan cirkulerade ock rykten, att de röda voro på väg, det hette ena gången från Träskända, andra från Kerava o. s. v. Dess bättre visade sig dessa alarmerande underrättelser vara f lska eller minst sagdt för tidiga. Först den 5 februari på kvällen hördes i Mårtensby de första skottsalfvorna, och kl. 8-tiden samma kväll ankom på omvägar från Mårtensby en röd styrka på omkring hundra man till södra Paipis. Här förekom en mindre skärmytsling mellan den röda truppen och en hvit vaktpost på fyra man. Fruktande att bli kringrända, fingo de röda brådt att efter skottväxlingen, under hvilken de bl. a. torde i förvirringen skjutit på eget manskap, draga sig tillbaka samma väg de kommit, medförande bl. a. två sårade.

Den civila befolkningen flyr.

Paipis och Mårtensby utrymdes till största delen af den civila befolkningen följande morgon och kort därpå äfven Nickby och Kyrkby. I Hindsby hade jämväl skottväxling ägt rum kvällen förut, och den ström af flyktande Sibbo-bor, som den 7 februari slingrade sig framåt längs Borgåvägen, såg ut att aldrig taga någon ände. Män, gubbar, kvinnor och barn syntes här om hvarandra än hopträngda i en åkslädе, än sammanpackade bland säckar, kuddar och täcken i s. k. „kflbickor" Allt bar prägeln af stor brådska, nedslagenhet och förtvifian. Ännu middagstid hördes från Mårtensby kulsprutornas smattrande, sekunderadt af täta gevärssalfvor. — I Borgå fann skaran af flyktingar ett gästfritt emottagande. Nästan i hvarje gård härbärgerades flyktande Sibbo-bor. Ännu en natt sof man i lugn, långt bort från det enerverande smattret af kulsprute- och gevärssalfvor. Humöret stärktes af nyheten om att de hvita i Borgå disponerade öfver fyra snabbskjutande kanoner. Allmänt troddes därför, att de röda här komme att „bränna fingrarna". Men ödet hade annorlunda beslutat. Slag i slag följde jobsposterna på hvarandra. De röda ryckte på olika vägar mot staden: från Nickby, Mäntsälä, Lovisa, längs kusten o. s. v. Och sent på torsdag kväll utrymdes Borgå, och natten till fredagen ringlade sig åter i snöyra och slask ett långt, tröstlöst

De röda befästa sitt välde. — Blodsregemente.

Ett rödt garde på omkring femtio man hade bildats och redan på söndagen efter de rödas inåg hade på Kommunalgården hållits ett af röda socialdemokrater hufvudsakligen besökt möte. Härvid torde något slags röd kommunalstyrelse och en d:o lifsmedelsnämnd tillsatts samt beslut fattats om passtvång m. m. Själen i det hela var till en början en viss skrädare Grankvist ,en utpräglad bolschevik och anarkistityp. Ledningen inom såväl röda gardet som „kommunalstyret" öfverlogs så godt som uteslutande af socknens fåtaliga finskspråkiga oroselement. Finskan blef därför hux flux kommunalspråk, och all passutskrifning skedde åtminstone till en början på finska. De första dagarna af det röda väldet förflöt jämförelsevis lugnt, och inga blodsdåd eller gröfre våldshandlingar förspordes. Endast de vanliga plundrings- och förstörelseraferna förelogos. Särskildt ifriga i sin spaning efter lifsmedel och värdesaker voro de s. k. Mellungsby röda, som tagit mot ersta och södra Sibbo till operationsområde. Ur lador, brunnar och alla upptänkliga ställen framletades spannmål, guld- och silfversaker ,tyger ,penningar m. m., och allt behölls naturligtvis som god pris. — Omkring en vecka efter de rödas inåg, då redan en stor del af den flyktade befolkningen efter mer eller mindre äfventyrliga irrfärder hunnit återvända, bröt emellertid skräck- och blodsväldet lösi. Fredliga medborgare släpades från sina hem till Nickby för att, som det hette förhöras. Många hemvänd flykting flydde på nytt till skogarna eller sökte sig på omvägar till de mera undangömda skärgårdsbyarna. Endast få af dem, som visste sig i någon mån hotade eller bland de röda hade någon personlig ovän, vågade sofva i sitt hem utan tillbringade nätterna i afsides belägna småstugor. — Onsdagen den 13 februari tiotiden på kvällen hördes plötsligt från det s. k. Storkärr flere olycksbådande skott, hemska jämmerskri och dödsrosslingar. Fem husbönder från Borgby och Mårtensby skola den kvällen fallit offer för de rödas djuriska mordlust. Så afloste den ena blodsnatten den andra i rask följd. De flesta offren afläfvades i Storkärr, nu blifvet ett Sibbo-Golgata. Andra gjorde man sig ej ens mödan att först forsla till Nickby, utan fann det bekvämare att mörda dem på vägen. I vanliga fall torde offren först tillfogats med bajonetten eller misshandlats med gevärskolfvarna, innan man bekvämat sig att ge de de olyckliga nådestöten. Till en början tyckes endast tvenne straffarter — ifall ordet straff alls här kan begagnas — förekommit: å ena sidan förhör med omedelbar frigifning och å den andra dödsdomen. Något senare torde ett slags „revolutionsdomstol" tillsatts, hvarefter blodsdomarna föreföllo att märkbart aftaga, ehuru ännu så sent som i mars enstaka mord allt ännu förekomma. För att i någon mån rentvå sig själfva, sköfo Sibbo-röda skulden för blodsdåden på Nurmijärvibor. Senare har dock med all önskvärd tydlighet konstaterats, att åtminstone i flere fall Sibbobor spelat hufvudrollen vid morden. Ett r hand hade man kommit så långt, att en af de rödas skribenter i Työmies icke utan en viss förnöjelse förklarade sig kunna konstatera, det Sibbo från att i ordets verkliga bemärkelse ha varit ett hemvist för

Fredsförslag från upprorshåll.

Ett kompromissförslag af Valpas-Hänninen.

Under de sista dagarna före upprorets kufvande i Helsingfors framställdes från de rödas sida trefvande förslag till fredsöfverenskommelser, när motståndets hopplöshet allt mera trädde i dagen. Sålunda publicerades i Työmies för den 8 april i sin helhet ett af hr Valpas-Hänninen uppgjordt s. k. „kompromissförslag. De senaste dagarna i mars torde från upprorsmännens sida, försök ha gjorts att känna sig för angående möjligheterna för en öfverenskommelse. Työmies' uppgift att förslaget avgifvits på uppmaning från borgerligt håll är oriktig. Någon sådan uppmaning har icke skett. Förslaget var att betrakta såsom ett förtvifladt försök att rädda den s. k. revolutionen, när nederlaget icke längre lät sig fördöljа. Det är daterädt den 28 mars och det var förmodligen i samma förslags tjänst advokaten Johan Svanljung nämnda dag var ifrigt sysselsatt med att per telefon söka förmå dr A. Lille, professor Th. Homén m. fl. att åtaga sig en medlarroll. Förslaget kunde, såsom också Työmies uppger, naturligtvis icke tagas i öronen på borgerligt håll, och om detsamma är för öfrigt intet annat att säga än att det har föga karaktär af en „kompromiss".

Förslaget syftade till att för afbrytande af medborgarkriget och åvägabringande af ett stillestånd (således blott ett stillestånd, välförstått det s. k. Folkkommissariatet och röda gardets generalstab å ena sidan samt senaten och hvita gardets generalstab å andra sidan skulle godkänna följande plan.

A viss dag i april skulle fiendigheterna upphöra intill viss annan bestämd dag på sätt de båda generalstaberna närmare öfverenskomme.

Den år 1917 valda landtdagen skulle inkallas till viss dag i april och dess ledamöter tillförsäkras lejd under färden till och från Helsingfors samt vistelsen därstädes för landtdagsarbete under stilleståndstiden.

och att spaningsrazzior därför ej mera tjänade till något. Först efter det en af deras miliser på en häktningsfärd i slutet af mars nedskjutits, vidtogo vapenleiningarna och husundersökningarna på nytt. I Box utposterades en vaktpost på tjugofem man, passgranskningen skärptes och nya häktningar företogos. Den ofvan nämnda Grancvist hade emellertid något tidigare afskedats, och ledningen kommit i något humanare händer, hvarför heller inga nya blodsdåd begingos. — Sedan den allmänna oron hunnit något lägga sig, upprördes i början af april känslorna på nytt i anledning af „påbudet om arbetsplikt", bakom hvilket man befarade, att en tvångstagning till röda gardet gömde sig. De röda hunno dock ej förverkliga sina afsikter ,ty lördagen den 13 april funno de sig förar låtna att sedan Helsingfors fallit och Borgå utrymts, skyndsamt afdunsta från

Landtdagen skulle i den ordning som för grundlagsstiftning är stadgad antaga en ny regeringsform för republiken Finland innehållande följande hufvudpunkter:

1. Rösträtt vid landtdagsval och folkomröstningar tillkommer enhvar medborgare som fyllt 20 år, utan några af stånd, förmögenhet eller yrke beroende inskränkningar.

2. Landtdagen har makt att antaga, fastställa och i kraft bringa alla för Finland gällande lagar, förordningar, reglementen och beslut af hvad slag de vara må, försåvidt dessa icke i statsförfattningen förbehållas godkännande genom folkomröstning.

3. Republikens regering väljes af landtdagen för tre år i sänder. Om någon regeringsmedlem afgår väljes annan i hans ställe för den återstående tiden.

4. Regeringens ordförande är republikens president, men har ingen lagstiftningsrätt eller annan självständig ämbetsbefogenhet.

5. Högsta domstolens medlemmar väljas af landtdagen på högst fem år.

6. Andra offentliga tjänstemän tillsättas endast på viss tid, högst fem år.

7. Om organisationen af statens väpnade krafter samt grunderna för deras användning äfvensom angående begynnande af krig beslutar landtdagen med två tredjedels majoritet.

8. Statsförfattningen är landets enda grundlag.

9. Om icke statsförfattningen hinner bli i laglig ordning antagen och satt i kraft af landtdagen inom den bestämda stilleståndstiden, öfverlämnar landtdagen till afgörande genom folkomröstning å bestämd dag i maj tvenne förslag till statsförfattning, af hvilka det ena skall vara godkändt af den socialdemokratiska landtdagsgruppen och föreskrifves tillika genom beslut, fattadt i den ordning som gäller för stiftande af grundlag, att det af dessa förslag som vinner majoritet, skall vara republiken Finlands statsförfattning.

Jordfrågor.

Förslagets fjärde kapitel gäller jordlegoområdens förvandling till självständiga lägenheter. Det innehåller följande punkter:

De arrendatorer, som på de senaste åren afhysts från sina arrenden, äfvensom nuvarande innehafvare af arrendeområden skola i kraft af denna arrenderätt erhålla självständiga lägenheter.

2. Om arrendeområdet är mindre än 5 hektar tillägges detsamma så mycket odlad eller odlingsbar jord att det uppgår till 5 hektar äfvensom skäligt område betes- och skogsmark. Finnes ej lämplig tilläggsmark invid lägenheten eller samtycker brukaren att i stället mottaga annat enhetligt jordområde till självständig lägenhet skall honom tilldelas ersättning för flyttning af hans egna byggnader.

3. Är området mindre än 20 hektar tillfaller det brukaren utan ersättning. För mark utöfver 20 hektars vidd tillkommer jordägaren ersättning med afdrag af de kostnader brukaren nedlagt på lägenhetens förbättring och annan af jordägaren oförtjänt värdestegring.

4. Jordägares genom lägenheternas afskiljande åsamkade förluster ersättas dem enligt skälig värdering enligt föregående punkt med statsobligationer, för hvilkas inlösen upptages skatt på kapital öfver 50.000 och åre

Lifsmedelsfrågor.

Förslagets femte kapitel gäller lifsmedelsfrågan. Det går ut på att de som under upproret lidit förluster i lifsmedel skulle få dem ersatta af staten, och lifsmedel samt utsäde anskaffas genom statens försorg. De lägenheter, som äro utan brukare, omhänderlagas af kommunerna, tills rätta brukaren återvänder.

Staten drar försorg om de sårades vård samt underhåll af invalider och de stupades familjer.

„Arbetarorganisationer och öfriga allmännyttiga inrättningar" återfå dem olagligt berövad egendom och ersättning för skador.

Om ersättning af enskildas skador skall stadgas genom en särskild lag.

Medborgerliga rättigheter.

Sjätte kapitlet gäller allmänna medborgerliga rättigheter. Tryckfrihet, förenings- och församlingsfrihet tryggas; de af senaste landtdag antagna lagarna förblifva i kraft; för de arbetargrupper som ej beröras af lagen om 8 timmars arbetsdag, stadgas en annan lag af enahanda art; dödsstraffet afskaffas och slutligen skall garanteras, att de som deltagit i revolutionen och inbördeskriget icke få ställas till ansvar, samt deras utkomst eller portlflyttning från landet tryggas i händelse enskilda hindra dem att få hederligt arbete. Denna straffrihet gäller dock ej enskilda förbrytelser under upprorstiden.

Ordningsmakten öfverlämnas i kommunernas vård. Staten håller för gränsbevakning och andra oundvikliga allmännyttiga uppgifter ett vaktmanskap om högst 3.000 man, hvars användande bestämmes af landtdagen med två tredjedels majoritet. Stående militär hålles icke och fästningsverk raseras.

Provisorisk regering.

För verkställigheten af detta fördrag skulle landtdagen tillsätta en tjugufyramannanämnd, af hvilken tolf ledamöter väljas af den socialdemokratiska landtdagsgruppen och tolf af de öfriga grupperna. Vid dess förhandlingar skulle båda grupperna alltid ha lika många röster. Den skulle välja inom sig två ordförande, en från hvardera gruppen och dess beslut bekräftas genom bägge ordförandenas underskrifter. Inom tre dagar skulle senaten och det s. k. folkkommissariatet öfverlämna all makt åt denna nämnd. Inom viss tid skulle röda och hvita gardena nedlägga vapen och öfverlämna all krigsutrustning åt finska staten. Nyval till landtdagen skulle förrättas den 1 och 2 augusti enligt den nya författningen.

„Fredsfordringar".

Ännu sista dagen, samtidigt som uppfordran kom till de röda i Helsingfors att gifva sig utan några villkor, företogo sig ett antal kända socialdemokrater, som stått mer eller mindre på sidan om upprorsförsöket, förre senatorerna Julius Ailio, Matti Paasivuori, Väinö Tanner och Väinö Vuolijoki, hr Lauri af Heurlin, Välnö Hakkila, K. Lindroos, Hannes Ryömä, J. V. Keto, O. Suutala, m. fl. samt friherren Miina Sillanpää, tillsammans 21, att i Työmies publicera ett förslag, som bar titeln „fredsfordringar". Förslaget skiljer sig icke synnerligen väsentligt från det

HOTELL! RESANDEHEM!

RESANDEBÖCKER

väl inbundna
till billigt pris.

HUFVUDSTADSBLADETS NYA TRYCKERI.

Ett tack

till

„Den Svenska Brigaden"

(vid dess afresa från Helsingfors).

Ett vildmarkens barn låg Finland och drömde
Sin nutids saga i norrskens glans...
De rödgula flammor, som polkretsen gömde
Slå kring hennes änne sin strålande krans;
I vemod, förbidan, hon stilla log,
Då isbafvets väg emot barmen slog...

I furornas kronor går urtidens sång,
Den ljuder ur forsarnas dån,
I sommarnatts ljusning, då dagen är lång,
Ur sjöarnas spegel för mån,
Där Imatra jublar sin segerdur
Och bryter sig väg genom klippors mur.

Men Finland, hon vaknar — det höres ett brus
Af knotande stämmor i vindens sus...
En skepnad i öster ta'r form och gestalt...
Hon häpnar, förskräckes — nu fattar hon allt...
Ur dimmornas dunkel förnimmer hon väl:
„Här gäller att rädda båd' kropp och själ!"

Där komma i skaror de vilddjurs män,
Som svurit sig fast vid Förstöraren,
Den Onde, som röfvar all hemmets frid
Och glädes, då hjärtan blöda därvid.
Hyenans syskon, ett djäfvulsband
Med mord och tortyr i hotfull hand.

Nu höjas verop och klagolåt,
Nu hissnar tanken vid englars gråt,
Men mannen böjer sitt knä för Gud
Och axlar sin enkla krigarskrud
Och kvinnan och barnen redo stå,
För fosterlandet till strid de gå.

„Kom, hjälp oss den, som vill Finland väl,
Ty annars vi dödas hvarenda själ!
All rätt förintas och lögnen styr,
All frid och lycka ur landet flyrt
Så ropar Finland till andra land. —
Förgäfves! Det syns ingen hjälpsam hand.

Och tyst rufvar natten... Tortyren går
Från ställe till ställe. Sitt blödande spår
Hon märker och bränner i kropp och själ.
„O, Herre, vår Gud bevare oss väl!..."

Då stormar från Sverge de ungas makt
Till okänd och härjad och fattig trakt,
De offra sitt lif, sitt blod, sin hand
Till hjälp för vårt plågade fädernesland.

Det är broders hand, det är broders röst,
Det är tröst för tårar och kvidande bröst,
Det är vänners handslag i lifvets nöd:
Det blir „hvit", som betvingar „röd".

I svenska männer, I hjältars skar',
Hur skola vi tacka för Ert försvar,
För det ädla modet, den starka hand,
Som räcktes i nöden åt Suomis land,
För de blodets rosor, som flutit här
Öfver Finlands jord, öfver drifva skär?

Ni gaf det fritt — Ert hjärtblod Ni gaf
Och mången af Er fick en tidig graf.

Så hägne Gud Fader Ert fosterland
Och skänke Er lycka med riklig hand!
Er vackra fana, som seger bär,
Ert minne skall alltid lefva här!

Elin N. Londen.

Helsingfors, den 28 maj 1918.

liga af upprorsprogrammets fordringar. Det erkänner, att landtdagen ensam bör ha afgörandemakten, men tänker icke på att upproret varit en resning just mot landtdagen, hvilken icke kunde taga sig talan i saken innan dess makt och rätt blifvit utan några villkor återupprättad. Emellertid uppställdes för landtdagen en hel del villkor för att de upproriska skulle lägga ned vapnen. Bland dessa villkor var naturligtvis ett lagstiftningsarbete, som aflägsnar orsakerna till det sociala missnöjet, främst i torparfrågan m. fl. hvilket arbete upproret just öfverändakastat när landtdagen som bäst var i färd med att äntligen med frigjorda händer fullgöra del och vidare löfte om fullstän-

uppgörelsen. Därvid skulle förenings-, församlings- och tryckfriheten betryggas — för forisatt upprorsagitation! — de af landtdagen 1917 antagna sociala lagarna bekräftas, amnesti utlofvas för de stridande, ny demokratisk statsförfattning antagas, en „demokratisk" ordningsmakt upprättas, som likväl skulle stå till regeringens förfogande, beslut fattas angående förkastande eller antagande af förslagen om landets försvarsväsen, samt ytterligare om viden af den amnesti som skulle beviljas för de brott som begåtts under upprorstiden. Härefter skulle vapnen nedläggas, såväl „folkkommissariatet" som senaten nedlägga sina fullmakter och landtdagen välja en

des dra sig tillbaka till Kerava eller Helsingfors. De hade då hotat att snart komma igen mera manstarka, och man beredde sig därför redan de första dagarna efter nämnda episod att ge dem ett varmt emottagande, ifall de skulle söka förverkliga sin hotelse. Sålunda ankom skyddsmanskap från Helsingfors, Borgå m. fl. orter, så att den här samlade hvita styrkan tidtals torde öfverstigit 500 man. Gång efter annan cirkulerade ock rykten, att de röda voro på väg, det hette ena gången från Träskända, andra från Kerava o. s. v. Dess bättre visade sig dessa alarmerande underrättelser vara f lska eller minst sagdt för tidiga. Först den 5 februari på kvällen hördes i Mårtensby de första skottsalfvorna, och kl. 8-tiden samma kväll ankom på omvägar från Mårtensby en röd styrka på omkring hundra man till södra Paipis. Här förekom en mindre skärmytsling mellan den röda truppen och en hvit vaktpost på fyra man. Fruktande att bli kringrända, fingo de röda brådt att efter skottväxlingen, under hvilken de bl. a. torde i förvirringen skjutit på eget manskap, draga sig tillbaka samma väg de kommit, medförande bl. a. två sårade.

Den civila befolkningen flyr.

Paipis och Mårtensby utrymdes till största delen af den civila befolkningen följande morgon och kort därpå äfven Nickby och Kyrkby. I Hindsby hade jämväl skottväxling ägt rum kvällen förut, och den ström af flyktande Sibbo-bor, som den 7 februari slingrade sig framåt längs Borgåvägen, såg ut att aldrig taga någon ände. Män, gubbar, kvinnor och barn syntes här om hvarandra än hopträngda i en åkslädе, än sammanpackade bland säckar, kuddar och täcken i s. k. „kibickor". Allt bar prägeln af stor brådska, nedslagenhet och förtvifian. Ännu middagstid hördes från Mårtensby kulsprutornas smattrande, sekunderadt af täta gevärssalfvor. — I Borgå fann skaran af flyktingar ett gästfritt emottagande. Nästan i hvarje gård härbärgerades flyktande Sibbo-bor. Ännu en natt sof man i lugn, långt bort från det enarverande smattret af kulsprute- och gevärssalfvor. Humöret stärktes af nyheten om att de hvita i Borgå disponerade öfver fyra snabbskjutande kanoner. Allmänt troddes därför, att de röda här komme att „bränna fingrarna". Men ödet hade annorlunda beslutat. Slag i slag följde jobsposterna på hvarandra. De röda ryckte på olika vägar mot staden: från Nickby, Mäntsälä, Lovisa, längs kusten o. s. v. Och sent på torsdag kväll utrymdes Borgå, och natten till fredagen ringlade sig åter i snöyra och slask ett långt, tröstlöst tåg af flyktingar från staden mot söder. De flesta fortsatte till Kardrag, Sunt och Pellinge. Men ej ens här långt ute bland holmar, klippor och skär unnades den flyende skaran lång frist. Och då det meddelades, att de röda med flere kanoner tågade mot Pellinge, funno de flesta Sibboflyktingar det rådligast att på omvägar arbeta sig tillbaka till hemsocknen. Här hade förhållandena hastigt utvecklat sig i röd riktning.

En början på finska. De första dagarna af det röda väldet förflöt jämförelsevis lugnt, och inga blodsdåd eller grofre våldshandlingar förspordes. Endast de vanliga plundrings- och förstörelseraiderna företogos. Särskildt ifriga i sin spaning efter lifsmedel och värdesaker voro de s. k. Mellungsby röda, som tagit mo.ersta och södra Sibbo till operationsområde. Ur lador, brunnar och alla upptänkliga ställen framletades spannmål, guld- och silfversaker ,tyger ,penningar m. m., och allt behölls naturligtvis som god pris. — Omkring en vecka efter de rödas intåg, då redan en stor del af den flyktade befolkningen efter mer eller mindre äfventyrliga irrfärder hunnit återvända, bröt emellertid skräck- och blodsväldet löst. Fredliga medborgare släpades från sina hem till Nickby för att, som det hette förhöras. Mängen hemvänd flykting flydde på nytt till skogarna eller sökte sig på omvägar till de mera undangömda skärgårdsbyarna. Endast få af dem, som visste sig i någon mån hotade eller bland de röda hade någon personlig ovän, vågade sofva i sitt hem utan tillbringade nätterna i afsides belägna småstugor. — Onsdagen den 13 februari tiotiden på kvällen hördes plötsligt från det s. k. Storkärr flere olycksbådande skott, hemska jämmerskri och dödsrosslingar. Fem husbönder från Borgby och Mårtensby skola den kvällen fallit offer för de rödas djuriska mordlust. Så aflöste den ena blodsnatten den andra i rask följd. De flesta offren afhämtades i Storkärr, nu blifvet ett Sibbo-Golgata. Andra gjorde man sig ej ens mödan att först forsla till Nickby, utan fann det bekvämare att mörda dem på vägen. I vanliga fall torde offren först tillbygats med bajonetten eller misshandlats med gevärskolfvarna, innan man bekvämat sig att ge de de olyckliga nådestöten. Till en början tyckes endast tvenne straffarter — ifall ordet straff alls här kan begagnas — förekommit: å ena sidan förhör med omedelbar frigifning och å den andra dödsdomen. Något senare torde ett slags „revolutionsdomstol" tillsatts, hvarefter blodsdomarna föreföllo att märkbart aftaga, ehuru ännu så sent som i mars enstaka mord allt ännu förekommo. För att i någon mån rentvå sig själfva, sköfo Sibbo-röda skulden för blodsdåden på Nurmijärvibor. Senare har dock med all önskvärd tydlighet konstaterats, att åtminstone i flere fall Sibbobor spelat hufvudrollen vid morden. Efter hand hade man kommit så långt, att en af de rödas skribenter i Työmies icke utan en viss förnöjelse förklarade sig kunna konstatera, det Sibbo från att i ordets verkliga bemärkelse ha varit ett hemvist för vargar, ändtligen var vordet en boplats för människor.

Lifvet antager en lugnare prägel.

I medlet af mars efter det en del af de efterspanade genom svenska konsulatets förmedling gifvit sig som krigsfångar, hade lifvet småningom antagit en lugnare prägel. De röda inbillade sig nämligen, att alla af dem eftersökta element ställt sig under svenska konsulatets beskydd, och att spaningsrazzior därför ej mera tjänade till något. Först efter det en af deras miliser på en häktningsfärd i slutet af mars nedskjutits, vidtogo vapenletningarna och husundersökningarna på nytt. I Box utposterades en vaktpost på tjugofem man, passgranskningen skärptes och nya häktningar företogos. Den ofvan nämnda Granqvist hade emellertid något tidigare afskedats, och ledningen kommit i något humanare händer, hvarför heller inga nya blodsdåd begingos. — Sedan den allmänna oron hunnit något lägga sig, upprördes i början af april känslorna på nytt i anledning af „påbudet om arbetsplikt", hvilkom hvilket man befarade, att en tvångstagning till röda gardet gömde sig. De röda hunno dock ej förverkliga sina afsikter ,ty lördagen den 13 april funno de sig förar.låtna att sedan Helsingfors fallit och Borgå utvmts, skyndsamt afdunsta från Nickby, tagande vägen genom Paipis åt Träskända till. Och så fort de röda försvunnit ur synhåll, framkom småningom en efter annan af de skyddsklrister, som i nio långa veckor hållit sig dolda i skogarnas gömslen. Och redan följande morgon tillkännagaf den hvita vimpeln från kommunalgårdens flaggstång, att en ny tid grytt.

Medborgerliga rättigheter.

Sjätte kapitlet gäller allmänna medborgerliga rättigheter. Tryckfrihet, förenings- och församlingsfrihet tryggas; de af senaste landtdag antagna lagarna förblifva i kraft; för de arbetargrupper som ej beröras af lagen om 8 timmars arbetsdag, stadgas en annan lag af enahanda art; dödsstraffet afskaffas och slutligen skall garanteras, att de som deltagit i revolutionen och inbördeskriget icke få ställas till ansvar, samt deras utkomst eller bortflyttning från landet tryggas i händelse enskilda hindra dem att få hederligt arbete. Denna straffrihet gäller dock ej enskilda förbrytelser under upprorstiden.

Ordningsmakten öfverlämnas i kommunernas vård. Staten håller för gränsbevakning och andra oundvikliga allmännyttiga uppgifter ett vaktmanskap om högst 3,000 man, hvars användande bestämmes af landtdagen med två tredjedels majoritet. Stående militär håles icke och fästningsverk raseras.

Provisorisk regering.

För verkställigheten af detta fördrag skulle landtdagen tillsätta en tjugufyramannanämnd, af hvilken tolf ledamöter väljas af den socialdemokratiska landtdagsgruppen och tolf af de öfriga grupperna. Vid dess förhandlingar skulle båda grupperna alltid ha lika många röster. Den skulle välja inom sig två ordförande, en från hvardera gruppen och dess beslut bekräftas genom bägge ordförandenas underskrifter. Inom tre dagar skulle senaten och det s. k. folkkommissariatet öfverlämna all makt åt denna nämnd. Inom viss tid skulle röda och hvita gardena nedlägga vapen och öfverlämna all krigsutrustning åt finska staten. Nyval till landtdagen skulle förrättas den 1 och 2 augusti enligt den nya författningen.

„Fredsfordringar".

Ännu sista dagen, samtidigt som uppfordran kom till de röda i Helsingfors att gifva sig utan några villkor, företogo sig ett antal kända socialdemokrater, som stått mer eller mindre på sidan om upprorsföretaget, förre senatorerna Julius Ailio, Matti Paasivuori, Väinö Tanner och Väinö Vuolijoki, hrr Lauri af Heurlin, Väinö Hakkila, K. Lindroos, Hannes Ryömä, J. V. Keto, O. Suutala, m. fl. samt friherre Miina Sillanpää, tillsammans 21, att i Työmies publicera ett förslag, som bar titeln „fredsfordringar". Förslaget skiljer sig icke synnerligen väsentligt från det förra, fastän det utgått från s. k. oberoende socialisthåll och om detsamma är närmast att säga, att tidpunkten var mycket illa vald att framkomma med „fordringar". Förslaget gick åtminstone ut på ett stillestånd, där det endast kunnat vara fråga om obetingad underkastelse, det beklagar de många offer upproret kostat och ville försäkrligtvis icke afgöra på hvilken sida skulden ligger ,men ville likväl inhösta för de upproriska det väsentliga af upprorsprogrammets fordringar. Det erkänner, att landtdagen ensam bör ha afgörandemakten, men tänker icke på att upproret varit en resning just mot landtdagen, hvilken icke kunde taga sig talan i saken innan dess makt och rätt blifvit utan några villkor återupprättad. Emellertid uppställdes för landtdagen en hel del villkor för att de upproriska skulle lägga ned vapnen. Bland dessa villkor var naturligtvis ett lagstiftningsarbete, som afsägsnar orsakerna till det sociala missnöjet, främst i torparfrågan m. fl. hvilket arbete upproret just öfverändakstat när landtdagen som bäst var i färd med att äntligen med frigjorda händer fullgöra del, och vidare löfte om fullständig straffl.shet för de stridande skaror, som endast lydt den röda stabens befallningar. Detta förklarades vara „enda möjliga vägen" till stridigheternas utjämnande, men som närmare villkor föreskrefvos ytterligare ett antal punkter.

Vapenhvilan skulle ingås blott på tio dagar, under hvilka landtdagen med försäkran om full trygghet — men under de röda vapnens hot — skulle besluta om den slutliga fredsuppgörelsen. Därvid skulle förenings-, församlings- och tryckfriheten betryggas — för fortsatt upprorsagitation! — de af landtdagen 1917 antagna sociala lagarna bekräftas, amnesti utlofvas för de stridande, ny demokratisk statsförfattning antagas, en „demokratisk" ordningsmakt upprättas, som likväl skulle stå till regeringens förfogande, beslut fattas angående förkastande eller antagande af förslagen om landets försvarsväsen, samt ytterligare om vidden af den amnesti som skulle beviljas för de brott som begåtts under upprorstiden. Härefter skulle vapnen nedläggas, såväl „folkkommissariatet" som senaten nedlägga sina fulmakter och landtdagen välja en provisorisk regering, som finge till sitt förfogande en tillräckligt stark ordningsmakt och en gränsvakt, samt med rätt att provisoriskt utföra stadganden för ordnande af lifsmedelsfrågan och statshushållningen till dess en nyvald landtdag sammanträder. Först den nyvalda landtdagen skulle slutligen fatta beslut om fredsuppgörelsen.

Ett tack

till

„Den Svenska Brigaden"

(vid dess afresa från Helsingfors).

Ett vildmarkens barn låg Finland och drömde
Sin nutids saga i norrskens glans...
De rödgula flammor, som polkretsen gömde
Slå kring hennes änne sin strålande krans;
I vemod, förbidan, hon stilla log,
Då isbafvets våg emot barmen slog...

I furornas kronor går urtidens sång,
Den ljuder ur forsarnas dån,
I sommarnatts ljusning, då dagen är lång,
Ur sjöarnas spegel för mån,
Där Imatra jublar sin segerdur
Och bryter sig väg genom klippors mur.

Men Finland, hon vaknar — det höres ett brus
Af knotande stämmor i vindens sus...
En skepnad i öster ta'r form och gestalt...
Hon häpnar, förskräckes — nu fattar hon allt...
Ur dimmornas dunkel förnimmer hon väl:
„Här gäller att rädda båd' kropp och själ!"

Där komma i skaror de vilddjurs män,
Som svurit sig fast vid Förstöraren.
Den Onde, som röfvar all hemmets frid
Och glädes, då hjärtan blöda därvid.
Hyenans syskon, ett djäfvulsband
Med mord och tortyr i hotfull hand.

Nu höjas verop och klagolåt,
Nu hissnar tanken vid englars gråt,
Men mannen böjer sitt knä för Gud
Och axlar sin enkla krigarskrud
Och kvinnan och barnen redo stå,
För fosterlandet till strid de gå.

„Kom, hjälp oss den, som vill Finland väl,
Ty annars vi dödas hvarenda själ!
All rätt förintas och lögnen styr,
All frid och lycka ur landet flyr!
Så ropar Finland till andra land. —
Förgäfves! Det syns ingen hjälpsam hand.

Och tyst rufvar natten... Tortyren går
Från ställe till ställe. Sitt blödande spår
Hon märker och bränner i kropp och själ.
„O, Herre, vår Gud bevare oss väl!..."

Då stormar från Sverge de ungas makt
Till okänd och härjad och fattig trakt,
De offra sitt lif, sitt blod, sin hand
Till hjälp för vårt plågade fädernesland.

Det är broders hand, det är broders röst,
Det är tröst för tårar och kvidande bröst,
Det är vänners handslag i lifvets nöd:
Det blir „hvit", som betvingar „röd".

I svenska männer, I hjältars skar',
Hur skola vi tacka för Er försvar,
För det ädla modet, den starka hand,
Som räcktes i nöden åt Suomis land,
För de blodets rosor, som flutit här
Öfver Finlands jord, öfver dyfva skär?

Ni gaf det fritt — Ert hjärtblod Ni gaf
Och mången af Er fick en tidig graf.

Så hägne Gud Fader Ert fosterland
Och skänke Er lycka med riklig hand!
Er vackra fana, som seger bär,
Ert minne skall alltid lefva här!

Elin N. Londen.

Helsingfors, den 28 maj 1918.

Med generalen, grefve von der Goltz' stab.

V.

kommit alla sina fienders onda planer på skam, visade sig nämligen på ett område genast från början af världskrigets utbrott, ja redan därförinnan, sina vedersakare afgjordt underlägset — man hade underskattat det ryska ordets och den fotoske möjligen också en högaktuell och högintressant u-båtsfilm, som löjtnant Immler just är i färd med att på sitt lifliga sätt beskrifva.

Den ene efter den andre tar sin hufvudbonad, bugar sig för den högstkommenderande och försvinner „hvita Finland" på väg till ett historiskt möte i St Michels lilla stad. Där har öfverbefälhafvaren för Finlands så ärorikt återuppstådna armé generalen, friherre Gustaf Mannerheim slagit upp sitt högkvarter och grefve v. d. Goltz önskar göra vid dörren till kansliet posterar en ung man, som sårats vid Länkipohja på segerdagen söderut mot Tammerfors, och å den af hans moder ledda Sverges-svenska ambulansen i St Michel fått sin blessyr omsköt och halad. Den unge [illegible] här till litära förband som sedan ett fjärdedels år är en verklighet mellan Tyskland och Finland, och betyder att vårt fosterland hädanefter både politiskt och nationalekonomiskt kommer att utgöra en länk i den stora och starka mellaneuropeiska sammanslutningen

323.2(471).1918" Tyrvää

Kansan Lehti 29/2-22.

Lahtariteot Tyrwäällä w. 1918.

Pöyristyttäwiä tihutöitä päiwänwaloon. — Pitäjän työläisistä sortunut kolmattasataa walkoisen wihan uhreina.

Kansalaissodan jälkiselwittelyjen hirmutekoja on jo monasti tuotu julkisuuteen, mutta yhä uusia on paljastumassa. Monilla paikoin warsinkin satakunnassa ei ole walkoisten sellaisista teoista uskallettu wielä tähän mennessä kertoa koston pelosta, mutta wähitellen alkaa täälläkin silloin tällöin raaimpia julmuuksia tulla päiwänwaloon.

Walkoisten kauhunteoista Tyrwäällä 1918 kertoo „Uuden Ajan" kirjeenwaihtaja seuraawaa:

Heti walkoisten Tyrwälle saawuttua, huhtikuun 14 pnä, alkoi työläisten ajojahti. Kaikki, jotka wähänkin olivat työwäenjärjestöjen toimintaan ottaneet osaa tai esittäneet wapaampia mielipiteitä, raahattiin kodeistaan wäliaikaisiin wankiloihin, kaikenlaisiin komeroihin, pääasiassa kuitenkin Wammalan mallastehtaalle, mikä oli muodostettu erikoiseksi keskuswankilaksi. Suurin osa pidätetyistä oli henkilöitä, jotka eiwät mitenkään olleet toiminnallaan ottaneet osaa kapinaan. Taisteluun osaottaneet ja punakaartissa toimineet olivat kaikki jo ennen walkoisten paikkakunnalle tuloa paenneet punaisten joukkojen mukana joutuen muualla wangiksi, mutta paikallisten porwarien kostonnälkää ei tyydyttänyt yksin tiedot näiden wangiksi joutumisesta, waan oli kotiin jääneillekin walmistettawa samanlainen kohtalo ja kymmenille kapinasta syrjäsäpyhyneille wielä moninwerroin kamalampikin kuin mitä joutuiwat kokemaan muualla wangiksi joutuneet.

Toukok. 6 pnä langetettiin aluksi 18 kuolemantuomiota. — Seuraawana yönä ensimäinen joukkomurha.

Ne, jotka eiwät heti waltauksessa tulleet ammutuiksi tai muuten tapetuiksi, joutuiwat parin wiikon kuluttua paikkakunnan kiiwaimmista ja werenjanoisimmista porwareista kokoonpanuun tuomioistuimen tuomittawiksi. Seurauksena olikin, että 6 pnä toukok. langetettiin 18 kuolemantuomiota, jotka kaikki seuraawana yönä pantiin täytäntöön n. s. Sylwäänmäessä. Näiden ensimäisten pyöwelien uhriksi joutuneiden joukossa oliwa m.m. E. Tuomenoja, L. Palkonen, K. Lehtimäki, J. Linnakangas, E. Kallio ja monia muita, joiden hirweään kuolemaan oli ainoana syynä se, että oliwat toimineet mukana työwäenliikkeessä työwäen taloudellisen ja henkisen aseman kohottamiseksi.

Wertaistaan hakewa naisen rääkkäys ja murha.

Muutamia päiwiä tämän jälkeen joutui mitä raaimman ja inhoittawimman rääkkäyksen uhriksi rwa Hilma Oku. Kaksi paikkakunnan pyöweleistä lähti kuljettamaan uhria n. s. uudelle hautausmaalle, missä heti alkoiwat rääkkäyksen. Pistimillään raadellen uhriaan, erikoisesti arimpia ruumiin osia, kuten alaruumista, pakottiwat pedot onnettoman juoksemaan pitkin hautausmaata, tällöin ammuskellen eri kohtiin ruumista, kunnes uhri rääkkäyksestä ja werenwuodosta näänthneenä tupertui maahan. Onnettoman uhrin waikerointi ja awunhuudot olimat turhia herättämään minkäänlaista sääliä walkoisissa pyöweleissä. Puolisen kilometriä kuljettuaan loppuiwat kuitenkin uhrin woimat waipuen hän maahan kuljettajiensa eteen.

Tästä rääkkäyksestä eräs siihen osaaottaneista kerskui wielä jälemmin että hänestä „pojan walitus oli kaikkein hauskinta".

Murhaajien käsistä koskeen syössyt pelastetaan hukkumasta, wirwoitetaan henkiin ja sitten teloituspaikalla ilkkuen murhataan.

Samoihin aikoihin sattui Wammalan kosken sillalla kohtaus, joka omalla tawallaan walaisee murhaajien petomaista luonnetta. Raiwion työwäenyhdistyksen entinen jäsenkirjuri Antti Tuomisto sattui mainitulla sillalla kohtaamaan joukon paikkakunnan suojeluskuntalaisia, jotka heti Tuomiston nähtyään huusiwat: „Nyt ei sinua pelastä muu kuin kuolla näihin pistimiin!" Tuomisto ei ollut kuitenkaan halukas rääkättäwäksi antautumaan waan katsoi paremmaksi heittäytyä sillalta alas koskeen ennenkuin wertajanoiset „sankarit" ehtiwät käydä häneen käsiksi. Petoja ei kuitenkaan tyydyttänyt Tuomiston warma kuolema koskessa, waan huomatessaan itseltään olewan liwahtamassa tilaisuuden tyydyttää werenhimoaan ja kiduttamishaluaan, ryhtyiwät kiireesti pelastamaan hukkuwaa ja saatuaan hänet rannalle alkoiwat henkiinherättämistyön, mikä onnistuikin. Tämän jälkeen lähdettiin Tuomistoa kuljettamaan teloituspaikalle, missä pedot ilkkuen: „wieläkö haluat karata" suorittiwat werisen pyöwelintyönsä

Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä 40 teloitusta. — Koko pitäjästä walkoisen wihan uhreiksi sortuneita kolmattasataa.

Tällaisia hirweitä tekoja woisi Tyrwäältäkin kertoa useampia, mutta nämätkin jo riittäwän osoittamaan ettei siellä suinkaan säästytty walkoisten petojen werenjanolta. Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä toimeenpantiin kaikkiaan neljäkymmentä teloitusta, useimmat raakalaisuudessaan wertoja hakewalla tawalla, kuten yllämainituista esimerkeistä ilmenee. Koko pitäjässä sortui walkoisten werenjanon ja koston uhreina kolmattasataa työläistä saman määrän onnistuessa wankileirikursin suoritettuaan hoippuwien warjojen laisina wielä palata kotiseudulleen. Wielä nytkin, neljän wuoden kuluttua kahsitoista tyrwäläistä wiruu wankilassa tyydyttämässä porwarien kostonnälkää: nimittäin K. Pohja, K. Pihlajamäki, A. Tainio, E. Tuomisto, A. Lönnwist, W. Rinne, K. Pietilä, W. Nieminen, K. Luhtanen, M. Korwentausta, K. Wilponen ja H. Lehtinen.

talo ja kymmenille kapinasta syrjässäpysyneille wielä moninwerroin kamalampikin kuin mitä joutuiwat kokemaan muualla wangiksi joutuneet.

Toukok. 6 pnä langetettiin aluksi 18 kuolemantuomiota. — Seuraawana yönä ensimäinen joukkomurha.

Ne, jotka eiwät heti waltauksessa tulleet ammutuiksi tai muuten tapetuiksi, joutuiwat parin wiikon kuluttua paikkakunnan kiiwaimmista ja werenjanoisimmista porwareista kokoonpanuun tuomioistuimen tuomittawiksi. Seurauksena olikin, että 6 pnä toukok. langetettiin 18 kuolemantuomiota, jotka kaikki seuraawana yönä pantiin täytäntöön n. s. Sylwäänmäessä. Näiden ensimäisten pyöwelien uhriksi joutuneiden joukossa oliwa m.m. E. Tuomenoja, L. Palkonen, K. Lehtimäki, J. Linnakangas, E. Kallio ja monia muita, joiden hirweään kuolemaan oli ainoana syynä se, että oliwat toimineet mukana työwäenliikkeessä työwäen taloudellisen ja henkisen aseman kohottamiseksi.

Wertaistaan hakewa naisen rääkkäys ja murha.

Muutamia päiwiä tämän jälkeen joutui mitä raaimman ja inhoittawimman rääkkäyksen uhriksi rwa Hilma Oku. Kaksi paikkakunnan pyöweleistä lähti kuljettamaan uhria n. s. uudelle hautausmaalle, missä heti alkoiwat rääkkäyksen. Pistimillään raadellen uhriaan, erikoisesti arimpia ruumiin osia, kuten alaruumista, pakottiwat pedot onnettoman juoksemaan pitkin hautausmaata, tällöin ammuskellen eri kohtiin ruumista, kunnes uhri rääkkäyksestä ja werenwuodosta nääntyneenä tupertui maahan. Onnettoman uhrin waikerointi ja awunhuudot olimat turhia herättämään minkäänlaista sääliä pedoissa tai saattamaan muual takaan pelastusta. Kukaan, joka olisi halunnutkin awuksi tulla, ei uskaltanut paikalle lähteä, sillä awuntuoja olisi tietenkin joutunut samanlaisen kohtalon alaiseksi.

Alaikäisen poikasen walitus murhaajista omien sanojensa mukaan on ollut „kaikkein hauskinta".

Edelliseen werrattawan rääkkäyksen uhriksi joutui myöskin eräs 15-wuotias poikanen Arwo Koiwisto, joka kylläkin lähti punaisten mukana peräänтymismatkalle walkoisten tullessa mutta passitettiin muutamien muiden samanikäisten poikaisten mukana kotiseudulleen kiinnijouduttuaan koska pooikaset oliwat siksi lapsekkaita, ettei heitä edes woitu syyttää punakaartiin osanotosta. Arwo Koiwiston saawuttua kotiinsa wietiin hänet kuienkin heti paikalliseen walkoisten esikuntaan, missä tiedusteltiin punakaartin aikuisia asioita. joista poikanen ei kuitenkaan tietänyt mitään. Kun ei waadittuja tietoja saatu alkoi rääkkäys, jossa aseina käytettiin pamppuja ja rautakeppejä,

koskeen ennenkuin wertajanoawat „sankarit" ehtiwät käydä häneen käsiksi. Petoja ei kuitenkaan tyydyttänyt Tuomiston warma kuolema koskessa, waan huomatessaan itseltään olewan liwahtamassa tilaisuuden tyydyttää werenhimoaan ja kiduttamishaluaan, ryhtyiwät kiireesti pelastamaan hukkuwaa ja saatuaan hänet rannalle alkoiwat henkiinherättämistyön, mikä onnistuikin. Tämän jälkeen lähdettiin Tuomistoa kuljettamaan teloituspaikalle, missä pedot ilkkuen: „wieläkö haluat karata" suorittiwat werisen pyöwelintyönsä

Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä 40 teloitusta. — Koko pitäjästä walkoisen wihan uhreiksi sortuneita kolmattasataa.

Tällaisia hirweitä tekoja woisi Tyrwäältäkin kertoa useampia, mutta nämätkin jo riittäwän osoittamaan ettei siellä suinkaan säästytty walkoisten petojen werenjanolta. Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä toimeenpantiin kaikkiaan neljäkymmentä teloitusta, useimmat raakalaisuudessaan wertoja hakewalla tawalla, kuten yllämainituista esimerkeistä ilmenee. Koko pitäjässä sortui walkoisten werenjanon ja koston uhreina kolmattasataa työläistä saman määrän onnistuessa wankileirikursin suoritettuaan hoippuwien warjojen laisina wielä palata kotiseudulleen. Wielä nytkin, neljän wuoden kuluttua kahsitoista tyrwäläistä wiruu wankilassa tyydyttämässä porwarien kostonnälkää: niimiltäin K. Pohja, K. Pihlajamäki, A. Tainio, E. Tuomisto, A. Lönnwist, W. Rinne, K. Pietilä, W. Nieminen, K. Luhtanen, M. Korwentausta, K. Wilponen ja H. Lehtinen.

323.2 (471) „1918" Pyrvää S-d. Hki 18/2-22

S.d. 18/2 1922

Muualta Suomesta.

Walkoisten werikylwö Tyrwäällä w. 1918.

Pöyristyttäwiä tihutöitä päiwänwalooon. — Pitäjän työläisistä sortunut kolmattasataa walkoisen wihan uhreina.

Kansalaissodan jälkiselwittelyjen hirmuisuuksia on jo monasti tuotu julkisuuteen, mutta yhä uusia on paljastumassa. Monilla paikoin warsinkin Satakunnassa ei ole walkoisten sellaisista teoista uskallettu wielä tähän mennessä kertoa koston pelosta, mutta wähitellen alkaa täälläkin silloin tällöin raaimpia julmuuksia tulla päiwänwaloon.

Walkoisten kauhunteoista Tyrwäällä 1918 kertoo „Uuden Ajan" kirjeenwaihtaja seuraawaa:

Heti walkoisten Tyrwäälle saawuttua, huhtikuun 14 p:nä, alkoi työläisten ajojahti. Kaikki, jotka wähänkin olivat työwäenjärjestöjen toimintaan ottaneet osaa tai esittäneet wapaampia mielipiteitä, raahattiin kodeistaan wäliaikaisiin wankiloihin, kaikenlaisiin komeroihin, pääasiassa kuitenkin Wammalan mallastehtaalle, mikä oli muodosteltu erikoisesti keskuswankilaksi. Suurin osa pidätetyistä oli henkilöitä, jotka eiwät miten kään olleet toiminnallaan ottaneet osaa kapinaan. Taisteluun osaaottaneet ja punakaartissa toimineet olivat kaikki jo ennen walkoisten paikkakunnalle tuloa paenneet punaisten joukkojen mukana joutuen muualla wangiksi, mutta paikallisten porwarien kostonnälkää ei tyydyttänyt yksin tiedot näiden wangiksi joutumisesta, waan oli kotiin jääneillekin walmistettawa samanlainen kohtalo ja kymmenille kapinasta syrjäsäpyssyneille wielä moninwerroin kamalampikin kuin mitä joutuiwat kokemaan muualla wangiksi joutuneet.

Toukok. 6 p:nä langetetaan aluksi 18 kuolemantuomiota. — Seuraawana yönä ensimäinen joukkomurha.

Ne, jotka eiwät heti wallauksessa tulleet ammutuiksi tai muuten tapetuiksi, joutuiwat parin wiikon kuluttua paikkakunnan kiiwaimmista ja werenjanoisimmista porwareista kokoonpannun tuomioistuimen tuomit awiksi. Seurauksena oli kin, että 6 p:nä toukokuuta langeteltiin 18 kuolemantuomiota, jotka kaikki seuraawana yönä pantiin täytäntöön n.s. Sylwäänmäessä. Näiden ensimäisten työwäenliikkeen uhriksi joutuneiden joukossa oliwat m.m. E. Tuomenoja, L. Palkonen, K. Lehtimäki, J. Linnakangas E. Kallio ja monia muita, joiden hirweään kuolemaan oli ainoana syynä se, että oliwat toimineet mukana työwäenliikkeessä työwäen taloudellisen ja henkisen aseman kohottamiseksi.

Wertaistaan hakewa naisen rääkkäys ja murha.

Muutamia päiwiä tämän jälkeen joutui miltä raaimman ja inhot awimman rääkkäyksen uhriksi rwa Hilma Oku. Kaksi paikkakunnan työweleistä lähti kuljettamaan uhria n.s. uudelle hautausmaalle, missä heti alkoiwat tenkaan halukas rääkättäwäksi autautumaan waan katsoi paremmaksi heittäytyä sillalta alas koskeen ennenkuin wertajanoiset „sankarit" ehtiwät käydä häneen käsiksi. Petoja ei kuitenkaan tyydyttänyt Tuomiston warma kuoloma koskessa, waan huomatessaan itseltään olewan liwahtamassa tilaisuuden tyydyttää werenhimoaan ja kiduttamishaluaan, ryhtyiwät kiireesti pelastamaan hukkuwaa ja saatuaan hänet rannalle alkoiwat henkiinherättämistyön, mikä onnistuikin. Tämän jälkeen lähdettiin Tuomistoa kuljettamaan teloituspaikalle, missä pedot ilkkuen: „wieläkö haluat kara'a" suorittiwat werisen työwelityönsä.

Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä 40 teloitusta. — Koko pitäjästä walkoisen wihan uhreiksi sortuneita kolmattasataa.

Tällaisia hirweitä tekoja woisi Tyrwäälläkin kertoa useampia, muita nämäkin jo riittäwät osoittamaan, ettei siellä suinkaan sääsdytty walkoisten petojen werenjanolta. Yksin Wammalassa ja Tyrwään aseman lähistöllä toimeenpantiin kaikkiaan neljäkymmentä teloitusta, useimmat raakalaisuudessaan wertoja hakewalla tawalla, kuten yllämainituista esimerkeistä ilmenee. Koko pitäjässä sortui walkoisten werenjanon ja koston uhreina kolmattasataa työläistä saman määrän onnistuessa wankileirikurssin suoritettuaan hoippuwien warjojen laisina wielä palata kotiseudulleen. Wielä nykin, neljän wuoden tuluttua kaksitoista Tyrwääläistä wiruu wankilassa tyydyttämässä porwarien kostonnälkää; nimittäin K. Pohja, K. Pihlajamäki, A. Tainio, E. Tuomisto, A. Lönnwist, W. Rinne, K. Pietilä, W. Nieminen, K. Luhtanen, M. Korwenlausta, K. Wilponen ja H. Lehtinen.

Alaikäisen poikasen surma, jonka walitus murhaajista omien sanojensa mukaan on ollut „kaikkein hauskinta".

Edelliseen werrattawan rääkkäyksen uhriksi joutui myöskin eräs 15-wuotias poikanen Arwo Koiwisto, joka kylläkin lähti punaisten mukana peräänkymismatkalle walkoisten tullessa mutta pasfiteltiin muutamien muiden samanikäisten poikasten mukana kotiseudulleen kiinnijouduttuaan, koska poikaset oliwat siksi lapsekkaita, ettei heitä edes woitu syytää punakaartiin osanotosta. Arwo Koiwiston saawuttua kotiinsa wietiin hänet kuitenkin heti paikalliseen walkoisten esikuntaan, missä tiedusteltiin punakaartin aikuisia asioita, joista poikanen ei kuitenkaan tietänyt mitään. Kun ei waadittuja tietoja saatu alkoi rääkkäys, jossa aseina käytettiin pamppuja ja rautakeppejä, joilla poikaraukkaa hakattiin heti aluksi miltei mäsäksi. Kun luonnollisestikaan ei tietoja sillä keinoin saatu, lähdettiin rammaksi hakattua poikaa kuljettamaan teloituspaikalle jokaisella askeleella pistimellä sohien pitkin ruumista poikasen walitushuutojen ja waikerrusten herättämättä minkäänlaista sääliä walkoisissa työweleissä. Puolisen kilometriä kuljettuaan loppuiwat kuitenkin uhrin woimat waipuen hän maahan kuljettajiensa eteen.

Tästä rääkkäyksestä eräs siihen osaaottaneista kertoi wielä jälemmin että hänestä „pojan walitus oli kaikkein hauskinta".

Murhaajien käsistä koskeen syöksyt pelastetaan hukkumasta, wirwoitetaan henkiin ja sitten teloituspaikalla ilkkuen murhataan.

Samoihin aikoihin sattui Wammalan kosken sillalla kohtaus, joka omalla tawallaan walaisee murhaajien petomaisia luonnetta. Raiwion työwäenyhdistyksen entinen jäsenkirjuri Antti Tuomisto sattui mainitulla sillalla kohtaamaan joukon paikkakunnan suojeluskuntalaisia, jotka heti Tuomiston nähdään huusiwat: „Nyt ei sinua pelasta muu kuin kuolla näihin pistimiin!" Tuomisto ei ollut kui-

323.2(471).1918 "Toijala"

Hbl. 15/4-19

15/4 1919

En modig mans död.

Till årsminnet av mordet på assessor Elis Furuhjelm.

Domhavanden i Tammela domsaga assessor Elis Furuhjelm mördades den 15 april i närheten av Toijala på befallning av den röda s. k. domstolen i Toijala. Han hade c:a 7 veckor tidigare bortförts från sin fädernegård Hongola i Urdiala socken samt hållits häktad sedan dess. Här nedan följa några anteckningar om de händelser, som föregingo och slutligen ledde till det vettlösa och grymma slutet.

I medlet av januari, kort före det röda upprorets utbrott, utfärdades som bekant från socialistiskt håll en „obligatorisk förordning" om alla i privat ägo befintliga vapens utlämnande inom en viss angiven tid. Samma fordran hade åtminstone på Hongola framställts redan en gång förr under novemberstrejken. Då det enligt assessor Furuhjelms åsikt ej kunde komma i fråga, att lyda en dylik befallning, särskilt som de röda i socknen då ännu voro illa beväpnade och varje beslagtaget vapen skulle förbättrat deras ställning, erhöllo de nu i likhet med i november inga vapen från Hongola gård. Gårdens skjutvapen och ammunition hade i god tid undanskaffats, ty allt sedan novemberstrejken hörde den, som levde bland folket, huru hatet och oron ökades och växte.

Den 21 januari infunno sig å Hongola ett 50-tal rödklutade, delvis med ryska gevär och bajonetter försedda män för att bortföra de vapen, om vilka man visste, att de tidigare funnits på gården. (14 st. jaktgevär, samt några revolvrar och browningar.) Dörrarna inslogos och beskötos, en grundlig visitation av boningshusen företogs, men naturligtvis så gott som utan resultat. De röda, som föreföllo mycket upprörda häröver och ännu mer över att de, trots alla bemödanden, ej lyckades erhålla några upplysningar om vapnens öde, sökte ivrigt få tag i den person, som kunnat undanskaffa vapnen. Deras misstankar föllo på en av gårdens underhavande, vilken de även häktade och misshandlade. Asessor Furuhjelm sände då en skrivelse till de röda styresmännen, däri han meddelade, att han själv och ingen annan ombestyrt saken. „Vi veta väl att det ej varit assessorn själv; men då han ej vill nämna den skyldiga, så må han stå sitt kast", svarade de röda. Den misstänkta blev emellertid frigiven på grund av assessor Furuhjelms intyg.

För varje dag blev stämningen nu alltmer hotfull, och den 3 februari överfölls gården åter av en mängd välbeväpnade karlar, vilka ånyo genomletade bägge karaktärshusen samt andra bostäder från golv till tak. Assessor Furuhjelm häktades samtidigt och fördes till Tammerfors. Där fann man dock, att Urdiala „röda" begått en blunder genom att häkta Furuhjelm, varför han efter ett par dagar frigavs med förklaring, att ingen orsak fanns till hans häktande. Själv hade han varit övertygad om, att det gällde den sista färden, och sade vid hemkomsten, att han nu kände sig glad över att veta, „att han ej fruktade att dö".

Emellertid bosatte sig en röd stab på själva Hongola gård och de röda uppträdde allt mer fräckt och fordrande. Rykten buros fram om att man ville „se assessorn på knä", erkännande revolutionen. Å andra sidan höllos att börja med dessa viljor i schack av den respekt och vördnad, som ännu omgav den i grunden så avhållne assessorn. Ännu ligare tre veckor hölls han i cellen, dock sökte flere av ortsborna, t. o. m. bland väktarna, att förbättra hans ställning Man erbjöd att erlägga kaution för hans frihet, men han avvisade bestämt förslaget.

Sedan Urdiala de första dagarna i april besökts av det beryktade A-kompaniet (mördarkompaniet) lett av en viss Mikkola och den beryktade rånmördaren Tanner (bägge tukthusfångar) förvärrades hans läge. En folkskollärare från Hongola, vilken numera tjänstgjorde som allmän åklagare, infann sig hos fru Furuhjelm med ett förslag att rädda hennes man från, som han sade, en säker undergång. Läraren, vilken av allt att döma började anse de rödas ställning osäker och önskade rädda eget skinn, ville erhålla fru Furuhjelms samtycke till att låta honom bortföra assessorn till Helsingfors eller Åbo. På hemliga vägar lyckades man underställa detta förslag Furuhjelms eget bedömande, men han vägrade bestämt att låta rädda sig av denna person (med vars behandling i framtiden han naturligtvis måste hava fria händer). Ett av ortsbor planlagt rymningsförsök motsatte han sig likaså. Dels uppreste sig hans natur mot att fly, dels hindrades han därifrån av medvetandet om, att hämnden skulle drabba hemmet och de egna på Hongola samt säkerligen brodern, överste Otto Furuhjelm och de unga män, auskultanter och informator, vilka där höllos i hemarrest alltsedan upprorets början. Dessa män å sin sida kunde och ville ej göra något försök att undkomma, då de anade att assessor Furuhjelm hölls som gisslan för alla på Hongola. Så mycket mer tragiskt framstår mot denna bakgrund slutet.

Som känt föllo så väl överste Furuhjelm som auskultanterna v. Törne och Granholm samt informatorn Asplund för mördarhand invid Toijala några dagar innan assessor Furuhjelm dödades.

Den 12 april fördes assessor Furuhjelm på Toijala-stabens (regerad av A-kompaniet) befallning till Toijala, där han den 15 april i daggryningen uttogs ur fängelset och fördes till en närbelägen skogsbacke. „Nu är det sista gången ni stiger ur en kärra" sades det till honom, varpå han sköts genom huvudet. En av bödlarna (Tanner), som efteråt förhördes om hans sista stunder, berättade vidare, att han ingenting yttrat under den sista färden. „Assessorn var ej den man, som sade något" yttrade Tanner med en skymt av beundran. Ännu i döden såg man i hans anlete ett återsken av det upphöjda lugn, med vilket han lämnat detta liv, vars kommande skiften han enligt egen utsago så gärna velat skåda.

att lyda en dylik befallning, särskilt som de röda i socknen då ännu voro illa beväpnade och varje beslagtaget vapen skulle förbättrat deras ställning, erhöllo de nu i likhet med i november inga vapen från Hongola gård. Gårdens skjutvapen och ammunition hade i god tid undanskaffats, ty allt sedan novemberstrejken hörde den, som levde bland folket, huru hatet och oron ökades och växte.

Den 21 januari infunno sig å Hongola ett 50-tal rödklutade, delvis med ryska gevär och bajonetter försedda män för att bortföra de vapen, om vilka man visste, att de tidigare funnits på gården. (14 st. jaktgevär, samt några revolvrar och browningar.) Dörrarna inslogos och beskötos, en grundlig visitation av boningshusen företogs, men naturligtvis så gott som utan resultat. De röda, som föreföllo mycket upprörda häröver och ännu mer över att de, trots alla bemödanden, ej lyckades erhålla några upplysningar om vapnens öde, sökte ivrigt få tag i den person, som kunnat undanskaffa vapnen. Deras misstankar föllo på en av gårdens underhavande, vilken de även häktade och misshandlade. Assessor Furuhjelm sände då en skrivelse till de röda styresmännen, däri han meddelade, att han själv och ingen annan ombestyrt saken. „Vi veta väl att det ej varit assessorn själv; men då han ej vill nämna den skyldiga, så må han stå sitt kast", svarade de röda. Den misstänkta blev emellertid frigiven på grund av assessor Furuhjelms intyg.

För varje dag blev stämningen nu alltmer hotfull, och den 3 februari överföllo gården åter av en mängd välbeväpnade karlar, vilka ånyo genomletade bägge karaktärshusen samt andra bostäder från golv till tak. Assessor Furuhjelm häktades samtidigt och fördes till Tammerfors. Där fann man dock, att Urdiala „röda" begått en blunder genom att häkta Furuhjelm, varför han efter ett par dagar frigavs med förklaring, att ingen orsak fanns till hans häktande. Själv hade han varit övertygad om, att det gällde den sista färden, och sade vid hemkomsten, att han nu kände sig glad över att veta, „att han ej fruktade att dö".

Emellertid bosatte sig en röd stab på själva Hongola gård och de röda uppträdde allt mer fräckt och fordrande. Rykten buros fram om att man ville „se assessorn på knä", erkännande revolutionen. Å andra sidan höllos att börja med dessa viljor i schack av den respekt och vördnad, som ännu omgav den i grunden så avhållne assessorns person. Men harmen över hans frikännande i Tammerfors och de misslyckade vapenletningarna grodde djupt hos de röda, det blinda hatet till allt som stod över dem växte. Den ena deputationen efter den andra infann sig hos assessorn med fordringar, tydligen i avsikt att få sak mot honom. En fordran var, att Hongola gård fritt skulle leverera mjölk till de röda. Assessor Furuhjelm svarade: „Om ni komma och taga mjölken med våld äro ni alltför många för att jag skulle kunna hindra er, men mitt samtycke härtill får ni aldrig". — „Jaså, assessorn fogar sig alltså icke?" — „Nej, jag fogar mig icke".

Nästa gång gällde det en uppfodran att släpa ved från gården för den röda stabens behov. Samma svar erhölls. „Vi visste nog, att han skulle svara så", replikerade den röda anföraren. Tredje gången, den 28 februari infann sig en beväpnad hop, som fodrade, att assessor Furuhjelm skulle underskriva en fullmakt för de röda att „taga allt vad de ville från Hongola gård". — „Drag så långt vägen räcker", var innebörden av svaret. En halv timme senare häktades han i sitt arbetsrum och förbjöds att sammanträffa med någon. — „Tror ni jag ämnar rymma", sade Elis Furuhjelm föraktfullt till sina väktare. Han fördes så till fattiggården, där han inspärrades i en cell. I trenne veckor dröjde det innan hans sak „kom inför domstol". Så lydde domen: 10,000 mk i böter, samt fängelse till krigets slut. Elis Furuhjelm förklarade genast, att han ej ämnade betala böterna. Ytterligare ansökte han om att få lämna landet för att bege sig till Sverige. Furuhjelms samtycke till att låta honom bortföra assessorn till Helsingfors eller Åbo. På hemliga vägar lyckades man underställa detta förslag Furuhjelms eget bedömande, men han vägrade bestämt att låta rädda sig av denna person (med vars behandling i framtiden han naturligtvis måste hava fria händer). Ett av ortsbor planlagt rymningsförsök motsatte han sig likaså. Dels uppreste sig hans natur mot att fly, dels hindrades han därifrån av medvetandet om, att hämnden skulle drabba hemmet och de egna på Hongola samt säkerligen brodern, överste Otto Furuhjelm och de unga män, auskultanter och informator, vilka där höllos i hemarrest alltsedan upprorets början. Dessa män å sin sida kunde och ville ej göra något försök att undkomma, då de anade att assessor Furuhjelm höllls som gisslan för alla på Hongola. Så mycket mer tragiskt framstår mot denna bakgrund slutet.

Som känt föllo så väl överste Furuhjelm som auskultanterna v. Törne och Granholm samt informatorn Asplund för mördarhand invid Toijala några dagar innan assessor Furuhjelm dödades.

Den 12 april fördes assessor Furuhjelm på Toijala-stabens (regerad av A-kompaniet) befallning till Toijala, där han den 15 april i daggryningen uttogs ur fängelset och fördes till en närbelägen skogsbacke. „Nu är det sista gången ni stiger ur en kärra" sades det till honom, varpå han sköts genom huvudet. En av bödlarna (Tanner), som efteråt förhördes om hans sista stunder, berättade vidare, att han ingenting yttrat under den sista färden. „Assessorn var ej den man, som sade något" yttrade Tanner med en skymt av beundran. Ännu i döden såg man i hans anlete ett återsken av det upphöjda lugn, med vilket han lämnat detta liv, vars kommande skiften han enligt egen utsago så gärna velat skåda.

323.2 (471) v. 1918
Teisko

K. L. 8/9 1920

Kans. Lehti
8/9-20.

Maaseudulta

Walkoisen ajan kauhut.

Onni Lähteisen teloitus Teiskossa.

Ruotsalainen eversti H. Hjalmarsson kirjassaan „Sotamuistoni Suomesta“ kirjoittaa sivulla 179 erään wangin kohtalosta walkoisen wihan ajoilta 1918 maalisk. 20 pnä. historiasta m. m. seuraawaa:

„Tänä päiwänä sattui hywin wastenmielinen tehtäwä. Wangin joukossa oli mies, jolla oli koneella-kirjoitettu ja jollakin punaisella leimalla warustettu intendentin komissaarin tai j. m. s. waltakirja. Paikkakuntalaiset syyttiwät häntä murhasta, ryöstöstä ja kaikenlaisista wäkiwallan töistä. Hän ei ainoastaan kumoustanut tätä, waan kerskuikin julkeasti teoistaan. Suomalainen päällystö waati waatimalla, ettei häntä saisi lähettää selkäpuolelle, waan että kenttäoikeus oli heti asetettawa. Kun wanha suomalainen sotalaki uudelleen oli woimassa eikä minulla sen mukaan ollut wain oikeutta waan welwollisuuskin tarpeen waatiessa järjestää kenttäoikeus, pidin itseni lopulta pakoitettuna noudattamaan waatimusta, jottei wankia otettaisi ehkä hengiltä ilman tutkintoa ja tuomiota, s. o. murhattaisi. Wain suomalainen päällystä sai luonnollisesti kuulua oikeuteen ja tähän walittiin ne, joita oli syytä pitää maltillisimpana ja kiihkottomimpana. Mies tuomittiin ammuttawaksi seuraawan aamun sarastaessa.

Minulla ei ollut mitään tekemistä tuomion eikä sen täytäntöönpanon kanssa, mutta wieläkin tunnen, missä tuskassa olin koko yön, woimatta nukkua, odottaen wain aamusta. Se oli ikeää ja ainoa kerta, jolloin puutuin sellaisiin hommiin“.

Tämä niin waarallisena ja rikollisena pidetty mies oli kirwesmies Onni Lähteinen, synt. 3. 4. 1884 Teiskossa. Jo nuorena kiinthi hän politiikkaan ja seurasi tarkoin työwäenliikkeen kehitystä. Hiljaisesta luonteestaan huolimatta oli hän tarmokas ja tarkka. Länsi-Teiskon työn perustajia hän oli ja kuollessaan sen puheenjohtaja. Aikaisemmin oli hän lisäksi toiminut kirwesmiesten ammattiosastossa Helsingissä ja helsinkiläisen w. ja u-seura Yhtyn jäsen hän oli niinikään. Wenäjän wallankumouksen alkaessa w. 1917 oli hän Pietarissa, josta hän pyrki kotiseuduilleen. Kapinan puhjettua hän joutui punakaartiin, sillä rintama muodostui Kurun seuduille. Pian hän walittiin punakaartin takawarikoimiskomitean päälliköksi. Sen paremmin kuin Länsi-Teiskon punakaarti, ei Lähteinenkään toiminut yksityisesti, sillä paikkakunnan punakaartilaiset olivat Tampereen esikuntien määräysten alaisia.

Yhtään ainoatakaan murhaa ei Länsi-Teiskon punakaarti eikä Lähteinen tehnyt, joten hän menetti syyttömästi henkensä, kuten niin moni työläinen sinä suurena walkoisena kewäänä. Ei Hjalmarssonin olisi tarwinnut wiettää unetonta yötä, jos olisi tehnyt woitawansa syyttömän miehen pelastamiseksi ja estänyt sen raa'an murhan, joka maaliskuun yönä suoritettiin niin, että ruumista awannossa wirutettiin.

Yläjärweläisen W. S. Halmeen murha edelleen jämäräin perussa.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, [illegible] lopputuloksella he-

ti Yläjärwen walloituksen jälkeen sanotulla paikkakunnalla mm. maalari W. S. Halme. Hän kuljetettiin Suojasten talon werstaskeittiömurjuun, jossa sai wiettää yönsä. Siellä majaili myöskin 10—15 wieraspaikkakuntalaista, sekä wirkatalojen tarkastaja A. P. Mäkikylä ja muuan maanwiljelijä Kilpijoki. Maalari Halmeesta määrättiin wankipaikkaan tuotua pidettäwäksi erikoisen tarkkaa huolta. Aamulla wietiin hän ensimäisenä tutkittawaksi. Tutkinnossa käwi selwille, että Halmeen suurin rikos oli elintarwelautakunnan puheenjohtajan toimi, jossa hän oli ollut yhtäjaksoisesti siitä saakka, kun elintarwelautakunta asetettiin Yläjärwelle. Tutkinnon päätyttyä laskettiin Halme wapaaksi ehdolla, ettei hän poistu paikkakunnalta. Mutta oltuaan wapaana noin 2 tuntia, saapui hänen asuntoonsa arkkitehti Arthur Gauffin, mukanaan pari kolme miestä, jotka wangitsiwat Halmeen uudelleen ja toimittiwat asunnossa perinpohjaisen kotitarkastuksen. Tarkastuksessa ei löydetty mitään „yhteiskunnan turwallisuudelle waarallista“. Tästä huolimatta Halme kuitenkin kuljetettiin kodistaan ja säilytettiin häntä useammassa paikassa, mm. wiimeksi Yläjärwen raittiusseuran talossa Sauriossa, jossa hän oli pitemmän ajan. Kun Halmeen omaiset ja tuttawat pyysiwät walkoisten rintamaesikunnalta lupaa päästä H:n puheille ja wiedä hänelle ruokaa ja tupakkaa, ilmoitettiin täältä, ettei heillä ole mitään tekemistä Halmeen kanssa, sillä hän on Yläjärwen esikunnan hallussa. Samalla ilmoitettiin, että kyllä häntä saa tawata ja ellei Yläjärwen esikunta anna siihen lupaa, käskettiin sanoa, että kapteeni Normen antoi siihen luwan. Tämän johdosta käytiinkin sitten Yläjärwen esikuntaa puhuttelemassa. Puheille pääsy kuitenkin kiellettiin siitä syystä, ettei häntä oltu tutkittu. Tampereen antauduttua, jolloin Yläjärwen komendanttina oli wiimeistä päiwää muuan Neowius, lähdettiin Halmetta iltamyöhällä wiemään Tampereelle päin. Seuraawana aamuna, jolloin Gauffin ryhtyi komendantin toimeen Yläjärwellä, kertoi kansanedustaja J. A. Ihamuotila eräälle henkilölle, että Halme ja K. Suominen olivat „päässeet karkuun“. Tällainen ilmoitus tuntui kummalliselta, koska neljä kiwäärimiestä oli ollut Halmeen ja Suomisen wartijoina, ja kun wielä ottaa huomioon, että Halme oli yli 50 wuotias ja Suominen sairasti kipeää jalkaansa, jonka hän työssä ollessaan loukannut. Tapahtumasta ei ole saatu mitään tarkempia tietoja, mutta arwellaan, että Halme, Suominen ja useita muita yläjärweläisiä ammuttiin seuraawana päiwänä Tampereella.

Tulkoon tässä yhteydessä mainituksi, että Halme kapinan aikana wietti muutamia öitä punakaartin majoituspaikassa säilyttääkseen siellä järjestyksen. Tällöin hän erään kerran mm. pelasti mainitun arkkitehti Gauffinin weljen pahoinpitelyltä, johon muutamat kaartilaiset aikoiwat ryhtyä, työntäen tämän selkänsä taakse nurkkaan ja sanoi punakaartilaisille: „tietäkää, että häneen woitte koskea ainoastaan minua loukkaamalla“.

Näin menetti henkensä yksi työwäenliikkeen etuwartijoista, jota jokainen Yläjärwen työläinen ihaili ihmisenä ja puoluetowerina.

323.2 (471).1918 "Toijala" Häm. Kansa 22/7-20.

auralle ajoa.

Häm. Kansa 22/7

„Walkoisen kesän" kauhukertomus.

Walkoisen terrorin kuumimmillaan riehuessa kewäällä 1918 suoritettiin Toijalassa, kuten niin monella muullakin paikkakunnalla lukuisia telotuksia. Näistä telotuksista on eräs Toijalassa, kuten niin monella muullakin paikkakunnalla lukuisia teloituksia. Näistä telotuksista on eräs Toijalassa wankina ollut entinen punakaartilainen, joka wapautettuna saman wuoden kesäkuussa joutui walkoiseen armeijaan ja joka wankina ollessaan oli pakoitettu hautaamaan telotettuja towereitaan, josta syystä häntä on syytetty punakaartilaisten murhaajaksi, kertonut Kansan Lehdelle seuraawaa:

„Eräänä yönä toukokuun loppupuolella tuli nuorisoseuran talolle Sampolaan, joka silloin oli kasarmina waapeli Wäinö Laaksonen ja komensi minut laittamaan hewosen waljaisiin, ottamaan laploita mukaani ja ajamaan Toijalan työwäentalolle. Teln määräysten mukaan.

Toijalan putkasta haettiin sitten yhdeksän wankia, joiden ympärille asettui 18 pyöweliä ja lähdettiin kulkemaan 2—3 km. päässä olewalle wainiolle. Tänne saawuttua wangit ammuttiin ja ruumiit haudattiin asianmukaisesti beforgattuina teloituspaikalle.

Yöllä jonkun aikaa jälkeenpäin sain jälleen samallaisen määräyksen, mutta käskettiin minun ottamaan mukaani myöskin kaksi ämpäriä. Tällä kerralla noudettiin putkasta 18 wankia, jotka myöskin kuljetettiin mainitulle wainiolle, jossa heidät ammuttiin. Ampumassa oli nuoria poikasia, jotka suorittiwat pyöwelitoimensa niin kehnosti, että murhapaikalta kuului järkyttäwä wolkinaja waikerrus. Browningeilla ampumalla lopettiwat pyöwelit kiwäärituilta henkiinjääneet uhrinsa. Sanomattakin on selwää, että ruumiit beforgattiin. Erään wainajan taskussa oli papinkirja, jonka tyhjälle puolelle oli kirjoitettu wiimeiset terwehdykset kotiin, sekä pyyntö, että terwehdys toimitettaisiin perille. Raa'asti nauraen repiwät tellaajat tämän wiimeisen terwehdyksen.

Toijalassa silloin haawurina toiminut lääkärinalku, Wallin nimeltään, halusi „tutkiakseen" ottaa eräältä ruumilta pään. Tarkoitusta warten hakattiinkin erään arwiolta noin 27 wuoden ikäisen wainajan pää sapelilla poikki. Osallisena tässä hirweässä työssä oliwat muuan Weckström ja eräs Jussi Pohjolsmäki, joka sittemmin kuoli Aunuksessa.

Minulle annettiin tehtäwäksi panna katkaistu pää määräyksestä mukaan ottamaani ämpäriin ja kuljettaa se kasarmille Sampolaan. Seuraawana aamuna saapui luokseni mainittu lääkäri, joka käski minun panna pää pakettiin, sanoen sen wiewänsä junassa Tampereelle. Junamatkalla paketti kertoman mukaan warastettiin arwattawasti ruokapaketiksi epäiltynä ja lienee se ollut sama pää, joka löydettiin wähäistä myöhemmin Tampereelta erään talon lantasäiliöstä. Raakalaisten aikomuksena lienee ollut katkaista tolsellakin ruumiilta pää, mutta jäi aikomus toteuttamatta, kun katkaisu käwi työläästi. Että aikomus oli sellainen, sen päätän siitä, että minun käskettiin ottamaan mukaani kaksi ämpäriä."

323.2 (471) „1918" Turku

Sosialisti 12/4. - 20

12/4 1920

Turun „wapauttaminen"

Tänään ne porwarit sitä Turun wapauttamisen muistoa taas wieltäwät. Tawallisen ihmisen on waikea ymmärtää mitä tällä wapauttamisella tarkoitetaan. Punaisen „terrorin" loppua, sanotaan. Mikä terwori täällä sitten wallitsi. Kun wallankumoukselliset täällä tammikuun wiimeisinä päiwinä walloittiwat waltiomahdin, asturi täällä woimaan onkaa järjestys. Tietysti tämä oli lainwastaista, waan „inter arma silent leges", taistelun aikana lait waikenewat, sanoiwat jo wanhat roomalaiset. Tapahtui täällä muutamia wangitsemisia, jotka oliwat lainwastaisia tekoja, waan mitään terroria tämän sanan tawallisessa merkityksessä ei wallinnut. Tosin huhuiltiin wankien räiskäämisestä, waan mitään sellaista ei todettu, eikä jälkeenpäin mitään sellaista wäitettykään. Muun muassa kerrottiin eräästä henkilöstä, että häntä olisi tahdottu kiduttamalla saada paljastamaan walkoisten aikeita, ja jälkeenpäin saatiin tietää, ettei mainittua henkilöä oltukaan wangittu. Samaten kerrottiin, että löytyi jonkinlainen proskriptioni-, henkipattolista, johon oli merkitty henkilöitä, jotka olisiwat kuolemaan tuomittuita. Tämäkin oli wallan tuulesta temmattu otaksuma, wilkkaan mielikuwituksen tuote. Tietysti täällä tapahtui poliittallisten ja wallankumouksellisten taimien ulkopuolella yhtä ja toista tuomittawaa. Waan tämä on markittawä jen kiihtyneisyyden laskuun, jonka tänneskin saapuneet ja myöhemmin todetut ääarettömät walkoisessa Suomessa tapahtuneet julmuudet oliwat herättäneet. Kun siis koko wallankumoustoiminta sellaisenaan tuomitaan, niin annettakoon oikeutettu tunnustus siitä mistä se on annettawa.

Muuten mieliala täällä Turun porwarien piirissä oli jangen lewollinen. Heidän keskuudessaan wallitsi jotenkin suuri tyytyväisyys. Järjestyksenpito oli niin mallikelpoinen kuin täällaisissa oloissa woi odottaa. Oltiin kuin olisi katseltu asiaa tähsin silmälliseltä. Tietysti he kaikki odottiwat ja toiwoiwat, että walkoiset woittaisiwat. Waan tyytyi suuri enemmistö ollenkin oloihin. Ruokaa oli kaupungissa jotenkin runsaasti katsoen siihen yleiseen puutteeseen kuin silloin wallitsi ja ainakin riittäwämmin kuin sitten walkoisena aikana. Muutamat huhut, jotka sittemmin ewä hyllä näyttäytyiwät tosiksi eräältä ja lähellä Turkuakin tapahtumeista, waan ei Turun wiranomaisten syyksi luettawista murhista kiihoittiwat mieliä. Turkua pidettiin kuitenkin warmana paikkana. Muilla paikkakunnilla olewat wangitut pyrkiwät sentähden Turkuun olakseen suojassa. Turun miliisit tos olikin aulis täällaisissa tapauksissa auttamaan.

Mitä sitten wirastojen toimintaan tuli, niin toimiwat useat niistä jotenkin keskeymättä. Turun kaupungin rakennuskonttori teknillisine johtokuneen aikstui täydellisesti muuttamat waikutushwaltaisen wiranomaiset pysiwät paikallaan, muuan rakennuskamarin waltaamies pysyi rakennusjohtajan tehtäwissä koko ajan ja muut wirkamaalla I. m. c. Kuten jo mainittu, oli laitos toimi, ainoastaan johtaja pysyi wankkana erillään. Palolaitos asetettiin wallankumouksellisten walwonnan alaiseksi ja pyydettiin päällikköjä pysymään paikoillaan. Turun kunnallislakon aikana, jonka juuri palokuntalaislakko aiheutti, wäitettiin porwarillisesta taholta, samaten kuin palokuntaammattikirjoituksissa, ettei palomies saa tehdä lakkoa. Kuitenkin päälliköt erosiwat, toinen wielä lisäten hywin diplomaattisesti, ettei hän „toistaiseksi" ryhdy toimeen.

Rautatiellä mirkamiehet pysyiwät pitkän aikaa wiroissaan. Asemapäällikkö pyysi lääkärin todistaman sairaalloisuuden perusteella wallankumouswiranomaisilta wapautta.

Pankit Turun Osakepankkia ja säästöpankkeja lukuunottamatta eiwät toimineet, jota wastoin edellämainitut noudattiwat määräyksiä kansanwaltuuskunnan setelien antamisesta ja määräyksen korkeimmasta ulosannettawasta määrästä.

Läänin hallituksesta ja miliisilaitoksesta käwiwät porwarit pyytämässä passeja ja muita asioita toimittamassa. Asianajajia, jopa muuan lakimieskin, joka siitten kelpasi walkeuskosoikeuden tuomariksi, käwi siellä asiakirjoja jättämässä ja jaettiinkin siellä oikeutta lailliisia asetuksia noudattamalla.

Aseen mantaan mennyt entinen kansanedustaja Emil Schybergson sanoi kerran, että jos sortowuosia olisi wielä jonkun werran lestänyt, meistä kaikista olisi wähitellen tullut suomettarelaisia. Ja siinä on osaksi perää. Porwarit toinen toisensa peräänalistuiwat laittomia määräyksiä noudattamaan. Samain oli laita täällä Turussa wallankumouksen aikana. Alettiin laajalti alistua wallankumouksellisten määräyksiä noudattamaan.

Kuitenkin olisi Turussa porwareilla ollut mainio tilaisuus ottaa haltuunsa walta jo paljoa ennen sitä lopullista „walloitusta", josta nyt juhlitaan. Heti saksalaisten wallonbojien maahan tultua lähti täältä kaiki taistelukuntoinen punainen sotawäki saksalaisia wastustamaan. Jopa miliisikin poistui ja täänne jäi waan joukku wanhat wartiomiehet ja muuan naiskomppania. Emme uskoe porwareitakaan niin tehnoiksi, etteiwät ne olisi näitä woineet woittaa, jos olisiwat tahtoneet. Waan he olliwat tyytyväisiä oloihin ja alistuiwat.

Sitä suurempaa kummastusta herätti se tiiwaus, millä he sitten kun ei mitään rohkeutta enää pysyhty, ryhtyiwät asiaan. Aseettomia ihmisiä raastettiin kodeista wankileireihin, kotibarkastuksia toimitettiin j. n. e. Se on sitä rohkeutta, uljuutta, joka jälkeenpäin näyttää niin suuremmoiselta.

Emme tahdo mukstuttaa sitä sanomalehtikirjoittelusta, sitä häwäistystulwaa, sitä ilkuntaa, sitä sydämmettömtä wahingoniloa, minkä porwarilliset sanomalehdet silloin osoittiwat. Sinä ei hawaittu sanaakaan siitä ritarillisesta woitetun kunnioituksesta, jota wastustajaltakin odottaisi. Wieläpä täällainen Åbo Underrättelser moitti siitäkin, että wangit joitwat liian hyvin ruokaa. Ja tuntuikin kuin olisi tarkoitettu kaikin keinoin nällän näännyttämällä tehdä loppu kaikista sosialisteista, kun ei edes sallittu omaisten tuoda ruokaa niistä pienistä waroista, joita he talkaudessa, itse nälkää näkemällä kantoiwat räiskäityille omaisilleen.

Ja jos punaisten puolella joku yksityinen teki kirmauksia, niin tyllä kaikkinen yhteiskunta sen moninkerroin kosti antaen armahduksellaan kiinaukset yksityisten rikoksille.

323.2 (471) 1918
Turku

Sos. Dem. 16/10-20

Eräs tuolemantuomio.

16/10 1920

Tuomari Erween kuwaawa lausunto.

Waltiorikosoikeuksien tuomiot kumottawat.

Surullisen kuuluisat waltiorikosoikeudet tuomitsiwat m. m. kuolemaan turkulaisen jalkineliikkeenpitäjän Benjamin Lyytikäisen. Tuomio herätti jo silloin kummastusta, kun tiedettiin, ettei hän ollut warsinaisiin kapinatehtäwiin sanottawasti ottanut osaa muuten, kuin että Turun miliisien Karjan matkalla oli ollut sen ryhmän johtajana. Lyytikäinen oli nimittäin edelleen hoitanut Turun miliisilaitoksen kolmannen wartiokonttorinpäällikön tointa, johon hän oli ryhtynyt jo ennen kansalaissotaa syksyllä 1917. Waltiorikosoikeudessa ei häntä myöskään mistään erikoisemmin syytetty, mutta siellä oli kyllä

tuomari Erween

lausuntoja. Hän oli nimittäin allekirjoittanut kaksikin Turun Piiriesikunnan Wakoiluosaston pöytäkirjaa, toinen heinäk. 3 päiwältä, toinen heinäk. 18 pltä. Kumpaiseenkaan ei ole merkitty läsnäolleiden jäsenten nimiä, wain Erwe on ne allekirjoittanut ja Piiriesikunnan wakoiluosaston leimalla warustanut.

Kun nämät tuomari Erween lausunnot owat nähtäwästi olleet perusteina sekä yleisen syyttäjän lausunolle että myöskin waltiorikosoikeuden antamalle tappotuomiolle, niin katsomme olewan syytä saattaa ne julkisuuteen asiakirjojen perusteella. Kumpainenkin lausunto on kirjotettu samallaiselle kaawakkeelle, jossa kysymykset owat olleet walmiiksi painettuina.

Kysymykseen, minkälainen luonteeltaan j.n.e., on wastattu: „kiiwas, lakkoihin yllyttäjä". Siis työnantaja ollut lakkoihin yllyttäjä! Kaawakkeessa nimittäin on myöskin tiedustelu „wangin" ammatista ja siihen Erwe on wastannut: „oma liike", mikä kyllä on totta. Elämäntawoista toisessa lausunnossa ei ole mainittu mitään, mutta toisessa on: „säännöllinen".

Kysymykseen, onko kuulunut työwäenyhdistykseen, on toisessa wastaus: „pitkän aikaa T. y. johtomiehenä", toisessa: „On kuulunut Työwäenyhdistykseen pitempi aika."

Tosiasia kuitenkin on, ettei T. ollut työwäenyhdistyksessä minkäänlainen johtohenkilö. Woimistelu- ja urheiluseura Weikoissa hän kyllä oli poikaosaston johtajana.

Syyllisyydestä kapinaan Erwe ilmottaa: „syksystä alkaen punakaartissa. Miliisipäällikön apulainen," sekä että T:n kotoa olisi löydetty ryöstettynä tawarana telefooni. Tämän lausunnon johdosta on huomautettawa, että miltä wirkailijoilta, jotka eiwät olleet suostuneet wirkaansa hoitamaan, oli otettu puhelinkoneita ja wietty sellaisten henkilöiden asuntoihin, jotka olliwat tärkeänlaisissa toimissa. Niinpä T:n osaltoon oli myöskin wietty eräs tällainen puhelinkone, koska hän oli kolmannen wartiopiirin päällikkö ja häntä siinä ominaisuudessaan saatettiin nopeastikin tarwita. Huomattawa on, että T. ei edes itse tätä puhelinkoneensiirtoa ollut tehnyt tai siihen määräystä antanut. Tällainen oli siis asia, josta johtui syyte ryöstöstä.

Mutta oikeata siwistyneen, wielä pä samalla porwarillisen lakimiehen käsitystä oikeudesta kuwaa lausunnon se osa, joka on kaawakkeessa „Esikunnan lausunta wangitusta" jälkeen. Toinen on seuraawanlainen: „Mies on yksi punaisten pahimmista ja waikutuswaltaisimmista johtomiehistä täällä ja kaiken pahan alkujuuri. Olisi ammuttawa wiipymättä tai ainakin pantawa elinijäkseen warmaan talteen.

Kuin yllä:
Osk. Erwe.

Kun ajattelee, että lausunnon antaja ei edes persoonallisesti tunne henkilöä eikä myöskään ole oikeastaan mitään waskauttawaa tuon ampumiswaatimuksensa tueksi woinut esittää, niin täytyy todella olla walkoinen mies, kun moisen waatimuksen woi tehdä. Ja Erween toinen lausunto samaan kaawakkeen kohtaan on wielä kuwaawampi. Sillä siinä antaja esiintyy kaiken lisäksi autuuden asiain tuntijana. Se on seuraawanlainen: „Wanki oli autuaasti kuolleen Lundbergin oikeana kätenä täällä ja kaiken pahan juurena. Päällikkönä Karjan rintamalla olisi ammuttawa hetki tai ainakin pidettäwä loppuriitäsä kellien takana.

Kuin yllä:
Osk. Erwe".

Miten „autuaasti" tuo Lundbergin kuolema tapahtui, on tietysti tunnettu; mutta mainittakoon wieläkin, että hänet kidutuksen jälkeen tapettiin.

Tällainen on kaupunkilaisesikunnan lausunto, joka tietysti on „walistuneempi", kuin maaseudulta annetut. Näille kuitenkin perustuiwat waltiorikosoikeuksien tuomiot, koska muilla todisteilla ei ollut mitään arwoa.

Samoihin asiakirjoihin liittyy myöskin papintodistus, joka sekin on tawallaan kuwaawa. Lyytikäinen on nimittäin tuomittu osanotosta Wiaporin kapinaan, mutta papintodistuksessa todistetaan, että waimo sen sijaan olisi samoin tuomittu. Kälsennämme sen seuraawassa:

„Turun hiippakunnan sinetti.

Benjamin Lyytikäinen, synt. 30/1 1882 Hirwensalmella ja waimonsa Hulda Irene Autere, synt. . . ., kuuluwat tähän Ewankelis-Lutherilaiseen seurakuntaan, owat H. P. Ehtoollisella käyneet ja nauttiwat kansalaisluottamusta „1907 tuom. osanotosta kapinaan, jonka kestäessä on wäkiwaltaisesti ryhdytty toisen omaisuuteen ja riistetty sitä. 4 w. kuritushuoneeseen 5/5 1914 i Åbo hämd för dåljande af tjuffgods att böta 50 mk."

Todistaa: Turku, heinäkuun 1 päiwänä 1918.

T. Sedergren.
Kirkkoherranapul."

Edellälolewan todistuksenantajan nimen suhteen epäilemme, että se olisi asiakirjajäljennökseen tullut muuttuneena.

Edellisten lisäksi asiakirjoissa on koko joukko todistuksia siitä, että T. on ollut miliisipäällikkönä ja Karjan retkellä, mutta niitä ei woida pitää erikoisina, koska T. itse on samat myöntänyt. Myöskin on sellai-

323.2(471).1918 "Työkansa" Sos-dem., Hki 28/6-21.

Walkoisten „sankariteot“ w. 1918.

6-wuotias tyttönen, jonka isä ammuttiin ja äidiltä katkaistiin kaula. — Tyttönen pelastunut juoksemalla metsään.

Ks.d. 28/6 21

Niiden tuhansien hirmutekojen lisäksi, joita Suomen „walkoiset“ toimeenpaniwat w. 1918, kerromme „Kansan Työn“ mukaan yhden mitä järkyttäwimmän tapauksen, joka kaameudessaan menee yli kaiken sen, mitä petomaisimpienkaan ihmishaamujen woisi uskoa suorittawan.

Mainittu lehti on haastatellut erästä pikkutyttöä sekä hänen kaswatuswanhempiaan, jotka kertoiwat seuraawan traagillisen tapauksen:

Kauhun kewäänä w. 1918 oliwat eräs isä ja äiti, pienen tyttönsä kanssa, paenneet metsään, säästyäksensä siten „walkoisten“ murhamiesten raatelulta. Mutta ihmispedot yllättiwät heidät sieltäkin. Pikkutyttö Aili kertoi:

Ollessamme isän ja äidin kanssa metsässä, tuli luoksemme wieraita „setiä“, joilla oli pyssyt ja walkoinen räsy käsiwarressa. Nämät komensiwat nostamaan käsiä ylös, jonka tehtyämme he ampuiwat isän ja käwiwät käsiksi äitiin, jolta katkaisiwat puukolla kaulan ja heittiwät pään jokeen.

Ennen kauheata kuolemaansa, ehti äiti huutaa pikkutyttöllensä: „juokse pakoon lapseni“, jota kehoitusta noudattaen pikku-orpo lähtikin juoksemaan tiheään metsään, jonne onnistuikin pedoilta piiloutumaan. Pitkät ajat yksinään synkässä metsässä nälissään harhailtuaan ja wilusta wäristen (kuinka monta päiwää, sitä ei tyttönen itsekään tiedä) saapui hän itkien klo 4 eräänä huhtikuun aamuna Kosken pitäjässä, Huljalan kylässä Melkkolan talon maalla sijaitsewan metsätorpan owelle.

Metsässä harhaillessaan oli tämä 6-wuotias tyttönen saanut kärsiä ankaraa wilua ja nälkää, sillä mitään ruokaa ei hän ollut pitkään aikaan saanut; ei ollut edes marjojakaan, lausui tyttö itkien. Ohuet waatteensa oliwat metsässä samoillessa menneet riekaleiksi ja oli hän wilun jähmettämänä sekä nälästä ja waiwaloisesta taiwallukselstaan uupunut jouduttuaan yllämainitun torpan edustalle.

Torpassa, jonne turwaton orporaukka joutui, oli itsellä paljon lapsia, eikä wähien warojen takia woitu „metsästä tullutta“ tyttöstä pitemmälle huoltaa, minkä wuoksi torppari wei tämän kowakohtaloisen lapsen Kosken pitäjän köyhäintalolle. Täältä hänet 20 p. syysk. 1918 toimitettiin erääseen wiipurilaiseen työläisperheeseen, joka otti tämän turuille joutuneen orpotytön omakseusa.

Mistä ja kenenkä on tuo kowan kohtalon paiskelema lapsi, jonka wanhemmat niin raa'alla tawalla murhattiin, ei kai koskaan saada tietää, sillä tyttönen ei woi selittää, mistä on kotoisin eikä tiedä wanhempiensa nimestä, waan puhuu wain isästä ja äidistä. Oman nimensä sanoo tyttö olewan Aili.

Sen werran tietää tyttö isästänsä, että „isä teki kenkiä jossain werstaassa“. Tästä päättäen woisi olettaa, että he owat asuneet jossain kaupungissa, mahdollisesti Turussa, koska tyttö puhuu turkulaista murretta. W. 1918 antoi lääkäri lausuntonsa, että tyttö olisi ollut silloin 6 wuoden ikäinen, minkä mukaan hän nyt olisi 9-wuotias. Mutta hänen kaswatuswanhempansa arwelewat — merkeistä — hampaiden lähtemisestä y.m. päättäen, että hän olisi 7-wuotias, jonka mukaan hän „walkoisten“ petojen kynsistä pelastuttuansa ja metsässä harhaillessansa olisi ollut wasta 4-wuotias.

Kuwaawana piirteenä tämän traagillisen tapahtuman yhteydessä on mainittawa „walkoisten hengenmiesten“ menettely:

Kaswatuswanhemmat kääntyiwät silloisen Wiipurin maalaiskunnan pastori Mustakallion puoleen, tarkoituksella saada lapsen nimi wirallistettua kirkon kirjoihin. Mutta pastori Mustakallio, kuultuansa lapsen korpiwaellushistoriikin, lausui, että: „hän warmaankin on jonkun punikin lapsi, josta ei tiedä onko hän kastettu wai pakana, eikä sellaiselle woi antaa ihmisoikeuksia“ ja kieltäytyi merkitsemästä lasta kirkonkirjoihin. Tämän takia oliwat tytön kaswatuswanhemmat pakotetut muuttamaan Wiipurin kaupunkiin, jossa sentään oli „sielunpaimenilla“ niin paljon ihmisyyttä, etteiwät tahtoneet waikeuttaa tuon kowia kokeneen pienokaisen kirjoihin merkitsemistä.

•

Näin „Kansan Työ“. Kuulostaa kerrassaan hirweältä painajaisunelta moinen kertomus. Ailin kertomusta kiiruhtawat tietysti ne, joilla on omillatunnoillaan raskas syyllisyydentunto, wäittämään keksityksi, mutta tämä ihmeellisen pelastuksen saanut lapsi itse ja ne kertomuksen kohdat, jotka wieläkin woi tarkistaa ken hywänsä, puhuwat jo sellaisinaan lahjomatonta kieltään walkoisen terrorin kaameudesta, teoista, joiden tekijöitä eiwät mitkään amnestiat wapauta historian tuomiosta.

323.2(471)"1918"
„Turku"
Sos. 29/8-21.

Turku ja Lähiseutu

Punakaartilainen tuomittu syyttömästi murhasta?

Huomattawa oikeusjuttu esillä Turun howioikeudessa. — Todistajain kuulustelu jatkuu tänään.

Sos. 29/8 21

Syysk. 17 p:nä 1918 tuomitsi waltiorikosoikeuden 19 osasto työmies Oiwa Lundénin, Helsingistä waltio- ja maanpetoksesta sekä murhasta kuolemanrangaistukseen, minkä päätöksen waltiorikosylioikeus seuraawan lokak. 11 p:nä muutti elinkautiseksi kuritushuonerangaistukseksi, mikä armahduskirjan nojalla liewennettiin 12 wuoden kuritushuonerangaistukseksi. Sittemmin oli Oiwa L. oikeuskanslerille lähettämässään kirjelmässä wäittänyt olewansa syytön murhaan ja pyytänyt, että päätös kumottaisiin. Tutkittuaan asiaa oli oikeuskansleri jättänyt asiakirjat Korkeimpaan oikeuteen, joka päätöksellä wiime huhtik. 26 p:nä päätti jättää jutun Turun howioikeuden uudestaan käsiteltäwäksi.

Kannewiskaalinwiraston pyynnöstä toimitettiin tässä jutussa eilen howioikeudessa uusi tutkimus, johon tilaisuuteen oli tuotu wangittuna työmies Oiwa Lundén. Asiasta kuultuna kertoi Lundén kuuluneensa Kurkilan punakaartiin Asikkalassa, mutta heti alussa oli erään punakaartilaistowerin rewolweri wahingossa lauennut ja kuula mennyt hänen wasempaan kupeeseensa jääden sinne, minkä johdosta L. oli joutunut Asikkalan sairaalaan 8 wuorokaudeksi, kun taas pian haawottui rintamalla wasempaan lonkkaan ja wietiin Lahden kautta Wiipurin sairaalaan jouturen sieltä walkosten wangiksi ja wietiin kesäkuussa Tammisaaren wankileiriin ja tuomittiin sieltä.

Erinäisissä takawaritoimissa ollessaan L. olleensa mukana tyyditettäjänä. Wänjäri Kalle Kyllösen murhan tapahtuessa wäitti olleensa Lahden kaupungissa, jonne oli wienyt heinäkuorman ja kielsi olleensa siinä mukana tai tietäwänsä siitä mitään tarkemmin kertoa ei edes minä päiwänä wanki oli murhattu, mutta sanoi kuulleensa että murha oli tapahtunut Wesijärwen jäällä.

Todistajia oli haastettu kaikkiaan 11. Heistä taloll. E. J. Rosnäs kertoi olleensa wiemässä heiniä Asikkalasta Lahteen ollen tällä matkalla mukana myös Lundén sekä Kyllönen, jonka mukana olleet punakaartilaiset olitwat jättäneet Wesijärwen rannan lähelle erään punakaartilaisen wartioitawana. Tod. ei tiennyt kuka Kyllösen oli murhannut, mutta sanoi jälkeenpäin saaneensa kuulla, että punaiset olisiwat joltain metsätieltä saaneet kiinni Kyllösen pari päiwää ennenkuin Lahden matkalle oli lähdetty ja pitäneet häntä Toukolan talossa. Matkalla oli K. edellä jonkun punakaartilaisen reessä. Lähellä Wesijärwen rantaa olitwat K. ja hänen wartijansa Waahtera, jotka olitwat ajaneet samassa reessä ajaneet wähän siwulle tiestä, jotta perästä tulewat woitwat siwuuttaa heidät, sitten olitwat W. ja K. hiljalleen seuranneet kuormajonoa noin puolen kilometriä waan kun jäälle oli päästy ei heitä enää nähty. Tod. arwelun mukaan oli kuluunut noin puoli tuntia siitä, kun K. ja W. jäiwät jälkeen muista siihen mennessä, kun W. sitten yksin taas palasi hewosineen muuhun joukkoon siitä paikasta, johon K. ja W. jäiwät, eikä kuuluunut ääniä, jotka wiittaisiwat siihen, että K:tä olisi pahoinpidelty tai ammuttu. Tod. ei kuullut W:n puhuwan mitään K:n kohtalosta, mutta luuli tod., että W:llä oli kiwääri reessä. Matkalla L. ei woinut kajota Kyllöseen, koska hän oli jonossa ollut toinen tai kolmas todistajan hewosesta edellä. Tod. ja L. oliwat yhdessä palanneet takaisin Lahdesta. Sillä paikalla, mihin K. ja W. olitwat mennessä jääneet oli näkynyt werta ja muitakin merkkejä kuten lakki, jotka antoiwat aihetta otaksua että samassa paikassa oli tehty. Wastaaja oli aikonut ottaa lakin mukaansa, mutta todistajan käskystä oli hän jättänyt lakin paikoilleen ja sanoi tod. lakin olleen Kyllösen. Sittemmin oli K. tuotu haawottuneena Kurkilaan, mutta ei tod. tiennyt kutka olitwat hänet tuoneet eikä tod. ollut häntä nähnyt eikä myöskään onko Lundén ollut K:n kanssa parluumatkan jälkeen missään tekemisissä.

Todistajain kuulustelua jatkettiin tänään.

323.2(471)„1918“

Tyrvää–Humppila Kansa

Kansa 27/6-20.

Walkoisen hirmuwallan jäljiltä.

Kaksi walitusta oikeuskanslerille. 27/6 20

Walkoisen kauhuvajan tihutyöt eiwät woi joutua pois päiwäjärjestyksestä, waikka hallituswalta sellaista yritti'kin julistamalla tämän lajin rikokselliſille yleisen armahduksen. Rikokset owat siksi kaameita ja niiden uhreja siksi suuri määrä. Yksi ja toinen yrittää hakea „oikeutta“ korkeimmalta lainwalwojalta, oikeuskanslerilta, joskin tawallisesti tulokſetta warsinkin suuri Swinhufwudin armahdusmanifestin johdosta.

Herman Fabian Wuoren murha Tyrwäässä. Murhaajina kaksi paikkakunnan talollista.

Wallankumouksen kukistamisen jälkeen murhatuksi tulleen sorwari Herman Fabian Wuoren, Tyrwäästä, kaksi poikaa on tehnyt isänsä murhan johdosta oikeuskanslerille seuraawan walituksen:

„Huhtikuun 21 pnä 1918 murhattiin Tyrwään pitäjän Marttilan kylässä asunut isämme, sorwaaja Herman Fabian Wuori sanotun pitäjän Roismalan kylässä. Kun paikalliset wiranomaiset eiwät ole ryhtyneet pyynnöstämme huolimatta tätä murhaa tutkimaan ja syyllisiä rangaistukseen saattamaan, niin käännymme me allekirjoittaneet wainajan lapset täten nöyrimmiten herra oikeuskanslerin puoleen seuraawalla selostuksella ja anomuksella tämän murhatapauksen johdosta:

Isäwainajamme Herman Fabian Wuori ei kuulunut n. s. punakaartiin eikä sen alaisiin kapinajärjestöihin. Sensijaan tuli hän ennen kapinaa w. 1917 walituksi kunnassa toimiwan laillisen elintarwelautakunnan jäseneksi, mikä lautakunta oli kokonaisuudessaan toimessa myös koko kapina-ajan. Sanotun lautakunnan puheenjohtajana oli silloinkin sen nykyinen johtaja Frans Sipi. Kapinan aikana tehtyä lautakunnan päätöstä wiljan kokoamisesta omawaraistaloukſiilta yleisiin warastoihin oli isäwainajammekin sitten täytäntöönpanemassa, kooten Roismalan kylässä sijaitsewan Hyrkän talon aittaan, kuten oheellisessa lakitieteen ylioppilas Filip Jaatisen antamassa kirjallisessa todistuksessa lähemmin kerrotaan. Samasta todistuksesta selwiää, että wiljan kokoamistoimenpide oli täysin laillisesti syntynyt eikä isämme siis misjään suhteessa toimessaan menetellyt rikollisesti.

Kun sitten walkoiset joukot walloittiwat seudun, pakeniwat useat rauhalliset ihmiset taistelun jaloisa syrjäisemmille paikoille. Näin oli isämmekin lähtenyt kahden lapsensa, pojan Teodorin ja tyttären Wendlan kanssa jokſikin päiwäksi syrjäseudulle. Palatessaan takaisin kotiinsa m. m. talon isäntä Oskari Hyrkin kehoituksesta mainittuna 21 päiwänä huhtikuuta, joutui hän lapſineen mainitun Hyrkin talon kohdalle tultuaan pidätetyksi ollen wangitsijoina sanottu Oskar Hyrkki sekä talollinen Oskari Junttila samasta kylästä, yhtä joukko sotilaita. Tuntemattomat sotilaat oliwat tällöin kysyneet isältämme hänen mielipiteitään, jolloin isämme oli wiitannut läsnäolewiin tuntemiinsa Hyrkkiin ja Junttilaan ilmoittaen, että nämä kyllä tuntewat hywin hänet. Tähän oli Junttila wastannut, että se on sama mies, joka ryösti meidän wiljat ja samalla oliwat Hyrkki ja Junttila lisänneet: „ampuu pois maan“. Enempää ei tarwittu, sillä kaksi sotilasta lähti heti wiemään isäämme lähellä olewaan metsään, jossa ampuiwat hänet useammalla laukauksella sekä palasiwat takaisin ryöstettyään ensin wainajalta 100 markan arwoiset kengät, 300 mk. rahaa, 75 markan arwoisen kultasormuksen ja 150 markan arwoisen hopeaisen taskukellon. Tämä toimitus oli kaikkiaan kestänyt muutamia minuuttia. Sisaremme ja weljemme löysiwät sitten wainajan ruumiin monesta kohti ammuttuna ja ryöstettynä.

Kun isämme näin on aiwan selwästi joutunut yksityisen kosto- ja ryöstömurhan uhriksi, katsomme me allekirjoittaneet welwollisuudeksemme anoa nöyrimmiten, että herra oikeuskansleri ryhtyisi sellaisiin toimiin, että murhaajat ja yllyttäjät wihdoinkin saatettaisiin laillisseen rangaistukseen ja että heidät welwoitettaisiin niinhywin korwaamaan sekä ylläkerrotun ryöstetyn omaisuuden arwo kuin myöskin maksamaan alaikäisten sisartemme Wieno Sigridin ja Wendla Aune Julianan ylläpidoksi kummallekin 2,000 markkaa wuodessa kunnes he täysin kykenewät itsensä elättämään sekä jamalla korwaamaan isäwainajamme hautauksesta syntyneet kulut 2,000 markalla. Oheenliitämme wielä jukuselwityksen ynnä useita kirjallisia todistuksia, joista edellä kertomamme totuudenmukaisuus täysin käy selwille.“

Kalle Wiljam Ketolan murha Humppilassa. Ensin ryöstetty ja sitten murhattu suojeluskuntaesikunnan toimesta.

Torppari Juho Ketola, Humppilasta, on jättänyt oikeuskanslerille seuraawan walituksen poikansa Kalle Wiljam Ketolan ryöstömurhan johdosta:

„Sen johdosta, että Humppilan suojeluskunnan esikunta perin törkeällä tawalla murhautti poikani Kalle Wiljam Ketolan 30 päiwänä huhtikuuta 1918, ensin anastettuaan hänellä mukana olleen omaisuuden, saan nöyrimmin kääntyä herra oikeuskanslerin puoleen seuraawalla anomuksella:

Kuten nyt oheenliittämästäni palwelija Olga Lehtisen ja työmies Eeli Orellin antaman todistuksen jäljennöksestä selwiää, oli Humppilan suojeluskunnan „esikunta“ antanut paikkakunnallaan julistuksen, että kaikkien punakaartin toimintaan jollain tawoin sekaantuneiden tuli ilmoittaa itsensä mainitulle „esikunnalle“. Tätä määräystä noudatti mainittu poikanikin, koska oli kuullunut kapinan loppuajalla wahtisotilaana punakaartiin, sekä ilmoittautui „esikunnalle“ 30 päiwänä huhtikuuta. Sanotussa „esikunnassa“ ei juuria tutkintoja pidetty hänen kanssaan, waan ryöstettiin hänen mukanaan ollut omaisuus nimittäin: Puhdasta rahaa Smk. 550:—, Hopeinen taskukello perineen, arw. 400:— Hattu 75:—, Polkupyörä 400:—, Rahalompakko 50:— eli yhteensä Smk. 1,475:— arwosta omaisuutta, minkä jälkeen „esikunnasta“ lähetettiin neljä miestä dresiinalla wiemään poikaani 4 km. päässä Humppilan asemalta olewalle suolle, jossa nämät sitten ampuiwat hänet sekä peittiwät mutaan.

Kun minä sain tapauksesta tiedon, käwin ottamassa poikani pahoin raadellun ruumiin suosta pois sekä hautautin kirkkomaahan 3 päiwänä toukokuuta 1918, minkä päiwän asianomainen pappi on tahallisesti merkinnyt wäärin kirkonkirjoihin murhapäiwäksi. Samoin on kirkonkirjoihin tehty merkintä, että wainaja muka „kuoli“, wirheellinen. Nämä wirheellisyydet ilmenewät nyt oheenliitetystä papinkirjasta.

Wielä oheenliitän palwelija Fanny Jurwan ja työmies Anshelm Lehmuksen todistuksen siitä, että kyseessäolewa ryöstetty omaisuus oli poikani omaa samoin kuin todistuksen siitä, ettei hän ollut ottanut osaa mihinkään törkeisiin rikoksiin kapinan aikana.

Tämän johdosta, waikkakin minulla on se käsitys, että tämän rikoksen oikealla tawalla tutkiminen ja syyllisten rankaisuun saattaminen kohtaa suuria waikeuksia sen wuoksi, että rikollisten ja wiranomaisten puolesta tullaan wetoamaan rikoksen teon jälkeen julistettuun armahdukseen, anon kuitenkin, että useinmainitun poikani Kalle Wiljam Ketolan telottajat ja ryöstäjät saatettaisiin laillisseen edeswastuuseen, koskei armahdus käsittäne tämänkaltaisia rikoksia, sekä että heidät welwoitettaisiin luowuttamaan minulle puheenalainen ryöstetty omaisuus tai jos se on jo häwitetty, että heidät ainakin yhteiswastuullisesti welwoitettaisiin korwaamaan niiden edellämainittu arwo 1,475 markan jälkeen kuin myöskin palkitsemaan kuluni tästä oikeudenhausta.“ — S. Sd.

323. 2 (471 Tamp.) „1918 N:o"

Nimi:

Ammatti:

Syntymä vuosi ja -päivä: 22/4-1922.

Syntymäpaikka: 2679

Työväen Arkisto, H:ki
1939
Arbetarnas Arkiv, Helsfors

Vuosi	Ilmoitus ja Jäsenmaksu	Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu	Muita maksuja	Yhteensä	Saanut avustusta	Muistoonpanoja
19																	
19																	
19																	
19																	
19																	
19																	
19																	
19																	

Tidningarna.

22/4-1922.

Frihetsmonumentet i Tammerfors.

Ytterligare tidningsuttalanden, i vilka fullmäktiges beslut fördömes.

I anledning av stadsfullmäktiges beslut skriver Aamulehti bl. a.:

„Kullstörtandet av frihetsmonumentet vore en skymf mot hela den finländska staten, mot dess lagliga samhällsordning, och mot de nationella ideal och den nationella odling, på vilka vår århundraden gamla frihetslängtan fotar, och i vars hägn vi förtjäna att vara och leva som ett självständigt folk. Det blod, till vars pris även Tammerfors erövrades ur de landsförrädiska upprorsmännens råa händer, tillhör som offer hela fosterlandet, och detta blod, som förpliktar oss att helighålla självständighetsminnet, kan ej tillåta den skam, som inneligger i det beslut, som fattats av fullmäktiges socialistiska majoritet. — — —

Ifrågavarande händelse må utgöra en maning för den samhällsbevarande fronten att hålla sina led slutna, ty fåfängt är att hysa förhoppning om att den slagne fosterlandsförrädarens sinnelag skulle kunna förändras till det bättre och att han av annat än fruktan för en bestämd och fast styrelse skulle bringas att avstå från att söka möjligheter att förverkliga sina brottsliga avsikter. Det finländska folkets frihet kräver vakenhet för fosterlandets försvar, ty därförutan äro alla samhällslager, arbetarna icke minst, i fara."

Hämeen Sanomat gör följande uttalande:

„Endast fyra år ha förflutit sedan frihetskriget och självständigheten, men så långt har det redan gått. Om kommunisterna skulle bilda majoritet i Tammerfors stadsfullmäktige, så skulle ett dylikt beslut alls icke förvåna, men då bakom beslutet stå socialdemokraterna, vilka åtminstone i det offentliga livet tala om fosterländskhet och Finlands självständighet, vittnar detta om hurudana även socialisternas självständighetssträvanden och fosterländskhet i själva verket äro.

En gång för alla visar nämnda skamliga beslut, att de som drivit fram det icke giva något värde alls åt Finlands självständighet, utan att de snarare skulle önska åter den tid, då ryssen tillsammans med rödgardisten kämpade mot Finlands självständighet."

Suomen Sosialidemokraatti låtsar vara högst förvånad över den borgerliga pressens indignation och skriver bl. a.:

„Utan att för egen del vilja i detta sammanhang närmare gå in på stadsfullmäktiges beslut hänvisa vi blott till att beslutet varit i allo lagligt, och det borde därför icke finnas skäl att ställa till så mycket bråk som nu skett av denna anledning. För det andra synas borgarbladen fullständigt ha glömt huru man på borgerligt håll behandlat arbetarnas motsvarande monumentsträvanden. På några orter ha arbetarorganisationerna velat uppresa minnesmärken på fallna och i massor mördade arbetares gravar, men därtill har tillstånd icke givits. På vilka grunder, bästa herrar? Har icke de borgerliga maktägandes beteende i detta avseende inneburit klasshat och klasshämnd, vilka man velat utsträcka även till de döda, vilkas minne ej får hedras. Är det så borgarna anse att fred stiftas i dessa monumentfrågor?"

Vårda Eder och Edra barns hud med det bästa! Försök en gång

SUROL

Cold Cream. 4409

Nimi:

Ammatti.

Syntymä vuosi ja -päivä

Syntymäpaikka:

Vuosi	Ilmoitus ja Jäsenmaksu	Tammikuu	Helmikuu	Ma lis ku	hteensä	Saanut avustusta	Muistoonpanoja
19							
19							
19							
19							
19							
19							
19							
19							
19							

323.2(471).„1918"
„Toijala"
Hämn. Kansa 6/10-21.

Walkoisen raiwon jälkimaininkeja Toijalassa.

H.S. 6/10 21

Punaisten haudat yleisenä sannan ajotienä.

Toijala on yksi niistä monista paikkakunnista, joissa „kapinan kukistamistarkoituksessa" tehtiin raaimpia ja lukuisimpia työläisten murhia. Monta „kukistamistarkoituksessa" haudattujen hautapaikkaa on wielä hämärryhden peitossa. Siellä täällä Suomessa niitä wähitellen saadaan selwille. Harwemmin on sentään tapahtunut, että suojelijat olisiwat wält täneet näissä koirankuopissa lepääwiä ruumiita hengenheimolaisiksseen ja „punikkien" tekemiksi tihutöiksi. Tällaista on nyt kumminkin tapahtunut Akaan Toijalassa. Jo kesällä 1919 löysiwät Toijalan seudun lapset Akaan pitäjän yhteisestä santakuopasta yhden walkoisten „urhojen" teurastuspaikan, jossa silminnäkijäin kertomusten mukaan teurastettiin 4 punaista helatorstaina 1918, kirkonmenojen aikana. Tapetut haudattiin lähelle murhapaikkaa, mutta toimittiwat „urhot" tämän työnsä hywin huolimattomasti, sillä heillä oli kiire „peijaisiin", jotka pidettiin murhapaikan läheisyydessä olewalla palokunnan tanssilawalla. Ja niinpä saiwatkin koirat kaiwetuksi tapettujen ruumiit näkywille, joten lapset, kuten ylempänä on kerrottu, löysiwät tämän hautapaikan.

Paikkakunnan työläisnuoret koristelliwat ja laittelliwat tätä hautaa hiukan parempaan kuntoon. Mutta paikkakunnan manttaalijehuja taisi tämä seikka kiukuttaa, koskapa owat ajelleet santakuormineen mainitun hautakummun yli. Asiasta kääntyi muuan paikkakunnan työläinen erään walkoisten johtajan puoleen, pyynnöllä, että hauta awattaisiin ja wainajat toimitettaisiin yhteiseen weljeshautaan. Tähän waatimattomaan pyyntöön antoi mainittu pomomies seuraawan hämmästyttäwän wastauksen: „Ne owat niitä punikkien tappamia, jotka siellä on haudattuna."

Täytyy todella ihmetellä, mistä johtuu tämä walkoisten wälinpitämättömyys hengenheimolaistaan kohtaan, jos täsiä haudassa todellakin on walkoisia haudattuna. Ja miksi tähden ne kunnioittawat weljiensä muistoa ajelemalla heidän hautakummunsa ylitse santakuormien kanssa! Owathan he jo melkein joka paikassa hankkineet suuret kiwipaadet wainajiensa hautojen päälle, joten on syytä pelätä, että näiden paasien alla olewat ylösnousemuksen päiwänä saawat „huutosakon".

Paikkakunnan työläisten olisi syytä ryhtyä toimenpiteisiin, jotta wiranomaiset panisiwat toimeen mainittujen wainajien siirron yhteiseen weljeshautaan uudella hautausmaalla. Tämän yhteydessä täytyy waatia tutkimuksen toimeenpanemista näiden murhien sekä niiden murhien johdosta, jotka wielä tappokiellon wolmaanastuttuakin kesäkuun 16 p:nä pantiin toimeen paikkakunnan uudella hautausmaalla, jolloin noin 40 työläistä joutui teloitetuksi.

323.2 (471) „1918"
„Terijoki"

Sos. 24/9-21.

Muualta Suomesta

Walkoisen wihan weripäiwien jälkilaskut.

Lobanoffin ja Hytin ryöstömurhajuttu päätthynyt Terijoella. — Syytetyt, ent. komisario Kärhä ja Angerman — wapautettu syytteestä, waikka oliwat aikaisemmin tuomitut elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen.

Suurta huomiota herättänyt, wenäläisen kauppias Mikko Lobanoffin ja suomalaisen liikemies Tahwo Hytin w. 1918 tapahtuneesta ryöstömurhasta aiheutunut oikeusjuttu nt. Ollilan komisario Kärhää ja thön. Angermania wastaan oli tämän kuun 19 päiwänä jälleen käsiteltäwänä Terijoen wälikäräjillä.

Tämän kauan wireillä olleen jutun historia on lyhyesti kerottuna seuraawa: W. 1918 heinäk. 31 päiwän iltana lähtiwät liikemiehet Tahwo Hytti, Daniel Lobanoff, edellinen Uudenkirkon pit. Kuutersalan ja jälkimäinen saman pitäjän Mustanmäen kylästä, junalla Ollilaan mukanaan useita satoja tuhansia markkoja rahaa. Sen jälkeen ei miehistä saatu mitään tietoja, ennenkuin 8 päiwänä seuraawaa elokuuta eräs palwelijatar löysi Lobanoffin ja Hytin ruumiit Ollilasta eräältä lähellä Wenäjän rajaa olewalta suolta, ollen kummallakin edestäpäin ammuttu ampumahaawa päässä. Miesten mukana ollut, rahaa sisältänyt nahkainen käsilaukku löyhti siitemmin tyhjänä eräästä pari sataa metriä ruumiisten löytöpaikasta sijaitsewasta autiosta huwillasta, jossa myöskin huwattiin werilätäkkö lattialla, jotapaitsi ruumiitten löytöpaikan wieressä olewalta tieltä löydettiin tyhjiä mauserpistoolin hylsyjä. Mitään muita jälkiä tapahtuneesta rikoksesta ei saatu selwille, ja jutun käsittteleminen alkoi Terijoen käräjillä 21 päiwänä syyskuuta 1918 tawallisena tuolemansyyn tutkimisena.

Kun juttu oli ollut jo noin wuoden ajan tutkittawana, ilmestyi todistajia, jotka kertoiwat poliisikomisario Kärhällä ja wakoilijia Angermanilla nähdyn ja olleen edellisen talwen aikana ja syksyllä 1918 tawallista enemmän rahoja. Tämän johdosta ja kun lisäksi työmiehenwaimo Lowisa Dahlroos oli kertonut heinäk. 31 pnä ja elok. 1 p:nä 1918 nähneensä Kärhän ja Angermanin murhattujen seurassa menneen Angermanin talooon, niin syytettiin Kärhää ja Angermania epäillemään syypäiksi ryöstömurhaan, mistä oli seurauksena että Kärhä wangittiin joulukuussa 1919, ja että hehta senjälkeen wangittiin myöskin Angerman, sekä heitä ruwettiin syyttämään edellämainitun tuolemansyyn yhteydessä murhasta ja ryöstöstä.

Asiaa useamman kerran tutkittuaan, julisti Kihlakunnanoikeus syksyllä ensimmäisen päätöksensä 8 päiwänä lokakuuta 1920, tuomiten Kärhän ja Angermanin pääasiallisesti Lowiisa Dahlroosin todistuksen perusteella kummankin ryöstömurhasta pidettäwäksi elinkautensa kuritushuoneessa sekä menettämään kansalaisluottamuksensa ainiaaksi. Päätös alistettiin kuitenkin Wiipurin howioikeuden tutkittawaksi ja joulukuun 13 pnä 1920 antamallaan päätöksellä kumosi howioikeus Kihlakunnanoikeuden päätöksen sekä palautti jutun takaisin Kihlakunnanoikeuteen, jossa jutun käsittely alkoi sen jälkeen uudelleen. Tällöin ilmeni asian tutkimuksessa useita seikkoja syytettyjen Kärhän ja Angermanin edukki. Niinpä käw. selwille, että asiassa aikaisemmin annetut todistukset olliwat sangen ristiriitaisia. Saadakseen paremman selwyyden asiassa Kihlakunnanoikeus käsitteli juttua 16 päiwänä wiime elokuuta itse murhapaikalla (siis wasta 8 wuoden kuluttua) ja toimitti tapahtumapaikalla Ollilassa Dahlroosin kertomuksessaan mainitsemassa paikassa seikkaperäisen tarkastuksen ja katselmuksen, jolloin todettiin, että oli wähän syytä otaksua, että Hytin ja Lobanoffin murha olisi tapahtunut Angermanin talossa ja että Lowisa Dahlroosin todistus oli tosiseikkain kanssa ristiriitainen.

Asian oltua wielä sen jälkeen pari kertaa käsiteltäwänä, joutui asia sen ollessa wiime maanantaina 29:nnen kerran Kihlakunnanoikeuden käsiteltäwäksi, ja katsoi Kihlakoik., ettei Hytin ja Lobanoffin murhaan syyllisistä oltu woitu selwoa saada sekä wapautti wastaajat Kärhän ja Angermanin, jättäen kuitenkin itse pääjutun lopullisen wastaisen waralle, jolloin wirallisella syyttäjällä on oikeus ilmoittaa asia uudelleen tutkittawaksi, jos siihen myöhemmin lisäselwityksiä saadaan. Päätös alistettiin howioikeuden tarkastettawaksi, sekä syytetyt Kärhä ja Angerman pasitettiin läänintwankilaan odottamaan howioikeuden lähempiä määräyksiä.

323.2(471)"1918" Karj. Kans. Työ. 22/
"Terijoki" 9-21

Muualta Karjalasta

K.K.T. — 22/9 21

W. 1918 murhat.

Lobanoffin ja Hytin ryöstömurhajuttu päättynyt Terijoella. — Syytetyt, ent. komisario Kärhä ja Angerman — wapautettu syytteestä, waikka oliwat aik. tuomitut elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen.

Suurta huomiota herättänyt, wenäläisen kauppias Mikko Lobanoffin ja suomalaisen liikemies Tahwo Hytin w. 1918 tapahtuneesta ryöstömurhasta aiheutunut oikeusjuttu ent. Ollilan komisario Kärhää ja työm. Angermania wastaan oli maanantaina tämän kuun 19 päiwänä jälleen käsiteltäwänä Terijoen wälikäräjillä.

Tämän kauan wireillä olleen jutun historia on lyhyesti kerrottuna seuraawa: W. 1918 heinäk. 31 päiwän iltana lähtiwät liikemiehet Tahwo Hytti ja Daniel Lobanoff, edellinen Uudenkirkon pit. Kuuterjelän ja jälkimäinen saman pitäjän Mustanmäen kylästä, junalla Ollilaan mukanaan useita satoja tuhansia markkoja rahaa. Sen jälkeen ei miehistä saatu mitään tietoja, ennenkuin 8 päiwänä seuraawaa elokuuta eräs palwelijatar löysi Lobanoffin ja Hytin ruumiit Ollilasta eräältä lähellä Wenäjän rajaa olewalta suolta, ollen kummallakin edestäpäin ammuttu ampumahaawa päässä. Miesten mukana ollut, rahaa sisältänyt nahkainen käsilaukku löytyi sittemmin tyhjänä eräästä pari sataa metriä ruumisten löytöpaikasta sijaitsewasta autiosta huwilasta, jossa myöskin hawaittiin werilätäkkö lattialla, jotapaitsi ruumiitten löytöpaikan wieressä olewalta tieltä löydettiin tyhjä maiserpistoolin hylsyjä. Mitään muita jälkiä tapahtuneesta rikoksesta ei saatu selwille, ja jutun käsittelemiseen alkoi Terijoen käräjillä 21 päiwän syyskuuta 1918 tawallisena kuolemansyyn tutkimisena.

Kun juttu oli ollut jo noin wuoden ajan tutkittawana, ilmestyi todistajia, jotka kertoiwat poliisikomisario Kärhällä ja urakoitsija Angermanilla nähdyn ja olleen edellisen talwen aikana ja syksyllä 1918 tawallista enemmän rahoja. Tämän johdosta ja kun lisäksi työmiehenwaimo Lowisa Dahlroos oli kertonut heinäk. 31 p:nä ja elok. 1 p:nä 1918 nähneensä Kärhän ja Angermanin murhattujen seurassa menneen Angermanin taloon, niin ryhdyttiin Kärhää ja Angermania epäilemään syypäiksi ryöstömurhaan, mistä oli seurauksena että Kärhä wangittiin joulukuussa 1919, ja että kohta senjälkeen wangittiin myöskin Angerman, sekä heitä ruwettiin syyttämään edellämainitun kuolemansyyn yhteydessä murhasta ja ryöstöstä.

Asiaa useamman kerran tutkittuaan, julisti kihlakunnanoikeus siinä ensikerran päätöksensä 8 päiwänä lokakuuta 1920, tuomiten Kärhän ja Angermanin pääasiallisesti Lowiisa Dahlroosin todistuksen perusteella kummankin ryöstömurhasta pidettäwäksi elinkautensa kuritushuoneessa sekä menettämään kansalaisluottamuksensa ainiaaksi. Päätös alistettiin kuitenkin Wiipurin howioikeuden tutkittawaksi ja jouluk. 13 p:nä 1920 antamallaan päätöksellä kumosi howioikeus kihlakunnanoikeuden päätöksen sek. palautti jutun takaisin kihlakunnanoikeuteen, jossa jutun käsittely alkoi sen jälkeen uudelleen. Tällöin ilmeni asian tutkimuksessa useita seikkoja syytettyjen Kärhän ja Angermanin eduksi. Niinpä käwi selwille, että asiassa aikaisemmin annetut todistukset oliwat sangen ristiriitaisia. Saadakseen paremman selwyyden asiassa kihlakunnanoikeus käsitteli juttua 16 päiwänä wiime elokuuta itse murhapaikalla (siis wasta 3 wuoden kuluttua) ja toimitti tapahtumapaikalla Ollilassa Dahlroosin kertomuksessaan mainitsemassa paikassa seikkaperäisen tarkastuksen ja katselmuksen, jolloin todettiin, että oli wähän syytä otaksua, että Hytin ja Lobanoffin murha olisi tapahtunut Angermanin talossa ja että Lowisa Dahlroosin todistus oli tosiseikkain kanssa ristiriitainen.

Asian oltua wielä sen jälkeen pari kertaa käsiteltäwänä, joutui asia senwiime maanantaina 29:nnen kerran kihlakunnanoikeuden käsiteltäwäksi, ja katsoi kihlakunnanoikeus, ettei Hytin ja Lobanoffin murhaan syyllisistä oltu woitu selkoa saada sekä wapautti wastaajat Kärhän ja Angermanin, jättäen kuitenkin itse päätjutun lopullisen wastaisen waralle, jolloin wiralliselle syyttäjällä on oikeus ilmoittaa asia uudelleen tutkittawaksi, jos siihen myöhemmin lisäselwitystä saadaan. Päätös alistettiin howioikeuden tarkastettawaksi, sekä syytetyt Kärhä ja Angerman passitettiin lääninwankilaan odottamaan howioikeuden lähempiä määräyksiä.

323.2(471)"1918" Tampere
Hels. San. 6/7.–19.

6/4
1919

Wuosi sitten Tampereella.

II.

Kolmas waltauspäiwä.

„Missä wangit", oli kysymys, jonka | telukunnossa myöskään punaisten tykit, joka toinen wapautunut kansalainen teki | jotka edellisinä waltauspäiwinä oliwat

perjantaipäiwänä, huhtik. 5 p.

Suunnan retki oli tunturwasti täydentänyt punaisen esikunnan wankiloita ja reilen osanottajat ne loppuun saakka muodostiwatkin enemmistön wankiloissa. Wankeja oli wiimeisinä wiikkoina ollut majoitettuna useihin taloihin ja wiimetsinä päiwinä oli heitä pidetty milloin missäkin kahdesta pääwankilasta. Kun työmäentalo muutettiin wirastojen työsijaksi, sai Teknillinen Opisto wankilan tehtäwän ja sitten nuoroin sen kanssa Suomalainen yhteiskoulu.

Myöhään neljännen päiwän illalla syttyi opisto palamaan ja hulmuawat liekit, taiwasta punertaen peloittiwat Walkeassa Tampereessa asuwia sillä, että nyt heidän rakkaimpansa palawat. Wäitettiin sen olleenkin esikunnan tarkoituksena, waikka wahdit omin lupinsa wankeja siirrellen pelastiwat wartioitawansa. Walkoiselle armeijalle ilmoitettiin wankien olleen opistolla ja lausuttiin mahdollisuus, että he nyt olisiwat palossa. Mutta soturit eiwät woineet jouduttaa kaupungin waltausta joutuakseen apuun, joten ewätieloisuus pakoi raskaana koko pön. Kolmannen waltauspäiwän aamu- ko jatkoi armeija waltaustaan ja ennen iltaa oli kaupunki heidän hallussaan.

Suomalaisen yhteiskoulun suojista löysiwät walkeat sotilaat wankitowerinsa, jotka kauan oliwat edotelleet kahleidensa kirwottajia. Wiikon pari oliwat wangit jo kuulleet heidän tykkiensä jyskeen, jota säheni, mutta liian hitaasti heidän mielestään. Nyt kolmantena waltauspäiwän iltana tuli heille pelastus. Asekädessä oliwat wangit ollet wiimeiset tunnit walmiina wastaanottamaan punakaartin esikunnan surmanenkelit. Oli näet pelätty, että nämä kostoksi raskaista tappioistaan surmaisiwat aseettomat wastustajansa. Wartijat luowuttiwat ilomielin wartioitawille aseensa, uskoen punaisten wiimeisten tuntien olewan käsissä ja tällä teollaan saawansa talon waltauksen herkellä armon oikeuden sijasta, kuten sitten käwikin.

Taistelut Wapaaehtoisen Palokunnan talosta, joka niin ikään oli punaisten pääpesiä ja eräistä muista suuremmista rakennuksista, muodostiwat warsinaisen kaupungin waltauksen wiimeisen waiheen. Pyyhkin rinnettä myöten oli kaikki walkoisilla, punaisten pysyessä edelleen asemissaan n. s. Wispalan harjulla, jonne lännestä saapuwat joukot eiwät olleet woineet wielä silloin edetä.

Kolmannen waltauspäiwän iltana saattoi kaupunkilainen lewollisena kulkea kaupungin läpi sala-ampujien enää häntä uhkaamatta. Eiwät olleet silloin taistelutelkuunnossa myöskään punaisten tykit, jotka edellisinä waltauspäiwinä oliwat kylwäneet terästä ja ennen kaikkea häwittäwää tulta. Nyt seisoiwat waiti, odottaen uusia käyttäjiä . . .

Wielä pyysiteli kuitenkin monitubantinen asestettu joukko kahden rintaman wälissä Wispalan joukkuhaudoissa, kätkeytyneenä ryssien, rakkaiden liittolaistensa kaiwamissa sudenkuopissa edessään ja takanaan luiat piikkilankawarustukset. Heitä, punakaartilaista warten, oli siis tuo monen esikaupungissa elämän kiroama joukkuhautarimi katmettu!

Walkean armeijan woima ja urheus oli heidät sieltä kuitenkin jo seuraawana päiwänä ajawa pois.

Wiimeinen waltauspäiwä.

4,000 wankia.

Wiimeinen waltauspäiwä oli lauantai, 6:s huhtikuuta. Silloin murtui lopullisesti ainoakin tuki punaisen armeijan puolustuslinjoilla Tampereella. Wiidentenä päiwänä oliwat punaiset weiäntyneet suuriin joukkuhautoihin, missä joukoille riitti ruokaa wiikkokausiksi, samoin ampumatarpeita. Mutta nuo Wispalaan wetäytyneet joukot oliwat ilman johtajaa, jotka sumua hywäkseen käyttäen oliwat päässeet pakenemaan Näsijärweä myöten Kuruun ja siellä Hämeenkyrön kautta läpi walkoisen rintaman Siuroon ja edelleen punaiselle puolelle. Johtajat oliwat jättäneet joukot oman onnensa waraan, antaen niiden selwitytä tilanteesta mielensä mukaan. Kun joukkojen lopullinenkin into oli häwinnyt, mieli oli maassa, ruumis wäsynyt, ei siitä nyt ollut taistelijaksi, jos sitä aikaisemminkaan soattoi yleensä pitää taistelukykyisenä. Nyt se tykeni wain antautumaan ja luopumaan edullisista asemistaan, joiden säilyttäminen kyllä oli, se myönnettäköön, toiwotonta.

Neljännen waltauspäiwän aamuna marssi pieni joukko-osasto Wispalan maantietä edessä olewalle harjulle ja lyhyen laukaustenwaihdon jälkeen antautui joukko toisensa jäljestä punakaartilaisia wangiksi. Juoksuhaudoista kerrotaan saadun 3—4,000 wankia, joiden wartioimiseen ja kuljetukseen tuskin riitti niitä wallanneet joukot.

Sanoma antautumisesta herätti suurta iloa kaupungissa ja toiwottomuutta punaisessa leirissä, jonkalainen kyllä jalassa edelleenkin oli. Kun antautuneet joukot tuotiin kaupunkiin, oli ne ensin majoitettawa kaupungin kauppatorille, koska oli waikea saada niitä muuanne-kaan sopimaan. Kolmattakymmentä kuularuiskua miehineen seisoi laajan torin laidoilla wahtimassa wankijoukon liikehtimistä. Mutta ei se joukko liikehtinyt, ei nurissut, ei edes mitään toiwonut, se oli tyhjän tyhyni, wiimeisten ankarien tuntien mielenjännityksen niin perin uuwuttama ja masentama, että se tuskin ymmärsi asemaansa. Kun kaupungin muut asukkaat ja sinne paenneet maaseutulaiset ryhtyiwät iloitsemaan waltauksen loppuun saattamista, kun liput wedettiin tankoihin, leijonaliput ja sinimalkeat samoihin tankoihin, missä wiikko pari sitten oli liehunut punainen wallankaappauslippu, kangasti tämän wankijoukon kaukaisessa näköpiirissä suuri kasarmi piikkilanka-aitauksineen tai isänmaan petturin häpeällinen kuolema. Tuona lauantai-aamuna oli todella wastakohtaisuus kaupungin keskuksessa niin suunnattoman suuri, että wieraan olisi ollut walkea asettautua kummankaan ryhmän asemaan.

Wankijoukko oli saatawa majoitetuksi, sillä seisomassa koko päiwää ja eyken wielä yönkin, ei sitä woinut pitää. Se wietiinkin sitten Johanneksen kirkkoon, mistä wiimeiset pakolaiset sukwat lähteä entisille asuinsijoilleen. Tuo awara kirkko ei kuitenkaan woinut kaikkia omaa wastaan, waan sai osa majoittua rautateiden tawaramakasiineihin. Silloin alkoi wankiparoille wakawa aika, jona eiwät herkut liiaksi suuhun juosseet. Pitkä piirityskausi ja sen edellä ollut punakaartin kehno hallituskausi oli niellyt wiimeisetkin elintarpeet kaupungista ja nyt oli wielä ruokittawa waltauksen jälkeen lepäilemät joukot; ei ihme, että siinä tuli tiukka paikka muonittajille. Walkoinen Suomi lähetti kyllä muonaa, mutta se oli tarkoitettu etukädessä sotawäelle, eikä kapinallisille joukoille; waikeuksia oli joukkojen siirtelyn wuoksi myöskin kuljetuksessa.

Paljon syytöntä ainesta tai waaratonta wapautettiin kohta seuraawana päiwänä wankijoukosta, mutta wielä jäi tuo loppusumma tuhansia suureksi. — Tässä joukossa oli paljon myöskin ryssiä, joiden hallussa tyhistötoiminta lie ollutkin aikaisemmin ja nyt kaupungin puolustuksessa eritoten. Heidän ansiotaan suurimmalta osalta oli kaupungin polttaminen ja muu häwitys ja senpä wuoksi hengen menetys katsottiin pieneksi sowitukseksi heidän tekemistään raskaista rikoksista.

Kaupungin hautausmaa oli kylmenneiden ruumiiden suuri kokoonnuspaikka ja siellä lepäsiwät loput tuosta ylpeästä kuoleman pataljoonastakin, joka uhmaten oli saapunut rajan takaa matruusin puwussa musta anarkistien lippu päällaloineen tunnusmerkkinä. Suurin osa tätä joukkoa tuhoutui Ruowedellä, löytäen siellä hautansa, osa pääsi Tampereelle ja nyt oli sen aika seurata pääjoukkoa uusille „wallotusmaille", missä röstö ja roswous oli loppuwa. — Kun kaupunki kiireesti walmistautui wastaanottamaan juhliwan joukon ylintä miestä, kenraali Mannerheimiä, oli kadut puhdistettu ruumiista ja lukuisista hewosraadoista. Pinoittain oli punakaartin jäsenten — niin hywin suomalaisten kuin punaisten ja mustien ryssien — ruumiita hautausmaalla, josta ne ilkeästi alkoiwat löytää lauhkean kewään ihanassa päiwänpaisteessa. Wiikkokauden saiwat wangit kaiwaa hautariwejä — tällä kerralla ei juoksuhautariwejä kiwääramawarustuksineen ja tähyysulonnuksineen — waan suoria suuria joukkohautoja, missä wainajat saiwat paikan wierekkäin ja päällekkäin, asewelje: ryssät ja suomalaiset toweriliisessa rinnastuksessa.

5. 4. 19.

Walkean armeijan juhlallinen katselmus.

Huhtikuun 7:s oli kaunis kewäinen sunnuntaipäiwä, jolloin oli juhlamieli korkealla, ilo ylinnä, tyytywäisyys ja sulokinen raukeus aiwan ilmeinen kestetyn 2½ kuukautisen piinan jälkeen. Kaupunki oli juhla-asussa, sikäli kuin talot, joissa tuskin oli ehyttä ikkunaa tai kuulien koskettamatonta seinää, soattoi juhla-asuun saada. Pyhäkellot soiwat rauhaa eläwille, tyyntä lepoa iäksi nukahtaneille. Aamulla eiwät kirkot wielä woineet ottaa wastaan sanankuulijoita, waan waasta päiwällä, johon mennessä pahimmat pakolaisten ja wankien jätteet saatiin siiwottua. Itse kenraali Mannerheim oli esikuntineen läsnä jumalanpalwelukses-sa Johanneksen kirkossa, jossa sankarikinen armeija oli kiittämässä saabuis woitoista korkeinta ohjaajaa, Luojaa, ja ka pienelle armeijalle, lainkuuliaise kansanaineksen edustajalle oli ollut tu wa ja tuki sen hädässä ja ahdistuksessa.

Jumalanpalwelu̇ksen jälkeen oli kirkon wieressä juhlallinen joukkojen katselmus, missä ylipäällikkö terwehti joukkoja ja lausui ilonsa ja kiitoksensa niiden osottamasta urheudesta ja kestäwyydestä.

Tämä katselmus samoin kuin woiton juhliminen tapahtui harwinaisissa olosuhteissa. Koko ajan kuului ääneti ja monia wiikkoja sen jälkeenkin kaukainen tykkien jyske Lempäälän rintamalta, missä tulituliut taas tekiwät kallista kaatoa, josta oli tuleva pohja ja perus maan tuleville kohtaloille, toiwottawasti onnellisimmille ajoille ja waloisammalle tulewaisuudelle kuin mitä kulunut talwi oli ennustanut. Uusiin taisteluihin oli rientänyt osa Walkean Suomen joukkoja, lopettamaan aloitettua kallista työtä isänmaan turwaksi ja menestyksekši.

*

Näihin wuosimuistoihin saanen tiekin liittää kaupungin suojeluskunnan reippaan heräämisen. Jo ensimmäisen waltauspäiwän alku-tunteina ilmestyi suojeluskunnan merkkinauhaisia miehiä taistelewien riweihin. Sikäli kuin rintama siirtyi kauttа kaupungin, lisäntyi armeijan joukot suojeluskuntalaisista. Kolmannen waltauspäiwän aamuna kerättiin joukko ensi kerran yhtenäiseksi kompaniaksi Johanneksen kirkon luona, josta se marssi Pellawatehtaalle ensimmäisestä uudestaan järjestämisestään keskustelemaan, sillä olihan wapaussota jo ennättänyt paljon sen riweiä harwentaa, ottamalla jo kohta alussaan sen miehiä rintamapalwelukseensa tai kor[illegible] alla taistelutantereelta tuonen t[illegible]

Wiettäessään nyt wapaussodan wuosijuhlia, on suojeluskunta kehittynyt ja warttunut, saawuttanut oppia ja ohjausta, taitoa ja kykyä ja on wa[illegible]aankin huolella waaliwa sitä kallis[illegible]ahjaa, minkä Walkoisen Suomen wal[illegible] armeija sille lunasti kalliin uh[illegible] ja ubrein, omiensa sydänwerin.

6. 4. 19.

323.2 (471) .1918" Tampere

Kans. Sana 29/2-19.

Walkoinen terrori Tampereella.

26/2 1919

Tietoja wiime kewäänä tapahtuneista teloituksista.

Wiimakapinan aikana tapahtui Tampereella todennäköisesti kaksi murhaa, niistäkin toinen Pispalassa. Sitä todistaa riittäpaitsi se seikka, että kenpäällä ruumiissa tuttiin turvamiehille seuraava tiedustelukirje:

„Herroja huomaavita pyydetään erikoisesti tutkimaan vangituilta seuraavia seikkoja:

1) Onko vangittu ollut mukana Suitsulan retkellä;

2) Keitä osanottajia retkeen tuntee;

3) Tietääkö pankin ryöstöistä;

4) Tietääkö siltojen y. m. miinoittamisesta ja ketkä niitä johtivat;

5) Erittäin tarkkaan agitaattoreiden, Kansan Lehteen kirjoittavien henkilöitten nimet;

6) Kuka tai ketkä murhasivat Ernst Wahrenin Pispalassa ja Grannaisen Tampereella."

Tämän muokki olisi luullut, että Tampereen walloituksen jälkeen ei tässä pantaisi toimeen sellaisia kauhuntöitä, mitä kuitenkin tapahtui. Yksinkertaisen lyhyen pikakuulustelun jälkeen, — epäilyistä on, jos kaikkiin nähden toimitettiin edes sitäkään, riitti vain jonkun henkilön ilmianto — ammuttiin satoja työläisiä ilman, että heille suotiin tilaisuutta osoittaa syyttömyyttään tai edes todistaa, miten he olivat kapinaan osaa ottaneet. Eikähän syyttömyyden todistaminen lainkaan olisi syytettyille kuulunutkaan vaan syyttäjän olisi ollut todistettava, että rikos todella on tapahtunut, mutta siinä suhteessa ei ole lainkaan lakia noudatettu. Wankileirille saattoi mennä kuka tahansa ja osoittaa „pahimmat" joukosta, jolloin seuraus oli, että osoitettu henkilö tuli ammutuksi. Moni peitti kuitenkin piiloittamalla itsensä leirillä suureen miesjoukkoon, kun Suuri nimeään huudeltaessa. Wielä pä päätettiin wankeja sanomalla: „ilmoittakoa nyt pojat itsenne, isännät ovat tulleet teitä pois hakemaan", joiloin muutamat monivät ja ilmoittivat olevansa kaivattu henkilö. Kun wangit kuitenkin huomasivat, että isäntien „poishaku" torkoitti matkaa yli muutaman kaupunkimaan puolelle kuopan reunalle, lukkasivat miehet ilmoittamassa itsedään. Haettiinpa ampumista warten sellaisiakin henkilöitä, jotka proletterikosollenus siitä kesällä syyttömänä wapautti.

Wielä siihenkin tuli paljon ammuttuja. Jurtaisenniemeä alueelta muutamien ammuttujen henkilöllisyydet. Niiden [illegible] ammuttujen henkilöllisyydet ovat [illegible] Eero Erkki Salonen, (kotipaikka tuntematon), Hemming Salmi, Wilppulasta.

Toukokuun 4 päiwänä: Uuno Alfred Helen, Keuruulta, Johan Arwid Hellman, Tampereelta, Juho Efraim Jokinen, Tampereelta, Einar Jalmari Linden, Terijoelta, Janne Mäkinen, Wilppulasta, Kalle Nieminen, Juupajoelta, Yrjö Jalmari Paananen, Wiitasaarelta, Ahti M. Päiväsalo, Tampereelta, Anshelm Rekola, Wilppulasta, Taavo Salmelin, (kotipaikka tuntematon), Kalle Oskar Sarlin, Tampereelta, Toivo Arwid Tiera, Kuruusta.

Toukokuun 15 päiwänä: Kustaa Hjalmar Björkqvist, Tampereelta, Yrjö Johannes Ilsen, Tampereelta, Emil Nieminen, (kotipaikka tuntematon), Arvo Nikolai Palonen, Tampereelta, Albin Rahkonen, Orivedeltä, Wäinö Sinervo, Wiipurista, Gustaa Siren, Tampereelta, Oskar Leonard Seuranen, Hausjärveltä, Jussi Tuokko, Tampereelta, Sarturi Ulasoff, Tampereelta, Kalle Aksel Wilander, Tampereelta.

Toukokuun 24 päiwänä: Erkki Adolf Saloven, Tampereelta.

Kuhtk- ja toukokuussa, mutta emme tiedä päiwää, ammuttiin Kolhosta: Kalle Niemisen, Aarne Pelhonen, Kalle V. Rissanen, Uuno Johan Rantanen, Walter Sahninen, Kustaa Yrkölä, N. Helewius, Janne Jalawa, Wihtori Järwinen, Edwin Kiwipelto, Asarias Kankaanpää, Adam Kiwioja ja Onni Lehtinen.

Tampereelta: Otto Degerman, Josef Hurme, Aksel Helander, Yrjö Nikolai Kankaanpää, Juho Arwid Kannisto, Ferdinand Kongasniemi, Bruno Kari, Taavi Laakso, David Oskar Lehtinen, Kalle Laine, Herman Lundstedt, Wiemo Adolf Männistö, Manu Ylinen, Kaarle Wilhelm Oraniemi ja Richard Oskar Nieminen.

Samoina kuukausina, eri päiwinä:

Yrjö Björkblom, Pirkkalasta, Oskari Koskinen, Karstulasta, Emil Koski, Rautavedeltä, Arwid Leponiemi, Kuruusta, Oskar Raski, Keuruulta, Wäinö Mäkinen, Riihimäeltä, Aksel Johan Wirtanen, Pöytyältä, Edward Maurits Laine, Maariasta, Emil Lundberg, Orivedeltä, Paawo Ludwig Lucto, Helsinkistä, Wiljo Walfrid Lehtinen, Laviasta ja seuraawat, joiden [illegible] saaneet selwille:

miota itsiänsä ammuttiin. Jos ei sellainen menettely ole ollut myöskin terroria, niin ei sitte mikään.

Näistä ammuttawaksi määrätyistä lienee yksi, paikalla olleen henkilön kertoman mukaan, päässyt ampumapaikalla karkuun, ennekö ehtinyt saamaan selwille, olisiko hän jäänyt eloon waiko ruwennut kuolleen joukkoon. Muut toiset sitäwastoin owat tulleet ammutuiksi silloin kun heidän nimensä punaisella musteella pitkälle paperille kirjoitettuna on ollut. Näiden ammuttawaksi määrättyjen kanssa menettelitiin niinittäin siten, että pitkin päiwää koottiin heitä kasarmin eri paralleista ja wietiin päiwahtiin. Yöllä sitte tuli joku nies kädessä pitkä kapea paperin suikale, mistä hän päiwahdissa huusi jokaisen ammuttawaksi määrätyn nimen ja ne kun „löydettiin" oli, pantiin eri kohtiin, mistä aamuyöllä työtä, tawallisesti 2—4 wälistä, wietiin kuopan reunalle ja ammuttiin.

Tämä luettelo ei ole kuitenkaan läheskään lopullinen. Punakapinan jälkeen monta tamperelaista työläistä eräin tuttua nimeä, joilta tiedetään saaneen surmansa, mutta mistä myöhemmin, kunhan olemme saaneet selwille, millä tawalla ja minkälaisissa olosuhteissa he owat henkensä menettäneet.

[illegible] Juttaniemme alempana alut-
[illegible] nuutamion ammuttujen henkilöi-
[illegible]nimet. Ainon Laillisen
[illegible]itsemöön tuomiota iclottelliin
[illegible] seuraavat henkilöt:

Huhtikuun 28 päiwänä: Werner Järtwinen, Keuruulta, Onni Juhan Kallio, (kotipaikka tuntematon), Juha Wilhelm Mäkinen, (kotipaikka tuntematon), Eero Iisaari Laamola, (kotipaikka tuntematon), J. Rantanen, Karstulasta, Arraavat, joiden [illegible]
saaneet selville:
Antti Heavanko[illegible]
panen, [illegible]ho Lindfel[illegible]
re?), Kal[illegible]Einari Lahti ja Onni,
Arwid Por[illegible]n.

Kuin näiden monien omaiset eiwät wieläkään tiedä, missä niicheri[illegible]
tai weljensä on, olemme tämän luettelon julkaisseet. Mutta samalla se
rohdistaa, miten suuressa määrin
Tampereellakin ihmisen oikeuden tuo-

323.2 (471) No 1518. Tampere Kans. Sarja 21/2 19.

Tampereen walloituksen wuosijuhlan wietä

21/2 1919

Työläisten mietteitä asiasta.

Kalsi työläishenkilöä on meille lähettänyt kirjoituksen mainitusta asiasta. Ne saakoot molemmat tässä sijan. Toisessa mielä, oikeilleella

Muutamia näkökohtia

esitetään seuraawaa:

Niinkuin tämän lehden lukijat tietäwät, on ylläoleva asia tullut Tampereella yhdeksi päiwän kriitillisimmäksi asiaksi, jossa eri puolueiden näkökannat owat jo törmänneet ja törmäämät edellecinkin jyrkästi toisiaan wastaan. Porwaristo ja sen edustajat waatiwat ilo- ja rienujuhlan wiettoa — oikein kaupungin waroilla ja sosialistisen puolueen suunnalla — mutta työwäestö ja sen edustajat tahtowat kieltäytyä siitä. Kummallako on nyt sillen oikein? — Ehkä kannaltaan kumpaisellakin. Mutta katsokaamme.

Mitä ensinnäkin kapinan alkuunpanoon, sen järjestämiseen ja jatkamiseen tulee, on Tampereen työwäestö siihen werraten wähän syyllinen. Tätä todistaakseen ei tarwitse muuta kuin wähän silmäilä historiaan. Ensinnäkin Bobrikoffin aika w. 1905 suurlakkoineen, tuhui täällä mallikelpoisen rauhallisesti. Samoin 1905 suurlakon jälkeinen aika meni ilman pankki- tai kassanryöstöjä, joita Itä- ja Etelä-Suomessa tapahtui sangen lukuisasti. Yhtä rauhallisesti sujui w. 1917 maaliskuun wallankumous sekä saman wuoden kesäaika, ilman mitään elintarwe- y. m. mellakoita, joiden alalla Turku ja Helsinki kilpailiwat keskenään.

Mo enkä sitten kapina-aika Tampereella? Eikö se kaikista erikoisista punakaartilaisjoukkueista ja niiden keskitysleiripaikkana olosta huolimatta säilyttänyt mahdollisimman suuren rauhallisuuden, wältlyen melkein kaikista sota-ajan witsauksista? Ei mitään porwarien teurastuksia, eikä wankien — joita harwoja waan olikin — epäinhimillistä kidutusta. Ja mikä tämän waikutti? Tampereen työwäestön järjestyksen ja maltillisuuden tottumus kansantokeita ja täyttäytymistapa. Siitä ihmettelewät tuomaustuksensa owat antaneet ja antawat oikeamieliset porwaritkin.

Mutta kaikesta täslä huolimatta Tampereen walloituksen tapahduttua joutui koko kaupungin työläisluokkaan kuuluwa miestwäki walkoisen terworin kauhutekojen alaiseksi. Jo walloituksen kestäessä ammuttiin työläisiä sadottain, samoin walloituksen jälkeen, jolloinkin ilman tutkimusta, ainoastaan jonkun ikeämielisen porwarin tai hänen hännyksenjäljissä talo- tai hewoshuijarin eli jonkun muun sellaisen ilmiantamana.

Entä ne tuhannet ja taas tuhannet, jotka fullollaan wankileireihin, sijälkäkuoleman uhreiksi, meneteen mukana olemaan ja ylegensä wuosittain kärsiwiä kohtia muutamien miljoonien awustuksella. Eikä se totisesti tarwitse olla mikään armolahjoa waan ropoinen tähänastisi saawutetuista ainoallisis a tuloksista ja kyllä wää wastaisuudelle.

Idealisti-Sosialisti.

Mietteitä wiime wallunstan kokouksen johdosta.

Juhliako Tampereen walloituksen muistoa wai eikö? Miksi juhlittaisi? Sankarien muistolle, wakuutelaan. Wieleään weljesjuhlo Kaikki mukaan siihen. Herrat saa walmistawat. Köyhätkäsiinkö juhlaan myös kapinallisten lesket ja orwot? Tuliaisiwatko he? Millaisin mielin?

Hiljaa istuu walkunston enemmistö. Kauhun kasweot kuwat merkeiltä kuolausilta kai heidän sielunsa silmien editse waeltawat. Ja heidänkö pitäisi yhtyä juhlimaan, kun tietätwät että kaupungin työwäestä jotka heidät on lähettänyt, ei sitä woi. Ei, ei! Tuhannet orpolapset eiwätkö juhliin tulla, juhliin, jossa heidän isästään tehdään maanpetturi!

Jsä se on orwonkin isä, olkoon, että hän on kuollut „kapinallisena". Yhtä kipeästi orporaukka silti isää kaipaa. Ei, ei! Me emme saa riistää heiltä heidän ehkä ainuita aarreitaan, isän muistoa. Me emme saa loukata wanhan äidin tunteita, jonka pojan ajan hurjä hyökkäalto on mukaansa temmaannut ja sen tuhonnut. Poika, olkoon, että hän erehtynyt, oli hänen sydämensä tyttä, eikä woi hän yhtyä juhlimaan teikansa murhaajien kunniaksi. Mutta suurta weljesjuhlaa ei siitä koskaan tulisi. Ei, me emme woi weljesjuhlia wiettää niin kauan „kuin wäkiwallan on oikeus ainoa. Wasta kun wapaat miehet, waimoinsa wapaan käden toisilleen ojentawat, silloin me juhlimme. Wasta kun sanaa kosto ei meidän sanastamme jossakaan enää ole, woimme yhtyä juhlimaan. Juhlimaan ihmiskunnan onnelle ja hywinwoinnille.

Niin hiljaa istuitte siellä walkunnustossa. Odottakaa aikaanne. Silloin ehdotetaan wiimeinkin asiaa päätettäwäksi, äänestettäwäksi. Mutta mitä sotkeutumaan siihen. Juhlan kannattajat eiwät ole kapinallisia, wastustajat sitä owat. Siis ollaanko kapinallisen wai ei? Tämä on joskus porwaritkin. Leimata kapinallisiksi kaikki, joilla on sydän joka syttyy oikeudelle, itkee itkewien kanssa. Leimata kapinallisiksi ne, jotka eiwät tahdo enää enempää kaikeroiltaa niiden warmasti wiatteemien orporaukkojen mieliä, jotka kauhulla muistelewat isänsä weristä ruumista, jonka he huhtikuun alkupäiwinä löysiwät jostakin palokujasta, tai jotka wieläkin turhaan isää kotiin odottawat. Leimata kapinallisiksi ne, jotka eiwät woi juhlia aseiden woitolle. Leimata kapinallisiksi kaikki, jotka waatiwat että täällä maassa pitää oikeuden käydä kosto edellä. Se on törkeätä wääristelyä.

Entä enemmistö? Waikenee. Sen puolesta puhuwat nälkään näännyttäwät orporaukat. Se „weljesi weri huutaa minulle maasta". Siksi he waikenewat. Tästä kokouksesta ei oleteta kuin jäänyä muistaja. Ne

Ei mitään porvarien teurastuksia, eikä wankien — joita harwoja waan olikin — epäinhimillistä kidutusta. Ja mikä tämän waikutti? Tampereen työwäestön järjestyksseen ja maltillisuuteen tottunut kansantoleranssi ja käyttäytymistapa. Siitä ihmettelewän tuomaristuksensa owat antaneet ja antawat oikeamielisesti porwaritkin.

Mutta kaikesta tästä huolimatta Tampereen walloituksen tapahduttua joutui koko kaupungin työläisluokkaan kuuluwa miestwäki walkoisen terrorin kauhutekojen alaiseksi. Jo wallotuksen kestäessä ammuttiin työläisiä sadottain, samoin walloituksen jälkeen, jolloinkin ilman tutkintoa, ainoastaan jonkun ilkeämielisen porwarin tai hänen häirityslelijänsä talo- tai hewoshuijarin eli jonkun muun sellaisen ilmiantamana.

Entä ne tuhannet ja taas tuhannet, jotka fullottiin wankileireihin, nälkäkuoleman uhreiksi, menettäen mukana olewan ja yleensä muunkin omaisuutensa, jääden siten perheen ilman mitään turwaa puille paljaille.

Werratkaa puolueettomasti porwarien kärsimyksiä kapinan aikana ja työwäestön kärsimyksiä kapinan jälkeen ja sanokaa onko ensiwäestöllä pienintäkään syytä ilojuhlan wiettoon. Eikähän suru kadoteuista perheen jäsenistä yhtyneenä kaamalaan nälkään ja puutteesaan woita kaikkia muita tunteita!

Porwarit puhuwat menetyksistä omaisuudesta. Mitä kiloltä puhuu palaneiden talojen tonttiarwonwoufu? Kaksin- ja kolminkertaisia hintoja siitä mitä wähyä ennen kapinaa olisi maksettu koko taloista. Ja eikö työwäestö pääasiassa ole heille kerännyt tähänastisia omaisuuksia ja kerää wielä wastakaikesiakin kunhan wain herrat suwaitsewat antaa siihen tilaisuutta?

Tampereen kaupunki on teollisuus- ja työwäenkaupunki. Luonnon lahjoittamalla wesiwoimalla sekä työnäen hiellä ja wäellä on tämä kaupunki tehty siksi mikä se on ja tulee olemaan. Työwäestö on siis tässä kylässä se todellinen arwoeläjä, jonka tunteita ei saa loukata eikä repiä sen saamia haawoja enään pahemmiksi kuin ne nyt owat.

Muistakaa herrat waltuusmiehet asioita inhimillisyyden ja todellisen oikeuden waa'alla ja te olette luowuwat kaikista ulkoloistoisista rienurjuhlahaaweistanne ja siwelewä sortajien työläisparkojen pahimmin

Mitä hiljaa istuitte siellä waltuustossa. Odottitte aikaanne. Silloin ehdotettaan wiimeinkin asiaa päätettäwäksi, äänestettäwäksi. Mutta mitä sotkettaan siihen. Suhlaan kaupattajat eiwät ole kapinallisia, wastustajat siitä owat. Siis ollaanko kapinallinen wai ei? Tämä on joillakaa porwarillakin. Leimata kapinallisiksi kaikki, joilla on sydän joka syttyi oikeudelle, itkee itkewien kanssa. Leimata kapinallisiksi ne, jotka eiwät tahdo anää enempää kärsiä wäärien corporaatiokojen mieliä, jotka kauhulla muistelewat isänsä weristä ruumista, jonka he huhtikuun alkupäiwinä löysiwät jostakin palokujasta, tai jotka wieläkin turhaan isää kotiin odottawat. Leimata kapinallisiksi ne, jotka eiwät woi juhlia oseiden woitolle. Leimata kapinallisiksi kaikki, jotka woittawat että täällä maassa pitää oikeuden käydä koston edellä. Se on törkeätä wääristelyä.

Entä enemmistö? Waikenee. Sen puolesta puhuwat nälkään näännytetyt orporaukat. Ja „weljesi weri huutaa minulle maasta". Siksi he waikenewat. Tästä kokoukseta ei olekaan kuin ikäwiä muistoja. Kyhyttys hädänalaisten awustamisesta tuo mieleen niin pitkän sarjan kuwia, kuwia yli kaksikymmentä wuotta wanhoja. Ne owat surullisia kuwia. Kerran, hetken wain, oli kuin nuo kuwat olisiwat kirkastuneet, waloisasti hymyilleet. Oli kuin olisi tulewien aikojen onnen aamurusko niitä kullannut. Woi, mutta hetken wain. Se oli wain kerran wälähtäwä talwipäiwän aurinkonsäde, joka jälleen pilwien peittyi. Ja edellen tulkoot pienoiset koululaiset punertawa warwaspaljaana, lumisena, kuten kaksikymmentä wuotta takaperin. Edelleen täytyy heidän kärsiä kowerien ylenkatsetta, kylmän ja nälän ohella. Eikäpä, että on saanut ruokeugäitkin? „Koululta hän ne sai." „Ei se muutan kenkiä saisi". „Älä koske näiden kenkiesi kanssa!" Pieni paljasjalka anna anteeksi heille, sillä he eiwät tiedä tai eiwät tahdo tietää lisäämäänsä kiwiä surun kuormaan. Pikku sydän raukka! Tiedän, että se kapinoi.

Tieto wälähtää yössä aamutähti. Onko se wain tähdenlento? Aura, Tampereen waltuusto, näitä paleleuia, nälkäisiä lapsosia. Tehkää se yhteiskunnan asiaksi. Nälkää jöttäwä sitä tyksityisen hywäntekewäisyyden waraan. Apu on saatawa, saatettawa se kunnallista tietä ja siksi on tämän asia Tampereen waltuuston tehtäwä hydämen asiakseen. Rahat, joita se käyttyy, täytyy kunnan huonojenkin olojen wallitessa kyetä hankkimaan. Ja tietysti se kykeneekin. Kun sillä on kerran ollut antaa satoja tuhansia warempiosaisten koululaisten jalkineisiin, joita ei w ä l t t ä m ä t t ä hankittu, täytyy siitä riittää waikkapa miljoonakin jalkineisiin ja waatteisiin, joita pyytäjät todella tarwitsewat.

Koko maan orwot pyytäwät samaa palwelusta tulewalta eduskunnalta. Sitä pyytäwät saloseutujen mökkiläisten lapset. Siksi on eduskuntaan saatawa miehiä ja naisia, joille ei pyyde ole wieras. Miehiä ja naisia, jotka tuntewat, miltä tuntuu kulkea koulumatkoja seitsenkilometrisiä taipaleita paljaswarpaisena. Muistakaa tätä te köyhälistön äidit ja isät, kun käytte waaliurnille. Katsokaa pienoisbaarne kirkkaisiin silmiin, niihin se kuwa silmäänne edessä ette woi peittää köyhälistön asiaa. Siis sosialidemokraatteja eduskuntaan.

—a—l.